

یادداشتہ کاتی میہ بجر نوبل کہ کوردستان

منتدی اقرأ الثقافی

www.iqra.ahlamontada.com



وه رگیرافی
حسین احمد جاف
هسین عثمان نیرکسه بیاری

سەلامەتی

بۆدابهزاندنی چۆرهما کتیب:سەردانی: (مُنْتَدَى إِقْرَأِ الثَّقَافِي)

لتحميل انواع الكتب راجع: (مُنْتَدَى إِقْرَأِ الثَّقَافِي)

پدای داتلود کتایهائی مختلف مراجعه: (منتدی اقرا الثقافی)

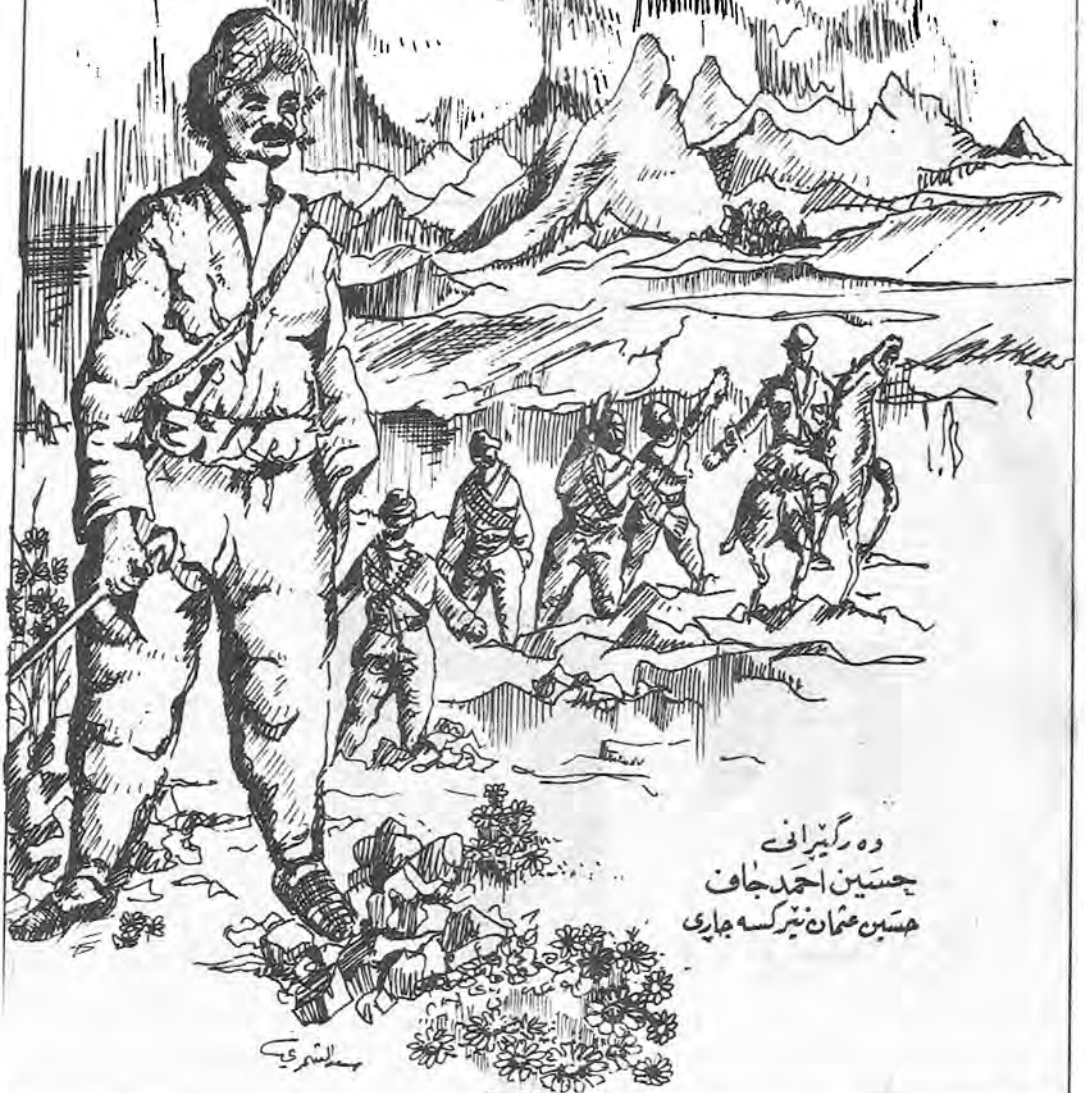
www.iqra.ahlamontada.com



www.iqra.ahlamontada.com

للكتب (کوردی ، عربی ، فارسی)

یادداشتہ کافی میہ بحر نوبل لہ کوردستان



وہ رگتیراف
حسین احمد جاف
حسین عثمان نیرکسہ جباری

نہم کتیبہ بہ :

مام حوزنی و نهمین زہ کی و نوانہی کہ میشرودی
کوردیان نووسیود و نوانہی کہ میشرودی
نیمہ دروست نهم کن ...
پیشکش بیت

وہ رگنرہ کان



ع . نیرکسہ جاری



ع . جاف

پيشه كى

مەبەستى تايپەتى ئەو كارەى نۆتىل و سروسى ئەجامدانى ھەرچى يەك بوويت و تاج پاددەيك كۆمەلەكەى مېجەر نۆتىل لە كارەكە ياندا سەرکەوتوو بووبن ئەم كىتە (يادداشتە پۆزانە كانى مېجەر نۆتىل لە نېشە تايپەتپەكەى كوردستانيا) يەككە لە گىرنگىرىن بەنگە ئىنگلىزى يەكان لە بارەى ناوچەكەود .

ناوچەكە لە دېوزەمانەودە ، گەلى ھىزو دەسەلانى ھەمەجۆر وەك پۆم و تورك و عەجەم تەماعيان تىكردوو و مرخان لە سامان و خاك و ناوى خۆشكردوو ھەتا تېستەيش ئەو دەم تېژندە ھەر بەردەوامە ، ئەم كىتەش وەك بەلگە و دەقەك ئەلقە يەكەى بچوو كە لە زنجىرە يەكەى دوورو درىزى ئەو پاپۆرتانە كە ئىستخباراتى بەرىتانى لە بارەى ناوچەى كوردستانەود بە تايپەتى ۴ وە لە بارەى ناوچە كانى «وان» و بەرزايە كانى دىجسەود بەگشتى ئامادەى كىردبوون .

ئەم پاپۆرتەى تېمەيش قەترە بە دەريايە و خۆشەختانە بۆى پەخساوە كە رووناكى بدۆزىتەودە ، ئەم پاپۆرتە گەلى شت دەختانە پروو ، بۆمانى والا دەكاتەودە كە لە دوواى جەنگى جىھانى يەكەم موخابەراتى بەرىتانى چ پۆلىكى گىرنگ و كارىگەرى بوو لە پەنگە پىشتى ناوچەكە و درووست كىردنى قەوارە و كيانە تازە كانيا !! ئېويستە ئەو ەيش لە ياد نەكەين كە دائىرە كانى موخابەراتى لە مېژەودە زەمىنە يەكەى باشيان خۆش كىردوو بۆ كارگىر و ئەفسەرە سىياسى يەكانى خۆپىلان ، وە پوختە يەكەى بارى

ناوچه کانی عیراق به گشتی و ناوچه کانی کوردستان به تایه تی ، کسراون به کاکله یه که و خراونه ته به رده م شه و کارگیر و ئه فه رانه ، به مه ی شه وه نه وه مستاون و به لیان بو ناوچه کانی دیکه ی کوردستان کوتاوه له تورکیا و سوریای تیراندا •

بنه ماو زیر کاسه ی شه م پاپورتشه هه رچی به که بویت ، به لام خوی نزیکه له راستی به وه ، بگره گه لێ شیشی پر به پر پیکاره ، شه و پرووه ئالوزو ، گری ئازنه ی ، کیشه ی کوردی له و کاته دا خستۆته به رده مستی خوێنه وارن ، وه به شیوه یه کی تیر و ته سل باسی خیل و به له وورده کانی سه ره که خیل و پیاوه گه وره کانی کورد ده کا ، پرووناکی ده خاته سه رباری ئابووری و زبانی پوژانه یان ، زماره ی چه کدارو توانستی شه پرو شهر کردنیان ، له هجه ی کورده کانی شه و ناوچانه ، چه گه له وانیش ، گولبژیریکه فولکلوری کوردی مان ده خاته به رده مست که سامانیکه زور به نرخه ، ههروه ها پروانا مه یه کی شه وو متمانه دارمان شه داتی که قزلباشه کان تانوی کوردن و بگره زوریش به خ «فخر» ده گهن که کوردن و به کوردی شه دوین و گۆرانی ئه لێن و جل و به رگی کوردی ده پۆشن ، به م شیوه یه بوچوونی گه لێ له رۆژه لاتنانه یگانه کانی په ت کردۆته وه که به لایانه وه شه و قزلباشانه کورد نین •

نه مێجر نۆیل دۆستیکه زور دلسۆزی کورد بووه ، وه نه کوردیش شه ونده به ده سه لات و سامدار بووه هه تا نۆیل خونکی یان بو بکات ، به لام نۆیل له گه شته کانی ناو کوردستانیا شه ونده دیارده و راستی به کانی ناو کورده واری زه ق و بی خه وش بوون •

نۆیل شیان پانچ کردوه - هه رچه ند تا راده یه کیش بووه - که راستگۆ بی له گه ل خوی و خه لکی ترا !!

ئەم كۆتەھەرچەندە بىخەوشىش نىە - شاھىپە تىكە ۰۰۰
 شاھىپە تىكى ۋە ساقىي ، زرتو زىندوۋە لەسەر ئەوۋى كە گەلى كورد
 خاۋەنى نەرىت و پەوشتى بەرزو رەسەنى خۆيەتى ، باسى ئەوۋ دە كات
 كە مەسەلەى پەوای كورد تووشى چ چەواشەو تەم و مزىكى جىھانى
 كرابو ، حىزبى ۋە ئىتھادو تورەقى ، چ دەورىكى ناھەزو دوژمانەيان
 بەرامبەر جولانەى ئازادىخوۋازى نەتەوۋى كورد ھەبوۋە ، تاقمە كانسى
 كەمالى و ئىتھادى يەكان وە نەپىت ھەر مافى كوردو نەتەوۋە كانى تىرىان
 پىشپىل كىردىت ، بەلكو ئىنكارى يان لە بوونىشان دە كرد ، بەپاست و چەپا
 كەوتبۇنە وىزەى گەلى كورد ، سىياسەتى داپلۇسىن و بە تورك كىردىو
 ئاۋارە كىردى كوردەكان پىوۋىەكى چەپەل و قىزەوونى عوسمانى يەكان
 بو ۰۰ ئەم كۆتەھەرچەندە سەر لە داپك بوونى كۆمەلە
 سىياسى يەكانى كورد لە ئەستەموول ، ناۋى ئەندامانى پىلە بەرزى ئەو
 كۆمەلانەش لە ياد نە كات ، وە بە شىۋە يەكى دوورو دىژ باسى بىنەمالەى
 تىكۆشەرى بەدرخانى يەكان دە كات ، ئەو خىزانەى لە پىتاۋى مەسەلە
 پەواكەى گەلى كورد چ سزايە كيان چىشتوۋە چەند قوربانى يان
 پىشكەش كىردوۋە ۰

تىنى يەك ھەبە بىۋىستە لە ھىچ كەسى نەشارىتەۋە كە تىمەى
 ۋە رگىر ۋە بەناپەتى ۋە رگىر تىنگلىزى يەكە پىر بەپىرى دەقە كانمان
 ۋە گىراۋە ، ۋە لە ھەر شوپىتىكدا دەسكارى مان كىردىت پەنجەمان
 بۆ پاكىشاۋە ۰ گەلى پەراۋىزىشمان كىردوۋە بە پاشكۆى كۆتەھەرچەندە ، بۆ
 ئەوۋى خوتەرى ئازىز ، لە ھەموو ئەو شتانەى كە نۆبىل باسى كىردوۋن
 ئاگادارو ھوشيار بىت ، ئەوۋى شىۋى باسە دەقە ئىنگلىزى يەكەى ۋەك

سَلَق پووته ، بهیچ هیچ بهراوتیزو پروونکردنه وه یهك گه یشتوته دهست
تیمه ♦

هیوادارین که خوینهری نازیز ، له کهم و کورتی مان به تایه تی
کهم کوپی یهك که به توئیکل و بایهخ داریت نه بورن و به گیانکی
دلسۆزانه و خاوینه وه ناگادارمان بکه نه وه ، دلناین که دلسۆزانی تری
گهلی کورد له داهات سودا ، ده کهونه په یجۆرو پشکنین ، پراو بۆچوون و
چەندین شایه تی تری وهك نۆیل نه دۆز نه وه ده یخه نه به ردهم نه وه کانی
دوواری و پرای نسی جهان که گهلی کوردیش گه لیکه وهك گه لانی
تری نه م جهان ♦♦

ح • جاف
ح • نیرکسه جایی

میچەر نۆیل کی یه ؟

میچەر نۆیل - ی ئینگلیزی ئه فسه ریکی چالاک و هینمن و شماره زا بوو ، فارسی به باشی ده زانی ، بردبوو به باری دهروونی گه له کانی رۆژه لات و سه ر خێله کانی ، له سه ره تاوه نۆیل له ناو خێلی «به ختیارى»^(۱) یه کاندا کارى ده کرد .

نۆیل زیره کانه توانی ئه و خێله گه و ده و چه له ننگه ، بکات به دوژمنی ئه لمانه کان ، وه ئهم دابرنه ش خزمه تیکی بالای شه ریکه ی نه وتی ئیرانی کرد ، که ده زگایه کی ئینگلیزه کان بوو له ئیران دا .

له ساله کانی دووای جهنگی جیهانی یه که م دا ، نۆیل توانی بچینه ناو کۆمه لگای کورده و وه په یوه ندی به کی پته و له گه ل سه ره خێل و کار به ده ستانی کوردستان دا به سه تیت ، کوردی یه کی بوخت فیر بسوو بو . خوا لێ خوشبوو مامۆستا توفیق وه هبی باسی کردوه که خۆی وانسه ی تایه تی زمانی کوردی به نۆیل وتوو ، هه رچه ند ئیش کردنی نۆیل له

ناو کورده کانا ، چه ند سائیکی که می خایاندوو ، به لام له و ماوه کورته دا هه ست و سۆزی گه لێ له یاو د ناو داره کانی کوردی پراکشاو ، به راده یه ک یه کی له که له پۆشنیرانی کوردی ئه و سه رده مه وه ک مامۆستا پره فیق جلمی گه یشتۆته ئه و قه ناعه ته ، نه گه ر ئیش و کار له و کاته دا به دلێ میچەر نۆیل بچه رخایه ، گه لی کورد به گه لێ له ئامانج و هیواکانی خۆی شاد ده بوو ، به لام نۆیل له پاس ماوه یه کی که م ، له کوردستانا دوور خرایه وه و ئینگلیزه کان به قسه ی خۆیان به ئیشیکی

تایبەتی ناردیان بۆ ناوچەیی قەفقاس لە کاتی گەرانەوێی دا لە پەشت
 کە دەکەوتە سەر دەریای قەزوین - شوپشگیرە «جەنگەلی» یەکان
 دیلی دەکەن ، لە سەرەتاوە گەلی سزاو ئەشکەنجەیان دا ، پێنج مانگی
 پەنق لای ئەوان بەند کرا ، لە دوای تیشکانی شوپشگیرە «جەنگەلی» یە
 کان و مۆرکردنی بەیانی ناستەوایی لە گەلیان ، نۆیل - یش ئازاد کرا ،
 لە کاتێک لە بەندیخانە بوو گەلی پیلانی بۆ پارکردن ئەنجام دا -
 هیچ کاماندا سەرکەوتوو نەبوو ، هەموو جارتیکیش سزاو ئازاری زۆرتەر
 دەبوو ، کە لە بەندیخانە رزگاری بوو ، گەرایەووە بۆ بەغداو لە جاران
 تینوتر بوو بۆ سەرکەشی و سەرە پۆیی - مغازات - وەك ئەفسەریکی
 سیاسی ناردیان بۆ کەرکوک لە سەرەتای شوپشگیرە شێخ مەحموودی
 بەرزنجی کە دز بە ئینگلیزەکان ، نیرا بۆ سلیمانی (۲) .

نۆیل پێش ئەوێ لە ئیرانا کاری سیاسی گرتە دەس ملازم بوو
 لە بەتابونی پادەیی جلو چواری - ی «میواوا» داو لە سوپای
 هیندوستان ئیشی دەکرد لە پاشا بوو بە جیشین «موقیم» ی سیاسی لە
 «بوشیری» ئیران .

لە بەهاری ۱۹۱۵ دا نۆیل - وەك ئەدمۆنس دەلی - تووانی
 داستانیکی میژوویی بۆ خۆی بنووسیت ، تووانی بەناوبانگترین خۆبەو
 جاسوسی ئەلمانی «فاسمۆس» ۱۸۸۰-۱۹۳۱ ، بە دەستی خۆی دەستگیر
 بکات ، ئەلمانی یەکان «فاسمۆس» یان نارد بوو بە ئەندەزی بچووکی
 «دیلام» ، کەوتۆتە لای سەرۆکی بوشیر بە نیازی ئازاوەنانهووە ، بەلام
 خۆبەیی ئەلمانی تووانی لە چنگ پاشەوانە ئیرانی یەکەیی دەرباز بیست ، لە
 پۆزی دووایی دا نۆیل خەریک بو بکەوێتە هەمان بۆسەووە لە لایەن
 ئەو خێلانەیی کە (فاسمۆس) لە خێشەیی بردبوون دەسگیر بکریت ، وە

زۆر بە ستم لەو بۆسە یە خۆی رزگار کرد .
 سەرچاوە دەرشیفی، یەکانی بەریتانی دەلێن :- نۆیل «ئە کادیسی، یەیی
 سەربازی لە ئینگلتەرە، ئەواو کردوووە» لە دائیرە سیاسی یەکانی
 وەزارەتی دەرەوی بەریتانیا دا لە هیندوستان ئیشی کردوووە تکایە
 بپروانەرە نەم سەرچاوە یە :-

Documents on British Foreign Policy
Vol. IV P. P. 693, 742.

مامۆستا پرفیق حیلمی - یش، لە بەشی یە کەمی [یادداشته کان] ی دا،
 گەلێ جار ئەم باسە ی کردوووە و هاوچەرخی نۆیل - یش بوووە،
 ماوە یە کیش لە گەلێ ئیشی کردوووە، هیوادارین ئەم کتیبە مان - یادداشته
 پۆزانه کانێ مینجور نۆیل - ئەو باسانە باشتر و آلای بکاتە وە . د . کە مال
 مەزھەر لە کتیبی - کوردستان لە سألە کانێ جەنگی جیھانی یە کە ما - باسی
 ئەووە دە کات کە نۆیل چۆنە هەر شوینیک ئەووی دوویات کردۆتە وە،
 کە حوکومەتی بەریتانیا بەرامبەر کوردە کان نیازی پالو خاوینە، وە
 راپۆرتی تیرو چرپی لە بارە ی کوردە کان و پە یووەندی یان لە گەل
 ئەرمەنی یە کان داو گەلێ بابەتی تری دە نارد بۆ حوکومە تە کە ی لە لە نە دەن،
 هەولێ ئەووی ئە دا» کە وینە یە کێ روون و بێ لە کە ی باری کوردستانی
 ئە و رۆژە، خواست و ئاوانە کانێ دانیشتوانی بخاتە پوو، لە راپۆرتە کانیا
 لایەنی کوردە کانێ گرتوووە» بە گەرمی یە وە پشتگیری کردوووە لە
 مەسە لە ی پە وای کورد هۆی ئە وە یش دە گە پێتە وە بۆ :-

- ١ - زۆر خۆشنوود بوو بە سیفات و نە ریتی گەلی کوردە وە .
- ٢ - یالە بەر ئە ووی کە ئە ویش ئارە زووی لە وە بوو بێتە «لۆرانس» ی (٣)
- کوردان، یاخۆ لە بەر هەردوو هۆکە بوو . کە مالی یە کان، لە
 هەلس و کە وتی نۆیل کە و تێوونە گومانە وە، بۆ یە مستە فا کە مال لە گەل
 لێر سەراوە کانێ دیکە ئە و هەلسو کە وتە یان خستە ژێر توێژینە وە .

د • که مال مه زههه له سههه نهه مه پواو ده لئى :-

خوم برس مه کرد له خوالئخونوو نه کرمه (۱) به گى جه ميل
پاشازادهى ديار به کرى ، که تايا نؤيل لهو سههه ده نهى دا هه و لئى نه وهى
داوه خه لئ له خسته به رئى و دسه موزيان بکات ، ياخو هيج پارو و پوولئکى
بلاو کردؤته وه بو نهو مه بهسته ؟؟ •

نه کرمه به گيش وه لئى دامه وه که سووسهى شتى وای نه کردوه ،
به لکو نؤيل خؤى داناوه به ميوانى د کومه لئى کوردى ، که نه کرمه
به گيش به کئک بوؤد له نه ندامانى نهو کومه نه •

سهه ده لئى نؤيل بو کوردستانى زووروو دئى که مالى به کانى ل
ئینگليزه کان کرمئى کردبوو بو به کا ، ههه ئینگليزه کان خؤيان بو پينه کرمئى
نهو کرمئى بوونه بلاويان ده کرده وه که پؤيشتنو ياخو پاسپاردهى نؤيل
هيج بايه خو گرنگى به کى نهى به ، بهه رادديهك عه قيد د ب • بئى بهى
نهه سهه رى سياسى ئینگليزه کان له حه له ب ، کاتى سهه رى دا له ياو ماقول و
دهه لئانداره مه ده نهى به کانى خه ربوت و ملاتياو ديار به کر ، ههه لهو
کاته يشدا نؤيل سهه رگه رمى نه نه جامدانى ئيشه کهى بوو بئى پراگه ياندن ،
که حوکومه تى خاوهن شکؤى بهه ريتانى ناگای له هه لئسو که وتى
نؤيل نهو پازيش نهى به که هيج نهه سهه رئکى ئینگليزى پړو پاگه نده بلاو
بکاته وه د هه مان سهه رچاوهى پئشو که نه وئيش له کئتى - مسته فا
نهه تاتور که وه لاپه ره / ۱۳۶۶ وه وه رى گرنوو • •

مئزوونوووس د • که مال مه زههه له سههه نهه مه پواو ده لئى :-
نهه : د بانگه شهى ، مئستر (بئى) دهه رى نهه خا که سياسه تى بهه ريتانیا ،
بهه رامبهه مه سهه لئى کورد ، سياسه تئکى چه نه لايه نهى مه يو بووه نهه چئته
زهه ين کيوه که نؤيل - ئک :- له سياسه ت و دئسو زى بو ئئشو کارى دا ، به
بين درئز له هه لئسو - که وتيا به ناوبانگ و شوډه تى بووئت ، ياوئکسى

وهها ئىشىكى ئۈمىدە گۈلگى يىغىسىز ۋە بەلام بۆ ئىنجامدانى نەو
ئىشە بە رەسمى داوايان لىق نە كرىپت !!

لە كاتىكا كۆمەلى سەربازى ئىنگلىزى لە گەل نۆئىل، دا نىررايون !!
مامۇستا رەفىق جىلمى ۋە لە بەشى / ۲ى يادداشته كانيا باسى نۆئىل دە كاو
دەلىق :- [لە جىزمى يەكەما وئمان كە نۆئىل لە گەل ئىحمەد فایق - ى
خەلكى سولەيمانى چوو بۆ كوردستانى توركىا ۋە بۆ ئىمەدى گەورە كانى
كوردو نىشتمان پەرورە كانى بىنى ۋە بەلام بزوتتەوى مەسئەفا كەمال
لەو رۆژانەدا بۆ بەرھەلىست لەم كارە ۋە ھىزە كانى كەوتتە پراوانى نۆئىل و
ئىحمەد فایق ۋە ۋە بە يارمەتى ھەندى سەرۆك ھەشەرتى كورد خۆيان
دەرباز كرد] بەلام ئەم باسە بەپاى ئىشە ۋە يا لە سەردانى يەكەمى دا بۆ
ناوچەى ديار بە كر بوو ياخۆ سەردانىكى تىرى بە نەئى بۆ ئىمە ناوچە بە
كردوو ئەمەيان لە پاستى يەو نىزىكترە ۋە چونكە لە سەردانى دووھەما
ھىچ بۆنىكى ئىمەدى لىق نایەت ۋە لە ھەمان كاتىشدا ئەندامە كانى كۆمەلەى
نۆئىل ناويان براو - چ لەسەرەتاي پاپۆرتە كەدا ۋە چ لە بروسكە يەكى
نۆئىل كە ناردوو بە بۆ ئەمىن دارى گىشتى / لاپسەرە (۹۲) ۋە
امۇستا رەفىق جىلمى لە ھەمان بەشى دووھەمدا دەلىق :

لە ھەندى سەرجاوى تىرەو ۋە بىستورە ۋە نۆئىل بۆبە كا چۆتە
كوردستانى توركىا تا كوردە كانى ئىمەدى دۇنيا بىكات كە ھەموو مافە كانيان
لە ۋە كۆنگرەى ئاشى ۋە يا داين دە كرئىن ۋە نایىت بە ھىچ جۆرى ئالتۇزى و
ئازاۋە بىتتەو ۋە ۋە دەۋلەتە ھاۋپەيمانە كان بە پىزەو ۋە تەماشاي گەلى كورد
دە كەن ۋە

ح ۋە جىاف
ح ۋە عثمان نىرگسە جارى

یادداشته کانم^(۵) بهو پاپۆرتنه کۆتایی هات که له ۱۴/۴ حوزمه برانی
/۱۹۱۹ دا له بارهی سهردانی ناوچهی دیاربه کرهوه نووسی بووم .
له دیاربه کرهوه بهروه و سه لهب که وتمه پیتی و لهویش چاووم به
کۆلۆتیل ویلسن کهوت ، نهوهی شیاوی باسه هه مان کۆلۆتیل له ۲۶ی
حوزمه برانی دا به فرۆکه بو سه لهب هاتهوه .

ویلسن^(۶) له ۱۳ی حوزمه بران دا پێشنیاری کردبوو که
کوردهستانکی سه ره به خۆ له تورکیا درووست بکری به لام له ژێر پکینی
تیمه دا بێ و « ئینگلیزه کان - وه رگیره ران » ، له ده ورو بهری ئهم ناوچانه
درووست بکری : - وان ، تیلیس ، دیاربه کر ، معموره العزیز ، له باش
هه ندی پرسو پا ، بریار درا که پرۆم ئهسته مروو له گه له به ماله ی
به درخانی به کاندایه یوه ندی بکه م ، به و نیازهی له گه له یه کتی یا چه نید
که سیککی ئه و به ماله یه دا وه ک کۆمه لکی تایبه تی بچینه کوردهستان ، بو
بو چه له کردنی . پروبا گه نده ی به نینی تورکه کان که ده یان ویست گیانی
ئیسلامه تی و^(۷) خه لافه ت نشین بکه نه وه به به ری ئیمبراتوریه ته
نه خۆشه که یاندا ، که له گیانه لادا بوو ، بو ئه و مه به سه تیان ، هانی
کورده کانیا ن ئه دا دزی تیمه « ئینگلیزه کان - وه رگیر » ،

کورده کانیا ن ده ترسان ، که گوایا ئینگلیزه کان به یانه ویت ده وه لیتکی

ئەرمەنى پۇبلىش كوردە كانىش بخەنە زۇر ركىفى ئەو دەولەتە تازە بەوہ !!
 كە لە ۳۰ى تەموزا گە يىشمە ئەستەموول چاوم بە سەر كوردە كانى
 كورد كەوت لە يىش مەموويانەوہ شىخ عبدالقادر ئەندامى بنەمالەى
 بەدرخانەى يەگان ، لە باش لىكوئىنەوہ يەكى خەست ، كوردە كان
 يىشياريان كرد ، كۆمەلىك درووست بكرىت و بۆ سەردانى ناوچە كە
 بخرىتە تەك من .

كۆمەلە كە لەمانە يىكە هيترا : دوو كوپى ئەمىن عالی بەدرخان ، سىد
 معىنى زاواى شىخ عبدالقادر ، سىد ئىبراھىم ناوئىك كە يەككە بوو لە يىاو
 مافوولانى دەرسىم .

ئەندامانى ئەم ، وەفدە ، لە يىاو مافوولانى بلەى دووھەمى كۆمەل
 بوون ، ھۆى نەھاتى گەورە يىاوانى كورد لە گەل من دە گەرىتەوہ بۆ
 ئەوہى :- يەككى وەك شىخ عبدالقادر بوو دە ترسا كە لەوانە بە تور كە كان ،
 بە « خیانەتى عظمى ، تاوانبارى بکەن ، ياخۇ يەككى وەك سەيد ئەمىن
 عالی بەدرخان :- بە ھۆى ئەوہى كاتى خۆى لە ناوچە كە دا بە خىزانىكى
 ساماندارو دەولە مەند ، ناسرا بوو ، تىستەش لىكە وتەبەو ھەزارە شەرمى
 دە كرد بە پەربووتى و پەرجالى رووبكاتەوہ ناوچەى كوردستان ، لە
 راستىدا من لەوہ دىلگران نە بووم كە شىخ عبدالقادر^(۸) لە گەل منىدا
 نەھات ، چونكە ھەرچەند يىاوىكى پوو خۆش بوو ، بەلام كەللە پەرق و
 رەشىن و ئاسۆ تارىك بوو ، بە كورتى مامەلە كردن لە گەل ئەم جۆرە
 يىاوانەو بۆ گەشتىكى وەھا دورو درىژ شىكى گەلئى گران و ستەمە ، بەلام
 گەلئى ئارەزووم لەوہ بوو كە ئەمىن عالی بەدرخان لە گەلمان بەھانايە چونكە
 جگە لەوہى كە سادەو پوو خۆش بوو يىاوىكى گران و سەنگىن بوو ،
 بەراستى يىاوىكى وەھا بە سام و ھەبەت ، داپىژراوى بىرو ھۆش شورەت و

سومه خاویز ۳ هه موو مه رج و یداو یستیکی سهرگردایسه تی کارای تیا
 ئه دره وشایه وه ، لهو نمونه ییاوانه بوو که به پروونی له زمانتی سهر کرده ی
 خێله کورده کانی ده زانی ۳ به خویا پاده بینی که سامو شه خسیه تی خۆی
 به سه ریانا بیه ییتیت و کاریان تی بکات ۳ کورپه کانی ئه مین عالی گۆشتن و
 قه پۆله بوون ، که متر ده به سستی پیکبۆشی خۆیان بوون ، له ئه سته موول
 گه وره بوو بوون و یداو یستی زیانیان له پوژنامه نووسی وه ده ست ده هیتا ،
 هه رچه ند هاتی ئه م دوو کورپه سو دیککی وه های نه بوو ، به لام چونکه هیچ
 گیاتیکی دزایه تی به تیمه یان د ئینگلیزه کان - وه رگیر ، تیا به دی نه ده کرا ،
 هیتانم له گه ل خۆم ۳ جگه له مهش ، پایه و پیزی بیه ماله ی به درخانی به کان ،
 له هه موو ناوچه یه کی کوردستانا ئاشکرا و دیاره ، له پروویه کی
 دیکه شه وه ، پیوسته نی به ئه و دووانه به ئه ندانی ئه م کۆمه له ی تیمه
 دا بترین ، چونکه به جووته ئه و به ئینه یان شکاند که بریار بوو نه نجامی
 بدن ۳ وه به کاریکی ترسناک و سهر که شی یان دایه قه له م . له پیش ناوزه د
 (تسمیه) کردنی ئه ندامانی ئه م کۆمه له دا ۳ چه ند که سیککی یانه ی کوردی
 له ئه سته موول ، چوو بوونه لای فه رمانده ی گشتی ئه و ناوچه یه ، بو
 ئه وه ی خیزانو که سو کاری ئه ندامانی کۆمه له رزگابن له گوشت و بیری
 کار به ده سته تور که کان ، فه رمانده ی گشتیش ۳ به مانا یچی پاگه یان ده بوون
 که هه تا ئه و کاته ی ئه م کۆمه له ، له چوار چۆه ی په نه جdana بیت ، بو
 هیتنی کردنه وه ی خێله کان و ئازاوه و ده ردی سهری بوو حوکومه تی تورکیا
 کپ بکاته وه ۳ هه تا ئه و کاته خیزانه کان یان تووشی هیچ چورتم و ئازاریک
 نابن بو پاراستنی ئه و خیزانانه ، هه موو ده سته لات و نفوزیککی خۆی ده خاته
 گه پ .

له ۱۳۳ ی ته موزدا به فرۆکه گه رامه وه بوو حه له ب له و ئه شه وه بو
 به غداد ، دیسان له توژده ی ئابدا گه رامه وه بوو حه له ب له هه مان پوژیشدا

جووتہ برا جہلادت بہ درخان و کامہران علی بہ درخان لہ ٹہستہ موو لہوہ
 ہاتبوونہ حہ لہب • نڈہر ٹہوہی کہ ٹہو جووتہ ٹہندامہی کڈمہ لہ کمان
 بران، ٹہ کرہم بہ گی جہمیل باشای دیار بہ کری دہستیشمان کرد، کہ گہنجیکی
 پرو خوش و خوین گہرو و خوشمہ شہرہب بو • لہ ناو کوردہ کانیشدا
 شورہ تیکی خاوتنی ہہ بو، لہ بہ لچیکا خویندنی تہواو کرد بو، بو یہ کہم
 جار کہ یہ کترمان ناسی • بہ جلو بہرگی کوردی یہوہ ہاتہ لام، بہ بی
 پیچو بہ نا ہست و ہیوای خوی لہ بارہی ناوانی دووا پوژی نہ تہوہ کہ یہوہ
 دہرپی، سوور بوو لہ سہر ٹہوہی کہ ناوات و ہیوای نہ تہوہ کہی
 داوا یہ کی پہوایہو بہ ہیوا بوو بہریتانیا وک دہولہ تیکی «نستداب»
 ٹہتوانیت بہ شداری یہ کی کارا بکات لہم ناقارہدا، ہر لہ بہر ٹہم
 خوشیننی یہ بہ دووا پوژی نہ تہوہ کہی •

والی دیار بہ کر لہ بہندیخانہی تووند کرد، بہ لام تووانسی لہ
 بہندیخانہ خوی دہرباز بکلو حہ لہب بکات بہ پہ ناگہی خوی، لہ کاتیکدا
 بہ لای «تہرابلس» دا تہہر ٹہیت • وہرگیر تیکی بیگان شیوہی دہ کاتہوہ
 بہوہ تاوانباری دہ کات کہ گواہا دہستی لہ کوشتاری ٹہرمہندا^(۹) بووہ •
 توژیکی ماہوو لہ حہ لہب بحریتہ بہندیخانہ بہ لام خوشبہختانہ لای
 کار بہدہستانی حہ لہب ناوی منی^(۱۰) بردبوو بہم ہویہوہ گرتہ کہ بیان
 خستبووہ دواہی گہرانہوہی من •

لہ کانوونی یہ کہمی بارہوہ ٹہم سیاستہ خرابووہ گہر :-
 ہموو ٹہرمہنی یہک دہیتوانی بہ بیچ ہیچ بہ لگہ یہ کی پہدا، موسلمانیک
 بدات بہ دہمہوہ، بہ گوناہی بہ شداری کردن لہ کوشتاری ٹہرمہنی یہ کاندہ
 بہ گرتنی بدات، نہم سیاستہ کاریکی دژواری ہہ بوو لہ سہرتاسہری
 کوردستاندا، وہ بووہ ہوی تہہردانی ٹاگری قین و پق لہ ٹہمہ
 «ٹینگلیزہ کان - وہرگیر» •

ئەو تا ئىستە دەما بلزرگان و كاسبكار تامەزروڭن بىن بۇ حەلب ،
 بەلام درۆو دەلەسەى بازارگانە ئەرەنەنى بەكان كە گوايا مۇسلمانە كان
 ئەگىر بىن و دەخرىنە بەندىخانەى حەلەبەو ، بەم شىئو بە ئاواتان نەدەھاتە
 دى ، بگرە بازارگانە ئەرەنەنى بەكان دەنگك و باسە كەيان گەورە تر دە كرد .
 بۇ ئەو ەى خۇيان گەورەى بازارپو بازارگانى بن ، بە ئارەزووى خۇيان
 تەراتىبى تيا بكنو مۇسلمانە كانىش ^(۱۱) قەدەغە بىت لىيان .

بە قەتارى بەيانان - حەلب - مان بەجى ھىشتوو بەرەو د ئىسجى
 قوين ، د ئىسگە بەكى (۵۴) كىلومەترە بە لە باشورى رۆژھەلاتى
 حەلب و دەكەوتەو سەر ھىلى ئاسنىن ^(۱۲) بەغداد ، كەلۇبەلو
 بىويستە كانى خۇمان لە بىشەو بە وولاخ نارد بۇ عىتاب كە ۲۵ مىلىك
 لە تىمەو دورە ، ھەر لە عىتاب - ىش شەوئك ماينەو ، دانىشسوانى
 ئەو ناوچانەى كە بە لايانا تىج دەبەرىن ھەمەچەشە بوون لە كوردو تورك و
 ەرەب ، ھەتا بەرەو باشوورىش بەاتىنا بە ژمارەى ەرەب زۆر تر دەبوو ،
 بەكى لە ھۆى ئەو ھەمە جۆرى بە ، ئەو بە كە دىھانى ئەم ناوچە بە تىكرا
 ھى خاوەن مۇلكە گەورە كانى عىتاب - ن و دانىشتووانىشى لە راستىدا
 مكىن و نۆكەرى ئەو دەرە بە گە ساماندارانەن ، تۆو وولاخى جوت
 كردىان ئەدەنى و لە ھەقى ئەم خزمەتەدا تىو بەرەسە مى سالانەيان
 دەماشەو ، نىو كەى ترىش برىتە لە ھەقى كرىكار ، بەلام ئەو ەى خاوەن
 زەوى ئەى دات بە كرىكار گەئىك كەمترە لەو ەى كە بىويستە لە بازارى
 ش كردنا بەرەت ئەم بارو دۆخى كارە ھەلو مەرجىكى لە بارى
 پەخاندبوو بۇ تەشەنە كردنى بىرو باو ەرى بۆلشفيكى لەناو پەنجە راندا
 لەبەر ئەو ەى ئەو خاوەن زەوى يانە بە پادە بەك دەسەلاتى خۇيان

سه پاندبوو به سهر نمو دئوشين و ساويلكانه دا ياردئك زهوى ج قووردهت
بوو له چنكيان ده ره بئيريت و بدريت به يه كئى له و جوتيارانه .

به و شيوه به ، خاوون مولكه كان به ليشاوى به تينى پۆله كانى نمو
سئى نه تهويه به ، كورد ، تورك ، عه رب گه مارۆ درابوون له پاش تۆزيك
وامان ، نمو ووتوويزم له گه ل (په ونه نئى) به كئى تور كدا نه نجامداو نمو
پرسيارم له پوويا قوت كرده وه :-

— ئينگليزه كان ليره چئى ده كه ن ؟

— تيمه يش نمو گئيزى كردووين و سهرى لئى ده رناكه ين ، له سه ره تاوه
وامان زانى كه به هاوارى نهرمه نئى به كانه وه هاوون ، به لام عه ريزه و
داخوازيه كانى نه واينس ، كه به ئينگليزه كان درابوو لهم سئى مانگى
دووايى به دا ته سلبسى پاريزگارى تور كه كان كرانه وه !!

[- ۲۲- سئى ئاب له عيئاب -]

نوم پرسياره به زه قئى له پوو ماندا ده وه ستيت :-

له زير به ناو ده سه لائى كئى دا له عيئاب - وه به ره و كوردستان بكه وينه
پئى ، خو براده ره كورده كانى هاوپئيم ، هيچ په يوه ندى به كيان نئى به به
تور كه كانه وه ، له لايه كئى تزيشه وه پئويسته سئى رۆز به پئى بكوئين ، هه تا
گه ينه ناوجه رگه گئى لادئى كورده كان جگه له مانه ش نمو ناوچه به
سنوور يانه ، له زير پكئنى چهند كۆمه لئكى پئگرو جه رده دان ، به لام
ده نگ و باسى نمو يش هه به كه زۆر به ي نمو كۆمه لانه كوردن و له زير
په رده به كئى سبامى دا ئيش ده كه ن ، بۆيه كا ، نمو تالان چر پاوانه كه
ده ي كه ن ، زۆر تر له سه ز حسابى تور كه كانه وه دۆز به كار به ده ستانى

ئەوانە ، ئا ئىرەدا نامەۋىت بە شىۋە يەكى پىرەھا - مطلق - بىرۋانمە
مەسەلە كە .

كوردە كانى ھاۋرىم پىنگايە كى دىكە يان پىشنيار كورد :-

بازار گانكى كوردى ئاشناۋ پياۋ باش ھە يە لە شاردادا بە ناۋى يە حيا
ئەفەندى يەۋە ، ئەتۋانى يە كىك لە دەستۋ پىۋەندى ئەۋ تاقدانە بدۋۆزىتەۋەۋ
جەردە يەك بە پارە لە پىش خۆ يەۋە بىتريت بۆ ئەۋەى پىۋىشتە كە مان .
ئاساتىر بىكات . ئەم - دزدەستە كە ، ھى حەسەن ناۋە گەنجىكى زۆر قۆزە
بەلام خوتپىرى ۋ بەرە لايە ، يە حيا ئەفەندى - م كورد بە قەلغانى قافلە كە مان
شەۋىش خوا ھە ئاگرىت ئامادە يى خۆى پىشان داۋ خۆى كۆكردەۋە ،
ئەمپرۆ سەرقافلە چىمان حەسەنەۋ لە ۲۳ى ئابدا كات زمىر سىخى پىش
نىۋە رۆ لە عىتاب - ۋە بەرە ۋ مەرەش كەۋىنە پى ، لە كات زمىرى
(۷) ى تىۋارەدا قافلە كە مان شە كە تى زىفى لى سەندوۋ لاي دا يە لاپچى يە كى
گىشتى ۋ چادىرمان لى ھەلدا .

لە پىنگادا ، ئىنالى تور كى ئەم بەسەرھاتەى بۆ گىپاينەۋە ، كە
چۆن باۋكى زىنكى ئەرمەنى ھىناۋە ۋ لە پاش ماۋە يەك ئىسلام بوۋە ،
ئىستائىش بە بەختيارى ۋ ئاسوۋدە يى پىكەۋە دە زىن ، ھەر كە ۋەر گىپى
ئەرمەنى دە مەفرە زەى پىشەۋە يان ، لە ئاق سو ، بەم كە نىۋ بە يەنى
زانى شىتگىر بوۋ ، ھەۋلىكى زۆرى دا كە ئەۋ ئىن ۋ مىردە لە يەك
دا بىرېت ، بەلام ھەمۋى پوۋچەل بوۋنەۋە ، لە پاش ماۋە يەك ، ھەمان
ۋەر گىر لە گەل قەشە يە كى ئەرمەنى دا دە چنەۋە بىكلىشەى ئەنە كە ، ئەم
جاردەش بە شىۋە يە كى پەنى ۋ بى پەردە ئەنە كە ئەى ۋىستوۋە لە مىردە
مۇسلمانە كەى جاپايتەۋە ، بىر بەدەم لە پوۋى ۋەر گىرۋ قەشەدا
ۋە ستاۋە تەۋە ۋ ھاۋارى كوردوۋە ك ھەئا گىيانى تەپ لە لەشى دا پىل بەدات

پینگه نادات کەس لە میردەگەیی بکات تەنانەت بۆ ئەو مەبەستە
 بەرەنگاریی سوپای بەریتانیا و تورکیش دەکات !! هەلۆیستی بەوی زنە
 ئەرمەنییە کە ، وای لە وەرگێری ئەرمەنی کرد لە رووی کۆمەڵەگەماندا
 وەرگەپێ و بە تووندی بەپێیت : تورك کئی یه ؟! ئینگلیز کئی یه ؟! نەنھا
 نەرمەنەو ئەرمەن ، لە دووا پۆزیککی نزیکدا دەبێتە گەورەیی ئەم
 وولاتە !! بەم شیوەی سەرەو زانیان کە چۆن مەترسی لە هەموو
 لایەگەو گەمارۆی داوین ؟ چونکە لە ئاسای بچوولدا گیرۆدە
 دوژمنایەتی یەکی ترسناک بووین ؟ هۆی ئەم ئالۆزی و دوژمنایەتی یەش ،
 ئەو بوو کە ئەرمەنی بەکان ، زیرەکانە بلایان دەکردووە ، کە پێویستە
 هەموو پەیمان و پەيوەندی یەکی تیو دەولەتان ، لە سەر ئەم بانە یە
 دا بێت کە دەولەتیککی ئەرمەنی بنیات بنزێت ؟ وە بۆ هەمیشە پێویستە
 (١٠) موسلمان زبیر درستی یەك ئەرمەنی پیت ؟ ئەم بۆچوونە هەلە یە
 - بۆ نەگەتیی - لە دای موسلمانەکانیش دا چەقی بوو ناھەقیان نەبوو ،
 چونکە تێمە ئینگلیز بە سەرپۆیی کەوتبوینە وێرە موسلمانەکان بە
 سرو بیانووی ئەو بە شدار یەیان لە کوشناری ئەرمەنی دا کردووە .
 ئەرمەنی یەکان بە یارمەتی کاسب و دەولەتمەندەکانیان ، تووانیان
 مەسەلەگەیان لە سەرئاسەری وولاتدا بخەنە پوو ، وە بە شیوە یەکی
 پوخت و سادە ، لە بەردەم پای گشتی دا والای بکەنەو پای گشتی یەش
 هەرگیز لەمە ئاگادار نەبوو کە ئەرمەنی یەکانیش دەرفەتی
 پێشکەوتنی هێزەکانی روسیان (١٣) بە هەل زانی وە ، زۆر جانە وەرانی تر
 دەستیان دا بوو هێرش بۆ سەر هاوسە موسلمانەکانیان ، بە شیوە یەك هەقی
 بەرو دووانیان لێ کردنەووە بگرە زۆر تریش !!

کە پروداوە کان بەو شیوەی سەرەو پوختە کراو خرایە پوو ،

ده گه ینه شه و پاستی یس ۴ که ئاساترین و بی ترس ترین سیاست بو
 یشکه وتی تیمه ، نینه دانی ئاگری توله سندنه ، بر واکردنه به
 شه رمه نه به کان و به سه رهاته کانیا ننه که له ئاشت بوونه وه و کب کردنه وه ی
 پقی نایی و په گه زی به لام هه ردوو لایان گوناوه خه تایان هه به
 منیش (۱۴) شه سیاسته به زیرانه ده زانم که لایه په به کی سبی
 بکریته وه بو هه ردولا ، دوزمنایه تی و پقی کونیش بخریته پشت گوی .

[۲۳ ی ئاب]

دویتی شه و شتیکی سه یرمان به سه هات ، هه ندی له خه لکی ری ی
 د تا قوم ه ی نزیك بارگا که مان ۴ حه سه نی پابه رو سه ره قافلجی تیمه یان
 شیوه کرده وه ، که کوردیکی چه ته و جه رده به و (تیمه یس کۆمه لیک
 کوردین - وه رگیران - لافاوی کورده کانیش له به رده مانه وه هازه ی
 دیتو زوره ، بویه دوو ییاری تیمه و نیستره که یان دایه به ر گولنه ، شه م
 دوو ییاوه پۆیشتون له دتی که ی نزیکه مانه وه کا به تین ، به لام هتیر سه به ره کان ،
 وه که به رزه کی بانیا ن بۆی ده رچوون ، دوا ی شه و پوو داوه له گه ل
 گرده که ی دراوسی ماندا که وتینه قسه و باش ، به ره شانیکی پر له
 خو شه ویست ، بانگیان لی کردین که ئایا که سمان تورکی باش ده زانین ؟
 باش خو شو چۆنی به کی گه رم و گو پر ۴ به شووتی و تری به کی باش
 ئاشتیا ن کردینه وه .

[۲۴ ی ئاب]

یش شه وه ی روو بکه ینه باکووری پۆز هه لات ، کا زپر تکی دیکه
 به ناوچه ی د هه ره ش جوسی ، دا به رده وام ری مان کرد ، له دوا ی

گهشتیکی ۴ کازیری گه رمالای داینه دئی « ته بلا » که چوارده خیزانی کورد له عه شره تی سینامیلی و عه تامیلی ، وه شمش خیزانی تورکیش هاومالی یه کتر بوون ؟ [ته بلا دئی یه کی چه په له یشه وهی دتهاته کانی کورده واری دایه ،] که گه یشینه نه ویی ؟ زور به گه رمی یشوازی مان لی کرا ، نه وهی بو یه کهم جار سه رنجی پراکیشام ، سافره تانی نه و دئی یه بو ، چارشوو عه بیان نه پووشی بو ، جگه له ممش زور نازاو سه ره بست بوون ، سافره تانی نه و گوندهم بینی ، بیی چه ندو چونو سه رمی ، موافقه شه یان له گهل پیاوه کانی لای خویانا ده کرد ، له گهل یمه یشدا هاوبه شی فسهو باسیان ده کرد ، پراو باری سه رنجی خویان به شیوه یه کی نازایانه و له کات و شوینی خویندا ده ره سپری نه م ده سپرن و برسیار کردنه شیان ؟ نه نها له بهر نه وه بوو که ده یان ویست شت بزاین و بهس !!

له سه ره تاوه ناره زووم له وه بوو تیگم که باری ژیانی تور که کان ج کاریکی کردونه سه ر نه م شوینه چه په که ؟
 نه م گوفنو گوویه خواره وه بو مانی ده رنه خات ، به پرای من - که ههستی نه ته وایه تی کورده کان چه ند ریندووه !!

به هه ندیک له خه لکی گونده کهم پراگه یاند خه لکی ناوایی
 کوبکه نه وه بو نه وهی وینه یه ک بگرین .

— تور که کانیس بین له گه لمان ؟

— نه خیر . . . به ته نها تیوه .

— نیمه یش ناره زومان له وه نی یه که تور که کان له گه لمان ده ر بچن .
 له دوا ی دا پرسیارم کرد ژماره ی منال بوون و زاووزی چه نده ؟

چونکه به پراستی ، منال که میی ، له دئی که یاندا به زه قی ده پیریت ،
هوی نهو که می بهش به لای شه وانه وه نه مه یه :-

— خیله په وه بنده کان ، له چۆل و دهشت و دهرا ده زین ، سازاد ترنو
باشتر ده توانن ژنه کانیان بخه نه خیر و خوشی و زاوو زئی وه ، به لام
بوونی شهو تور که مه لمانه لهم دئی به دا ، سازادی و سه به سستی
لئی زهوت کردووین !! منیش نه وه م بو باس کردن که سازادی
خیله په وه بنده کان ، شه و مان بو پروون ده کاته وه که خویان زور
که یفیان لهو زیانه یه ، به تاره زووی خویان هه لیان بزاردوو ،
هه رچه بنده نهو شتوه زیانهش ئانمان نیه و پره له تهرک و کویره وه ری ،
نه وانیش بهم شتوه بهی خواره وه وه لایمان دامه وه :-

— قسه کانت زور پراستن . . . هه رچه بنده گه پان و سووپانه وه به شوین
ئاوو له وه پدا خاسیه تی باشه ی زور هیه ، به لام شه تور کانه
نه بوونایه ، زیانی په وه ندیی بیان نه ده کردو نیشه جی ده بوون و
شه مه یان له لا خۆشتر ده بوو .

— حوکومه تی تورکیانان خۆش ده ویت ؟
پیره میردیکت وه لای دامه وه :-

— بو ئیمه وه ها باشه بلین خۆشمان ده ویت !!

شه کره م به گک :- کورده کانی دیار بکر هه رگیز ناترسن و چی له
دلیاندا هه یه هه لی ده پیزن ، له نا کاو گه نجیکی کوردی خه لکی
شه ناوچه یه که له نه نیشه مه وه وه ستا بوو ، قسه که ی به شه کره م
به گک پری و به توندی وونی :-

ئیمه ییش له کورده کانی دیار بکر که مترین !!

نهم خشته سه ز ميرهی خواره وه - له دواپوژدا سودی لئی
 ده پینریت - شه وه ددرسه خات که جه ننگ چ کارینکی ناهه مواری کردوته
 سه رده دایه کی بچوو کی لاپئی و « ده بلا »

پیش جه ننگ	له پاشن جه ننگ
۲۰	۲۰
۱۵	۱۰
۳۵۰	۲۵

پینزنی سالانهی ووشکه دان ۱ به (۶) ه
 شه وهی جوتی گاسا تویی کردوه له م سال دا ۲۰۰ کیلو گنم و ۱۰۰ کیلو
 پینزنی سالانهی ووشکه دان ۱ به (۶) ه

له سیه ری که پرتکدا دانیشتبوم گویم لئی بوو پیره زینکی کورد به
 ساوا زینکی « جه رگ و دل تاوین » شیری نه ووتو ویشکه کی کچه زاکی
 پی شه لاوان ، پیره میردینکی پیش سپی به شوخی و گالته وه دیمه نه کی
 زورتر بووون کردمه وه :-

نه و دیره شیرانه خوی دایناون ، مناله کیش کورپی کچه
 گا وره که به تی ، که زور به گنجی مردوه ، نه و گورانی بهش پئی
 ده لین « لای لایه » یاخو « دهر گوش »

شه و له خواره وه ده فی شه و کردنه خوه « تنویمه » به سوزه تان
 بو ده نویسن که پئی ده لین (۱۰) :

« سترانا دهر گوش »

دهر گوشا می ژ دازه	بیشکه کی دارینم
من دایه که فی تیره	له نریک ناگروه داناه
من چی بکه م وهی دهر گوش	من چی بکه م له بیشکه کی

دهرگوشینکی بی خیره
لوری لوری دهرگوشکی لوری
نایی ده کهم نایی نایه
نه سوله که دی نایه
گری یا ناشی نابه

رؤبسهی نه گهت و کلؤل
پای نه زه نم و پای نه زه نم
بو نه وهی بنویت ، به لام ئیتر
خه و له چاوی توراوه
نه و ساوایهی که له ته ویلسی
نوسراوه

من دهما خوه دایه ده وری
چه لادا له دلا دکا زوری

به هه تیوی بزی و کهس نه بیت
نازی بکیشی و ناگای لی بیت ،
به لام هه رچه ند بگری و
بکروزیته وه ، من نهی گرمه
کوشی نازه وه و نهی یار تیزم
له سام و ترسی سته مکاران ،
که ته ناهت دل یشمان داخ
ده کهن .

پای نه زه نم و پای نه زه نم و
پای نه زه نم

له و کاته دا نه م دئی گوساخه مان^(۱) به جی ده هیشته ، له
سوچینکی دووری دئی دا هه ندیک که لاوه و شوینه واری کونان یشان دام ،
وه که خه لکی دئی نه یان گیرایه وه باشماره ی قه لایه کی میژووی
کۆنه ، ابراهیم باشا ناویک بنیاتی نووه .

له پینگادا هه ندی خه لکی نه و دینهاتانه مان بینی لی یان پراگه یان دین
چه نه و پینگری کورد که به . تۆپه له ، واتا نه ل ناوی دهر کردووه ،
زور له تیمه وه نریکه و پتی وونی ده کات ، حه سه نمان له پیش خۆمانه وه

نارد هه تا پریگه مان بو پرچه شکین بکات ، به لام وادیاره توبه ل بهم
 زووانه نایه ته ئه م ناوه ، و دک باسی ده کن ژنه کهنی ، یساو ئاسا
 سه رو قزی پریکخستوو ، تفهنگ و فیشه کدانی له خوی داوه و شان
 به شانی میرده که ی ئیس ده کات ، تاریکی داها و لامان دایه دئی
 ، ئو فاجیلی ، هه ر که گه یشتینه ئاواپی خاوه ن دئی که ده ره به گیکئی توره
 بوو پئسوازیی لی کردین ، ئه م ده ره به گه یساو یکی قه به و ته بوو ،
 یه که نده ردوو تئی هه لکرد به کلله یی کردن له حوکومه تی تورکیا
 که ده وله تیکی په رپه ووت و بوده له یه ، پای وه ها بو ئه گه ر بئو ده سه لاتیکی
 ئینگلیز بیته له و ناوچه یه دا ، ئه م گه ئه خویه ئه بیته به کورپی حیکایه ت و
 پاره و پولیکی باش ده ئینه سه ر یه ک ، له باش تویک هاته وه دووان :-
 — له م چه ندانه ی پئشوودا پاره یه کی باشم کرده قه به لی هه لکه ندنی
 بیریکی پارا ، به بی ئه وه ی قرائیک له حوکومه تی تورکیا وه ر بگرم ،
 ئه مه یشم که وتوته بهر ئوئی ئه گه ر ئینگلیز ده ست بگریته به سه ر ئیشوکاری
 و ئاتا یارمه تی به کی باشم ئه دات بو هه لکه ندنی بیره که م ، وه به
 شیوه یه کی باشتر ده یخه مه کار .

ئه وه ی شیای بایه خه لکی ئه م ناوچانه به گشتی له و بیرو
 پرایه دان ، که بوونی ده سه لاتیکی^(۱۷) ئینگلیزیی ئه وان ده خاته خیر و
 خۆشی به کی باشه وه ، بهر ژه وه ندی خودیان ده باریزیت ، له وه ش گه یشم
 که خه لکی ئه م ناوچانه بی ئاگان ، که جهنگ له ئه و روپادا چ
 کارئیکی خراب و دژواری کردوته سه ر باری ژبانی ئابووری ! دیسان
 له وه ش بی ئاگان که ئه و روپا چۆن شه که ت و بریندار بووه ، وه به چ
 جۆریی که وتوته هه لپه ی خۆشیمار کردن و ئاوه دان کردنه وه ، هه رچه ند
 ئه م هه لپه ی ئه و روپایه به سستی ئه نیجام نه دریت ، ئه و خه لکه یی که

دلیان به هاتی نینگلیز خوشه و گواریا موعجزه‌ی نوئی یان بو دیتی ، گلم
پهژگا ونو په نجه‌ی به‌شیمانی ده‌گه‌زن ، نه‌م خسته‌یه‌ی خواره‌وه به پروونی
ده‌ری ده‌خات که جه‌نگ ج کاریکی کردوته سهر نه‌م دتی گچکه‌یه :-

پاش جه‌نگ	له پیش جه‌نگ	
۸۰	۸۸	ژماره‌ی ماله‌کان
۳۵	۶۰	هیش و گاسن
۲۰	۱۰۰	ولآخی به‌رزه

حوکومه‌تی تورکیا ۳۵ یسوی نه‌م دتی‌یه‌ی خستوته زیر چه‌ک و
ناردونی بو مه‌یدانی جه‌نگ ، بو شه‌وی ته‌نھا بازده یثاویان له
جه‌نگدا لی بکه‌پینه‌وه ، په‌ژهنی وشکه‌دان له سالتکی به‌یت دا نو به
یه‌که ، به‌لام نه‌م سال یتنج به‌یه‌که ، جووتی گای دیمه کیل ۶۰۰ کیلو
گه‌م و جوئی کردووه ، واتا به‌په‌ژهنی دوو به‌یه‌ک .

[۲۵-ی ئاب]

له نیوه‌پوډا گه‌یشینه « بازارچیک » که قائممقام نشینه و ناوچه‌گه‌یش
مه‌مان ناوی هه‌یه ، نه‌م شاروچکه‌یه به‌که‌م به‌شی ئیداری‌یه که تونسی
هاتووین ، نه‌رمه‌نی‌یه‌کان داوای نه‌م ناوچه‌یه ده‌کهن و به‌خه‌یالی خوزیان
به‌نه‌رمینیای تازهی ده‌زانی (۱۸) !! روبری نه‌م ناوچه‌یه ۱۵۰۰
میلی چوار گوشه‌یه و ۱۰۰ دتی‌یه‌ک ده‌یت « دانیستوانی نزیکه‌ی ۲۵-۳۰
هزار کمیتکن .

نه‌رمه‌نی‌یه‌کانی نه‌م ناوچه‌یه‌ش له پیش جه‌نگدا ۲۵ که‌سیتک
ده‌بوون و چه‌ند دوکانیکیان له زارکی « مدخل » نه‌م قه‌زایه‌دا هه‌یه ، ئیدی

۱۰۰ دئی پرش و بلاوه کئی تری ناوچه که ، بو دهرمان بگه پئی
 نهرمه نی به کی تیا نی به ، میتر که ی پره وای هه قو و ویزدانه - گریمان توژیک
 خاوه ن ویزدانین - ئەم هه موو خه لکه بخه رینه ژیر ره حمه تی دهسته لانی
 نهرمه نی به وه ، باوه کو نه و ده و له تمش خاوتین و جارپاکیش بیت !!

له نه جامی پشکنین و پرسیار کردنم له ناوچه ی دیار به کردا
 به بی به رده و پیچو به نا بلاوم کردۆته وه که ناییت به هیچ شیوه به که
 په گه زی کورد بخه رینه ژیر پکینی نهرمه نی به وه ، نه وانه ی من نه ناسن
 له ناوچه که دا باش له یادبانه که چیم وتووو !!

نه پراو پیشیاره م کاریکی ئاسوده به خشی کرده سه رباری
 ئالۆزی ناوچه که ، له پاش ماوه به که درا به گوئی ما که تا که دا پنی کردن و
 زه مانیك بدریت به کورد نه وه به که هیچ ناوچه به کی کورد ناییت بخه رینه
 ژیر ده سه لانی بی سنوری حو کومه تیکی نهرمه نی به وه ، ئایا ده زانن چه ند
 گرنگه دلنیا کردی ۳۰ هه زار که س که هه رگیز ناخه رینه ژیر ره حمه تی
 سئ و چوار دو کانه داری چاو چنۆک و ساخته چی و بی ئابرو و ، به پراستی
 چاو چنۆکی و تر سنۆکی په وشت زه قی^(۱۱) نهرمه نی به کانی ئەم ناوچه به به !!

دئی « یه زیدان » قۆناغی هه وانه وه ی شه ومان بو ، ئەم دئی به
 چل مانیك ده بیت ، له عه شره تی کوردی عه نامیللی ین به شی « پریوانان »
 خه لکی دئی که پیشوازی و میوان داری به کی گه میان لئ کردین ، ئەم
 کوردنه قزباشن * نهرمه نی به کان و هاو بی ره کانیا ن کۆششیکی باشیان کرد
 که ئیمه وه ها پرا گه به ین له به چه دا نه وانه کورد ین ، نه و داوا پو و پو و چه م
 به ده ها جار بیستوو و کاویژ کراوه بۆم . . به لام له پاش چه ند
 کاژیریک مانه وه م له و دئی به داو گو فتو گو کردنم له گه ل خه لکه که یدا
 به شیوه به کی بوخت و په ها قه ناعه تم کرد که تانو پۆ کوردن و به لای شه وه

سەپرە کە قزلباشن ! لە هەمان کاتیشدا ، ئەم پرسیارە ئاراستەى نۆم
دە کەم —

چۆن ئەمانە کورد نین ، لە کاتیکدا بە کوردی ئەدوین ، جل و بەرگی
کوردی دەپۆشن ، لەسەر داب و پەوشتی کوردن ، ئیدی چۆن کورد
نین و بۆ لە کورد دایان ئەبرن ؟! جگە لەمانەش لە بەجەدا دەچنەو و سەر
خیزا ئیکى کورد کە بە [ئامالی] ناسروا و کوردی سوتنى مەزەبەشيان
تيا هەبە ، سەر خێلە کەشيان ناوی یەعقوب پاشایە و لە لای ئەمان
زۆر بەرێزە و قسەى پەوايە ؟ یەعقوب پاشايش یاسا ئیکى ئاغرو
سەنگین و قسە خۆشە ئەرمەنى یەکان دەیان و یست بە ئیمەى بەلەتین
کە جیاوازی پە ئەزىبى و نەتەوايەتى لە هەندیک پەيوەندى مەزەبەى و
ئاینى دا خۆى دەرئەخات و ئاشکرا دەبیت !! هەندى لێ رۆژە لاتاسە
ئەوروپای یەکان بەنجەیان بە تايەت بۆ ئاین راکشاو ، ئەو
پروایەدان کە ئاینى ئەمان جۆریکە لە گومرايى یەکی نەبى ، کە لەم
قزلباشانە دەپرسیت لەسەر چ ئاینیکن . زۆر بە ئاسانى وەلامت
ئەدەنەو کە موسلمانن و شیعه مەزەبەن ؟ کە لە قزلباشیکى لادى
دەپرسیت ئیو کین ؟ وەلامى هەمیشەى :-

• ئەم کرمانجین ، •

واتا تێمە کوردین ، هەتا زۆرتر بیان ییچی باشتر خۆیان ت پشکەش
دە کەن ، لە جیاتى ئەوێ بلین تێمە قزلباشین ئەلین تێمە (علوی) نو
لەسەر پەپرەوى ئیمامى علی بن (خوای لى رازى بى) - وەرگیرە کان •)
ئەو وەلامە بە زەقى دەرى دەخات کە ئەوان تانوبۆ کورد و شیعه
مەزەبەن •

كوردە كان لەو برۆاوەدان چ كە قزلباش^(۲۰) لە كوردستاندا
بەم شێوەیە خوارەووە سەری هەلداوە :-

لە جەنگی نێوان سولتان سلیم و^(۲۱) پاشای فارس نسا
ئیسماعیلی^(۲۲) بەفەوی دا زمارە یەکی زۆر لە وروستادە ئاینی یەكانی
ناردە ئەم ناوچانە و خەلكیان دڵخۆشی دەكرد بۆ مەزەبە شیعە ، سولتان
سلیم یەش بۆ بەرەهەستی لەو مەزەبە تازە یە ، چل پۆزۆی مۆلەتی دانا
بۆ ئەو كەسانە كە چوونەتە سەر ئەو مەزەبە ، یاخۆ پێویستە وولات
بەجێهێنن ، بەلام شیعە كوردە كان ئەو یان بۆ خۆیان هەلژارد كە بەدەنە
شاخ ، قەلا سەخت و عاسیە كانیان بكەنە شوێنی ململان و جەنگین و
پووبەپووی فەرمانی تازە ی سولتانی عوسمانی ئەو قزلباشانە
توانیان مەزەبە ی خۆیان هەتا ئەمڕۆ پارێژن .

لە ئەنجامی گوفتوگۆم لە گەل دێ ئێسینە كاندا ئەووم بۆ ساغ بوو
كە ئەوانە بە گیانی نەتەوا یەتی و سوتی مەزەبە ی دەمەزەرد كراوون ،
ئەوی بە گشتی لە هەمو ئاقاریك دا هەستی پێ دەكەرت و قووت
دەپێتەو ، ئەم چەند پێستانە یە :-

تیمە كوردین و ئەمەش نیشتمانی تیمە یە ، بۆ نەگەتی تووشی ئەم
تور كە ئێسك قورسانە بووین - بۆ سوكتی و تانوت لێدان یان دەوتن
رۆمە كان !! - كە ی پەوا ی هەقە تیمە زێردەستی ئەوان یین ؟ گەلێك
زۆردارو دڵ پەقن ، تیمە ئەیان بوغزینین ، هیوادارین لە چنگی چەپە لیان
خۆمان پزگار بكەین .

سلیمان ئاغای خانەخویمان باسی جەنگی بۆ كوردین كە زۆربە ی
خەلكی پەنایان بردۆتە بەر شاخە كانی دەورووبشت بۆ ئەوی پاریجیان

نه گهن بۆ گۆپى جهنگ ، نه و زماره كه مهيش كه گير اوون به سه ر باز ،
 ينجى يا ده هين و بۆى ددره جن ، له كوتايى قسه كانى يا ووتى :-
 تو ييم نائيت تيمه جيمان داوه له تورك و جهنگ و داوا كانى؟!

[٢٦-سى ناب]

كهوتينه چه م و دۆنى [ئاق سوو] ياخۆ ئاوه سبى ، رومان كرده
 دئى سهرى خمه ن ئاغا ، كه زستانه هه وارى دوو سه رۆك خيلى
 سينا ميللى به - تابۆ ئاغا و ئاسف ئاغا ، كورده كان بۆيان گيراي شه وه كه
 ووشه ي سينا ميللى له چيه وه هاتووه :-

نزىكه ي ٦٠٠ سائلك له مه و بهر له ناوچه ي (كانه) كانى زيو له
 خه ر بوته وه كوچيان كرد بۆ ناوچه يه كى تر ، له ناوچه يه دا گوايسا
 ئافره تىكى گه نجى دوغيان زينده چال كرابوو ، له گۆپه كه ي دا منائىكى
 نيرينه چاوى به زياندا هه له ئساو به شيرى نه و ئافره ته (ته پره زه نه) گوش
 كرا ، هه تا رۆژيك له رۆژان په وته نى يه ك گوئى له گريان و كروزانه وه ي
 ساوايه ك ده بيت ، خه لك كۆده كاته وه و گۆپه كه هه ئه ده ته وه ٠٠٠ رۆژان
 ده پواو مناله كه گه و ره ده بيت ، ژن نه خوازى نه بيت به دانهرى عه شه ته ي
 سينا ميللى و اتا « گۆپه خيلى » .

له نيۆ كورده وارى دا ، پاوه هه لۆ « ئيسير » باوه و به م شيوه ي
 خواره وه پاو ده كر يت :-

كو تريك به به تيكه وه ده به ستن و له سه ر هيلانه يه كى هه لوه ئساو
 داى نه ين ، له ژير هيلانه كه شدا خويان هه شار نه دن هه لۆيش كه كو تر
 ده بينيت ته ماع نه ي گري و خوى دا ئه هيليت ، به و شيوه يه ده كه و يته داوى

پراو که روه ، بو ماوی سی رۆژیک جاوی دانه بستن و پرووی ده که نه
 شینایی ئاسمان ، که جاوی ده که نه وه ئیدی هه لۆیه و کهوی - مآلی -
 بووه ، به شه قیش لئی دهیت کتوی نایته وه !! کورده کان تانجی پراو
 - کۆجیک - یش ده که ن ، له کاتیکدا نیچیره که خزایه چه م و شه خه لیک
 تانجی تێ به که ن و ئهی گرن .

له هه مان دئی دا نهرمه نی یه کی قز خاوی له بلبه بانی زمان لوسمان
 بیینی ، کابرا که وته ستایش و یساره لمانی کوردان ، چونکه ئه وان له
 چنگی تور که کان پزگاریان کرد بوو نه یان هیشبو سه ری بپرن ، ناوی
 « گریگۆر پارلاکیام » بوو ، له مه ره شه وه هات بووه ئه وئ ، حه سه ن
 ناغای باوکی ئاسه ف که یه کیک بووه له سه رۆکه گه و ره کانی سینایلی ،
 له کوشتاری سآلی ۱۸۹۵ دا رزگاری کرد بوو ، له وان یه ئه م شایه تی یه
 پروون و زه قه ی گریگۆری نهرمه نی بو کورده کان ، سه لماندنی ئه و
 هه لۆیسته پر جوامیری و ئینسانی یه یان « به رتیلک بی و بی یه وئ چه رده یه ک
 پاره و بوول له و دینه ته کوردانه کۆبکاته وه » (۲۳) کورده کان ده یان گپرایه وه
 که چۆن له گه ل تور که کان تووشی شه پو به یه کدان بوون ، له سه ر
 ئه و ی ئه مان کۆمه لیک گه و ره ی نهرمه نی یان رزگار کرد وه له
 چنگی ئه وان ، ئه و کۆمه له نهرمه نی یه ، له ناوچه ی سیواسه وه
 به ناوچه ی کورده کانه هه له ات بوون و ته نها سه ر یان ده ر ئه کرد ،
 گریگۆر پارلاکیام خۆی « هه مان به سه رهاتی بو گپرایه وه و بگسره
 دووباتی شی کرد وه .

به و هیوایه ی بوخته تر بگمه به ج و به وانی ئه و ی که جیاوازی
 له نیوان کورد و قز باشدا نه ، بو خه لکی دئی که م باس کرد که :
 نه و روپای به کان هاتونه ته ئه م ناوچه یه و پریان له سه ر ئه و یه

جیاوازی به کی بنه چایی و په گه زبی له تیوان کوردو قزلباشدا هه یه ،
من قسه کانی خوم ته و او نه کرد بوو ، هه وری تو په یی و بهستی که و ته
ده مو چاویان ، به سه رهات و مو ناقه شه کانی خۆیان و منیشیان خسته وه پوو ،
بگره نه مهیشیان لئی زیاد کرد : نه گه جه نگیکی گشتی یه خهی کورد
بگریت - قزلباش بیت یا سمونی هه موو کورد به ره یه کی یه کگرتسو
نه بیت له پووی دوزمنی بیگانه دا ، به تایه تی نه گه دوره منه که ش
تورکی سنی بیت !! نه گه هه مان بوچوون و پا نجه یه به رده م خلی
(ئهاته می) که له شیعه و سونی پیکهاتوون به م شیوه یه وه لام نه ده نه وه :-
رو له موسلمانان کانی شیعه و سونه برای دینی به کترن ، جگه له مه س
پریخو له یان به یه کدا پزاوه و زن و زن خوازی نه وه نه ده ی تر بای داون به
یه کدا و کردونی به برای یه کدی ، ته نانهت ئافرهت له دوی
شو کردنی ئازاده چ مه زه بیک هه لیزیریت و مهرج نی یه بیجته سه ر
مه زه بی میرو خه زورانی ، جیاوازی مه زه بی هه رگیز دوو به ره کی نه
تیوان کوردا دروست نه کردووه ، بو نمونه :- یه عقوب باشای سه ر
خلی [ئهاته می] که سونی مه زه به ، کچی تا پو ئاغای سه ر خلی
سینامیلی شیعه ی هیناوه بو کوره که ی ، نه م خزمایه تی یه شی به م نزیکانه
ته و او بووه .

ناکوکی و بوغزاندنی کوردو تورک مه شه له یه کی ئاشکرایه ،
ته نانهت له کاتی چه نگیش دا به یه کادان و کوشتار له تیوان کورده کان و
نه و دئی تورکانه دا که تازه هاتبونه نه م ناوچه کوردانه وه ده قوما .

چه ته کورده کانیش سه رله نوئی ده ستیان داوه ته چه بناوو تالان
کردنی کاروانی تورکان = چه ته تورکه کانیش کاروانی کوردانیان
خستوته زیر هینرش و به لامار ، زه ق ترین هوی بیزاری له تورکه کان

ئەو يەكەن قەل زېرۇ لووت بەرزو غەنات زلن ، بە سوو كى تە ماشاى
ھەموو غەيرە تور كېك دە كەن .

جگە لە وانەش ، لە ھاومالى و دراوسى يەنى دا بوو چەلن و ھېچ
كەلكى ھاوسى ناگرن ، پىوستىت بەو نى يە كە خۆت پرە تىت ، تەنھا
سەر داوئك بە ئاستەم بەرە دەست كوردېك قولايى دەرون ت بو دە كاتەو ،
خەشى دلى خۆى دە مرىتت بە تورك و ئازارە كانى و دە ولە تە بو گە نە كە يان !!
ئەم پەندەى خوارەو م لە ياويكى بە تەمەنى كورد يىستوۋە
كە ھەتا پادە يەك دەرى دە خات بوچى كور دە كان زن و زن خوازى
لە گەل تور كە كاندا ناكەن ؟

[سىان لە ميان بانز نادەن] واتا : ھېچ ناچىتە غەقلەو گورگ و
مەر پىنە ئاشنا .

[۲۷-سى ئاب]

ئەمپۇ بەرە ھاوينە ھەواری غەشە تى سىنامللى كە وتىنە پى ،
پىنگا كە مان ئەى بردىنە سەر لوتكە و چەم و دۆلى « ئاۋەسى » ، لە وىنەمەو
سى ھەزار پى يەك بەرە و زوور ھەلدە كىشىن ، سوورە چنار و دارستانى
چىر ئەو ناۋچە يەى كورد بوۋە سىر يىكى كۆك ، لە شوپىنكە وە شوپ
ئە يەنەو ، كە پىچ ھەزار پى لە دە رىاۋە بەرزە شاخىكى لىزۇو تووشە ،
ئاويكى شىرىنى تىجگار زۆر ھەلە قولى و نالە دە كات و بو تە سەر چاۋەى
چەند كانى يەكى دىكە ، لە دواى شە كە تى و پىكر دىكى دوورو دىش ،
كە (۱۲) كازىرىكى خايدان گە يىشىنە ھەوار گەى تابۇ ئاغاي سەر خىلى
سىنامللى ، ناۋى خۆى لە راستى يا خەلىل ئاغايە ، بە سىمايدا وا ديارە
لە ھەپە تى لاويدايە ، گوشتن و تىكسراۋ بوۋە ، ھەر لەو كاتەو

ناونراوه به « فاتی » و « تاپۆ » ، ئەم یتکه و ناتۆره به سه ریا سه پاوه ، له ناو کورده واری دا ناو ناتۆره له به کرناز شتیکی ئاسایی و پاوه (٢٤) ، بۆ ونمونه :- « کوتو ، بۆ بچوکه ، « کولو ، بۆ شه له یاخۆ گۆج ، « کیتو ، بۆ توتکه چه یو بۆ .»

تاپۆ ئاغا خانووه به ره به کی هاوینه ی زۆر جوانی دروست کردبوو ، دیوه خانه که ی به ریلاو ٥ دیواره کانی له خشتی سوور دروست کرابو ، له چه وشه که یا ئاوکی پوونی چاو قرزالی هه ئه قولا ، نه لقاو نه لقی ئاوه که ش به کورسی به رگت چه ریر گیرابوو ٥ بنه یچه که یشی به دار سنه و به ره سری گیرابوو ، دیمه نیکی تیجگار قه شه نگه هه بوو . ئەم خانوه هاوینه به ی لادی ، باشترین خانووی سه رخێله که تا ئیستا تووشی هاتیم ، ئەوه ده که به نیت ، که کورد خاوه نی چێزو شارستانه یتکی دیرینی ره سه نن .

مارک سایکس (٢٥) له باری کورده سینامیللی به کانه وه نووسیویه ده ئی :-

سینامیللی به کان قۆزو پۆشتهن ، دلپاک و خاوتین ، له جوتیاری دا ئازاو کارامهن ، له دروست کردنی خانووه ره ی خۆیاندا خاوه نی هه مستیکی هونه ری په سه نن .

تاپۆ ئاغا به دوورو ددیزری بۆی باس کردین که چۆن هۆزه که ی به نای ئهرمه نیه کانی داوه و له چنگی مردن رزگاری کردوون ، فائهمقامی (٥٥٥٥) له بنه چه دا نینانی بووه و کورده کانی زۆر خۆش و بستوو ، که ئهرمه نیه کان له مردن خۆیان قوتار نه کردو به ره و کوردستان ملیان ده نا ، نه و قائممقامه یش کورده کانی هان نه دا بۆ چه شاردانی ئهرمه نی به کان عه شره تی سینامیللی (٦٥) ئهرمه نی له ژیر بالیانا چه وانه وه و له مردن رزگاریان بوو ، که ئه فسه رو کار به ده سه تو که کان ، هه لویستی خانه دانی و

مرۆفانهی کوردیان زانی بهرامبه و ئهرمه نی به کان به په له فرماتیان ده رکرد
که به مان سزای ئهرمه نی به کان کورده کانیس سزا بدرین !!

وه کو تا پۆ ئاغای بۆی گێڕایه وه ، ئهم قائمقامه لیسانی به (٢٦)
هۆیه کی کاریگەر بوو له پووچه ل کردنه وهی ئهو فرمانه و خرایه
پشتگووی به راده به ک چوو خانهی سفره وه .

خێله کانی سینامیلی گهرمیان و کوستان ده کهن ، به لام نه ک به شیوهی
عه شره ته کانی هه کاری و جاف (٢٧) هه مو خیزاتیکی سینامیلی له
هه وارگهی زستان دا زه وی و ده شتی خۆی هه به ، جگه له مهش سی چاره کی
ئهم عه شره ته خانووبه ره ی باشیان هه به ، له هاوین یشدا وه ک خێله
گه پۆ که کانی تر نین سه رومر بگه رین به شوین ئاوو له وه پدا ، به لکو
زۆر به بیان پارچه به ک قه ده غه ی بۆ له وه رگا هه به جگه له زه وی به ربلاوی
ته لانه کان که ئه ی کیلن و ده یکه ن به ووشکه دان ، زه وی ته لانه کانیس به
هینز تره له زه وی ده شت ، پێژه نی ووشکه دان به ک به بازده به و له
ده شتیسا به ک به ده به ، له هاوین دا زه وی ده کیلن ، له سه ره تای ئابه وه
تۆو ئه کهن ، له به که م به فر بارین دا ته مه نی به ره هه میان چه ند
هه فته به که ه له ژیر سه ربۆشی به فردا کشتو کالیان ئه مینته وه ، هه تا
له ته موزی سالی ئاینده دا به ته به ره هم ، چرپی و ته سه لی تۆو کردن که
پسه وری به ییتی زه وی به له وه دا ده رئه که ویت که چه ند ده نکه تۆو
هه ئه وه رپته سه ره له شی گا کان که ١٥-٢٠ ده نکه تۆو

جوتیاری ئهم ناوچه به له رۆژێکدا ١٦ کیلو تۆو زیاتر ده کهن ، له
ده شتا ئه توانی دوو ئه وه نده تۆو بکریت .

(به راوردی ناوچه ی سوله یمانی بکه که له باشترین کهشدا ٣٠
کیلو تۆو ئه کریت) .

میزووی بهمه رحمانه کانی تمم خیلانه - وهك خویان دهی گیر نه وه -
 مؤرکی ناکوکی به کی دیرین و په گداری یتوه دیاره ، تمم پروداوهی
 خواره وه باشرین شایه ته ، پروداوه گیش تممه به :-

بیلال پاشای به ناوبانگ که تور که کان پی یان دهوت [فوره
 بیلال] ، به کیك بووه له بایرانی تاوؤ تاغا ، خوی و چند خیرانیکی
 کورد له دیر زه مانه وه له خه بوتنه وه کوچیان کردووه ، قه لآو
 هوار که کانی تیمه یان کردووه به شوین ی زریانان ، نهو قه لآو
 هسوار گانهی که جاران زیردهستهی خیلکی په وه ندی تورک بوون که
 به (تیلی به گله رح) به ناو بانگ بوو ، سه رخیلکی به گله رح چما و تیلی
 نواندو نهو کوروانه ی که تازه هاتبونه نهو ناوجه به بانگی کردنه سه
 میوانداری ، نهوایش به سنگیکی سافه وه میوانداری به گله ریان قبول کرد ،
 له پاش ماوه به که وه له پاداشتی نهو میوانداری بهی خیلکی به گله ردا
 کورده کانش همو خیله تور که کان بانگ کرده سه میوانداری و
 گهنجیکان پاسارده لای تور که کان ، که خوان ناماده به و به رمون ۰۰
 به لام تور که کان نهو ده عوه ته یان ره د کرده وه ، بهم شیوه ناشایسته ییش
 له پرووی گهنجه کورده که دا وه ستانه وه :- ناشی تیوه به ته می نهو
 بن که تیمه بچینه سه خوانی چهن کوردیکی شوان و نهزان !؟

نهو شه کره که شکاندیان گهنجه کهی ده مارگیر و تووپه کرد
 به لسه وه هه لمه نی دانئی و (۳۰) که سیکلی لی که له لا کردن بو سپرینه وه ی
 تمم بهن و به دناوی به تور که کان ده که ونه په بیجوری تو له سه ندنه وه به کی
 به ربلاو له دراوستی کورده کانسان و قه لآو کردنیان ، به لام هه ندیک
 له یساوه زیره کانی تیلی به گله سه رخیله که یان به شیمان ده که نه وه و
 بست ی ده لین :- بو تیمه شوره ی به هیرش به رینه سه هر هوزیک ، که

تەنھا بە کیکیان ۳۰ سەئەت لە ئێمە شەل و بەت بکات و زائ بێت بە سەریاندا!!
 ئەو باشترە کە بارکەین لەم ناوچە یەو هاوسەت یەتی ئەو کوردانە
 نەکەین ، لەو کاتەو ئەم ناوچە یە بە دەست کوردە کاتەو یە .

[۲۸ - ی ئاب]

زمانی کوردی بریتە لە چەند دیالیکت و لەهەجە یە کە ئەم دۆل بۆ
 ئەو دۆل جیاوازی یان هەبە بەلام لەهەجە یە عەشرە نە کانی بابا کوردی
 بە ئاستەم جیاوازه لە گەل لەهەجە یە کرمانجی دا ، هەر گیزیش راست یە
 بچینە سەر ئەو پایە کە جیاوازی دیالیکت لە کرمانجی دا ئەو
 دەگەیتت کە لە کرۆک و بنەپە تیشدا لە یە ک جیان ، چونکە بۆ نمونە :-
 ئەوانە ی لە گەل من دان کوردی بۆتانی و دیار بکری و هە کاری نو کەچی
 زۆر بە ئاسانی لە یە کتر دە گەن ، جگە لەمەش خەلکی ئەم بەشە
 دوورە ی رۆژە لاتی کوردستانیش لە وان دە گەن ، تەنھا چەند هەفتە یە ک
 پێویستە ئیدی دە بن بە خەلکی ئەو شوێنە ، هۆی زۆر بە ی
 جیاوازی یە کان دە کە پێنەو بۆ گۆرپان لە دەنگی پیتی نەخۆش دا بۆ نمونە
 ووشە ی دایک [دای ، دا ، دی] م لێ بیستون ، وای ، وە ک ووشە ی ترای
 ئینگلیزی دەوتریت ، دیارە ئەو جۆرە شتانە بۆ بیگانە یە ک تۆزیک ئاۆزی
 دێتتە کایە ، زۆر گرانە بۆ یە کیکێ بیگانە کە گوێی بەم دەنگە جۆر
 بە جۆرانە ئاشنانە بوو ، ئەو بیگانانە بە هەلە مەسە لەی جیاوازی
 لەهەجە کان گەورە دە کە نو فووی تی دە کەن ، چونکە کردارو ئاۆل
 کردارو ئەواو کەرو هەندیک ووشە ی دیکە ، بەر دەوام و لە زۆر بە ی
 نمونە کاندا دە گۆرپین ، بۆ نمونە ووشە ی «تێست» بە لەهەجە ی سلیمانی ،
 بە لەهەجە ی هە کاری و ئەنگۆ بە لەهەجە ی رۆژە لاتی کوردستان ،

جگه له هاو ناوی تریش وه کو « ئیستاها » ، « نهیگا » ، « نیکا » ، کهواتا نهوهی تۆزیک بنه مایه کی باشی بیته له زانیی لههجهی ناوچه یه لادا زۆر به ئاسانی و خیرایی فیری لههجهی ناوچه کانی تریش ده بیته ، به مه رجیک لیسته یه کی کورت له ووشه باوو گشتی به کان له بهر بکات ، گهوهی شیای بیسه به لههجهی ناوچهی سلیمانی ده ئین بابا کوردی ، لههجهی بۆتان « بۆهتی » به لههجهی ناوچه کانی تری کوردستانیش ده ئین « کرمانجی » ووشه ی کوردی ، یش زاراوه یه کی گشتی به بۆ جیاوازی به سه ره کی به کانی زمانی نه ته وه یی (له گه ل زمانی نه ته وه کانی ترا - وه رگیره کان) به کار ده هتیریت ، به تایه تی نه وه سه رنجی پاکیشام که یته سه ره بی به کان کارائین و به فریای هه موو یته نه خۆشه کانی کورده وه ناچن .

من و نه نداهه کانی تری وه فدی کورد گه لی جار هه له ستی کوردی و په ندی پیشینی ناوچه کانمان له لای خۆمان نوسیه - نه وان به یتی سه ره بی و منیش به یتی لاتینی - هه رچه ند من شماره زایه کی وه هام له زمانه وانی دا نه ، به لام ده م تۆانی نه و شیعرانه به په وانی و ده نگی به رزو له وان په وانتر بخۆسه وه ، زۆر به ی گه نجه کانی کورد ده زانی چ ییتیک ده گونجی بۆ ده نگی زمانه که یان ، به لام نه وه ی پیشووتر به تایه تی پیره کان و ییاوه ئاینیه کان دژن به و شتانه و به سه ریچی کردنی دا نه ئین له بنه ما ئیسلامی به کان .

بۆ نه وه ی به راوردیکی گۆرانی لههجه کان بکه م ، کورته چیرۆکیکم وه رگیرایه سه ر زۆر به ی لههجهی نه و خیلانه ی که چووبوومه ناویان (٢٨) .

[۲۹ - ی تاب]

به یانی زوو بۆی ده چووین ، به دوو روژ گه یشتنه هه وار گه ی
 به عهوب پاشا که سه رخیلکی تری کورده کانی عه شره تی (ئاته می) به
 یاخۆ وه ک تور که کان ده ئین « ئاتمیلی » ، له سه ره تاوه پێویسته له وه
 بگه یین که زۆربه ی ئهو زاراوانه ی لهم دهبهاتانه دا به کار ده هیتیت - وه ک
 له سه ر نه خشه که پوون کراوه ته وه - زاراوه ی تور کین چونکه نه خشه کانی
 تیمه به گشتی ی پشیمان به نه خشه کانی تورک به ستووه ، له گه ل هه ندیک
 پابۆرتی گه پریده ئه وروپایی به کانه دا که زمانی کوردی یان نه زانیوه و
 دیاره به ک دوو پۆلیسیکی تور کیش خراونه ته خزمه تیان !! ئه گه ر
 تو زقالتک له و زاراوانه بکوئینه وه ، به پوونی ده رده که ویت که له بنه پره تا
 کوردی نو به فه رمانی ده ولت کراون به تورکی !!

له گه لێ شوین دا ووشه کوردی به کان به باری تورکی دا کلک و
 گوئی کراون ، بۆ نمونه « ئاته می » کراوه ته « ئاتمیلی » ، هۆرتان
 کراوه ته (هونلو) ، کاران کراوه به (کآرلو) ، له هه ندی شوینی
 تر دا ده قاو ده ق ووشه کوردی به که ده که ن به تورکی و به کاری
 ده هیتن ، بو نمونه له جیاتی « ئاوه سپی » (ئاف سو) ی تورکی ، له
 جیاتی کاشان (توپراک) به کار هاتوه .

پینگه که مان ئالووه ته ناوچه به کی ناش و هه لایر زۆر سه خت و
 تووشه ، له هه ندی شوین دا تلو به ردی شاخه که پینگه که شیان بز
 ده کرد ، کاتیکت ده زانی له چه م و دۆلیکی ته سک و قووله وه سه ری
 هه ئه داو ئه یدا به وه لاپال و نباره کان ، سه وه به ریش به گه لای سه وزی
 مه یله و شینی ، به لقو بۆبی پاکی ، به قه دو بالای شوخی به وه ، ئه وه ندی تر

نەو ساوەی کردبوو بە بە هەشتی بەرین ، یە عقوب پاشای خانە خوئی مان
 ۱۰ دە کیلو مەتریک هات بە پیشوازی مانەووە هەتا هەوار گە یە کی بچووکی
 عەشرەتە کە ی مایەووە لە گەلمان ، هەر لەو ئی نان و خواتیکێ گەورە ی
 پۆ شامادە کردین : بەر لە نان هێنان داوام لە یە عقوب پاشا کرد
 خەلکی دئی کۆبکاتەووە پۆ یادگار وینە یە ک بگڕین ، لە پاشا لئی
 پرسیم : ئایا حەز دە کەیت ئافرە تانیش لەو وینە یە دا دەربچن ؟

وتم : ئە گەر بە لای تێووە نەنگ نیە منبش ئارەزووم لئی بە نی .
 وە لای دامەووە : نەنگی ؟! بۆچی عە یە ؟ ئافرە تی تێە زۆر جیاوازه لە گەل
 ئافرە تی تور کە کاندای .

هەر لەم کاتە دا پیاویکی پدین سپی نە کۆرە کە دا هەلێ دایەو
 وتی : - ژنە تور کە کان چارشێو ، پەچە - وەرگیر ، دە پۆشن و دەمو
 چاویان دەشارنەووە ، بە لām کراسە کانیا ن ئەراز تێنەووە ، ژنە کانی تێمە ییش
 بە پینچە وانە ی ئەوانە وەن (۲۸) ، لە راستی دا کوردە کان لە مە یە دانی
 پەوشت بەرز ی دا شۆرە تیکێ بەر بلاویان هە یە ، (میلنجی) (۳۰)
 لە کتیی (ژیان تیکێ ساکار لە ناو کوردان دا) باسی کردووە کە ژنای
 کورد گەلێ کارامەو پەوشت بەرزو ئەغرو سەنگینە ، هەر گیز لە
 هەلسو کە و تیانەووە ترشۆکی ژنای ئەرمە نی و دەم هەراشی و یسی
 ژنای عوسمانی (تورکی) بە دی ناکریت ، پەوشتیان تێجگار بەرزەو
 سبوکرین هەلە کە شەرە فی (ژیانی خێزانی) یان لە کە دار بکات
 سزا کە ی کوشتەو ئەمە بۆتە یاسایە کی خۆیان ، ئەم سزایە بە سەر
 هەردوولای تاوانە کە دا (چژن چیاو) ئەنجام ئەدریت . لە فەرمانگی
 ووشە کوردی یە کاندای ووشە ی زانیە ، نیە ، لە ناوچە کانی
 رۆژە لاتی کوردستان دا ووشە فارسی یە کە ی بە کار دیت ، لە ناوچە

پۆژئاواکاندا ووشە تورکی یە کەمی ، لە ناوچە باکووری یەکاندا ووشە پوسی یە کەمی ، لە ناوچە باشووری یەکاندا ووشە عەرەبی یە کەمی ، بەلام لە هەموو ناوچە کوردی یەکاندا بە « تەشەر » ناوی ئەو ووشە یە دەبریت ، کوردەکان کە باسی یە کۆی دە کەن زۆر ئازایی و خواونی شان و باهوویەکی سروشتی بیت « دەتین وەك هەرزە کارو جاحلیکی پەبەنە » ♦

کە مأل ئاوییەم لە پیاویکی ییری سینامیلی کرد ئەملاولای ماچ کردم ، ماچکی پر لە خۆشەوێستی و دلپاکی !! بە هەر حال چەند بە گەرمی و پێزەو و یشوازی مان لێ کرا ئەوە نەدەش لە خاکی کوردەواری دا مأل ئاوییە مأل لێ کراو بەرێ کراین ♦

زۆر ئاشکرایە لەلای هەموو گە پێدە ئینگلیزی یەکان ، ئەوانە ی هاتونەتە کوردستان ، کە بە چ گیاتیکی بوخت و پر لە خۆشەوێستی و پێزەو و یشوازی یان لێ کراو ، کوردەکانی نیوان دوو پووباری فرات و جیمون^(٣١) میوانیان گە لێك - خۆش دەوێ و یشوازی گەرمی لێ دە کەن . میستەر مارك سایکس باسی ئەو ئە کات کە کوردەکان هاو پێ یە تیان خۆشەو لە ئەوروپی و غەریبە گە لێك پێز دە گرن ♦

لە بەرگی چوارەمی « راپۆرتی سەربازی » دا سە بنارەت بە ناوچەکانی پۆزەهلانی تورکیای ئاسیاو بەردەوام ئامۆزگاری دە کری و پوونی دە کاتەو کە کوردەکان زۆر خاوین و دلپاک و مەشرەف خۆش و میوان بەرستن ، لەو راپۆرتە دا کە موخا بەرات لە قاهیرە چایی کردووە ، لە بارە ی کوردەکانی باشووری سووریاو ئەمە نوسراو :- لە تاریکی یەکی ئەنگۆستە چاوی خەست دا ئە تێنەو « لە هەمان کاتیشدا گە لێك پاک و پەوشت بەرزو میوان بەرستن » ♦

له پاشی رۆزیک پیتی پیرین گه یشتیه ده ربه ندیکه تمسکی بچووک که به د گه لیا نوقراخ ، ناسراوه ، له لوتکه ی ئەم ده ربه ندهدا پاشماوه ی قه لاو سه نکه ریکه دیزین ده پیریت ، وه ها شۆرته که ئەو قه لاو سه نکه رانه کورده کان دزی ده ستریز ی تور که کان به کاریان هتاوه ، له شتیواندا لاماندا یه دئی نوقراخ ، ئەم دئی به ده که ویتنه با کوری دهشت نوقراخ ، به قسه ی تور که کان ئەم دئی به هی خۆیا نه و زه وی و زاریش هه ر ئەوان ده ی هیتنه به رهه م ، تور که کان خۆیا نه ده لێن ئەم دئی به وه ک دور گه یه که له ناو ده ریا یه کی به ریلای کورده کاند او له هه موو لایه که وه که مارۆیا ن داوه ، ئەم تور که نه زۆر به یان به کوردی ئە دوین و به یوه ندی و هارمائیسان له گه ل کورده کاند ا باشه چونکه به رژه وه ندی تور که کان له وه دایه که باش بن له ناو ئەو هه موو کورده ی که که مارۆی داوون .

ئهحمه دی سه رۆکی ئەم دئی به بۆی گه یامه وه که له کاتی هه ندی شه پرو شۆری بچووک و تالانی که م دا کار به ده ستانی تورک هه یج قسه یه کیان ناپروات و ده خرینه پشت گوئی ، به یوه ندی ئە کریت به دوو سه رۆک هۆزی گه وره ی کوردی ئەم ناوچه یه تا پۆ ناغاو یه عقوب پاشا ، له دوا ی پرسوپا به یه کدی کردن چاره یه ک بۆ گه یرو گه رفته کان ئە ده دۆزنه وه . خه لکی ئەم دئی به بیزاری به کی زۆریان له حوکومه ته که ی خۆیا ن ده رپری ، به نایبه تی بۆگه ن بوونی دادگا کان و بلا بوونه وه ی به رتیل خۆری له و دادگایانه دا ، دانیشتوانی ئەم ناوچه یه ناگایان له مه حموی بی زووان نی به که له وانیه به به م نزیکانه بکه ونه زیر ده ستی ینگانه وه ، که تیه بارو دۆخی ئەو رۆژه مان بۆ شی کردنه وه ده یان ووت :

له لای تیه گرنگ نی به کچی حوکمی ولات ده گرتنه ده ست ، نه وه ی

به‌لای تیمه‌وه گر نکه ده‌زگاو دوو کاتیک بیتسه کایه‌وه که دادپه‌روه‌ر بیت، له‌وانه‌به‌ئهم ههستی ده‌ریه‌ست نه‌بوونه‌یان له‌وه‌وه هانیتت که ئه‌مانه‌ تورکی شیخه مه‌زه‌بن و ئه‌مه‌ش به‌ نیسه‌ت تور که کانه‌وه شتیکی زۆر دانسه‌قه‌یه ، ئه‌وه‌ سه‌ر زه‌یره‌ی که له‌ خه‌لکی ئهم نا‌وجه‌یه‌م وه‌رگرت متمانهم پئی نه‌بوو ، بۆیه‌ کا یو‌یسه‌توو خووم زۆرت‌ر پره‌تیم هه‌تا باشتر بگه‌مه‌ ناخی ده‌رونی ئهم دئی‌شینه‌ه ، له‌ رۆزی دوا‌ی‌دا بۆم ده‌ر که‌وت که له‌ سه‌ره‌تاوه تیمه‌یان به‌ کار به‌ ده‌ستانی تورک زانیوه‌و گوا‌یا هاتووین بۆ پاره‌وه‌ و پاو‌وروت و خه‌له‌ تاندنیان ، له‌ به‌ر ئه‌وه‌ هۆیه‌ نه‌ناو خو‌یانه‌دا بریاریان‌دا‌بوو که هیچ زانیاری‌یه‌کی پاستمان له‌ باره‌ی زینه‌مال و شتی‌تره‌وه‌ نه‌ده‌نی ، لی‌مان پرسین که بۆچی خراب له‌ تیمه‌ گه‌یشته‌وون و به‌ کار به‌ ده‌ستانی تورکیان زانی‌بووین . ووتیان ئه‌وه‌ی چه‌وانه‌ی کردبووین ئه‌مه‌بوو که تورکی‌تان به‌ په‌وانی ده‌زانی و به‌رگ‌پوشاک‌یشتان ده‌چوونه‌وه‌ سه‌ر جل‌وبه‌رگی ئه‌فه‌ندی‌یه‌ تور که‌گان سه‌ر‌باری هه‌موویش هه‌ندیک چه‌کدار‌یشتان له‌ که‌لا بوو !!

چ زه‌مینه‌یه‌کی خو‌شه‌ بۆ پاو‌وروت و تالان کردن !!

ئهم خسته‌یه‌ی خواره‌وه‌ ئه‌وه‌ ده‌ر ده‌خات که جه‌نگ چ کار‌یکسی دزواری کردۆته‌ سه‌ر ئهم دئی‌یه :-

۲۰۰	۲۰۰	ژماره‌ی ماله‌گان
۶۵	۱۵۰	ژماره‌ی جوته‌گان
۱۰۰۰	۱۰۰۰۰	زینه‌حال

جوته‌ی گا خۆی پره‌تیتت ۷۰۰ کیلو تووی کردوو، ژماره‌ی ئه‌وانه‌ی .

بەزۆر كېشكرائونەتە كۆپەكانى جەنگ ۴۰۰ يىاون ، ئەواسانى .
 ۱۹۱۹ خەرىكە تەواو دەبىت _ واتا سالىك زىاتەرە جەنگ كۆتايى
 ھاتوۋە _ ھەتا ئىستائىش تەنھا چل يىاو گەپاونەتەو شىۋىن خۇيان ،
 دەستكەوتى ئەو پونو پارەيەى كە لە جوتيارىي و كشت وكالى دەھىترتە
 مايە سەد ھەزار قىرۆشە ، واتا نرىكەسى (۳۰۰) پاۋەندى
 ئىستىرلىنىپە ، لەو تى دەگەين كە ۲ پاۋەند باج خراۋەتە سەر ھەر
 خىزائىكى دىئىنمىن .

ئەم باجە لە چاۋ داھانى جوتياران لە ولانەكانى پۆزھەلانى بىش
 جەنگدا تەبەو زۆرە .

وەرگرتى باج بەو شىۋەيە كار دەكاتە سەر بارى گۆزەرانى
 خەلىك ، چونكە ئەكەر جووتىك گىا بايى (۵) پاۋەند بەيدا بىكات
 بىۋىستە (۴) تەن بەرھەمى ھەبىت ۴ دەولەتىش ھەشتەكە كى بەرھەم
 دەبىات بە باج ، لەمەوداۋىش ئەو پىزەيە دەبىت بە نيۋە چونكە لەم
 كاتەدا ھەشتەكە بە دە پاۋەند ۴ ئەو بىش لەياد نەكەين كە جوتيارەكان
 ئەو باجە لەبەرھەمى تىرىۋ ميوەھانى تىر تەواو دەكەن كە بايى دە
 پاۋەندىك و بگرە زىاتىرىش دەبىت .

بەو جۆرە دەگەينە ئەو ئەنجامەى كە حوكومەتى توركى لە
 ماسەلەو كىردەۋەى رۆزانەى لەگەل جەساۋەردا ، ھىچ قازانچىك
 ناكات لە زىان زىاتىر ، بەلام ئەوانەى دەستەبەرى _ قۆتەراتى
 كۆكردنەۋەى ئەو باجانە دەگرە ئەستۆ ، گەلىچ زۆرتىر قازانچ دەكەن ،
 بەراستى لەو نەگەبىشتم كە ئىيا دىئىشىنەكان بەشە باجى
 خۇيان _ ئەدەن بە دەولەت ۴ ياخۆ بەكەم و كورتى و چەپو
 گۆبىكى تىادەكەن ؟ بەلام لەو گەبىشتم كە جوتيارى دىھاتە كوردىشىنەكان ،

ئەو باجە قەبەو زۆرە ھەرگىز بە نەواوى ئادەن بە دەولەت ،
 بگرە قوتەراتىجى بە كانى باجىش ھەمىشە بە نەماى پوولېك نىن ئەگەر
 ئاغاگانى ناوچە نە كەن بە ھاو بەشى خۆزان لە باداشتى ئەودا كە
 جوتيارە كان بە قەسى ئاغا دە كەن و باجە كان بە بوختى ئەدەن بە
 دەولەت .

ياساى كۆكردنەووى باجە كان لە ھەموو قوژبىتىكى ئىمېراتورىيەت دا
 خراوتە گەر ، بە تايبەتى بەر لە جەنگ و لە كاتى جەنگ دا ،
 چونكە سويا پەريشانە بۆ گەنم و ئالىكىكى زۆر زۆر ، لە بەر ئەمە بوو
 باج بە شتومەكى وەر ئەگىرا ئەك بە بارەبى . دەولەت بەر لە
 كەش دروئە پياوگانى ئەناردە لادىگان ، بۆ ئەووى دۆخى
 ووشكەدان و كشتوكال خەمىل بىكەن و بەشى دەولەت دىيارى بىكەن ، ئەو
 سالانەى كە ووشك و كەم پېژەن بوون دەولەتى تور كيا تووشى قاتەو
 گرانى بەكى سەخت دەبوو ، ئەو كەسانەى كە بە سەوزى بەر ھەمیان
 دەقەبلاند گەلپكيان دەست و دەم پاك نەبوون ، چونكە لە گەل ئەملاولادا
 زىر بە زېرى رېك دەكەوتن ، لەو ناوئەدا ھەر دەولەت زەرەرى
 دە كرد .

لە دواى جەنگ ياساى قەبلاندنى باج خراپە پشت گوئى و
 ياساى كۆكردنەووى باجى كشتوكالى پېش جەنگ كەوتەو ھەم ئېش ،
 بىگومان ولاتىك ناسايشى تيا نەبىت ، بۆ دەرمان بگەپئى كادرو
 كارامەى تيا نەبىت ، ديارە لە باوو دۆخىكى و ھادا كشتوكال (۳۶)
 لە ھەموو شتىك قازانجى زۆرترە بۆ دەولەت ، تېمەش كە بەنەوئەت
 ئەم ولانە دواكەونوو بگرىنە دەست لە سارەتاو ھەمان پراو
 بۆجوون مان دەبىت و كشتوكال بەرە بى ئەدەين .

نەخۆشى يە كوشندە كانى ئەم ياسايە لەو دايە ھەميشە
 بە بەرۆشەو يە گيرفانى ئەفەندى يە پيس و چاۋ چنۆكە كانى
 شار پىر بىكات لە پولى و پىارە ، بەلام گەلئى بە پىوئىستى دەزائىت
 مەرايى و خوتكى بۆ سەرۆك ھۆزە كان و خاۋەن زەوى يە كان بىكات ، ھەر
 چۆنىك بىت من لەو باۋە پەدام كە تىمە بەسەر كۆسپە كاندا زال
 دەبىن بە مەرىچىك بەر پىرمىارى بالائى (۳۳) تىنگلىز ئازادىت لە
 ھەلس و كەوت و پىرياز دانا ، دىيارە پىوئىستە ھۆنسايش بىت و
 بەرزترىن نرخ نەدات !! ھۆى بچووك بوونە ھەوى كۆل و بارى ناو
 بازار پى ھەو يە كە نرخى گەنم ۱۴ جار لە نرخى پىش شەپ زياتر
 بوو ، سى يە كى پىوئىستى يە كانى دەولە تىش پارەى حازرى پىتە درىت ،
 ئەمەش خۆى لە خۆيا دەپتە ھۆى بەرزبونە ھەوى نرخى پىارە بە
 پىژەى پىل جار زياتر لە نرخى پىش جەنگ . لىكدانە ھەوى تور كە كان
 زۆر كۆل و نەفامانە يە ، بەزادە يەك پىر لەو ناكەنە ھەو كە
 بەرزبونە ھەو فېرىنى نرخ ئەنجامى چى ئەپى و سەر لەچى يە ھەو
 دەردە كات ؟! ئەو رۆژە زۆر سارد بوو بەلامانە ھەو كە ھىشتا تىمە
 لەمانگى ئابدابچ كەچى باران و تۆف ، سەر دلى گرتىن ،
 خەلكى دى دەمان ووت باران بارىن ، ھەم كاتانەدا شىكى سىيە ،
 ھۆى بارانى لە ساكارى ئەم كاتانە بەلاى تەوانە ھەو ئەو يە كە
 نىزىكى لە شاخى (نوقراخ) ھەو كە ۱۰ ھەزار پى يەك لە دەريا ھەو
 بەرزەو لىووت لە ئاسمان دەسۆت ، ئەو شىان بۆ گىراينە ھەو كە سالى
 پار لە تەموزدا سەرۆمى سى رۆژ بەسەر بارى ھەو نىزىكەى سى پى
 بەسەر لە زەوى يە ھەو بەرز بوو تە ھەو ، زۆر بەى ئازەل و گاو گۆنالى
 لەناو بىرد .

خەلکی ئەم دێیە لەو باوەردان کە شاخی نوقراخ کائزای
 خاوی (خامات مەدیە) تیا هەبەو تیشک ئەمەنەو ، گویا بەو
 تیشکدانەو یە مرۆف بەبێ چورتەو هەلنگوتن دەگاتە سەر لوتکەکی ناخی
 نوقراخ .

[٣٠ - ی ئاب]

ئەمڕۆ بەرەو هاوینە هەواری یەعقوب پاشای سەرەك خێلی
 ئاتەمی دەروێن ، نۆرکەکان بەم خێلە دەگێن - کورد ئاتەبیلی - لە
 پێنگە پانە حوشتریککی بێ خاوەنمان بەرچاو کەوت ، وتیان هیچ بە
 لاتانەو سەیر نەبیت کەس لەم ناوچە یە نایەوێت حوشتر بدزیت و
 حوشتریش ئەو یە لە خاوەنەکە ی تەرە بیت . یەعقوب پاشا لە گەل
 شەت سواربکدا بە تەقەو دەف و دایەرەو شمشالەو هەتا نیوێ
 پێنگا بە پێشوازی مانەو هاتن تێمەیشن بەو ناش و بەردە سەختەدا
 بەرەو زوور تاومان دا هەتا گەشتین بەوان وە بە ئاھەنگ و گۆرانی
 پێشوازی یان لێ کردین . خێلی ئاتەمی کورد دوو هەزارو پێنج سەد
 خێزاتیک دەبن کە دابەشن بەسەر قەزاکانی : - بەھینی ، بازارچیک ،
 بوستان ، ئەوانە ی لە ناوچە ی بەھینی و بوستان نیشتەجێن کۆچەری
 ئەوان و هەموو چەند رۆژیککی دیکە یە هەوارگە ی زستان جێدەھێلن و بەرەو
 کویستان و لوتکە ی شاخەکان دەکەونە دووی ئاوو لەوێ . خانوو بەرە ی
 ئاتەمی بەکان لە قەزای بوستان دا گەلێ قەشەنگ و جوان بوون ، لە
 دامتی چێادا بەریتز دروست کرا بوون ، لە هاوینان دەواری کانیان
 دەبێچنەو و بەرە لای ئەو کەژو کیو دەبن و لە ئا و کیچ خۆشیا ن رزگار
 دەکەن .

ھەمۇ نىشانە يەككى ئاسايى و ھۆشيارى لە يە عقوب پاشادا بەدى دە كرىت ، بەلام پەشتوى و گوڭشە گىرىى بە ئاستەم لە روخسارىسا بەر چاودە كەوتت ، لەوانە يە ئەو ئۆمانگ گرتەى بەندىخانە كانى توركىا ئەو شتانەى تىسا دروست كىردىت ، بەلام ھەتا زۆرتەر پىناسىت و شارەزاي پەوشت و ھەلسوكەوتى بىت زىاتر پەوشت بەرزى و باكى ئەوت بۆدە ئەكەوتت .

ئەو پرووداوانەى بونەتە ھۆى گرتتى يە عقوب پاشا ، خۆى بە درىزى بۆى گىراپنەو ، بۆمان دەركەوت كە تور كەكان وەك سەر خىلىكى گەرەو دەمپراست و خاوەن دەستەلات گرتوويانە ، بۆ ئەو لىوتى بشكىن ، لەگەل ۲۰ كەسك لە عەشرەت و خزمى خراونەتە بەندىخانەى مەرەش بە بىانوى ئەوئى گوايا يارمەتى كۆمەلك دزو جەردەى كوردىيان داو ، ئەو ۲۰ كەسە خزانە زىر ئەشكەنجەو سىزاي جانەو رانەو ، بۆ ئەوئى كۆمەلك بەلگەى درۆو داتاشراو درونت بكن و دای سەپىتن بەسەر يە عقوب پاشاى داماوا ، نۆ لەو پىوانە لەزىر ئەشكەنجەدا گىانىان سباردو ھىچيان لى ھەلە كپانن ، يازدە كەسى تىرش جيان لى وىستن ھەر پىنچ نەچچە كەيان بۆ سانان ، يە عقوب پاشايش - ئەك بەھۆى ئەم كرتەيشەو وەك ھەموو سەرۆكە كوردە كانى دىكەى ئەم ناوچە يە گەلئ لە تور كەكان پىر ، بەبى بەردە بلاوى دە كاتەو كە تور كەكان بە دۆزمنى خۆى دادەتت .

كە گەشتىنە دەوارو ھەوارگەى يە عقوب پاشا خواتىكى زۆر قەشەنگ و تىروپىر چاوپىئى دە كىردىن ، ۱۷ جۆر خواردن لەسەر خوانە كە دانراپو ، ھەموو جۆرىك لەو خواردننە كراپو ھەسسى دەفرە - قاپ - وە ، خوانە كە لە دەروەى دەوارە كەو لەسەر زەوى كراپو

به ۱۷ پیز ، هموو ریزیک ۳ سینی بوو ، تیمی میوان له سهر سینی به نی
 گه وری مس دانیشترین ، خرا بوو سهر نیوه میزیککی ههژده نینجی به رزه وه ،
 له دوای نیو چر که یهك بو سارد بوونه وه دستکرا به خواردن و قرته له
 هموو خواردنه کان بپا ، با شهوش بلیم که شم زمه چه ورو نهرمی
 که حه فده چور خواردن بوو له ماوهی چوارده دهقیقه دا پاکو درا .
له سهر بازگهی به عقوب پاشادا :

له وه ده چوو هاتی تیمه نۆز و گیانی نه ته وایه تی جوش دایت ،
 شه وه تا گیانی خۆشه وستی و ههست به کامه رانی ناگری سه ندوووه ،
 ده هۆل و زورنا ناماده کراوه ، له سهر ناوازه ناسک و ذیرینه کانی کورد
 دهست خۆی کشته ناو دهست و نه لقه به کی گه وری هه لپه رکئی دروست
 کرا ، سه ماو هه لپه رکئی نه ته وهی کورد له زور لایه نه وه ده شو به شه
 سهر سه مای ئیغریقیی به کان که پیتی ده و نرا (هورا) ، به تابه تی له وه دا
 که سه ما که ران پال شه دن به به که وه و دهست ده خه نه ناو دهستی
 به کترو نیوه نه لقه به ک دروست ده کن ، له سهر تاوه به ره و دوا به
 پتی یان ده کن ، له باشا به له شیان ، له گه ل شه و جولان و هاتو چۆ به شدا
 تاوه ناتاو یك قریوه پرووی ناسمال ده یکتیت ؟ هه نگاوی سه مای کوردی
 له (هورای) شه غریقیی شینه یی تره ، بگره زوریش له به ک جیان ، من
 وه سفی هه لپه رکئی کوردی شه توانم به مه بکه م که جولایکی شه پۆل ناسای
 ناسکی هموو نه لقه به به له سهر ناوازه جولانی هارمۆنی موسیقا ، وه ک
 سروهی به یان چۆن گو له گه نمه کان ده خاته سه ماو هه لپه رکئی !

له دوای هه لپه رکئی دهست کرا به یاری به کی خۆش که پتی یان ده وهت
 « تورا » - ییاویک هه ردوو دهستی له سهر سهری دانه ناو به فونکه و
 « ویرغه » بو ماوهی ۳۰-۴۰ یاردیک پای ده کرد ، له دووی دا بهت یا

هر کتیک ده گریه دستها سماگرینکی دیکه له دواوه سچینس دمهانه
 سهریو به په کاهه لکه گزین - سماگری دوومین همان شتی به
 دسته و به دمهانه لهو به زمه دا به لری له و به پری پان کاکوه شووله که به زه و
 گلسمان نرین نه دا ، خه لکی تر پری که لهو فاهما چاوه پین به شداری
 نه مه همان پاری ما پکمان پرا پری په لاسی شووله که نه د نه و هدر کسینه
 گرتیه و نه و هدر پری له کدل نهوی ترا دپته کایهوه ، به شپوه کی
 تو تو مایکی نه میس دمهانه و به و دوا له سیمان پرا ده کاکه ، هدر
 دوو دسقی ده خاهوه سدر سهریو نه پروانه و به زه و ناوآزه مؤسیقا
 ناپیه تی به که ، نه و یاری به کوزانه چهند کازیرینکی خایاند ، خوشی و
 نامه نیکلی گهسی و روزان ، پلوانی پدین سبی ۷۰-۸۰ ساله نازایانه
 به شداری یان تیا ده کرد ، چنگلی گومانه نه و لیدانانه که له
 یاری به کاند پروو نه من به پستی بن ، سینگلی سدر نه وانه ی له گهل
 به کدی ده چروونه کایهوه هدر یو هاو تمنی خویان هه شه بزارد .
 له پاش نیو پوژ به زه و (مالایا) (۳۴) کهوتینه پری ، شه و له دئی
 (مرزا) لاماندا نم دئی به ۴۰ مالیک نه بیت ، دانیشوانی کوردنو له هوزی
 (۱۴۸۵) بن ، به شپوه به جارینکی تر بووینه و به میوانی روژه کانی نه م
 عشره ته .

دوا ی شیوان ناسر نیله دراو له دهره و دهمستکرا به یاری
 . سینگاسینگ ، واتا سنگ به سنگ :-

۲۰ یاردنیک دوور له ناگره که نه لقه به کی گوره دروست نه کن ،
 په کیک له نه لقه که دهر نه چپو و نریک ناگره که دانه نیشی ، له هموو لایه کی
 نه لقه که وه هیرنسی نه برته سدر نیدی نه ولای نیله ی ناگره و نه ملای زلله و
 پشته مله به ، نایشیت - نه لقه که بشکیت !!

[۱- نه یلول]

نه مړو پوهو د بالوت ، كهوتينه پي و ۲۱ ميل تكمان بړيو به
 بهر زايه كاني د كورته جامدا تپه پين گه شش هزار پي يه ك له ده ریاوه
 بهرزه ، ده شتي بالوت هر چه نده بچو و كه ، به لام به باشي شو
 نهدریت و زوريش به پته ، مهركه زى ناحیه ی شم ناوچه يش هه مان
 ناوی هه یو (۱۱) دى به كه ، نو دى پان كورين و دوانه كه ی تریش تورك ،
 شم ناوچه یه به به لك د سوره چنال هه بهرزو هه لچو داپوشراوه ،
 له هه مو لاپه كى تریشه وه گمارو دراوه به نه لان ته لانی سروشتی
 كه به شاخكي قاوه بلاوی پووت و قووتا هه نده گزین ، به راستی
 شم ناوچه یه دیمه تيكی فارسی یانه ی (۳۰) هه یه !!

بهرگی چواره می شو پاپورته ی كه وه زاره نی جهنگ ده ری كردووه ،
 له باسی ناوچه كانی روژه لانی ناسیای بچو كدا د پالوتیش ، باس
 ده كات كه ۲۲۰ مایكه و دانیش توانی كوردی میلالی ، ين ، جگه له چند
 تورك كی په سه نی به سالاجووی ساده نه پیت ، وهك ده لاین بهر له
 جهنگ (۴۰۰) مال بووه ، به لام دواى جهنگ ته نها - ۲۰۰ مایكى
 ساوه توه ، به كيك له نه جامه كانی جهنگ نه مه یه كه ته نها شم دى به
 سه د بپوه و زنو منالی هه تپوی تپدایه ، ۷۰۰ گه نجی بووه به سه ربازو
 خوی یشكهش دمه لته تی توركیا كردووه ، كه هه نا شم كاتهش ته نها (۵۰)
 سه رباز له وان گه راونه توه شم دى به ۴ نه مانهش كه گه پراونه توه بربندارو
 قاجو دست شكلاو به ربوت و شه كه تن .

گريمان زماره ی دانیش توانی شم شاره له پيش جهنگ دا دوو هزار
 كس بوويت ، وه پوژنه كانی كه كرابن به سه رباز ۳۵ كس بووين ،

پریزہ کی دہ کاتہ (۱۵٪) وہ لہ جاو ولانہ کانی نہ وروبادا پریزہ کی بہرزو فہبہ یہ ، ہند چھوٹیک بیت فہ بلانندی ہموو مائیک لہ پیش جہنگدا بہ (۵) کس فہ بلانندیکی وردو راست نی بہ ، چونکہ ہم زمارہ بہ بہینی عشرت و خیلہ کان نہ گوچی بۆ نمونہ :- دئی بہ کی نیستہ جی و خانووبہرہ باش بہ لای کہ مہوہ زمارہی خیزانی ۶ تا ۷ کہ سیک دہ بنی • زمارہی نہو ہیش و گاسانہ کہ ۲ گا پایدہ کیشن لہ (۱۱۳۰) وہ دابہ زیوہ بۆ (۷۰) ، نہم دابہ زینہ دہ شوہیتہ پادہی کہ مہوونہ وہی دانیشتوہ کان ، سہرہ پای بہ سہرہانہ دژوارہ کانی جہنگ دانیشتوانی ہم دئی بہ ژیانسان زور لی نہ شیواوہ ، جیاوازی بہ کی وہ ہایان نہ کردوہ لہ کانی جہنگدا ، لہ وانہ بہ ہم دئی بہ لہ مہویش بہ سمہ نہو زہ خیرہ بہ کی باشی گہم وجویان قایمہ کردیت ، بۆیہ کا گرانی ہیچ کاری تی نہ کردوون ، لہ کاتیکدا گہم لہ ہموو پیوستیہ کانی تری ژیان گرتہرہ لیم نہ بیستون ہیچ کہسی ہم دئی بہ لہ برسیتیہ ترسانہ کہی سالی ۱۹۱۷-۱۹۱۸ ادا لہ برسا مردیت •

لہو ماوہ بہدا بہ قولی لہوہ گہیشتم کہ ہلسو کہوت و پروشستی تور کہ کان زور جیاوازن لہ گہل کوردہ کاندہ ، نہوہی سہرنجی راکیشام ، تور کہ کان دہنگ و موئنج ، مرؤف کہ دہیان بیت ہست بہ بہستی دہ کات ، بہ لآم کوردہ کان پرووخوش و زرنگ و نہازان و زوروش ہلگہ چن ، ہستی نہتہ وایہ تی یان قووتر و تیر ترہ لہ تور کہ کان •

ہم بہ یانیہ لہ رینگا پیرہ میردیکی تورکی نہحمہد ناومان تووش ہات ، نہوہی دہزانی کہ من نہفسہ ربکی ٹینگلیزی یو بہ بہ لہ ہم پرسیارہی ناراستہ کردم :-

کہی ٹینگلیزہ کان بہ نہ ہم ولانہ و دادو ہموو شتیک دہ گیر نہوہ سہر

دوخی پاستی خوی؟!

ئەم بارسارەش لە لایەن یەکیی لە خانەدانە کانی پالوت لە کانی
نان خواردنا ئاراستەم کرا :- ئیمە هیچ دەربەست نین هیزو دەسەلاتی
ئەوروپایە کانی نیشوکاری ئەم وولاتە بگرنە زیر دەستی خویان ، بەلام
لەو نیکەرانین کە دەولەتی ئەرمەنی یەکان بێتە کایەو ، وە ئیمە هەرکێز
سەرشوێر ناکەین بۆ ئەو دەولەتە ئەرمەنی یەکی کە دەولەتە گەورەکان
دەیانەوێت لەم وولاتەدا پاستی بکەنەو ، بەلام زۆربەکی کوردەکان بە
جۆرنیکی دیکە تەماشای مەسەلەکان دەکەن ، ئەوان زۆر بە
پەرۆشەوێن خویان لە چنگ دەسەلاتی پزبوی تورکەکان دەرباز
بکەن و دەولەتکی سەر بەخۆ بنیات بنێن ، داکوکی و ململانی کوردەکان لەو
زەمینەو هەلقولارە کە شەخسیەتی تاییبەتی و پەسنی کوردەکان خوی لە
خویا شەیداو سوتوای ئازادی یە ، سەرنەوی ناکات بۆ هیچ
سەرکوت کردن و داگیر کردن ، لەبەر ئەو هۆیانە دەسەلاتی ئیتیدایی
سەر بە ئیمە پێکایە کێ سەخت و درکاوێ لە بەردەمایە ، پێوستە مامەلە یەکی
تاییبەتی لە گەڵ کوردەکانا بکات ، بە ئیچەوانەو دەسەلاتی ئیتیدایی
ئیمە تووشی هیچ جۆرە جورتمێک نایێت ، ئەگەر دێئیشینی و خاوەن
مولکە بچو کە کانی تورکدا (٣٦) ئەوانە چەند بەلگەو نمونە یەکی تۆکمە ی
تەرن و بۆمانی دەسەلێتین کە شەخسیەتی کورد و تورک لەبەر پەتەو زۆر
جیاوازن ، بۆ نمونە :- داب و پەوشتی میوانداری (٣٧) لە دێئیکە ی
یەعقوب پاشادا چۆن بوو ، دیمان بە چ جۆرنیک کوردەکان لە
قەدرزاسین و پێشوازی دا نوqmیان کردین و ئیستەش لەم دێئیکە داو لە
مالی خاوەن مولکی گەورەدا چۆنە ؟!

دویتی کە گەشتینە دێئیکە کوردەکان ، چارەوێ کانمان بە جوو

تالیکی زور مگران م. به لام لهم دئی به به پرؤشهوه پرسیاری لهوه ده کهن که چند ولاخمان بی به ؟

ئهو به یانی له دئی کورده کان ده رچووین خوانیکی ناشتای تیرو تهسلان بو ناماده کردین که له (۱۰) جور خواردن ییکهاتبووه ته ناهت به بونهی ئهو خوانه شهوه چند کازیریک دواکه وتین ، به لام له دئی تور که کان دا تووشی چند پرسیاریکی هچوبووج هاتین ، بو نمونه :- هه ره شهودا پرسی ئه وه بیان لی ده کردین که ئایا به یانی زوو ده ره چین یا دیر ؟ دیاره بو ئه وهی ئه کی نان خواردنیکی به یانی نه که ویته سهریان !!

* * *

له د پالوت هیشدا وه عیتابو بازارجیک م هه مان قهوانو بیزاری درایه وه به گویماندا که لهو ناوه دا جهردهی کورده کان ده گه پینو چالاکی ئه نجام ئه دن ، بازارگانه قه به گانی تورک لهم شاردا هه میشه گلله بی له وه ده که ی که پینگای کاروان نه مه رشمه وه جئی متمانه نی به ، مه به ستیشان له وه به که لایه ن جهرده کورده کانه وه په لامار ئه درین وه هه میشه ییش کاروانی تور که کان ده بوون به پاروی چهوری ئهو جهردانه !!

به وه هویه وه ئهو بازارگانه په نا ده به نه به ره هه مو پینگه به که بو ئه وهی خویان له گه ل ئهو جهردانه بجهستینو بگره گه لی جاریش ده بوونه هاو به ش و شه ریکی ئه وان ... ته نها بو ئه وهی کاروانه کانیان بی ترس بن و چه پاو به کرین .

دئی نشینه کان بو بان باس کردم که چند پارچه زه وی به کی بچووک

ده کڼ به تون ، به لڼم ~~خوږ~~ خوږيان ده کڼمه ده گڼن له خوږيان
 ده مینته وه ، چونکه یاسای گڼم ووږ گرتن - ی تونن ساخته و یرو یروچه
 وه به تاچمتی کار به دهستان و ~~شماس~~ سمد رانی نهو یاسایه ، بوږیان زبس
 ده گردین گڼه موچه خوږه کڼم ~~په~~ ^(۳۸) بو جاری په کڼم و اتا
 له پش مه لگرتی به ره مه دا دیکه لادی کان و ته ماشایه کی پارچه توتنه کان
~~په~~ ده ست ده کڼ به هره مه ~~کوږه~~ کوږه شه له جوتیاره ساده کڼ ، به وه
~~په~~ ~~په~~ رستین که له کاتی وه رگرتی تونن دا زور به ی به ره مه کاتبان
 به چرووک و بی که لک ته ده نه قه لڼم ۰۰۰ ټیدی نه وه ی گیر فانی گڼمه
 له فرمایستانه ده کاو زوو به زوو سهری خوږی ده قه بلینیت ۰۰ نه وه ش
 ه ~~په~~ نه بی ناماده بیت بو دزی و چه بو گوی نه جرو جانه و رانه ، بو
 جاری دووم نهو موچه خوږانه ته شریف ده مینته وه ناوچه که وه نه وه ی
 سهری نه قه بالاندووه به شیکي زووی تورتنه که ی چرووک ده کڼ ، دیاره
 نه به شه چرووک کراوه ناسوتیریت به لکو ده بیته پارویه کی چه وری
 بی مووی نهو دزو ساخته چی یانه !!

نه گڼر توتنه وانی نازاد بوايه - وه ک لادی په کان نه میان ووت - به ره مه و
 داهات چهند جار له ټینسا زورتر ده بوو ، له م شاره دا کیشی پاره
 گوږینه وه زور نالوزه ۰۰ لیره په کی نالتوون نرخکی هه میشه بی نه ،
 نه وه ته له حله بدا نرخي ۸۱ مه جیدی په ، وه ۸۱ مه جیدی په له عیناب ،
 ۷۱ مه جیدی په له زارجیک ، ۷ مه جیدی په له م شاره دا ، گوږینه وه ی
 مه جیدی به قروش هه مان نالوزی تووش هاتووه . په ک مه جیدی به ۲۵
 قروش له عیناب ، وه (۲۳) قروش له بازارجیک ، وه لیره ته نها ۲۰
 قروش . پاره ی (مه عدنی) - مانه ری - له حوزه یرانی پاره وه (واته
 حوزه یرانی ۱۹۱۹ - وه رگرتن) له بازارپدا توخمی نه ماوه و به کار

ناھتیریت ، مەجیدی کۆنیش بە مەرجیک وەردەگیریت لە ۲۰٪
 نرخەکەى ئى دەشیکیت ، لیرەى کاغەزیش ۲۰ مەجیدی نرخى کەمترە ،
 ھەرچەند ھەفتەیک لەمەوبەر نرخى سەرکەوتوو گەشتە ۲¼ مەجیدی •
 ھۆى بەرزى و نزمى نرخى بارە نەو یە کە دەولەت قەرزەکانى
 خۆى بە پارەى کاغەزئە دانەووە ، لە کاتیکدا ئەگەر بە شتوومەك
 بیدایەووە نرخى پارەى کاغەز دانەبەزى و ئەگە یە نیوہى تىستاو
 بگەرە چوارىە کیش •

[۲-ى ئەیلول]

ئەمپرۆ گەشتیکى کورتمان بو دئى « توریم ، کرد خێمە گای
 عومەر ئاغای سەرخێلى « کورجیکى ، ی لەم دئى بەدايە • ئەو خێلە
 کوردە لەو ھۆزانەن کە نیشتەجین و لەو ھاویناندا مائە کانیاں لەدئى
 دەرنەچن و دەچنە لەو ھەرگاگان ، ئەو ی ھەبەنى دەواری پەشى (کون) ی
 لئى ھەئەدا ، لە ۳۰٪ خێزانەکانى ئەم خێلە ھەزارو کەم دەسن ،
 ناتوانن دەوار ھەلەدن ، ناچار دەبن لەلق و پۆبى درەختە گەورەکان
 کەپر دروست بکەن ، ئەم خێلە ۳۸ گوندیک دەبن ، (۲۵۲۰) خێزان
 لەو گوندانەدا دەژین ، ۴۹۵ خێزانی تورکیش لە ناویاندا دەژین ،
 ۳-۴ گەورەى دئى ھەبە کە دەکەونە پێدەشت و نزیك لەپئى گشتى یەووە،
 دانیشتوانى ئەو گەورە دئى یانە بە یوہەندى یان بە کاربە دەستانى
 دەولەتەووە پتەوترەو بە تورکى ئەدوین ، ئەوانەى کە پلە یە کى
 خویندیان بریوہ تورکى لە زمانى زکماکى خۆیان باشتەر دەزانن • کە
 تىمە سەرزەنشتان کردن چۆن زمانى خۆیان لەیاد ئەکەن ! تۆزیک
 بەست بوون و ووتیان : ئەگەر زمانى تورکى بە باشى نەزانین ھەرگیز

ناتوانین پوو بکهنه ده راگاکانی میری و بینه مووچه خور ، زور بهی
دیهای کورجیک به کوردی په وان ئه دوین ، جگه له هه ندىک پیری
به سالاجوو نه پیت که زمانی تورکیش به بماشی ده زان و پئی ئه دوین •

له ناو ئه م هۆزه دا به زه قی ههست به وه ده که یت که جو کومه تی
تورکیایان خووش ناوێت و بگره ئه شی بوغزین ، چونکه نه و
دهوله ته پئی هه زاری لێ پرهبگیر کردوون و کیشی کردونه ته
کۆپه کانی جهنگه وه • هه زار که سیک نه وانه پاش ماوه به کی کم
هه له تاوون و قاچاخ بوون • به ئه وه قه رمانه ی که ئه نه وه
پاشا^(۳۹) ده ری کرد خانوو به ره ی ئه وه هه زار سه ربازه سویتراو
له پاش ئه م ناوانه نامه ردانه به هه موو مال و سامانیه چه پاوو تالان
کران ، به هۆی ئه و ناوانه وه خیزانه کانیا که و ته به رده م که له وه
کاجیری جانه وه در ریتی و دیسان ناواره بوونه وه ، پرسیمان ئایا ئه و
سه ربازانه ی کالیان سووتاو چه پاو کران و خیزانیان ته روه نه
په ریتی و رابه رین یکیان هه ئه گیرساند ؟! ووتیان : - به
په چه وانه ی خێله کانی زه وه و بو نه گه تی و نامه یی فزه بیان لئوه نه مات و
له و باوه په بشدا بوون که هه جیان به رامبه ر ناگریت ته نه ا نه وه
نه پیت که به به پاپۆ ده گۆیزرته وه بو شویتیکی دوور ، به لام سزاو
تۆله ی نه وان هه ج له و خێلانه که متر نه بوو که مه ردانه له پرووی ستم و
زۆرداری دا ئالای سۆرش و مملانیان هه لگرده ، بیست سالیکیش
له مه وه به ر رۆله کانی ئه م عه شره ته ده ستیان دایه وه سه ریچی و مملاتیکی
تیزو به ربلاو له پرووی ده وله تی تورکیدا ، ئه و رابه رینه ش به شیوه به کی
جانه وه رانه به پئی نه ریت و یشه ی تورکان سه رکوت کراو له خوینا
که و زیترا سه ره پای ئه وه ش ده وله تی تورکیا له سزای ئه م رابه رینه دا باجی

لهسەدر بەرزکردنەوه ، له ۱۰٪وه کرا به له ۲۵٪ ، ئەم بریاره ئەوه دەگەیهیتت که تەنسانەت ئەو جوتیارەى که خاوەنى توو جوتەگای خۆیى نیه . به کرێ کار دەکات ، ۷۵٪ى بەزەهەمى خۆى بدات به جەنابى دەولەت و خۆى به ۲۵٪ى بژێ !!

ئەو کردەوه بێ زەى یانەى که دەولەت دەى کرد بەرامبەر ئەم جوتیارانە بەم بیانووه بووه گوايا زەوى ئەم ناوچانە به فەرمانى سۆلتان خراونەتە سەر زەوى بەکانى سۆلتان عبدالحمیدو (٤٠) بونەتە مۆلکه تا بێتە بەکانى جەنابى !! شتىكى تریش هەیه بوەتە بنەمای قین و پفسى ئەمانە له کار بە دەستانى دەولەتى عوسمانى که هەمیشە دەولەت هەلپە بەتە بۆ کۆکردنەوهى ئارووقەو خوار دەمەنى و ئازەل ، بەتایەتەى له کاتى جەنگدا هەموو بەکىكى خەلکى ئەم گوندە نزیکەى ۲۱ پاوەندى بەلای دەولەتەوه هەیه ، بەش کردنەوه بەکى سەرژمىرى سادەو لەسەر بناخەى پێشوو دەولەت چەند ملووتیک قەرزارى ئەم ناوچەیهیه ، له هەمووى سەيرو سەمەرە تر ئەمەیه ئەو حوکومەتە داناشراوەى که ئیمە دەمانەوێت بنیاتى بنین بۆ تورکیا ئایا دەچیتە زێر ئەم دارى شگستەیه و دانەوهى ئەو قەرزانە دەکات به بەرتیلى ئارام ئاسایشىکى هەمیشە بچ ؟!

عومەر ئاغایش گلله بێ له بەختى خۆى دەکرد ، چونکه له کاتى جەنگدا زۆربەى دەسەلات و دەم راستى بەکانى له کيس چوو ، ئیستا هەموو ئەو دەسەلاتانە خراونەتە ئەستۆى بەرپووەبەر ، هەمیشە ئەم سیاسەتە بەشیک بووه له نەخشەى تورکان ، هەرچەند کات کاتى جەنگەو ئەو هەموو خەلکە پرایچ دەکریتە کۆپى جەنگ و کوشتار ، له گەل ئەمەشدا دەولەت دەستىکى بالای هەیه له ئازاوه

دووبه ره کی نانه وه له تیوان عهشایه رو خیله کاندای به پراده به ک ده ولت له کاتی ناسایدا نه و پرکیشیه ی لچ نه ده هات بو نمونه : له پیش جه نگدا ده ولت له گه ل خیل و عهشایه ره کاندای خوی ده گونجانده ، ته نانه ت ناحیه و قهزا کانیس به ناوی عهشایه رو خیله کانه وه ناو نه نران ، به لام له کاتی جه نگدا سه ره پای باری ناسایی ناوچه کوش ده ولته تی عوسمانی دهستی کرده وه به پرتکخستی ئیش و کاری خوی ، وه به شیوه به کیش که عهشایه ره کان پارچه پارچه و لاواز بکات وه خویشی به هیز بکات ، هه ره له و کاندای بوو یازده دئی ناحیه ی بازار جیک کران به سه ره به نسی ناحیه کانی تر ، وه چهنه دئی به کی تریش خرانه سه ره قهزای بوستان ی دروستی .

یاسای مولکایه تی زه وی له م ناوچه به دا به م شیوانه ی خواره وه نه نجام نه درا :-

۱ - یاسای به کرئی دان یاخو روبا : Ruba (له - ربع - جواریه ک - ی عهزه بی به وه هاتوو - وه رگیر) : کرئی چی به بیی نه م یاسایه توو ناماده ده کاو زه وی به گای خوی ده کیلیت و خاوه ن زه ویشس جواریه کی به ره م بو خوی ده ماشینه وه .

۲ - یاسای نیوه کاری Nivikav :-

کرئی چی به گای خوی زه وی ده کیلی و ناماده ی ده کات و خاوه ن زه ویشس توو ، له سه ره خرمانیش به ره م به نیوه بی به ش ده کریت !! .

۳ - مورابا Muraba :- توو کیلانی زه وی ، له سه ره خاوه ن مولکه و ته نها سئیه کی به ره ه میش نه دریت به جوتیار ، نه وی تریش ده چینه گیرفانی خاوه ن مولکه وه .

[۳-ی نه یلول]

له پښکه ماندا به رو (ملاتیا) نووشی چند کومه ل و گرویه ک هاتین
که له فارس وه (۴۱) پایان کردبو و په نایان بو نم ناوچه یه ده هتیا چونکه
تور که کان له فارس پاشه کسه یان کردبو ، وه نمرمه نه کان له وی ده زگاو
درونه تیان تیا دانابوو ، که لیمان ده بر سین تیا بیر له وه ده که نه وه که
بگمپرتیه وه خاک و ناوی خو یان ؟ نه وانیش به دریزی چیرو کی جانه وه ری و
کوشت و بری ده وله تی (۴۲) نمرمه نه کان یان بو ده گیرا نسه وه که دز به
موسلمانان کان نه انجامیان دابوو ، مردنیان به ثاوات ده خواست نه ک
بگمپرتیه وه سهر خاک و ناوی خو یان و له زیر چه بو کی ده وله تی خوین ریزی
نمرمه نی دا بزین !! به داخوه نه و په نا هتیه رانه نه له ای (خو زگی) نه و
روژانه یان بو که له زیر ده سه لاتی پرو سه کاند (۴۳) ده ژیان چونکه
که س دهستی نهمه خسته نیشو کاریان و سوکترین باجیان نه داو له هموو
شیتک باشتر به لایانه وه نه وه بو که پرو سه کان له خزمه تی سه ربازی
قوتاریان کردبوون ، که گه یشته قه راخ شاری ملاتیا پاریزگارو
سه رو کی شاره وانی و مافولانی ناوچه که هاتنه یتسوازی مان ، خلیل به گی
پاریزگار یه کیک بوو له به درخانی یه کان و مامه ی نه و به درخانیانه (۴۴) بوو
که له گه ل من هاتبوون ، خلیل به گ کورد پهروه ریکی نازاو سه نگین بو ،
له کاتی خویدا یانه ی (۴۵) کوردی و روژنامه به کی (۴۶) سیاسی له
نه سه ممول دامه زراند ، هه تا بلتی ییاو تکی دوورین و ناغرو سه نگین بو ،
به نومیدو پرونا کینی له ینگلیزه کان گه یشتبو (روژشیرانی کوردو
عده بو و هموو گه لانی زیر دهستی داگیر که وی چه به لی عوسمانی به
خوشنوو دیه وه ته مانای ینگلیزو هاو په یمانه کان یان نه کرد ، هیوا یان وه ها

بوو که نه و هیزانه هاتوون بو رزگار کردیان له چنگی خویناوی نوروک،
 به لام به داخه وه هموو نه و روشنیرانه دل شکست بوون ، چونکه له دوی
 جهنگ هموو نه و هیزانه که و ته هه لپه و دانه جیره له سهز که لاک و
 مونسکه کانی پیاوه نه خو شه که رزگاریان بوو له چنگی داگیر که رینگی
 ده به ننگ و بووده له که و ته وه ژیر چه پوکی داگیر که رینگی زانا و قیلبارو
 عهسری !! . خه لیل به گ له لای «دهسته ی فریای د هینه الاغانه ی
 نه مریکی زور پیزی لی ده گیراو متمانه ی پی ده کرد ، نه رمه نی به کانی
 «مالتابه اش زوریان خویش ده ویست ، له هه مان کاتیدا گله بیان لی ی بوو ،
 چونکه به پای نه وان هه و چه نده تور که کانیسی نه ده ویست ، به لام دزی
 تور که په گز به رسته کانی ناوچه که یارمه تی نه رمه نیه کانیسی نه ده دا .

هه و چه نده تور که کانیسی خوین هه لته قورتانه مین و کاری ده و له ته وه ،
 لیره دا پرسیارینگی چه توون به به رو شه وه به خه مان ده گری و نه لی : خه لیل
 به گ یه کیکه له بنه مانه ی به درخانی به کان که به شو رده تن له تیکو شان و
 قوربانی دانا بو نه ته وه ی کورد ، ئیدی چون کراوه به باریز گای نه م
 ناوچه به و نه م کاره ناسکه بیان پی سپاردوو ؟ له کاتیدا تور که کان
 تووشی گه لیک کیشه و ده ردی سه ری بوون به ده ست نه م پیاوه وه ، چونکه
 له کرو کدا دزی هموو دهسته لاتیکی تور کان بوو له م ناوچه به دا گه
 زور به ی دانیشوانی کوردن !! که تو زیل قوول ده بیته وه بو نه م مه سه له به
 وه لامی نه و پرسیارمان دینه ده ست :- موسته فای عارف پاشای وه زیسری
 ناو خوی تور کیا ، دوسی دیرینی خه لیل به گ و خیزانی به درخانی به کانه ز
 پشتی به موی خه لیل به گی باریز گاره ، به لام تینتا موسته فای پاشایش له
 وه زارده تا نه ماوه ده و له نی تو زکیاش به جاوی باشه تا پواتته خه لیل تا غاو

دورینیش ده کلت له لابر دنیا ، چونکه دمه لات و پزیکي زوری هه یه له ناو رۆلهی نه تهوه که یا ، توزیکیش هوی نهوه یه که ئیداری یه کی به زاخه و ئیشوکاری ناوچه که به باشی نه نجام نه دات و له نگره ی ئاسایشی ناوچه که یه ، وه له و ئافارده دا له پاریز گاریکی تورک گه لیک باشترو به نه مه ک تره خه لیل به گئی پاریز گار نه مه ی گه یاندوو به دهمته ی فریای نه مه ریکا له رۆژه لاتی نزیکدا (الشرق الادنی - وەرگیره ران -) که نه گهر بیت و جهنگ و دوزمنایه تی له نیوان تورکیا و هاویه یمانه کاند پوو بدات نهوا کورده کانی ناوچه ی ملاتیا دهمت نه دهنه شوژش و تور که کان له ناوچه که دهر نه کن ، نهو گفتم و قسانه ی خه لیل به گیش به پینگه یه ک له پینگه کان که و نهوه بهر گوی ی کار به دهستی گشتی نه مه ریکا له نهسته موول . له گه پانه وه م دا بو نهسته موول چومه لای وه زیری ناوخر پئی نهوه ی دام که بروسکه کانی خۆم به به له بئیرم ، که هاتمه وه تیره - ملاتیا - جهند بروسکه یه کم بو هاتبو ، به لام دهقه کانی کلکشو گوی کرابوون ، بهو نیازه ی نهو و مزبیت و جهواشهم بکات ، له بهر نهوه چومه لای بهر نیوه بهری بروسکه (له دوایسی دا بۆم دهر کهوت کورده) وه له شه ودا به یارمه تی نهو توانیم راسته وخرۆ په یوه ندی بکه م له گه ل (ئورفا) (٧) داو به وردی دهقی بروسکه کان پاست بکه مه وه .

[- ٤- ی نه یلول]

نه مپۆ هه و آلم زانی . که والی خه ربوت فه رمانی به قائممقامی «کیاخته» ی کوردنشین داوه که نینگه ی نهوه م نه دات گه و ره یوانی نه م ناوچه یه بیسم ، « دهمته ی فریای ، نه مه ریکا له رۆژه لاتی نزیکدا دوو کجن ، نه وه یان به تیمه پاگه یاند که هیوادان یارمه تی یه کی مرۆفایه تی لیقه و ماوان

بدن به بی گوئی دانه جیاوازی نه ته ووه و تاین و په گزو په چه له ك ، به تم له همان کاتیدا نه و دسته فریابه بوی باس کردین که نهرمه نی په کان لهم باره ووه هه لوئیستیکی نالوزیان هه یه ، تنانست زور به گران ده توانین منالکی هه تیو بخه یه هه تیو خانه !! نه و دسته یه بوی باس کردین که کچه ماموستایه کی نهرمه نی هه میسه میشک و بیری قوتایه کانی به گیانی دوزمنایه تی موسلمانان کان ناو نهدات ، ناماده یان ده کسات که هه میسه چاویان له و روزه بیت کوشتارو قه سابخانه دابنریت بۆ موسلمانان کان له توله ی هه مان کوشتاری (۴۸) موسلمانان کان به رامبه ر نهرمه نیه کان .

نهرپۆ بروسکه به کی دوورو دریزم نارد ، بوخته ی هه لوئیستی سیاسی گشت گورده کانم تیا پروون کرده و . بوخته ی نه و بروسکه به م سه باره ت گه شتی عیناب و ملاتیا بو و نهرپۆ گه یستمه ووه مالانیا پاش نه و هی ۲۰۰ میلیکی شاخ و داخم به عینابه ووه بپری ، نه و ناوچه یه نهرمه نیه کان داوای ده کهن له کاتیکدا بهر له جهنگ ته نها ۴۵ خیزانی نهرمه نی لهم ناوچه یه دا زیاووه و خه ریکی یشه سازی بوون ، له و ۲۵ خیزانهش که میکی ماوه و خویان قوتار کردووه له کوشت و بپری .

نه و نهرمه نی یانه ی که له کوشتار خویان پزگاد کردووه به پاشتی بی به رده باسی نه ووه ده کهن که گورده کان هه لوئیستیکی بپری جوامیری و شهره ندانه یان بووه له گه ل نهرمه نیه کاند ، له کاتیکدا نه وان پاگردوو په ناهینده بوون هه تا نه و کاته ی که له کوردستان دا ژریابن ، سه خیرایی ییداویست و حه شارگه یان بۆ ناماده کردوون .

له عینابه ووه جگه له سی تا چل میلی به کهم نه بیت کردده کان له

۷۰٪ تا ۸۰٪ی دانشتوانی گشتی ناوچه گن ۰۰

به وردی له وه گهشتووم که خه لکی نه و ناوچانه ی پریا
پویشتووم ههست و گیانکی قوولی نه ته وایه تی یان هه یه ۰۰ هه تا یه ت
نه و سوژی کوردایه تی به له گه شه بوون و بوخته بوون دایه ، له هه مان
کاتیشدا پریان له نورک و حوکومه ته که یه تی و پرن لئی ، توژیک
سه رنج بده یه بارو گوزه رانی خه لکه که ههست ده که یه تی که به
په ووشه وه ناماده ن شوژشکی توندو تیز ادزی ده و له تی عوسمانی به رپا
بکه ن ، به لام نه و ناواته به شیوه یه کمی کاتی کپ کراوه ، چونکه خیل و
عه شره ته کان له کاتی جه ننگدا به ته وای توژیرا و نو زا ره تره ک بوون ،
به لام هه لگیرسانی نه و شوژشیش تیره و ده ستیوه ردانی ده ره وه ی
پویشتی نه یه ، ها کا مه شخه لانی کردوو بوژانه وه ی به ربلاوی نه ته وه ی
کورد نه و کاته دهست پری ده کات .

من لهم ناوچانه دا هه تا تیشه ش ههستم به جو و له وه ی دز به
ئینگلیز یا ئیسلام چیتی [که له روژه لانی مار بگردا توژیک چلاک بوو]
نه کردوو ، به پیچه وانه وه له هه ر جتگاهه ک لایان باره ی پری
له خو شه ویستی و پیزه وه ئیشوازی مان لئی کراوه تیشه ش کیشه
گرنگه کانی نه م ناوچه یه نه تواین به م شیوه بوخته ی خواره وه باس بکه ین :-
ا - بو کیشه ی په گزی و نه ته وه یی له پیش جه ننگدا شیج باس و
خواستیکی نه بوو ، چونکه دانشتووه نه رمه نی به کان که م بوون ، کاتیک
که لکه له ی ده و له ت داری یان که وته سه ر ، بنیات نانی ده و له تی نه رمه نی
قاوی داختوو که وته ناو ناوان ، کیشه ی نه ته وایه تی کوردیش زور
به تیزی سه ری هه لدا و به شکی زوری نه م کیشه یه که وته سه ر
سانی عه شایه رو ختله کورده کان ، نه وه ش له یاد نه که ین زور له کورده کان

به لایانوه باشتره له لایه زن ئه رمه نئی به کانه وه جو کم بکرتین نه وه ک
زبردسته ی تور که کان بن !!

ب - له ۷۵٪ی کورده کانی ئه م ناوچه یه شیعه ن و به نه رمی و
مهره بانی به ناوبانگن ۳ مهروه ما ۲۵٪ه که ی تریش سوتنی مهزه بن و
نه مانیش به مهره بانی و سالاری به ناوبانگن ۳ ژماره یه کی
بجوکی تور کیش له م ناوچانه دا نیشته چی بو و و نه مانیش شیعه ن •

ج - باریز گاری مه لاتیایا که خلیل به گو له بنه مانی
به درخانی به کانه ۳ پیاویکی سه نگین و سالاره و هستیکی قوولی
نه ته وایه تی مه یه به رامبه ر ئینگلیزه کایش هیچ دیارده یه کی
دوزمنا یه تیم نیا به دی نه کردوو •

[۵ ی ئه یلول]

ده رۆژ بهر له وه ی بگه یه مالاتیایا ، واتا له ۲۵ ی ئابدا ،
که تیه ی سه ربازی سیازده بروسکه یه کی ناردوو به بۆ پایه
به رزه کانی سوپا نه مالاتیایا ، داوای نه وه ی لی کردوو که نه ندانه
کورده کانی کۆمه له که مان بگرن ۳ به لام له بهر نه وه ی ژماره ی
سه ربازه کانی له و ناوچه یه دا که متر بوون له چاو کورده کاناو
بگره له هه چوه دیار نه بوون ۳ سه ره پای نه وه ش چه کداریکی
زۆری عه شایه ر له ناوچه که دا ئاماده بوون ، خه لیل به گئی
یاریز گاریش کارێکی باشی کرده سه ر به ریوه به ری پۆلیس ...
له بهر تیکرای نه و هۆیا نه ده سته لاتی سه ربازی له باره ی تیمه وه
هه چیان بۆ نه کراو که بیان له تیمه بۆ نه گیرا ! بۆ دنیای یش نه م

بروسکەيەي خوارەووم بە تورکي نارد بۆ ئەمەيدارى گشتىي مان لە ئەستەموول لە هەمان کاتيشدا دەقى بروسکە کەم لە بەر چاوى بەرپۆه بەرى پۆستەو تەلگراف نووسى يەو و ناردم بۆ خەربوت و دياربە کر : (کە لە ئەستەموول بە پڤکە وتين پروام وە هەباو کە بەرپۆه بەرى ناوچە کان لە ئيش و کارو ئامانجى وە فەدە کەي تيمە ئاگادارن ، بەلام زۆر سەرسام بووم .

کە گەيشينە مالانیا نەك هيچ کاربە دەستیک پيشوازي لى نه کردین .
 - لە هاتيشمان ئاگادا رنە بوون - بەلکو هەوائى ئەووم زانى کە فەرماندەي کتيه ي سيارده لە دياربە کر بروسکەي داوہ بە هەبوو کاربە دەستاني مالانیا کە ئەندامە کورده کانی کۆمەلە کە مان بگيرن ، لە کاتیکدا بە بيئ ئەوان ئيشو کاري تايه تي من بە ئەنجام ناگات .
 • پيوست بوو بە خيرا يى چاره ي کيشه کە بکەم بۆ يە حوکومە تي تورکيام هەزان هەتا بە خيرا يى هەوائ بگە يە نيته هەموو کاربە دەستاني سەربازي ناوچە کان ، پۆ ئەو ي يارمە تي و هاوکاري بکريت لە گەل من و ئەندامە کانی تری کۆمەلە کە ماندا ، وە هەريە شە يان لى بکريت کە بە هيچ جۆر يک دەست نەخە نە ئيش و کاري تيمەو ، بە ييجە وانەو هەرچيە ک پوو يدات ئۆبالي بە ئەستۆي حوکومە تي تورکيا يە ، ناوي ئەندامە کان :-

- ۱ - جلادەت عالی بەدرخان ۲ - علی بەگت بەدرخان ۳ - کامەران عالی بەدرخان ۴ - نەکرەم بەگي جەمیل پاشازادەي دياربە کري
- ۵ - عبدالرحيم ئەفەندی •

[۶-ی ئه یلول]

وا دیاره بروسکه ی دوینی مان ئیشی خۆی کرد ، ئه وه تا والی
خه ربوت به په له ته شریفی هیناوه و ئامادیه وه فده که مان به باشی
پاریزیت ونه هیلتی تووشی هیچ جور تمیک بین به ده ست ئه ندانه کانی
« ئیحادو ته رره فی یه وه ، » (۴۹) !

ئهم نامه یه ی خواره وه خالید به گی فه رماندی که تیه ی
سیازده ی دیاره که ناردوویه بۆ نه قیب عابدین که نه قسه رینکی
که تیه ی غهیره نیزامی مالاتیاه ، به راستی نامه یه کی زۆر به تام و
چیزه ، بۆمان پووون ده کاته وه که جولانه وه ی نه ته وه ی کورد له
دیاره که ردا چند به هیزو پیزه وه ئه وه تا تور که کان له ناو خۆیاندا
ده ی سه لیتن !!

« نامه که م وه رگرت م زۆر سوپاسی ههستی خاوینت ئه که م به رامبه ر
به من ۰۰۰ به لتی من تۆم لیره دوور خسته وه ، ئه مهش بۆ تۆ باشتره ،
خۆشه ویست له وه به ناگایت که تۆ له لای من چند به ریزو به قه دریت ،
بارو دۆخی گشتی ئه م رۆژه به سه ریا سه باندم که به و شیوه یه بيم له
گه ئتا ، بئ گومانم له یاده که چۆن پێشنیار کرابوو له دیاره که ر
یه که ر بینین ۰۰۰ نامه که ت رونی ده کاته وه که مه به ست له به
یه که گه یشتی دیاره که ر هه مان مه به ستی « ئه رز پۆم ، » (۵۰) .

واتا مه به ستی له یه که ر بینینی دیاره که رو ئه رزه رو میش ئه وه
بوو که جولانه وه یه که به ربا بکه یین دزی داواکانی ئه رمن ، که وایه
هیچ که سیک وه ک من به به رۆش نه بۆ ئه و کۆبوونه وه یه ، من زۆر
به ووردی چوومه ته قولایی ده روون و هۆشی خه لکی دیاره که ره وه ، به

میکروسکوپ هموو خولیاکانی میشکیانم خویندوه تهوه ، به تهواو لهوه
 گه یشتووم که له زیر بهردهی نهته وایه تی کوردا هه ئه بی تهوه یانه
 خویمان بخه نه زیر پکیفی ینگلیمزه وه لاوانی کورد هه و آل و دهنگ و باسی
 وه ها بلاو ده که نه وه که پای گشتی یورووژینیت ، نه شتانه هموو
 له پینگه ی پاپورته نهی بی به کانه وه وه راکر توه و دریزه ی نهده می همویان
 خزمه تی^(۵۱) به رزه وندی به کانی به ریتانیا نه کن ، که سبچر نویل له
 حوزه یرانی پاپر دوودا گه یشته هه له ب ، جه نابی نه کره م به گ هه ندی
 فه رمایشی فه رموو بو ، له دوایشدا یچیکی یسا هیتاو خوئی نو قم
 کرد ، وه خه لکی دیاره به کر به شداری یان نه کرد له کونگر دی ته رزه رووم
 له کاتیکدا که لیک هه لمان نان که به شدارین له و کونگره به دا .

نه و پرووداوانه هموو شتیک پروون ده که نه وه ، به رده له پرووی
 زور شت لانه دن . . که والی تازه بش که یشته نه وی ، له کرۆک و
 ناوه روکی نه و پرووداوانه گه یشته ، بویه کا بپیری داخستی یانه ی
 کوردی دا ، له بهر نه وه خویشم باش ته زانم که چون تیکلاویت نه گه ل
 نه م جولانه وه به دا^(۵۲) ، بویه بپیرام دا به گوینزانه وهت بو مه لاتیا رزگارت
 بکه م له و هموو مه ترسیانه ی که ده میان لئی کرد ویته وه ، میش
 ناواته خوازم که لیره دوور بکه ومه وه چونکه که وتومه ته گیزاویکی
 دهروونی قووله وه ، که وتومه ته ململان له گه ل جهنده ها گروو
 ته یارانی ، جزر به جزردا ، نه وه یشته لئی ناسارمه وه که ماقولانی
 دیاره به کر دهروویان له به رده په شی ناوجه که بیان په شتره . . . من به
 جوانی له وه گه یشتووم که تیکرا خه لکی نه م ناوجه به ههستی
 نیشمانی یان به رامبه ر ده و له تی تورکیا شو راوده ته وه . . [نامه که لیره دا
 نه و او نه بیت] .

[۷ ی نه یلول]

خه لیل به گئی پاریزگار هه ندینک بروسکه ی نیشان دام که له نیشوان والی و وزیر ی ناو خۆدا ئالو گۆر کراره و هه مویشی به به له بووه ، ئهم بروسکه به ی خواره وه وه زیری ناو خۆی تور کیا ناردوو به بو والی و بهم شیوه به دەس ییده کات :- « له بابەت بروسکه ی میجر نۆیله وه بو ئه نینداری بالای گشتی ، تیمه بش هاتوینه ته سه ره ئه و پاپه که گرتی به درخانی به کان زیانکی که وری هه به بو حوکومه تی تور کیا ، له لایه کی دیکه وه پاپۆرته کانی که تیمه ی سیازده ئه وه ئه گه به نیت که پرویا گهنده ی تیکۆشه ره کورده کان له وانیه به مه ترسی گه لی زۆر تر بیت و تیمه وایشمان پانه ده بینی ، تکایه تیمه ییش پاتان چه ئاگادارمان بکن « بروسکه که ته وا » .

والی ش بهم بروسکه به ی خواره وه وه زیری ناو خۆی تور کیا ی ئاگادا کردۆته وه :- (گرتی به درخانی به کان به لای تیمه ی شه وه پاست نیه له بهر ئهم هۆیانه :-

- ۱ - میجر نۆیل سووره له سه ره ئه وه ی که هه رگیز هانی ئه وه نادات ده سه لانی حوکومه ته که ی تیمه کز بکات ، یاخو زینانی بیت بو ی .
- ۲ - پرویا گهنده ی به درخانی به کان کارێکی ئه وتۆی نیه به بو سه ر تیمه ، به لام روژنامه ی « سه ره بستی » و « چاهه مه نیه کانی تری یانه ی کوردی له ئه سه مه موول هه ره له لایه ن ئه وانیه وه سه ره رشتی و ئه پراسته ی سیاسی ده کرین » که چی تویش هه تا تیمه له م باره به وه هه یج شتیکت نه کردوو (۲۳) ! .

۳ - گرتی به درخانی به کان^(۵۴) ده پته هوی ته قینه و هی نازاوه و
به ره لایسی له ناوچه کان داو دۆخی هه موو ناوچه کان نالۆز ده پت ،
له پاستیدا تیمه ده سه لاتی شه وه مان یه له نگه ری بارو دۆخی شه
ناوچه یه پابگرین •

۴ - به پای شه خسی خۆم پر و پا گه نده ی به درخانی به کان
هیچ بایه ختیکی نه و کاریکی شه و تو ناکاته سه ر تیمه به و پاده به ی که
ده زگای پا گه یاندنی که تیمه سیازده یتان زاده گه یه نی و فوی تی شه کات
(بروسکه که شه واو) •

* * *

شه پرۆ (میجه ر برۆنۆی) فه ره نسی گه یشتوته ناوچه که و له به نشی
(جیند امیری) (مه به ست له هیزی جه ندرمه یه) ناوچه ی خه ربوت و
سیواس دا به شیوه ی پشکنه ر (مفتش) کار ده کات ، نایشاریته وه که
لایه نی^(۵۵) موسته فا که مال ده گرت ، له زۆر ده رفه ت و بۆنه دا شه
پشت گرتنه ی به ئاشکرا ده برپروه • به و نیازه ی له والی پاشقول
بدات ، والی ش به به نه شه برسکه یه ی خواره وه ی به په له ناردوه
بۆ حوکومه ته که ی :-

د شه پرۆ شه فه ری فه ره نسی که پشکنه ری جیند امیری به
گه یشته تیره و ده چیت بۆ خه ربوت و سیواسی ، شه شه فه ره پاسته و پرو
بلاوی ده کاته وه که پشیوانی له موسته فا که مال ده کات ، وه بیزاری
خۆی ده برپروه به رامبه ر به وه هه نگاوانه ی که دز به و نراوه ، به
پتجه وانه ی شه فه ری ئینگلیزی میجه ر نۆیل که دلگران نه به ئیجرائاتی
تیمه ، شه شتانه راپۆرته کانی پشموومانی سه ملاند ، که فه ره نسی به کان
له زۆره وه لایه نگه ری کۆنگره ی سیواسن^(۵۶) ، بۆ شه وه ی جه نابی والی

قسه کانی خۆی باشتر بیهلیتت فوو ده کاته مهسه له کهوه و ده نیت :
(نامیره بچ ته له کانی سیواسیش له لایهن فه ره نسبه کانه وه ئیشی
پێ شه کریت ، وه هه موو ئازاوه و ئالۆزی ناوچه که له نه ستۆی «برۆنۆ»
دایه چونکه بشتگیری له کۆمه لسی ئیتمجادو نه ره قی ده کات •

له ۱/ نه یلولا والی بروسکه یه کی ناردوووه بۆ خه لیل به گئی
باریزگار داوا ی لێ نه کات که ۱۰۰ سوار چاکی کورد له عه شره تی
په شووان^(۵۷) کۆبکانه وه • به لام خه لیل به گئ له و پر وایه دابوو که نه م
سه د که سه بۆ ته می و سه رکوتکردنی کۆمه لئیکی دیکه ی کورده ، له بهر
ئه وه پر یار نه دات نه و سوارچا کانه نه خاته نه و کیشه یه وه ، به لام چون ؟
بۆ شه وه ی وها نیشان بدات که فه رمانه کانی والی به دلسۆزیه وه نه نجام
نه دات به نهاری والی یه وه ده کاته سه ر به در تاغای سه ره ک عه شره تی
په شووان ، به لام خه لیل به گئ له میژه وه له گه ل سه ره وکی خێل و عه شره ته
کورده کانه خۆی جوت کردوووه که هه ندی جار به پێی ده ستلانه کانی
خۆی فه رمان ده رده کات ، به لام ئه وه ی دزی کورده کانه به جوړنیکه
تا یه تی ئیمزای ده کات ، به م بهر له یه له کورده کانی ده گه یه نیت که
نه م فه رمانه نه نجام نه دن !!

له سه ردانی والی دا وها ده رته که ویت که سه د سواره که ی بۆ
ئه وه یه بیان تیریت بۆ کۆنگره ی سیواسی نه ته وه بی ، که به لای
والی یه وه کۆنگره یه کی سه ر به ئیتمجادو نه ره قی یه ، خو کومه تی
تورکیاش^(۵۸) والی هه لبزاردوووه که بیته فه رمانده ی که تیه ی سیازده وه
مه وداو زه مینه ی بو هه موو هه نگاوو کاره کانی خو ش کردوووه بۆ
کۆکردنه وه ی نه م میلشیا ناوچه ی یانه و ناردنیان بۆ سیواس به له ی
کردوووه دیاره نه م هه نگاواته به لای کورده کانه وه بۆخته ی مه سه له کان

ئالۇزتر دەكەن ، كوردەكان لە ناسو ھۆياندا كەوتبۇنە مۆمۆ لەم بارەيەو ، ئايا ئەو شتانە لە دوا رۆزدا چ كارىك دەكەنە سەر كىشە كەيان ؟

چونكە يارمەتى دانى والى خزمەتكردى دەولەتە ھابەيمانەكانە ،
وہ ئەم خزمەت كوردنە كىشەي كوردىش چەند ھەنگاويك دەباتە يىشترو
زەمىنەي خۆشتر دەكات بۆ يىوستى دەولەتكي كوردى ، ئىدى ئەو نەما
كە دەولەتى بەنى عوسمان فەرمانپەر وایى بكات !! لە بەر ئەو ھۆيانە بوو
خەلیل بەگى بارىز گار نەك سەد بەلكو ۵۰۰ سوارچاكي نامادە كرد .
گەرەكانى عەشايرى (بالیان) بە سەردان ئەمپرو ھاتەلام ، لە
پاپورتەكانى وەزارەتى جەنگ بەرگى چوارەمدا لەبارەي بەنسى
رۆزھەلاتى تورکياوہ نوسراوہ باس ئەم خىلانە دەكات و بە (رافزى)^(۵۹)
ناويان دەبات ؟ ئەوانەي پاپورتەكانيان پىكخستووہ كەوتونەنە
ھەلەيەكى سەيرەوہ ؟ لە ھەمان كاتىشدا نمونەيەكى زىندووہ لەو
ھەلانەي كە تووشى دەين ، لە چ كاتىكدا ؟ لە كاتى كۆكردنەوہي
زانبارى يەكانداو لە بابەت كۆمەلگايەكەوہ كە زمانى نەزانراوہ (۶۰) ،
ھەلەكردن لە كاتى وەھادا شتىكى ناسايى و سروشتيە ، بە كارھىتايى
وشەي پافزى يەكىكە لە شىوہكانى گاتە ، كە ھەندىك لە ھەنگرائى
مەزھەبە تەقلیدی يەكانى تر بەكارى دەھىتن دزى مەزھەبى پىنجەمى
ئىسلام ، وەك دەرئەكەويت ئەو كەسانەي كە باسى عەشرەتى (بالیان، يان
كردووہ بۆ نامادە كەرائى ئەو پاپورتە بەناوى پافزى ناويان بردون
كەچى ئەم عەشرەتە شىعەن .

[۸-ئەيلول]

ئەمپۇ چەند كاتېرىك كە وتە پشكىنى تۆماری سەر ژمیرە
رەسپە كان لە بارەى دانىشتوانى ناوچە كەو ، ئەرمەنى يە كان سوور
لەسەر ئەوئى كە تور كە كان چالاكانەو بە ناپاكى دەستان خستۆتە
ئەو تۆمارانە ، وە ژمارەى موسلمانە كان بە شىوئە يەك ئەورە كراو
كە ژمارەى ئەرمەنى يە كان لە چاۋ خەلكى وولاتدا نرىكە لە هىچەرە .
ياساى سەر ژمیری دانىشتوۋە كان بەم شىوئەى خوارەو ئەنجام
ئەدرىت :- كار بەدەستانى تايەتى دە نىرن بە دووى كۆپخاى دىئى كاندا
بە يىئ ئەوئى بزانتى بۆچى .يانگ كراوون ، كە گە شىستە لای كار بە دەستان
هەموو زانىارى يە كان لە بارەى ژمارەى خانوو ، خىزانى دىئى كانىان ،
ژمارەى خىزانە كان ئەوانە هەموو لىيان ئەدزىن دەرخەنە سەر لىستە كان و
ناوى هەندىك لە ئەندامى خىزانە كانىش دەرخەنە ببال ئەو لستانە ، يە كەم
سەر ژمیری پەسەى دانىشتوانى تور كىا لە سالى ۱۹۰۵ دا بوو ، دە زگايەك
لە نلودارانى ناوچە كە هەلسا بە ئەنجامدانى سەر ژمیرە كە ، بە
نۆرە هەمويان سەريان لە دىئى كان داۋ ناوئى هەموو دانىشتوانيان خستە
سەر لىستە .

ئەوئى پەيوئەندى هەبىت بە سەر ژمیری ئەسلى يە كەو
تۆمارە كانىان بە شىوئە يە كى پوخت و پاست دەستووس كرا بوون ، بەلام
لە دواى دا ئەو تۆمارانە خرابوونە پشنگوئى و بە باشى نەيان پاراستبوون ،
بۆ نمونە :-

نىوئى ژمارەى مردوۋە كان ، زاووزى تازە كان ، دياردە
كۆمە لايەتى يە كائى نر وەك جىابوونەو ، ژن هىتان ۰۰۰ نەدرا بوونە

قەلەم • يېۈستە سەرە نىچىش بۇ ئەۋە پاكىشىن كە دى سەرزىمىر كراۋە كاز
 كە وتونە تە قەزايە كى جە نجال و نزيك بە شارىكى گە ورنە ، جگ
 لەمەيش تور كە كان خۆيان دان بەۋەدا ئەنن كە دانىشتوانى ناۋچا
 شاخاۋى يە كان لە • ۴۰ زى خىلە كىن و ھەمىشە خۆيان لە سەر زىمىرو
 تۆمار كىردن نەدزىنەۋە • بۇ ئەۋە راسنى لەم مەيدانەدا ووز
 نەپىت ئەمەش دەلىم كە سەرزىمىرى تور كى ھەرچەندە كە مو كورتى
 بوۋە - ئەۋەيش بەپادەى يە كەم دە گەپتەۋە بۇ ئەۋە كەسانەى كە
 سەرزىمىرە كەيان كىردوۋە - بەلام ھەۋل و كۆشىكى پىرۋوزو پەسەنە
 بۇ ئامادە كىردى تۆمارىكى بوختەى دانىشتوان ، سادە ترين تۆزىنەۋەى
 كىشە كان بۆمانى پوون دە كاتەۋە كە ھىچ جۆرە تەقەلايە كى چالاكانە
 ناتوانىت تۆمارى سەرزىمىرە كان پۇخلە بىكات و دەستى تىۋە رىدات •

بەداخەۋە مالانىام بەجى ھىشت فرىاي ئەۋە نە كە وتم تۆمارى
 دىھابە موستمانە كان بىشكىم ، بەلام لە ئەنجامى ھەندىك ھۆى بابەتى
 گە ىشتومە تە ئەۋە پروايەى كە پىژەى سەدىي قەبلاندىنى دانىشتوانى
 ئەرمەن زۆر كە مترە لەچاۋ قەبارەى موستمانە كاندا ، ئەرمەنى يە كان
 بە گىشتى لە شارو دىھابە گەۋرە كان و پى دەشتە كاندا ئەزىيان ، وانا
 سەرزىمىر كىردى ئەرمەنى يە كان لەم شوتىنانەدا بە پى ھىچ كۆسىك ئەنجام
 ئەدرا ، جگە لەمەش ئەرمەنى يە كان باجى (نە كىردى سەربازى) يان ئەدا ،
 بەۋ ھۆيەۋە تور كە كان ھەلبەيان ئە كىرد بۇ ئەۋەى بوختە ترين پاپۇرنى
 سەرزىمىرى ئەرمەنى يە كانىان لەلاپىت ، چونكە لەۋ كاتەدا خەزىنەى
 دەۋلەت لاۋازو بى گرىك بوۋ ئەۋە باجە داھاتىكى باش بوۋ •

ئەۋە كەسانەى سەرزىمىرە كانىان ئەنجام ئەدا توۋشى گەلىك كۆسپو
 تەگەرە دەھاتن ، بە تىبەتى بۇ ئەۋە دىھاتانەى كە كار بەدەستانى ناۋچە كان

خۆیان دروستیان ده کردن و ده یان خسته سه مولکه کانی تریان • نه و تازه دئی یانه له هیچ تو مارو ده فته ریکا ناوو نیشانان نه بوو ، باری گشت کومه لسی نه زمه نی ییش که لکی نه وهی نه بوو که چند کار به ده سیتیکی دیارو به زاخی تیا هه لکه ویت و نه مانیش به هوئی کار به ده سه کانیانه وه « چه بو گوپی ، بکه ن و هه ندیک مافی تایبه تی بچپن (٦١) بوخۆیان •

[٩-ی نه یلول]

فرماندهی سه ربازی ناوچه و که تیهی سیازده که به بنه چه عه ره به و ساوی جو پیت به که هم بروسکه یه ی خواره وهی به هه مور ناوچه که دا پاکه یاند له بهر نه وهی که بروسکه یه کی سهیره و به تاشکرا هیله نه په تی به کانی پرویا گندهی نیسلامی دز به ئینگلیزه کان ده خانه پروو ، به باشترم زانی که ده قه که ی وه ربگرین :- بروسکه ی ژماره ٦٠٤ له ٩/ نه یلول/ ١٩١٩ دا • ده قی بروسکه که •

نه و کومه لهی که نه فسه ری ئینگلیزی (٦٢) سه رو که تی و نه م دوای به دا که یشتوته مالانیا چهند داوو نه خسته ی بو گه نی له ژیر سهردایه دز به ولاتی باوک و بایرمان ، نه و نه فسه ره ی به ناو میجهر نۆیل و که وتوته گه ران و فاکوفیک ، دوو مانگیش له مه و بهر چۆته دیار به کرو (٦٣)

به بی به رده دابه زیوته سه ر حوکومه تی تورکیا و بری پرو پاگه نده یشی دز به ده ولت (٦٤) بلا و کردۆته وه ، سهاره بو ئیکی زوری شی به به رتیل داوه به سه رو کی عه شره تی میلی ، نه مین گفتی داوه که له ماوه ی شش هه فته به کدا هه موو کار به ده سه ت و مووچه خۆرنیکی تورکی له م ناوچه یه دا قاوبه داو ده ریان بکات ،

بۆ خەلك ، بەلام لە ھەموو شوێنێكدا بە دژی خواست و ھیوای
 جەنابی یانەو و ولّام ئەدرایەو و ، یەكێك لە ھاوڕێكانی میجر نۆیل یش
 كە ئەكرەم بەگێ جەمیل پاشا زادەیی دیار بە كری یە ٥٥٥ ، ئەو یساو
 شێتەیی كە ئەك ھەر دانێشتوانی شارەكەیی خۆشیان ناوێت بەلكو لەناو
 خێزانەكەیی^(٦٥) خۆیسی دا سووك ، ئاخ و داخ بۆ ھەموو خەلكە
 بە شەرەفەكان ، بە درێزایی ٦٥٥ سالی ئیسلام بوون و قوربانان دا لە
 یتساویا ، گەلە كەمان یتكھاتبو لە كورد ، توك ، عەرەب ، ئەلبان ، لە
 جەنگی بولقانا ئەلبانی بە كانیان بە بەندوو باوی سەر بە خۆیی لە خستە
 برد ، ئەمڕۆیش كە جیھان پر كراوە لە باسی ئەتەو و بچوو كە كان بە
 ھیچ جۆرنێكیش ناوی ئەلبان لە كوولەكەیی تەپرا یە !!

لەكاتی جەنگێشدا حسینیی شەریفیی^(٦٦) مەکیان لە خستە برد بە
 باوی پاشایەتی حیزازو و ، ئەو تە ئەپارێتەو كە سوریا و فەلەستین و
 جەزائیر و تەرەلس و عیراقیش بخریتە سەر پاشا تشینەكەیی .

بەلام پارانەو كەیی بە ھیچ گۆیی بەك ئاشنانیی یە ، بە یتچەوانەو
 ئەو ولّانانە دابەش كران بەسەر چەند دەولەتێكیی یتگانەدا ، و ئەلایەن
 ئەوانەو بەرپۆوە ئەبرێن ، بەو جۆرە برا عەرەبە كانیان لە یتیمە
 داپری و یتیمەش ئەو كەسانەیی^(٦٧) كە عەرەبیان لە یتیمە داپری
 كوردیشیان لە یتیمە كرد .

یویستە بۆ میژوو ئەمە بلیتم كە جگە لە ھەندێك سەر یتچی و
 پۆت شكاندنی پرش و بلاو ئەیت كورده كان بەو ناسراون كە سۆزو
 ھەیتیکیی ناسکیان ھەبە بەرامبەر ئاینیی ئیسلام ، و ھەمیشە بە
 چاویكیی شكۆ و سامەو تەماشایی خەلافەتیان كردوو ، یتستایش بەو

هيوایه ن که په یوه نډی په کونو ندریته کان له گه ل ساینی ئسلامو
حوکومه تی تور کیدا هور به رده وام گه شه دار بیت •

نه فسه ری ئنگلیزی که ده ئین عه قیده • له راستی دا هه مان
• زانده ، که نه فسه ری سیاسی بوو له سلیمانی و شیخ محمودیشی (۶۸) له
خسته بر دو هه مان شیخ شیه که نه مرؤ مهردانه که وتوته جهنگ و
ململان له گه ل هیزه داگیر که ره کانی ئنگلیز دا ، دوو مانگیک له مه و پیش
نه فسه ری کی ئنگلیزی له قه فقاژه وه به پاریز گازی بازی ری (۶۹)
پای گه یانده که له بهر نه وه ی (سنجق) دراوه به ندرمه نی په کان ،
ئیویسته شماره که یان بو چو ل بکریت ، نه فسه ری به شی سیاسی له پره واندزیش
داوای کرد که ییویسته ناوچه ی شه مدیان چو ل بکریت • به لام
ئنگلیزه کان کارناکه نه سه ر که سو به زو پرنایان که سه ه لئا به پریت ، نه وه ته
خو پیشاندانی (۷۰) نه ته وایه تی له نه رزه پوم گه شه و ته شه نه ی کردووه ،
عه شایه ری سلیمانی ، زاخو ، نامیدی ، ددستیان داوونه جهنگی کی
سهخت ، پاله وانانه له گه ل ئنگلیزی داگیر که ره ، نه گه ر ئنگلیزه کان
راست ده که نو به دئ نه یانه ویت کورده کان سه ر به خو بن نه ی نه و
هه موو شو ر شو (۷۱) پابه ریانه له پوو یانا به چی یننه ده که ن ؟؟

خه لکینه خوا پشتیواتان بیت به قسه ی لووس و شیرین ، به درو و
ده له سه نه خه له تین و له خسته تان نه به ن ، کورده تورک برای په کن ،
سه ر دو کیان پشت و به نای به تینی ئاینی ئسلامن له م ولانده دا ، له په کتر
دابیران ئاینی ئسلام لاواز (۷۲) ده کاب •

تورک نه توانیت به بیج کورده بزی به لام کورده کان که هاوسی
عه ره بو فارس و ندرمه نین (۷۳) ناتوانن به ته نها بمینه وه «به تریار کی» (۷۴)

نەرمەنى لە ئەمەركيا ھەموومان ئەكات بە كۆپلەى نەرمەنى بە كان ،
 ھەرچەند ئەوانەى كە ناپاك و دەخەلن و خزمەتى ئینگلیزە كان دەكەن (۷۵)
 سۆجوار كەستىكن بەلام پيوستە ھەرگیز راستى لەیاد نەكەین و لە
 ھەمان كاتشدا خۆمان نەتكنینە - توریط - ئەو خۆیشاندانانەى كە دز
 بە ئاشتەواى (۷۶) دەولەتانن .

(كۆتایى بروسكەى فرماندەى كەتیبەى سیازدەو ھیزە
 سەربازى بەكانى نەوچەكە)

[۱۰ - ى ئەیلول]

لەگەل ھەلھاتى بەكەم تیشكى زېزىنى شەفەقدا بەم ھەوالە
 خۆشە بیدار كراين كە بۆلك سەرباز لەگەل ھەندىك ھیستر سوارو دوو
 پەشاش ئۆتوماتىكا بەرەو شار كەوتوونەتە پرى مەبەستیش لە ھاتیان
 گرتى تىمەبە !!

بە بیستى ئەم ھەوالە كەوتینە پىچانەوئى چادرو چرو جاننامان
 لە كازىپى ھەوتدا كاروانمان بەرەو شاخەكانى (باشوور) كەوتە
 پرى ، پائىزگارو حاجى بەدر ئاغای سەرخىلى پەشوان و والى و چەند
 كوردىكى تر لە تىمە دواكەوتن ، چونكە بىرپار وەھا بوو بىن و پىكەو
 لەگەل كۆمەلەكەى تىمەدا بدوین ، جەمال بەگى فرماندەى گشتى تىبى
 سوارە كە بەكلك بوو لە دەسۆزانى سەربە ئىتحادو تورەقى ھەوالى
 پارکردنى تىمەى پىدرابوو ، ئەویشى دەزانى كە ھىزىكى سەربازى بوو
 پالېستو یارمەنى كەوتۆتە پرى ، ئەمانە ھەموو ھانى ئەوئىدا كە بە
 توندى فرمانى گرتى بەدرخانى بەكان ئەنجام بدات ، لە دوای كازىپىك
 پىگابرىن ، ھەوالى ئەوئى زانى كە كەوتوونەتە شوئیمان ، تىبى سوارە

كه (٤٠) كه سټك ده بوون سووډيكي باشيان له دارستاني چري نهم
 ناوچه يه بيني ، له هه موو لايه كه وه له ده ربه نديكي زور سه ختا
 گه مارويان دايڼ ، به پراستي هه لويستكي زور ساله بارو سه خت بوو چونكه
 ټيمه تنها ده تفهنگمان نه گه لا بوو له بهر نه مه ټيوست بوو بكه وينه فيل و
 نه له كه بازي ، نه فسه ريكي توركي كه فرماندهي سواره كان بوو
 دوويياوي نازده لام كه خوم بدم به ده سته وه ، منيش پيم پراگه يانده
 كه بلين به گه وره كه يان ټيوسته بته تيره و چاوي پيم بكه ويت هه تا به
 به دريژي باسي كېشه كان بكه ين ، له باش توزير خوي به سه رشوپړي
 هات بو لامان و پياوه كاني ټيمه يش گه مارويان دا ، منيش ده ماچم لئ
 پراگېشاو له گه ل يه كيكې به درخاني يه كاندا - وه كه ته رجوماټك - به
 فيزيكه وه پرورمان تيكرد ، نه فسه ره كه ووتې ټيمه بو گرتي تو نه هاتووين
 به لكو به تنها هاتووين بو گرتي به درخاني يه كان و نه و كوردانه ي
 له گه لسان ، منيش پيم ووت :- نه م قسه ي تو يه ماناي وه هايبه بكه وينه
 جهنگ له گه ل يه كرو بيتن به يه كدا ، كه نه مه ي له من بست بو ماوه بهك
 چوو به خيال داو له وه نه گه يشتم هو ي گه ماروي تفهنگه كان بوو يا خود
 نه ي نه ويرا بچيته زير نه و داري شكسته يه وه كه نه فسه ريكي ټينگيزي
 بگريټ ...

هاتوه گوو ووتې :-

نه توانن پرؤن !! به پر ويه كي كرزو مونه وه له سدر شاخه كه
 هه لوتو باوو نه ماشاي كوزل و بارگه ي ټيمه ي ده كرد .

يه كيك له پياوه كاني ټيمه توزير به جېما ، نه فسه ره كه نه پراندي
 به سه ريا بلن به نه فسه ري ټينگيزي نه گه ر ټا بروي خوي خوش ده وټ

دەستبەتت بە بەدرخانە بە کاتەووە با پرۆن ، نیش جارێکی تر دیمەووە
 بۆلای ، ئەو کاتە ئەنوائت بلی ئەو کوردانە کە یۆستە بگێرین
 هەلھاتوون و پرایان کردووە ئەم بیانوووە یشم پیری ، بەلام کرزی و
 سەغەنی هەر دەم و چاویان بەرنەدا !! کەوتنە هەلزان بە شاخیکی
 دوو هەزار پێی بەرزا ، لە کازیری دووی نیو پۆدا لە پال دئی
 پەشواندا چادرمان لی هەلدا ، ئیوارەیش والی و بارێزگارو حاجی بەدر
 تاغ بە پێ چۆرم کە یشتە لامان ، لە پینگایش گەشتبوو نە سوار کانی
 تورک ، والی ویستبوی بیان دۆینی ، بەلام سەرنە کەوتبو .

[١١ - ی ئەیلول]

باری ولات تا ڕادە بەک ئەم و مژو ئالۆز ، ئەم پۆ والی ئاگاداری
 کردین کە سوتان ئەم فەرمانە خوارەووی بۆ ناردووە ، وە
 یۆستە بە پێی ئەو فەرمانە هەنگاو بێت کە سوارێکی زۆر ئەو
 کوردانە کە جینگە میمانەن کۆ بکاتەووە بیان تیریتە سەر موستەفا
 کەمال لە سیواس ، لە لایەکی تریشەووە مۆجاری والی دەکات هەر کە زان
 بوون بە سەر ئیتحادی بە کاندای سەرکوت کران بە بەلە کوردەکان
 بەرەلای بکا و پوولیکیان یۆ بێت و میلیشیات لە تورکەکان دروست بکات ،
 چونکە ئەو سوارانە کە ئەم پۆ لە گەل والی دەرۆن بۆ سەرکوت کردنی
 موستەفا کەمال سەبی وەرەقی لی هەلئە گێر نەووە مەسەلە کە دەخەنە ئەو
 بارە کە داوای مامی نەتەوا یەتی خۆیان دەکەن (بە قسەئە ئەو .
 وەر گێرەران) .

نیش دەلیم کوردەکان زۆر باش لەو گەشتبوون کە ئەگەر پرۆن
 بۆ (سیواس) سەرکوتی تورکە یاخی بوووەکان بکەن بۆ کیشەئە

نه ته وایه تی به که می خوځوان هیچ سو دیک نابین ، له بهر شه مه بریاریان دا
 که پوښتنی بو سیواس - که چنه د کازیریک له مالانیاوه دووره - و
 هیرش بردنه سهر تور که کان یشیکي کال و کرچه و دوورینی تیا نی به ،
 دیاره شه جزره بیر کردنه و به له گه ل خواستی والی و گه وره کانیا
 ناگوښت ، چونکه هوان زورتر له وه توقی بوون که کار له کار بترائی و
 جله وی دمه لات بکه وینه سهر و کلاوی کورده کان ، شه و کاته به ته وای
 مالانیا ده گرنه زیر چنگی خوځوان که ناوچه به کی بهر بلاوی کورده ، له
 دوايي دا شه شم زانی که مه به ست له قیل و ته له که بازی به که مجاری والی
 بو گرتی کورده کانی هاوریم شه بووه که کاریکي شه خسی بکاته سهر
 من بو شه وی له ناو کورده کاندای پشگیری بکه م و ه لیان بنیم بو
 پریکخستی هیرنیکي باش له وان و بیان تیره سهر تور که یاخی بووه کانی
 سیواس ، منیش بیجگه له هه ندیک کیشه ی بچو وکی بی بایه خ که
 نیوست بوو لایه نی حوکومه تی تورکی بگرم یشی به بی په رده دهرم
 سپری که من هه رگیز خو م نانکینه شه و کیشه و ده نگ و باسانه وه .

[۱۲-ی شه یلول]

له م دوايي په دا والی هاته سهر شه و قه ناعه تی که هیرشیکي
 عه شایه ری کورد بو سهر (سیواس) هه نگا ویکه سپره له هه شه و
 مه ترسی و شه نجامی باش ناپیت ، له بهر شه هوی به په له بریاری دا که
 هیزی عه شایه ری کورده کان بلاوی پی بکریت ، سه رو که کانی کورد شه و
 بریاره یان زور پیخوش بوو ، شه و سه رو کانه که جهنگی جیهانی به که م
 سام و پزیریکي زوری بو بچری بوون ، به مانایه کی دیکه - نازایی و
 جهنگا وهری - خپله کانی کورد ، چهک و جبه خانه ی باشی - که له کومه لی

ئیتحادو تەررەقى بەۋە دەستیان کە بوو - پۇتقا ئىزدە بوون ، بە ئىچەۋانەى
ھىزى سوارەى كوردەۋە (غەیرە نىزامى كە لەلایەر دەۋلەتەۋە
پالېشت دە کران بە سوارەى ھەمىدى بە تاۋانگ بوون - ۋەرگىر)
كە زۆر بوودە لىۋ كەم تفاق ۋە شىمان بوون •

ھەتا سەرۆكە كانى كوردىش لە یە كتر داپراۋوبن ، تا نە زانن
بۇچى تى ئە كۆشن یە كە تى نە تە ۋا یە تى یان دژ بە ھو كۆمە تى تور كىا
لاۋاز ترو بگرە ئىفلىچىش دە پى ، ھەمىشە ئەۋ داپران لە یە كترە بە
سوۋدى دوژمنە كانیان تە ۋاۋ دە پىت ، ئەۋىش تور كە كانە •

لە تىۋارە دا ۋە فدېكى كۆمە لى ئىتھادو تەررەقى لە شەرەۋە
كە یشتە دى ئە یە كى دراۋسى ، بەۋ نىازەى كە بىكۈنە گەت و گۆ لە گەل
ھاجى بەدر ئاغای سەرۆك ەشرە تى رە شواندا ، بە ئومىدى ئەۋەى كە
لە خىتەى بەرنو نە والى دای پىرنو پىت بە لایە نگرى ئەۋان ،
بە تاپە تى كۆمە لى سىۋاس ئەۋە یان دە زاننى كە ھاجى ناۋبراۋ ھەمىشە
سۆزىكى ئابىنى یە جگەر خىستى ھە یە ، ھاجى كىا (caga)

یە كىك بوو لە كە لە ییۋى ئەۋ ۋە فەدە یە كىك یش بوو لەۋ كە سانەى
كە قەسابخانەى مالایى بەربا كورد ، لە نەنجامى ئەۋ كوشتارە دا
ھو كۆمە تى مەر كە زى تور كىا فەرمانى گرتى دەر كورد ھاجىش بە نەى
بىردە بەر شاخە كان ، ئەۋە تا ئىستایش جە نەبى یىۋا ماقوۋلى
كۆمە لەۋ پایەۋ پىزىكى زۆرى ھە یە لە جوۋلانەۋەى موستە فا كە مال دا !!
لە ەسرى ئە مەرۆدا كۆلوتىل پىل ئەفسەرى سىاسى گشت ناۋچەى
باشوور گە یشتەۋە ھەلب ، نامە یە كى بۆ ناردم كە یە كتر

• پىن

[۱۳-ی ئەیلول]

ھەرچەند متمانە بەھەم نەبوو بە ، پێکخراوە کانی ئیتحادو
تەرەقی ، بەلام نامە بە کم نارد بو کۆلۆئیل ییل لەو نامە بە دا پیشینارم
کردبوو کہ لە شوینیکی بی لایەنی دەرەووی مالانیا بە کتر بینین ، بەلام
کہ گەشتە شوینی دیاری کراو ھەوالبەری تاپەتی نامە بە کی یتام کہ
تیا دەئیت کۆلۆئیل ییل بە ھەر سزایەك بوو ئەووی دا بین کردوو کہ
بچم بو شارو شەوئیک لەوئی بمتەووە ، منیش لە گەل دوو چە کداری
کوردای بەرەو شار کەوتە پئی .

لە باش تۆزینەووە لیکۆنیەووە بە کی دورو دریز بە گەل بیلدا
گەشتە ئەو ئەنجامە ی کہ من لە دۆخو باریکی تازە ی سەختو
تالۆزدا دەژیم ، زەحمە تیشە لە دۆخیکی وەھادا بتوانم دریزە بە
گەشتە کہم بەدم چونکہ من کەوتومەتە زیر زەحمەتی ھیزە چە کداری کانی
نەو ناوچە یەو (۷۷) . باشترین پێگا ئەو بە کہ خۆم کۆمەلە کہم
بگەڕینەووە بو حەئەب ، ئەمڕۆ لەشاردا (شاری مەلانی) ئاشووبو
نالوزی بەك پرووی دا ، کار بە دەستانی تورك ھەلگرتنی چە کیان ئەدەغە
کرد بەلام کوردە کان بەوە قایل نەبوونو بە توندی بەرەنگاری
وەستانەووە .

[۱۴-ئەيىلۈل]

لەگە ھەندېك جەندىرمەي^(۷۸) توركدا لە ھەممان رېڭكەۋە گەرامەۋە
لاي مەفرەزە كانى پەشۋان بۆ ئەۋەي لە كازىرى چىۋارى دۋاي نىۋە بۆدا
بىگمەۋە سەربازگا^(۷۹) ترسناكە كەي خۆمان بۆ ئەۋە مەبەستەش بە رېڭكەي
(كياخە)دا^(۸۰) ھەتا دەمەۋ شەقق پېم كىردۋە .

[۱۵، ۱۶-ئەيىلۈل]

رېڭكەي كى دوورو درېژمان بە ناۋچە يە كى شاخاۋىي دا بېرى ، ھەتا
گە يىشئە ھەۋارگەي كوردە كانى پەشۋان كە دە كەۋىتە دامىي شاخە كان
سەرەتاي پى دەشنى ناۋچەي دوۋشاۋان كە بە (ھەدرەستان)
ناسراۋە . ئەۋ خىلانەي كە لە رېڭكا تووشيان بوۋىن زۆر بە يان پېچەك
بوۋن ، قۇناخى چە كە كانيان بە تالى زيۋىي پىچرا بوۋن . پىسىارمان
لى كىردن كە بۆچى چە كە كانيان كۆن ۋ بە رېتس ؟ دە يان وووت
ھۆي ئەۋە يە كە كەۋتۈنە تە ناۋچە يە كى شاخاۋىي ۋ سەختەۋە ،
دوۋرن لەۋ رېڭكاۋ بانانەي كە سوپاكان لەپاش ئاگرەس (ھەدە) ۋ
ناشتەۋايى لىۋەي دە كىمانەۋە ، ئەگەر ۋە ھا دوۋر نە بونايە لەۋ
رېڭكا گىشتى يانەۋە دە يان تۋانى سەربازدە كان قايل بىكەن كە چەك ۋ
جىبە خانە يان بە چەند مەجىدى يەك لى بىكېرن ، تەنگىكى توركى بە ۸
تا ۱۰ لىرەي ئايلىۋون دە فرۇشراۋ ۱۰۰ ۋ شەكىشى بە ۵ تا ۱۰
مەجىدى بوۋ ، تەنگى پوۋسىي لەم ناۋچە يە دا ھەز زاتىر بوۋ .

[۱۷-ی ئه یلول]

له - کولیک - وه به ناوچهی (بی زیک) دا گه شستینه (بریمان)،
وشه ی (بی زیک) تیکه له له دوو وشه ی (بی) و دزک، واتا رۆله کانی

ئهم خێله زۆربه یان فه دباریک و بالابه رزو شهنگ و شوخن !!
لامان دایه دئی به کی بچووک و خۆمان به ئاوو دۆبه کی خهست
مړ کرد، له دووره وه پیره میردیکه ی پدین سپم که وتبه بهرچاو کهم
له زبیر دره ختیکی سهوزی بهل و پۆدارا دانیشبو، لێچی چومه پشموه و
پشم ووت :- حوکومه تی تورکیا سه ره پای هه موو شتیک حوکومه تیکی
ئیسلامی به و گه لێک شتی هه به که شیاوی باسه، له بهر شه مه تۆ
له قولایی ده روتته وه ههست ناکه ییت که تور که کانت خوش بویت؟

— تۆیش ده نویت تور کهم خۆ شیویت؟ (ئهم پرسیاره ی به بهستی و
زویر بوونه وه کرد) چۆن به کیکم خوش ده ویت چاومی ده رهیتانیت و
کویری کردیم!؟

— (به هه ناسه به کی پر له ناسۆره وه) به لێ ماوه به کی رۆره
خیزان و کوپو کیلکه و ناوگۆتالی خۆم نه دبوه !!

به پێی نه و زانیاریانه ی که له شوانه کانی ئهم ناوچه یه وه
وهرم گرتوون مه ریک پێویستی به (۸۱) : خوێ هه به له مانگی کدا،
واتا خیزانیک ته گهر (۵۰) سه ره مه ری هه ییت نه سالیکا پێویستی به
(۲۰۰) هه به که به پێی نرخه ی حوکومه تیش بیت (۲۰۰) فروشه
که ده کاته پاوه ندیک و یازده فروش • حوکومه تی تورکیا ده رهیتانی
خۆی قورخ (۸۲) (ئهیحتکار) کردوه بو خۆی، و د نرخه ی فرۆشته ی
چه ندین جار زیاتره له و باره یه ی که تێی چووه، باجی سه ریک
مه ی یا بز ۱۷¼ قروشی کاغه زه و باجی داها تی (۵۰) پاوه ندیش

شەش پائەندە ، بەو شتوویەیی سەرەو بەۆمان دەردە کەوئت کە قورخ کردنی خوئی و فرۆشتی بەو نرخە گراوە کارێکی زۆر دزوارو نالەباری بۆ دانێشتوانی ئەم وڵاتە گەرەو بەربالاو دەروست کردوو .

[١٨-ی ئەیلول]

دئی بریمان مان بەجێ هێشت و لەباش کازیریک بەلەمیکی دئی (سامسات) تێمە پەپراندهو ، چەند مالکی ئەرمەنی ئەم دئی بە نیشەجین ، ئەم مالاوە بەهۆی ساوبەنای حاجی شیخ ئاغای سەر خێلی (بیژک) هەو لە کوشتی خویمان رزگار کردبوو ، ئەو سەرخیلە جلو بەرگت و ناوی کوردی لێنابوون و لەناو شەشەتە کەیدا هەشازی دابوون ، ٠٠٠ ئەو راستی یانە ئیستیفانیش کوپی (پالۆ) ی ئەرمەنی بۆی گێپرایهو ، ئیستیفانیش لە کاتی کوشتاری ئەرمەنی بەکاندا لە دئی حسین منصور هەو پای کردبوو ، خۆی گەیاندهو بەنای حاجی شیخ ئاغاو ئەمیش خۆی و خێزانە کە بەنادابوو ، شوین و خواردن و هەموو پێداویستیکی زیانی بۆ ئامادە کردبوون ، لە کانی بەپێنەو مان لە فورات ژێکی ئەرمەنی هاتە ناومان ، ئەم زەهرەك خۆی دەی تێپرایهو خەتکی وڵانی پۆمەو لە بەهاری سانی (١٩١٥) هەو لە گەل (کاپوس) ی کوپی و چەند کەسێکی تردا هاتوونەتە دئی (سامسات) ، تێرە کوپە کە ی نەخۆش و لاواز دە کەوئت ، چاری ناییت ئەمی داتە دەست یە کۆی لە پیاووە عافو وڵانی دئی کە ناوی (شیخ حمە کە یە) ئەویش رۆژ بە میهرە بانێ بەو دەبیانە لای خۆی و چاوداشنی دە کات . ئەو زە کە گەپرایهو بۆ (ئورفا) ئەمی ویست کوپ . کە ی جێ بیتی بۆیە کا روێشتهو بۆ ناوچەمی (سامسات) دئی بریمان ،

شیخ حه که نیش به بی هیج به لپو بیانوویهك كوپه که ی به پوشته و
 به رداخی و له سساخی دایه وه دهست دایکی • نیرمدا پووسته ته ماشایه کی
 ده سه له که به م شتویه به که بن :- ئافره تیکی نه رمه نی خوئی بخاته
 مه نرسی به وه و بچته دئی به کی کورده وه که له ژیر ده سه لانی
 دائیر که ری ئینگلیزدا نه بیت بو وه رگرتنه وهی مناله که ی ، شه وانیش
 به بی هیج ته گه ره به نكو بگره دهستی قه درو حورمه تیشی بخه نه سهرو
 مناله که ی بده نه وه !! له کوپه که م پرسی :-

— کورده کان باش بوون له گه ئنا ؟

— بو باش نه بن ؟ خو منیش له وانم و کوردم •

دایکی ده بیوت شه و نده به میهره بانی و سوژی باو کانه مامه له یان
 له گه ل کردبوو ، هؤگرو ئالووده ی شه وان بووبوو ، زور به
 ستم پازی ی بوو که له گه ل ما بگه پته وه !!

هه ندئی شه رمه نی دیکه شه م به نئک و باسی مناله به جو ربکی
 بکه ده گیر نه وه ، له و پروایه دان که ئوایا شه و مناله له ناو
 کورده کاتنا به چاوی کۆپله ته ماشا کراوه به هه وه سی خویمان
 په تانوو یانه و ئیشیان پی کردوو ، به لام پاستی به کی : هقی دیکه هه به
 شه و گه زافه له بندا هه لته ته کشتی و به درۆیان ده خاته وه ،
 پاستی به که ش شه مه به :-

نرخى لیره بهك له ساله کانی ۱۹۱۷-۱۹۱۸ دا دوو شلن - بهك
 پاوه ند - بووه ، هه موو روژیک هه زاره ها موسلمان له برسا ده مردن (۸۳) ،
 شه و دوو نموونه به ی که له سه ر برایه نی کورده شه رمه ن بانمان کردن
 نموونه ی ناک و بی ره گت نین ، له و ناو چانه دا که کورده شه رمه نی
 تیا ده ژین و هاو به شن ، ده ها چیرۆکی سه یرتر له هه موو کون و

قوزبىڭدا دەيسى ، سەرەپراي ئەو ھەموو ھەلوئىستە پاكو پىر جوامىرى يانە
 لە گەل ھاوسى ئەرمەنى يە كانا ، كوردە كان لەم ئافاردا ھىچ شورت و
 ناوئىكىان ۋە دەست نەھتاۋە (۸۱) ، چونكە لە ئەنجامى ۴۰۰ سال زىر
 دەستى ئىستىعمارى عوسمانى دا ھىشتا زمانىكى نوسراويان نى يە ، لە ناو
 گەلانا دەنگىكى بوخت و ئاشكرايان نى يە كە گەرىدە ئەوروپايى يە كان
 ھاتونە ئە ناوچە كوردە كان ، لە سەيارە يە گدا تەرجوماتىكى ئەرمەنى
 ياخۇ توركيان لە گەل خۇيان ھىتاۋە ، بارى سەرنجيان نەھا پووى -
 كوردۆتە سروشت ، كاتى كە باسى نەرىت و پەوشتى خەلكيان كوردوۋە
 تەنھا باسى ئەو شارە جەنجالانەيان كوردوۋە كە جەمى ھاتوۋە لە
 سەدھەم لايەنگران و دلسۆزاني موستەفا كەمالى ياخى بوۋ ، جگە لە
 دەھا كۆمەل و پىنكخراوى ئەرمەنى يە كان ، نازانم بۇچى ئەوروپايى يە كان
 باسىكى بوختى مېواندارى و نەرىت و پەوشتى كوردە كانيان نە كوردوۋە كە
 خاۋەنى مېزوۋىيە كى دىرىن ؟!

ناستوانىن چاۋ ئەو راستى يە بېۋشىن كە ژمارە يەك لە كوردە كان
 بەشداريان لە كوشتارى ئەرمەنىيە كاندا كوردوۋە ، بەلام (راستى يە كى
 پووتى) تىرىش ھەيە كە ئەو كوردانە كەمن ئەو كوردە وانەش لە وانەۋە
 دوورنىن ، بەلام ۋەرن تەھمانى دەۋلەتكى گەورە بكن كە
 ئىپسراوى ئىنو كادى ولاتىك بىۋ دەسلانى دىنو دۇنيىاي بۇخۇرى
 زەوت كىردى ، شورەيى يە بو ئەو دەۋلەتە ئوتوكرانى و سستەمكارە
 سەربىرېن و قەسبخانەي ئەرمەنىيە كان بىكات بە شىكى ئاسايى و نەك
 ھەر ئەمەش بەلكى بە ئەركىكى پىرۋزى نابت !! لە كۆمە لگايە كى
 خىلە كى دواگەتوودا كە زۆربەي كوزىرو نەخوتىدەوار بىت فەرمانىكى
 رەسىي ۋەھا چۆن ئەنجام ئەدرىت و ھەموو شىك چۆن ئاسايى نابت ؟!

ئەگەر ھىزە كانى بۆلىسى لە شارىكى گەورەى ئەورۇپادا بىكىتەو ، نایا
 دەھارووداوى دۆتەزىن كە ھەرگىز بە تەمای نىن پروو نادات ؟!
 (خۆزگە ھەموو شازادە بەكى مىللەتى كورد ، مەسەلە كەى ئەوئەندە
 پراستگو بووتايە - وەرگىرە كان) ئەوئەى لەم دوايى دا لە (لىقربول) (۸۵)
 پرووى دا گەوايىكى زرت و زىندووى مەو ھەتا ئىستائىش مەھەكى ئەو
 پرووداوانە لە بىرەودى كۆمەلگای بەرىتائى دا ھەرماودو پىل ئەدات ،
 ئەو لە كۆمەلگايەكى پىشكە و تووى شارستائى دا !! ئىدى بۆ لۆمەى
 چەند كەسىكى كورد بىكرىت كە بەشدارىيان لە پوھداوانەدا كوردوھ ،
 گەلنىكىش لەوانە بە بە بىانووى (۸۶) پرووپوچ ھەليان ناوون بو
 بەشدارى بوون ؟! ئە دوايى دا دەر كەوت ئەوانەى گە تىكە لاو بوون
 لەو كوشتارانەدا شارى بوون و بە ھۆى زىيانى دوورو دىزىيان لە گەل
 توركانا ھەموو خوو رەقارىكى بۆ گەنى ئەفەندى بە كانى ئەستەمووليان
 گرتىو ، ئەو كوردانەى كە بەشدار بوون ئە چەوسانەوئەى ئەرمەنى بە كان .
 لە دىزەمانەو بەنج كراوون و ھەست ناكەن كە كوردن و دەماری
 نەتەزايە تيان خەساوھ لە لىتەى ياخى بوونى كە مالىە كان و كۆمەلى
 نىتھادو تەررەقى دا ھەتا لىويان نووقم بوون ، ئەگەر رۆژنىك لە رۆژان بىر
 لەو بەكرىتەو كە بەرژەوئەندى ئەم (كوردە توركانە) تۆزنىك بلەقىت و
 پادە بەك دابىرىت بۆ نازارو تالانى ئەو خەل كە كەسە ئەوان
 شىتگىر دەبن ، تور كە كان تەنھا ئەو نمونە لكرارو قىزە و نانە دەخەنە
 پىش چاوى كە پىدە ئەورۇپايى بە كان بۆ ئەوئەى بە چاوبىكى سووكو
 خراب تەماشائى كوردە كان بىكرىت ، تور كە كان و ئەرمەنى بە كان
 دوژمنائەتى كوردە كان دەكەن ، چونكە ئەگەر دان بىرىت بەوئەدا كە
 كورد مىللەت كە لاف و گەزافىان دەرئەكەوت كە گوايىا ھەر خۆيان لەمەو

پيش و تيستايش گهورى وولاتن ، لهو پروايدان كه تنها تورك و
 نهرمن هاو زوران و هاو ذمني به كن لهمه يدان دا همدو كيان هيوادارو
 بهرچاو روونن به سر كه وتى نريك ، چؤن ؟ نهرمنه كان به بهزه يى و
 پشتگيرى نه وروپاي به كان پشت نه ستوربوون ، تور كه كانش به وه
 پشته ستوربوون كه روربه ي زورى ولات موسلمانو ، مؤزى ثابنى يان
 زور به هيزه ، توركيش و نهرمنيش به گالته و قهشهرى به و ، گره ويان
 له سر كورد ده كرد ، تور كه كان ته ماشاي كورد يان نه كرد كه مروفكى
 موسلمانو ثابنى خوى له همووشتيك خوشتر ده ويت ، گه ليك پيزى
 خه ليفه يان له لايه و بهو چاوه ته ماشاي ده كه ن كه له سر زهوى سيهرى
 يمزدا نه ، نهرمنه ي به كانش به و چاوه ته ماشاي كورد نه كه ن كه له
 بناغوه عيسايى و نيسته يى دليان بو نه وه ليته دا كه بگه پينه وه سر
 شايه ديزنه كه ي خويان ، پايان وه هابوو له گه ل كورده كان دا به
 گشتى نه توانرنت زور به به ختيارى و ناسايش يكه وه بزين ، به
 مهرچيك ده سلاتى پر ستمى تورك له م و لانه دا نه ميتى و ده زگا و
 هوو كانيان ليچرنت كورديش گه همدو ولادانى لى نه كرؤزن پيوسته
 بچيته كورپوه ، بو همدو ولای پروون بگاته وه كه به زماره ش يت - به لای
 كه مه وه - (بهر) و توخميكي به هيزو پيز تره له م و لانه دا (مه به ست
 تر كيايه) ، وه كورد مهرچونيك بووه نه و ميلله ته به هيزو په سه نه به كه
 له گه ل همدو ولادا ململانئى خوى ده كاو ديزديشى يى نه دات ، نهرمنه يى و
 توركيش پر به پر وه كه سه گت وه هان هميشه ناماده ن بهك بگرن و
 گه له كومه كنى بگن و بگره ده چنه پال هموو هيزيك - بو ماوه به كيش
 بووه - بو نه وه ي ناو بزي كه رى همدو كيان كه گه لى كورده له ت و
 پيشه نى بكن ، تورك و نهرمنه يى به جونه پر به دم هاوار نه كه ن كه

گورده كان له پاستى دا پريكخهري كوشتارى ئىرمه نى به كانى ، تور كه كان به ريتلىكى باشيان به ديلوت هى^(۸۷) هه رهنسى دا بو ئه وهى ناميلكه به كى چووك له پارسى دهر بكتات به و نيازى كه شورى و ناوى كورده كان له كه دار بكتات ، وه تورك تانسويؤ له كوشتارى ئىرمه نى به كان بى خه بهر بكتات ، گوايا كورده جان وه ره كيؤى به كان هه لسان به و كوشتاره !!

* * *

شويك لامان دايه تيلمان و بووينه ميوانى به كر ئه فه ندى .
 خاومن دى ، ئه م پساوه كورده له شار دانه نيشيت ئه م دى به به جگار به يتو قه شه گ و رازاوه به ، كه چى ئه وه نده به پاره به كى كه م دى جاره ، كراوه پرووت به ياسى بكه يت ، جوتباره تور كه كان (۳۵۰) فروشى كاغەز ئه دن له جياتى هه موو جوتيك ، به لام له وه دنيا كراوم كه به كر ئه فه ندى زياتىكى زورى كردوه له ئىجاره ي دى دا ، له ئه نجامى پرس كر دى تىكى خهست و خول دا ئه مه شم بو روون بوته وه كه به كر ئه فه ندى له گه ل هه ندىك تىكه زاو دوسته دى كداره كانى له ناوچه كه دا دمستان كردوه به به كداو كه نم و تر چه شكارى دى كه ي به ذرى وه گويز راوه ته دى كانى دراوسى . له ئه نجامى بشكين و توژينه وه ي ياسى داها ته كشتو كاليه كاندا ، له وه گه يشتم كه به كر ئه فه ندى و چينه كه ي (نمونه ي كورده عوسمانى به كان) باشرين پىنگه يان گر تووه . ئىتر به هه ر شيوه به ك بووه . بو ماشينه وه ي فازانچ و سوو سه له م كردن ته نها چينه كه ي به كر ئه فه ندى و ده ستوبوئه نده كانى توقيون له هه رهس هيتانى ده سه لانى عوسمانى . . زور به ده گه من هه ئه كه وت . وه ك ئه م دى به . جوتباره كان گر ئى زه وي به دن به ده ولت ، له كاتىكدا دوو كه له يايى

ناوډاری دهوله تیش گه زاف لښته دهن که مولکی تهوانه و ماوه په کی
 دوورو درېزه کیشه و هه رایانه له مری ، هه موو سالیکیش له مه زاتی
 به کری کرتن یا دست ده کهن به زم زم کاری له سر په کی هه تا
 ده گانه پاده په کی وها که دوونه و نه ده نرخی به رز ده کرایه وه .

[۱۹ سی ته یلول]

والی دوو روژ له مه ویش لیره وه رویشت بو حله ب ، منیش به
 په له که و نه پږی بو ته وهی له تښتگی شه منده مری عه رب پوناړ)
 به یه ک بگه یو و ینکه وه پړوین ، چهن کازیریک له وی مایه وه ، نه م
 ښتگی به که و تونه سر هیلې ښاسننی به غداد .

کاپتن (ته لیفستون) ی ښنگلیزی لیرمدا بو ماوه به ک څیمه ی
 مه لداوه و نښته چی بووه ، له گه ل عه شایه ره کانی هاوسی دا په یوه ندی
 پته وی به ستوه ، نه و عه شایه رانه هه مویان کورد بوون ، نه م ته فسه ره
 بارو دوخی ناوچه و هه ندی به سرهاتی بو گپرامه وه له بازه ی حه شار
 و دالده دانی خیزانه نه رمه نی به کان که له کوشتار خو یان رزگار
 کردبوو ، جوامیری و مرو فایه تی کورده کان لهو باره په وه که ښمه
 که شکه شانی ښاسمان ، له راستیشدا نه و ته فسه ره له ناوچه په دا
 نه وه دنیای کردبوو که به جوی خو ی نه و خیزانه ی دی بوو که
 چون سامان دارنکی کورد له کوشتار رزگاری کردبوو ، و نه ندهامه کانی
 نه و خیزانه یش به جوړیک موجدبوو (ښنی) که هوگری خه لکی
 ناوچه که بوو بوون ، نه بیان ده ویست چی بیهلن ، کاپتن (ته لیفستون)
 به جوی خو ی دی بوو که نه و خیزانه خانه دان کورده ښاسنکی که وره ی
 به خنی بوو به و خیزانه نه رمه نی به ، نه ندهامه کانی نه و خیزانه
 نه رمه نی به له کاپتانیان گه یان دبوو که باری زیانان زور

خۆشەو لە هه‌جیان گه‌م نێ به ، له‌لای خه‌لكی دێ به‌كه‌یش زۆر
 خۆشه‌ویست و ریزلیگیراون ، به‌لام ژبانه‌ ئاسوده‌یه‌یان زۆری نه‌خایاند،
 هه‌ندێك له‌ سه‌ركرده‌ی (پرویاگنده‌چه‌كان)ی ئه‌رمه‌نی هاته‌ له‌لای
 نه‌و خێزانه‌و كه‌وته‌ بن كلێشه‌یان و له‌ خسته‌یان بردن ، هه‌یان دان
 كه‌ ئیسه‌ كه‌یان و ناوچه‌ كه‌ به‌جێ به‌ئێن ، وه‌ به‌ تێزه‌دانی گیانی
 دوژمنایه‌تی له‌ گه‌ل كورده‌كاندا وه‌هایان كرد له‌و خێزانه‌ كه‌ به‌یوه‌ندی
 له‌ گه‌ل كورده‌كاندا نه‌هێلن و ئه‌رمه‌نی به‌ چاوپۆكه‌كه‌ش بریاریدا كه‌
 ئاشه‌ كه‌ به‌جێ به‌ئێن و بۆ خۆی ئیش بكات ، (پرویاگنده‌ چه‌چی به‌كانی)
 ئه‌رمه‌نی وایان خسته‌وه‌و مێشكی كه‌ نه‌گه‌ر بروات بۆ حه‌له‌ب و یارمه‌تی
 له‌ ئه‌رمه‌نیکه‌یه‌كان وه‌ربرگرت گه‌لێك بۆئهو قازانجته‌ ، به‌لام باش
 ساوه‌یه‌ك درۆو ساخته‌یان كه‌وته‌ روو ، هه‌ج هیوایه‌کی ئه‌و خێزانه‌ داماو
 نه‌هاته‌دی ، به‌شیۆه‌یه‌کی زۆر تال په‌شیمان بوونه‌وه‌ ، به‌ ئاواتی ئه‌و
 پۆزانه‌وه‌ بوون كه‌ له‌ ناوچه‌ی كوردستان ی په‌نگین و گه‌لی كوردی
 به‌وه‌ فادا ده‌ژبان ، رۆلێ نه‌ته‌وه‌ی خۆیان ده‌ستی له‌ بن دا برین و
 له‌ هه‌ردوولای كردن ، ئه‌وه‌ بوو ئه‌و خێزانه‌ ئه‌رمه‌نی به‌ هاته‌وه‌ بۆلای
 كورده‌ خانه‌داته‌كه‌و داوایان لێ كرد كه‌ بچنه‌وه‌ سه‌ر ئانه‌كه‌ی خۆیان ،
 به‌لام ئه‌میش هۆشیارانه‌ داواكه‌ی په‌رچدانه‌وه‌ چونكه‌ ییاوی سه‌له‌ ده‌بی
 پاداشتی وه‌هابیت !!

[٢١-ی ئه‌یلول]

له‌ حه‌له‌ب :

خاتو بیلی خێزانی كۆلۆنێل بیلی ئه‌فه‌ری سیاسی گه‌شتی ئێنكێ
 له‌ حه‌له‌ب تازە له‌ قه‌زای بوستان گه‌رابۆوه‌ دوا ی ئه‌وه‌ی به‌
 هه‌ندێك ناوچه‌ی كوردستانا گه‌شتی كردبوو ، سه‌ریشی له‌ خێله‌

كورده گاني ئاتەمى و سىناپىللى يە كان دابوو ، ئەو خىلانەى كە لە
 ماوەى ۲۰ تا ۳۰ ئايى پابوردوودا چوومە ناويان ، خاتو بىل
 پەيوەندى بە كى تەوى لە گەل ئافرەتە هاوتوخمە كان خۆيدا بەستبو ، گەلئك
 لەو پەيوەندى يانەى سوودى لى دەبىنرا ، جگە لەوەى كە پربوون لە
 پابوردنو پىكەنن . ئەوەى كە سەرنجى خاتو بىلى پاكىسابوو - وەك
 خۆى بۆ منى گىراپەو . ئەوە بوو كە كورده كان هەستكى پىشەدارى
 دوژمنايەتيان لە گەل تور كە كاندا هەيە . ئەمە نموويە كى زەقى بەهتە
 كە ئافرەتى كورد^(۸۸) بە تايەتى كاپانە كان - ئامادەن لە گەل مێردە كانياندا
 بەيى عەباو بە چە چاويان بە كۆمە لى لە ئەمرىكى بە كان بگەرىت
 كە لە گەل خانوو بىل هاوون ، بەلام هەرگىز ئامادەنن لە گەل تور كاندا
 ئەوە بگەن .

راپۆرتىك لە بابەت خىلى كوردى پەشوانەو

ئەم خىلە لەو شاخانەدا دەژىن كە كەونەتە باشوورى مالاياو .

راپۆرتى سەرژمىرى :- ۴۰۰۰ تا ۴۵۰۰ خىراتىكنو بەم شىوەى

خوارەو دەژىن ؟

خىستەى ژمارە يەك (۱)

قەزا	ژمارەى دى	ژمارەى خىزانە كان
۱ - كياخە	۹۴	۲۰۳۰
۲ - حوسنى مەنسور	۱۷	۱۴۱۷ ۲۰۰۰-۴۰۰۰ خىزانىان گەرميان نو كوستان ئەكەرد دىيان نى بە .
۳ - مالايا	۱۲	۴۵۵

۱۸۰ خټله پوهنده کان خانووی	صفر	۴ - بهیښین
کامی ده کهن و به پته وی سهری		
ده گرن *		

نهم خشته بهی خواره ووش دابهش کردنی خټله که مان پیشان
ته دات که ره و تدین *

له ۱۰٪ - ی نهو خټلانهی خشتهی زماره ۲۰، نه اوون و به دریزای
سال دموار نشین و له ۶۵٪ یان به زستان له خانوودا نه ژین و به
هاوین له دمواردا ، له ۲۵٪ یان له دتهاته گاندا نیسته جین ، تنها
خټلی زماره ۸ ، ۹ و نهومی خټلی زماره ۱۱ شیچن و نهوانی تر هه موو
سوتی مه زه دین *

نه نجامه گانی جه ننگ :

به پټی نهو زمارانهی که له سهر خټله کورده کانم وهر گرتوو ، به
تیکرا مالسه کان له ۳۵٪ که می کردوو ، کورده کان به و چاوه نه ممانا
ده کرنن که به ک خټزانن یاخو به ک (وحد) به کن ده توانن خټو به خو
بژین و به کدی باریزن ، خټزانش که پیاوه کدی نه ما به ژن و مالسه کدی
ناتریت (به که) به کدی دانیشوان ، به و هویوه ده توانن بلین که له ۱۵٪ ی
خټزانه پوهنده کان به بر بوون ، و له ۲۰٪ یان بوونه ته خټوراکی
برسه تی و تروه نه بوون ، یچ گومان له بارو دټختکی و هادا گه لیک له و
خټزانانه له بوتهی خټزانه گانی تر دا ده توته وه ، نهو خټزانانهی سهر
دهر نه کن له و هیشورمه ی جه ننگ دا له نه نجامدا خټویان ده گرتوو و
ده پسه وه به خټزانه توکمه کدی جارن ، به شپوه به کدی گستی نه توانین
بلین که تیکرا *

فہرست شماره ۷ دہائی شہزادی کے شہزادگان

شہزادگان کے نام	دور کے بہ بیت شہزادگی کے زمانے کا درجہ	دور کے بہ بیت شہزادگی کے زمانے کا درجہ	دور کے بہ بیت شہزادگی کے زمانے کا درجہ	شہزادگان کے نام
شہزادہ محمد	۱	۲۰	۷	۱ - کار ہور
شہزادہ شاہ	۲	۱۰	=	۲ - گھٹا
شہزادہ علی	۱	۲۰	= ۱	۳ - شہزاد (علیوں)
شہزادہ بیگم	۱	۵۰	= ۷	۴ - بیگم
شہزادہ بیگم / شہزادہ بیگم	۱۱	۶۰	=	۵ - شہزاد
شہزادہ بیگم / شہزادہ بیگم	۱۲	۶۰	=	۶ - شہزادگان
شہزادہ بیگم / شہزادہ بیگم	۱۳	۱۰	=	۷ - شہزادگان
شہزادہ بیگم / شہزادہ بیگم	۱۴	۲۰	= ۷	۸ - شہزادگان
شہزادہ بیگم / شہزادہ بیگم	۱۵	۲۰	= ۷	۹ - شہزادگان
شہزادہ بیگم / شہزادہ بیگم	۱۶	۲۰	= ۱	۱۰ - شہزادگان
شہزادہ بیگم / شہزادہ بیگم	۱۷	۱۵	= ۱	۱۱ - شہزادگان
شہزادہ بیگم / شہزادہ بیگم	۱۸	۱۰	= ۷	۱۲ - شہزادگان
شہزادہ بیگم / شہزادہ بیگم	۱۹	۶۰	= ۷	۱۳ - شہزادگان
شہزادہ بیگم / شہزادہ بیگم	۲۰	۱۰	= ۷	۱۴ - شہزادگان
شہزادہ بیگم / شہزادہ بیگم	۲۱	۱۰	= ۷	۱۵ - شہزادگان
شہزادہ بیگم / شہزادہ بیگم	۲۲	۱۰	= ۷	۱۶ - شہزادگان
شہزادہ بیگم / شہزادہ بیگم	۲۳	۱۰	= ۷	۱۷ - شہزادگان
شہزادہ بیگم / شہزادہ بیگم	۲۴	۱۰	= ۷	۱۸ - شہزادگان
شہزادہ بیگم / شہزادہ بیگم	۲۵	۱۰	= ۷	۱۹ - شہزادگان
شہزادہ بیگم / شہزادہ بیگم	۲۶	۱۰	= ۷	۲۰ - شہزادگان

دانشنوان بههۆی جهنگهوه کهم بوونهتهوه ، کورده کان خۆیان ده تین یه کن له هۆی سه ره کی نهو کهم بوونه وه به لای نهوانه وه نه مه یه که نهوانه ی کوپیان له پینزی سوپاوه هه له ساتوون مایان سووتاندوون ، جگه له قاته و گرانی و نهخۆشی نه نفلونزاش ، حوکومه تی تورکی پتر له (۲۵۰۰) نه سپو هینتر وه (۲۵۰۰) سه ره مه پرو بز نو (۶۰) هوشتر ، (۱۰۰) په شه و لآخی نه م ختله قهه زاره .

خاسیه ته گشتی به کان :

رو له کانی نه م هه شه ته هه تا بلتی په وشته بهرزو میوان بهرست و دلپاکن وه بهمانهش ناویان ده رکردوه .

نایم :

هه شه تی په شوان جگه له بهشی ، خدره سوور ، و نیوه ی بهشی (پۆلام) نه بیت هه موو سوونی مه زه بهن ، شبعه کانیان به شینکی که من و ژنو زن خوازی له ناویاندا که مه .

کله بهل پۆشایی :

شال و کراسی کراوه و نالو و والا له بهرده کن چاکه ته کانیان (ته قاله ی پین نهوتری و به تالی سوور ده چهریت ، کلاو (فیست)ی سه ریشیان زبرده و پینی نهوتریت (کولک) یاخۆ (هوم) ، عه بای چینی سووریش ده پۆشن .

زمان :

له هجه که بیان کرمانجی به (پروانه نهو تییی یانه ی که له بهاری هه شه تی تانی کورده وه نوسراون) زۆربه ی کار به دهستان کوردو خه لکی نهو دیهاتانه ی که ده که وته سه ره پیتی شاره کانی تورک

- تورکىيان به بوختى ده زانې ، به لام له جه رگه ي لادى
کورد کاند کس تورکى ده زانې •

چند هتنگونک بهر دوا :

سې تا چوار سده له مهر ویش عشره نې په شوان به کیک بووه
له و عشره ته په وندانه ي که زستان له بهسین دا ده مانه ووه له سه رته ي
هاوینشدا په ويان ده کرد بو (نه نقره) ، سالی له سالانی دیرین له لایه ن
تور کانه و هیرش برابره سه ر ته عشره ته ، له نه نجامی نه و هیر شه و
سنوریک دانرا بو به زین و مانه و و یان له هاوینه ه واری لادى گانې نه نقره داء
به شیکى که میشیان له ناوچه ي (دهشت همن) دانه نیشن وه هتا
نه مرویش هر له وى ماونه ته و • به شه زوره که ي دیکه ي نه عشره ته
که راونه ته و به ره و د باشور ، و له ناوچه ي شاخه گانې نیوان ده شتی
بهسینى و مالایادا دیه تیان تا و دان کردونه و ، به شیکى دیکه ي نه عشره ته
له دورى د کیلیس • دانه نیشن ، وه که ده نین (کولین) که تیسنه به شیکه
له عشره تی (جلالی) و (۸۹) له سه ر سنورى تیران دانه نیشن • به شیکن
له عشره تی ره شوان و ته روه نه بوون •

هتگونیستی سیاسى و سه ربازى :-

نه عشره ته به نازابه تی و جهنگاوه ری ناوبانگیان ده کرد ووه ،
نزیکه ي ۱۰۰۰ هزاره تفهنگیکى تازه و ۲۰۰ میشه کدانی تفهنگیان هه به ،
نه عشره ته همیشه ناماده یه و ده توانیت ۲۰۰۰ دو هزار کس بخاته
زیر چه که ، دوو هزار سه ربازیش - ی به حوکومه تی تورکیا داوه
بو کوپى جهنگ ، به لام هزار سه ربازیکیان له جهنگ خویان

حەشادراوە و پرایان کردوو ، هەتا تێستا کە سالی (١٩١٩) مە ١٠٠
 لە هەزارە کەمی دیکە بەسەلامەتی لەجەنگ گەراونەتەرە . ئەچەند
 هێرپشیکێ نەمیتکاری حوکومەت زۆر بەی ماله سەربازە هەتا تەرەکان
 سویتراون ، ئەم کردوو بە بوو تە هۆی جۆشانی هەستی پێوو کێنە
 دز بە تورک و دەولتە کەمی .

سەرۆکەکانی ئەم عەشرەتە :-

حاجی بەدر ناغا :- پیاویکی بالا بەدزی پروو خۆشە ، تەمەنی نزیکەمی
 ٤٥ سالی ، هەتا بلێتی دلباک و خۆش مەشرەف و قسە لە پروو .
 دەسەلات و پێزێکی زۆری هەبە لەناو رۆڵەکانی عەشرەتە کەمی ، لەلای
 دەسەلاتدارانی دەولەتی تورکیانە . دلی رانە گیرئ و خۆشەویستە ، چونکە
 هەول ئەدات لە گەل حوکومەتیشا پە یووەندی بەکانی باش بیت ، هەرچەند
 ساوە بەک لە مەوێتیش بۆ چەند مانگێک گیراوە بە نەدیخانە توند کرا
 ئەو گرتەش لە ئەنجامی ئەو دەبوو کە ژمارە بەکی زۆر لە
 سەربازەکانی عەشرەتە کەمی هەڵباتوون . حاجی لەوێش داکوکی دە کرد
 کە نایت بەدینەو بە دەست حوکومەتەرە . براکانی :- زەینەل بەگ :
 بە لەش کەتە و قەبە بە بەلام دەستەلاتیکێ وەهای لەناو عەشرەتە کەمی بە .
 حەیسەر بەگ :

گەنجیکێ قووچی فیز زە .

سەنگو پێوانەکان :

قیرات دە کاتە ٦ کیلو .

٣٣ قیرات دە کاتە کیل وە دە کاتە ١٩٢ کیلو غرام .

پارمو درواو :

لیره بهك به ۷ مهجیدی به ، مهجیدی بهك به ۲۰ قروشه • لیره بهكی
کاغز به ۳۵ قروشه ، جزدانیک به ۵ لیره کاغزه •

نرخسی شتومهك :

گه نم قیراتیکی به ۱۰ قروشه وانا ته تیکی متری به ۸۳ مهجیدی به •
جۆ : قیراتیکی به ۶ قروشه ، وانا ته تیکی متری به ۵۰ مهجیدی به •
كاوپر : كاوپرئیکی به كساله به ۱۳ تا ۱۵ مهجیدی به ، كاوپرئیکی دووسالان
به ۱۵ تا ۱۷ مهجیدی به •

گیسك : گیسکی به كساله به ۹ مهجیدی به ، به لام دووسالان به
۱۰ مهجیدی به •

پۆن :

هۆقهی ئهسته موول به ۳۰ قروشه •

خووی :

هۆقهی به ۱۲ قروشه •

سووی بزنی :

هۆقهی به ۱۲ قروشه •

باری كشتوكال : بهرووبومی كشتوكال بریتیه له گه نم ، جۆ ، هه رزن ،
توتن ، لۆكه ، له شاخه كانیهدا هه رزنه کیویله یش كۆده كرتیه وه ،
زهوی به كانی دهشت قهلائی (خوسنج مه نسور) به یسترین و باشرین زهوی
له چاندنی دانه ویله (ووشكه دان) دا به كو بیستو بهكوسی ده بریت ،

له ناوچهی بهیسن دا یه كو بازارده و یه كو بیست و پنج دهی بریت •
 له ناوچه شاخوی یه گانی (کیاختا) دا یه كوده و یه كو حوت
 دهی بریت هیش و گاسن جووته گا دهی گپیت • له ناوچهی شاخوی دا
 جووتیک له رۆزبکا ۲ مهن (۴۰۰) کیلو تۆو ده گات • به لام له دهشتا ۸۰۰
 کیلو تۆو ده گات ، له لایه کی تریشه وه پره ده دینم و خای تری به چپری
 هموو لایه کی داپۆشیوه •

به خۆگردنی مهرو مالات (نازهل داری) :

زینه مالی ئهم عه شرته زیاتر له نیوهی به هۆی جهنگه وه
 له ناوچوون ، خیزاتیک که باری زیانی خۆش بیته به لایه نی که مه وه
 ۱۰۰ سه ریک نازه لی هه یه ، له دهشتا مه پری چاو پرهش له ۷۰٪ ی
 نازه له به لام له ناوچه شاخویه کاندایه ۹۰٪ ی نازه ل پره شه بزنه ،
 بزتیک له ناوچه ده شته گاندا به سالتیک ئه و په پری سنی هۆقه که ره ی
 یالفته ئه دات •

به ره مه سه سروشتیه گان :

دیارترین ئه و به ره مه مانه دره ختی مازوو ، خیزانه ههزاره گان له
 دره ختی (جادو) که تیره و گه وهن کۆ ده که نه وه و له فه زای حوسنی
 مه نسور دهی فرۆشن و هۆقه نی به (۵) قروشه • گیای (قمع) یه ، که لیره
 پئی ئه لین « گومی » بۆ سووته مه نی به کاری دین •

دارستانه گان :

لابالای شاخه گان پوته نن به لام دارو ده وه نی به پرو ، عه رعه ر ،

لیره مهرخی یی ده نین لهم ناوچه یه دا به بئانی ئه روین و سه ره ته ده ن ،
به لام له مه و پیش شاخه کان به دره ختی عه ره عه دا پو شرا بوون .

گانه کان :

خه لووز له دئی (کارین) که نزیکه له (کیاخته) وه به هه لکه نندن
دهر ئه هیترا و ختله کانیش وه ک سووته مه نی به کاری ده هیتن ، له ناحیه ی
سنجقی سه ر به فه زای کیاخته وه له نزیک دئی (رودکا) دا کانیه کی
شیری هه به به رده کانیه نیو ته ختی جوگه که ی سوور کردووه که چی
به ردی ئه مالا و لاکه ی کریستال ئاسا سپی به ، خه لکی ناوچه که ئاوی ئه م
کانیه به بو (په وان) بوون به کاریان ده هیتا ، کانیه خوئی له م ناوچه یه دا
نی به .

ده ستره نگینی و بازرگانی : ژنانی ئه م ناوچه یه ده ستره نگین و سه نه ت
سازن ، ته ون کاری ، فه رش و به وه و جاجم و گوره وی یان له خوری و
ده واریان له موی بز ن دروست ئه کرد ، دئی نشینه کان په نگه کانیه
(ئه نایلین) یان له شار ئه کرئی ، به لام په نگی سوورو په ش خویان
دروستیان ئه کرد ، په نگی په شیان له به ردی (بو یاغات) دهر ئه هیتا (۹۰) ،
په نگی سووریش له سپی چنار و تو بکله گوئز مه هاته به ره م ، له م ناوچه یه دا
ئاسنگه رو ناله ند زوره ئه م ختله هیتریکی زوریان هه بووه
ولآخ داری یان کردووه (۹۱) .

دوخی ئا سووری :

دیهاته ناوچه شاخوی به کان به ئه زه لداری ده ژین و دیمه کاری یان

زۆرکه مه ، به لام ده شته كان به يتجه وانه وه به رهه ميكي فراواني
ووشه كه دان و تازه ل داري به كي كه م *

ياساي هوتكايه تي زهوي و دهره به گايه تي :

دئ نيشنه كان له يده شتا زۆر به يان و ولاخي جووت و توويان هه يه ،
نه مانه ييان ده وترئ (خوي جوت) ياخو (نه رزي) له ده شته كاندا زۆر به ي
دانيشتوان (نيوه كارن) و اتا هاوبه شن له گه ل خه لكي ترا كه نه و انيش
خاوه ني سه رمايه و هوي به ره هم هيتانن و (هيش) ، گاسن ، ولاخي جووت
- توويش له سه ر خويانه *

باري ته نلوستي :

نه خوشي نه فله و نزي نه سپاني ليره زۆره به لام نه خوشي ساري و
درم له م كاتهدا (٩٢) بلاونه بوه ته وه * دانيشتواني دامتني به يسي ني به
ده ست له رزوتاه و ده نالين * باري ته ندروستي له م ناوچه يه دا
به گشتي باشه و ديشينه كاني توكمه و له س ساغن *

شوينه واره ديري نه كان :-

٣ ميل له ولاي كياخته وه بردنيكي ديري ني رۆماني هه يه ، له دوخيكي
قه شه نگ و باشدا ماوه ته وه ، له كياخته خويدا گه لي به رده نووسمان
به رچاو كهوت ، جگه له مه ندي شوينه واري تر كه ده گه پرته وه بو
كاتي (جسيه كان) (٩٣) *

شكارو كاتمه و هپ :

له ناوچه ي (جياسي) و (نرود داغدا) كه له كيوي زۆره ،
سه روك خيله كان شه يداي پراووشكارنو و فزان فزاني هه لو ، وا دياره
كه و كه بانده به كي كيوي به له م ناوچه يه ده نگ و باسي ني به *

خستہی ژماره -۳-

ژماره‌ی مالہ کان		ناوی دئی
له دواي جهنگ (که تيسنه به)	له یتس جهنگدا	
۱۰	۱۵	۱ - جات
۱۰	۱۵	۲ - باخچه
۸	۱۰	۳ - چنگل
۱۲	۱۸	۴ - تاوسی
۲۵	۳۰	۵ - کوکسیر
۵	۱۰	۶ - پوستن

ژماره‌ی مالہ کان/ ناحیه سنجق		ناوی دئی
له دواي جهنگ	له یتس جهنگدا	
۶۰	۴	۱ - سنجق
۸	۴	۲ - کوشکونو
۲۰	۴	۳ - میران
۳۰	۴۰	۴ - لاکن
۲۰	۳۰	۵ - یاملی
۱۸	۲۵	۶ - حاجیک
۴۵	۷۰	۷ - نومیك
۱۵	۲۵	۸ - سه کز
۱۶	۴	۹ - زیفکیری
۲۰	۴	۱۰ - بیرمیشی
۸	۴	۱۱ - خویان

پاشمالوی ناحیہی سنجق

ناوی دئی	ژمارہی مآله کان	ژمارہی مآله کان له دواي جهنگ
۱۲- قه قوشه	—	۸
۱۳- فریکان	—	۷
۱۴- شه مین بینان	—	۷
۱۵- شیفیرین	—	۳۰
۱۶- رونه کان	—	۴۰
۱۷- شه روف خان	—	۶۰
۱۸- قوشه نوش نانی	—	۸
۱۹- چار دیگان	—	۳۵
۲۰- خدران	—	۵
۲۱- ره جهب	—	۴۰
۲۲- بیسته کان	—	۲۰
۲۳- شاه فیردی	—	۸
۲۴- نارنوت	—	۴۰
۲۵- چوفان	—	۱۰
(جوکان)		
۲۶- میستان	—	۵
۲۷- نارون	—	۱۰
۲۸- کوران	—	۵
۲۹- بولکان	—	۳۵
۳۰- کالیک	—	۳۵

ژماره‌ی مال‌ه‌کان

دوای جه‌نگ	پیش جه‌نگ	ناوای دئی
۳۵	—	۳۱- حسن جو
۵۰	—	۳۲- حسین جو
ناجیه نالوت		
۸	۱۳۰	۱- کولیک
۲۰	۲۵	۲- کای پوهش
۳۰	۴۰	۳- نالوت
۲۰	۱۵	۴- تهرپال
۷۰	۱۰۰	۵- تهنکان
۱۸	۳۵	۶- خام‌زین
۴۰	۸۰	۷- جبرالق
۱۰	۱۸	۸- نه‌کی میرزا
۱۵	۲۵	۹- زه‌یتون
۴۰	۸۰	۱۰- بیرجیف
۸	۲۵	۱۱- کیو‌کیلان
۳۵	۶۰	۱۲- سوسیان
۳۵	۷۰	۱۳- بیزرین
۵	۱۵	۱۴- نه‌ریکیت
۲۵	۵۰	۱۵- حوریک
۱۰	۳۰	۱۶- شیبایه
۳	۱۵	۱۷- نیسل

ژماروی ماٺه کان

دوای جهنگ	پنس جهنگ	ناوی دبی
۴	۱۰	۱۸- سینوک
۱۰	۳۰	۱۹- کار جافیران
۱	۱۰	۲۰- مامیجان
۲	۱۰	۲۱- ناهیک
۱	۳۰	۲۲- بیروت
۲۰	۴۰	۲۳- کالیان
۴	۸	۲۴- خانیان
۲۰	۴۰	۲۵- که ره چور
۲۰	۴۰	۲۶- غه جیجان
۵	۱۰	۲۷- کوزیلیک
۲	۸	۲۸- چیر جیان
۵	۲۰	۲۹- حسن دیکین
۳۰	۶۰	۳۰- بویوق بال
۵	۱۰	۳۱- بریمان
۵	۵	۳۲- کیترو
۲۰	۴۰	۳۳- بیر قیدول
۲۵	۵۰	۳۴- کیلیسیک
۵	۱۰	۳۵- نه سکیران
۱۵	۳۰	۳۶- خوباک
۱۵	۳۰	۳۷- بار سومیک

پاشماوی نالوت ALUI

ژماردی ماله كان

پاش جهنگ	پیش جهنگ	ناوی دی
۳	۱۰	۳۸- شاه نه قهند
۲	۲	۳۹- نول جیریک
۱	۸	۴۰- بالاس
که لاوه کتونه	۰۰	۴۱- شہر افہ خان
که لاوه کتونه	۰۰	۴۲- فہرہ قاش

مختصات زمينه ۱-۴-

تكرار ماله كان

زماره ماله كان	زماره دغ	زماره دغ	زماره دغ
۲۰۰۰	۴۰	۵۰	
۱۰۰۰	۲۰	۳۳	
۲۵۰۰	۲۳	۱۰۸	
۶۰۰	۱۵	۴۰	
۷۰۰	۱۰	۷۰	
۵۰۰	۱۵	۳۳	
۴۰۰	۶	۶۶	
۱۰۰۰	۱۲	۸۳	
۶۰۰	۱۲	۵۰	
۲۴۰۰	۵۰	۴۸	
۷۰۰	۱۲	۵۸	
۱۵۰۰	۱۷	۸۸	
۵۰۰	۵	۱۰۰	

گورده كانى دور و به روى نهيين

عنان تالان چينكى، نيسته جي به له روزنه لاني نهيينا

ماهلاى = = = = له قهزاي مبديات

عليكى (نهليكى)

سياده

دير مامور كه

صالح

ميزيق (ميزوزالك)

بيراف نسي

نهر بيه

دوماهه

قهزانه ليكا

نهر ناسى

پاشمولوی خشتی زامله - ۴-

۸۰۰	۱۰	۸۰	۸۰	کومار
۴۰۰	۵۰	۸۰	۸۰	دېهانه گانې دوروبهري شوروا
۵۰۰	۷۸	۱۸	۱۸	میتنی : عشوه تېگه نېوه پوهونده له قهزای دیرک له لپړای
				ماروین دانمزمین
				مهالی (مخال) کوردنو نېشتهچین
۴۰۰	۱۵	۲۷	۲۷	چهارای
۲۴۰	۸	۳۰	۳۰	دهشت گاور
۹۰۰	۳۰	۳۰	۳۰	مسوریکان
۴۵۰	۱۱	۴۱	۴۱	لایف
۷۵۰	۸	۴۱	۴۱	
۸۰۰	۷۵	۳۲	۳۲	چهند دی پهک نېشته چی له دوروبهري دیرک

ناحيه توكاك (Tokavis)

خستهی - ۵ -

زماره‌ی ماله‌کان

پاش جهنک	یش جهنک	ناوی دی
۱۵	۲۵	۱ - منزل
۷	۱۳	۲ - نه لیجی
۵	۰۰	۳ - هافایک
۱۵	۲۰	۴ - کاره‌ماره
۷	۱۵	۵ - کوچیری
۱۳	۱۵	۶ - بیجرخان
۳	۰۰	۷ - لودیک
۴	۱۰	۸ - کبفروث
۴۰	۵۰	۹ - نه‌نجوس
۳۰	۴۰	۱۰ - هودیس
۱۵	۳۵	۱۱ - بوران

نیم خشته گدی خواروه تیکرای زماروی مالک کان و کومه ل و چینه
 جوړه جوړه گامان نهادتی له دهبانه گانگی سمر به (ولایاتی)
 (مسموره العزیز آو دیار به کر ، روان) کو بتلیس جا
 خشتهی ژماره - ۱ -

تیکرای زماروی	ژماروی	ژماروی	ماله کان
ماله کان له توماری دئی کان	دئی	ژماروی	ماله کان
۷۰	۲۸	۲۵۲۰	
۶۸	۳۰	۱۹۴۰	
۷۴	۲۲	۱۶۳۵	
	۱۱	۶۶۵	
	۸	۱۰۴۰	

- ۱ - کورچیک ختلیکی کورده ۳ نیوه بان نیشته چی به که و توتونه خزار روی
 روزمه لاتی مالا یاره ۲۰ کم پیش ایوهی دورون .
- ۲ - هورابدی : عشره تیکی نیشته چی به له قزای بهسین باگوری عیتاب .
- ۳ - چند دئی به کی نیشته چیی تور که له قزای بازارچیک / شهرقی
 مه عرض .
- ۴ - تابه می : ختلیکی کورده له شاخه کان نیشته چین / شمال غربی ملاطبا .

- ا - چند دئی به کی شاخ نشینی نیشته چی .
- ب - بهشیکیان له بازارچیکا روه ندن .

۹۱	۷	۶۸۰
۳۲	£۸	۱۵۶۱
۲۲	۱۹	£۲۰
۵۳	۷	۳۷۵
۲۹	£	۱۱۵
۳۵	۱۱	۳۸۰
۷۴	۱۳۹	۱۰۰۲
۲۳۰	۳۳	£۲۳۷
۵۵	۱۰۲	۵۱۷۵
£۸	۱۱۱	۵۲۳۹
£۵	۲۸	£۸۳۰
۵۳	۲۸	۱۴۹۰

یانش جه ننگ

یش جه ننگ

ج - به ننگیان له بهیستا روه نندن •

• کورده سینه بلی به کان : له قهزای بازار جیکا نیوه یان جی گیر بورون •

۶ - کبجلی : جینی کورده ننگه نیوه یان له قهزای بازار جیکا چگیرن •

= = = = =

۷ - بوفان : = = = = =

۸ - دوغالی : = = = = =

۹ - (تورما) نجه به کی کورده و سهر به قهزای ملازیا به چگیره •

۱۰ - قهزای ملازیا : ۸۰٪ نهم قهزایه چگیرن دانیشترانی ننگه له

له کورده تورک • شاری ملازیا له حساب به دا نین به لام چیمنج که

• ۱۵۰۰ ماله داخه

۱۱ - چند دینی به کی تورک له قهزای ملازیا •

• = = = = = کورد

۱۲ - قهزای بازار جیک ننگه له کورد / تورک / نیشه جی ، روه نند •

۱۳ - بالایان : جینگلی کورده له شاخو ده شته گانی خوارووی روزه لانی

۱۴ - ملازیا دا نهم ترین نیوه یان نیشه جین نهوی تر یان روه نند •

۵۰۰	۰۰۰	۰۰۰	۰۰۰	۰۰۰	۰۰۰	۱۵- تهر دهبانو چينا، نهی له سهردانی دوای دا جاو مان بته بیان که ورتنه و لایسته تی دبار به کو .
۶۱	۴۳	۲۹۴۳				۱۶- تهر دهباناسانهی که له (راپوزرتی سهربازی له باری ناوچه کئی روژعه لاتی تور کجا له ناسیار و لایه تی دبار به کو) ۱ باسکراون .
۷۵	۸۹	۶۱۹۳				۱۷- ولایه تی تیلیس : ژمارهی واپورته سهربازی به کان .
۹۰	۱۲۹	۷۹۹۴				۱۸- = = = = = وان = = = = = خهرون
۹۵	۵۷	۲۷۷۰				۲۰- = = = = =
۹۸	۷۰	۱۳۹۳				۲۱- بیریک : ختیگی جی نشینهی کورده له قهزای حوسنی منصور
۷۴	۵۳	۱۳۷۴				۲۲- دهبانی بهزیدی به کان له نیشاندیلملی .
۳۰	۷۰	۱۰۵۲				
۳۰	۲۰	۲۰۰				

دوای جهنگ

یتس جهنگ

(راپورتیک دهر بساره‌ی عشره‌تی کوردی ئاته‌می بوه که له ناوچه‌ی)
 شاخاوی نیوان هه‌وه‌شو و مالاتی نیشته‌جین)
 حوکومه‌تی تورکیا ووشه‌ی ئاته‌می به‌کار ناهیتی و کردووبه (۱۴) به
 ئاسیملی .

۱ - له باره‌ی میژووی ئەم عه‌شرده‌وه : خێلی ئاته‌می له ناوچه‌ی
 گومیش‌معدن‌ه‌ی نزیك به‌ خه‌ریووته‌وه هاتوونه‌ته شوین
 ئیستانان ، له هه‌موو پروویه‌که‌وه گه‌لێ زه‌حمه‌ته‌که‌ په‌ی به‌ هه‌موو
 ته‌ریت و په‌وشت و میژووی کۆنی ئەم خێله‌ به‌رین .
 ۲ - سه‌رزمیر : ئەم خێله ۲۵۶۵ خێزان ته‌بیت ، ۱۵۰۵ خێزانیان به‌ درێژی
 سه‌ل ده‌وارنشین و له‌م قه‌زایانه‌ی خواره‌وه‌ دانه‌نیش :

خه‌سته‌ی ژماره - ۷-

قه‌زا	ژماره‌ی دێی کان	ژماره‌ی ماله‌کان	تێبینه‌کان
۱ - بازارچیک	۸	۱۰۴۰	۱۳۰ خێزانی تیکیش هه‌ن هه‌میشه له‌ده‌شتان .
۲ - به‌شین	۷	۶۸۰	۸۵ خێزانی تیکیش هه‌ن هه‌میشه له‌ده‌شتان .
۳ - بوستان	۱۱	۶۶۵	ئەم دێی یانه له‌ناوچه‌ی شاخه‌کاندا ئەزین .
۴ - ئاقشاداغ	۲	۱۸۰	ئەزین . وه له‌هاویشیدا نزیك دێی کانیان ئەچنه هه‌وارگه .
هه‌مووی	۲۸ دێ	۲۵۶۵	خێزان .

له‌ باشکۆی ژماره (۶) لیسته‌یه‌کی گونده‌کانی سه‌ر به‌م

عشره تهمان پاس کردوه ، ههوارگه‌ی هاوینی نهم عشره ته ده که ویتسه
سه‌ر کیل و نوقراخ داخ که ده که ونه سه‌ر هیللی یانی ۳۸ و هیللی درینتری
۳۰ و ۳۷ وه ماوه‌ی ۳ رۆژیک به پیچ دوورن له ههوارگه‌ی زستانیان ، له
نیوه‌ی مانگی مایس دا خیل به‌ره‌و کویستان ده که ونه ری و له مانگی
ته یلوول یشدا به‌ره‌و گهرمیان په‌ویان ده کرده‌وه .

چهند بنه‌ماله‌و خیزاتیکی-عشره‌تی ناته‌می هه‌لوپراون ، له عشره‌تی
خۆیان و له ناوچه‌کانی خه‌ربوت و (گومیش مه‌عدن) و (عه‌ربگیر و)
(ئیسلاحیه) و (کیلیسو) «مه‌رعش» داگیرساونه‌ته‌وه ، نهم عشره ته ۲۰۰
پیاویکی بو سوپای عوسمانی خستۆته زۆر چه‌که‌وه هه‌تا ئیسته ۳۰ که‌س
له‌و چه‌کدارانه له جه‌نگ گه‌راونه‌ته‌وه ، جه‌نگ و نه‌خۆشی ئه‌فله‌وه‌نزای
ئه‌سپانی زیاتیکی زۆری له‌م عشره ته داوه له ۱۰٪ هی لی که‌م بوه‌ته‌وه ،
به‌لام زماره‌ی خیزانه‌کان هه‌ر له‌ دوخی جارندا ماونه‌ته‌وه (واتا قه‌واره‌ی
ده‌ره‌وه) وه‌رگیر .

۳ - زمان : رۆله‌کانی نهم عشره ته به‌ تورکی و کوردی ئه‌دۆین و
له‌هه‌جبه‌یان هه‌مان له‌هه‌جبه‌ی ناوچه‌ی دیاربه‌کیره به‌لام ۶٪ یا له ۷٪ ی
وشه‌کانیان جیاوازی هه‌یه .

۴ - جلو به‌رگ :

له‌ هاوین دا سه‌روال و زابوم (کراسیکی ته‌نکه) و ساقۆ ئه‌چیتسه‌وه
سه‌ر چاکه‌تی ئه‌وروپای به‌کان ، له‌ زستانیشدا شال و شه‌یه‌ک له‌به‌ر
ده‌که‌ن که‌ جلو به‌رگیکی نه‌ته‌وه‌ی کوردن ، کلاویکی سوور که‌ پیتی
ئه‌لین (عه‌رقچین) ی کوردی یا کلاویکی سپی زهر که‌ پیتی ده‌لین
(کۆلیک) له‌ گه‌ل (بوگاری) شاری دا ده‌که‌ نه‌سه‌ر .

۵ - ئاين : ئەم عەشرەتە ھەموو ئىسلامنۇ نىوہ يان شىعەى علون نىوہ كەى تریشان سونى مەزھەبن ، ئە تىوان رۆلە كانى ئەم دوو مەزھەبەدا ھىچ ناكۆ كىەك نىوہ ژنو ژن خوارىش ھەيە لە ناوياندا بەيى ئەوہى ھىچ جۆرە مەرجو شروئىك دابىرئىت چ لە سەر ئافىرەت وە چ لەسەر ئەوہ كانى دوارۆژيان ، شىعەبن ياخو سونى ھەمويان موسلمان و دل ٲاك و لىوردەن ، جل و بەرگى تايبەتى ئاينى لەم ناوچەيەدا زۆر كەمە .

وہك ئەلئىن لەمەوئىش سەيدو پىاوە ئاينى بە كانى دىكەو تەنانەت قەشەيش لەم ناوچەيەدا ئەژيان ، بەلام ئىستا بە ھىچ جۆرئىك نايىرئىن

۶ - سەرەك خىل : سەرەك خىلى ئىستاي ئەم عەشرەتە يەعقوب پاشاى سلیمان ئاغای محمودى كورى بايز ئاغای ئاسەف ئاغای ئىبراھىم ئاغايە برايەكى ھەيە ناوى محمودە و كچى تاپتو ئاغای لە باخەلايە ، يەعقوب پاشا تەمەنى (۵۰) سالىك دەيىت ، يياوئىكى ئاغرو سەنگىنە ، ھەرچەند دەمووچاوى مۆنى و پەشئوى لى ئەبارئىت * بەلام داناو ھوشيارە ، لەوانە يە ھۆى پەشئوى و مۆنى يەكەى ئەوہ يىت كە لە سالى رابوردودا بۆ ماوہى نۆ مانگ حوكومەتى عوسمانى لە بەندىخانەى توند كىردو سزاي دا بە پىانووى ئەوہ كە گوايە يارمەتى چەتە كوردە كانى داوہ ، وەك باسنان كىرد ئەو تۆمەتە شتىكى ساختەو دەست ھەلبەستە ، تەنھا بۆ ئەوہ يە گبوايا لەناو عەشرەتە كە ييدا سەرشكىنى بكەن و دەسەلاتى كز بكەن ، بەلام كە لىت گەيى و ناسىتى ئىدى تەم و مۆنى بەرى ئەداو پرووى خۆش نەيىت .

لە ھەمان كاتىشدا مرۆفكى توورپەيەو زوو ھەلئەچىت ، بە شىوہ يەكى گىشتى بە كەلكەو سىفاتى باشەى زۆرە ، بە مەرجىك

بى خەملىتى و پىزى لى بگىت * ديارە كوردە و ھەستىكى پاك و ئسۆزىنەى
ھەيە بۆنەتەوى كورد .

۷ - بارى سىياسى و ەسكەرى :

ئەم ەشرەتە بە ئازابى و جەنگاۋەرى ناۋبانگى دەركردوۋە ، زۆر
زەخمەتە كە بزائىن ئەم ەشرەتە خاۋەنى چەند تەنگە ، سەرۆكى ئەم
خېلە لەسەر سېقە و متمانە لەلەى ئەندامىكى كوردى كۆمەلە كەمان
دركاند و وىەتى كە زياتر لە (۲) ھەزار تەنگىيان ھەيە ، تەنگىكى
توركى بە ھەشت ياۋەندە ، فېشە كداتىك بە ۱۰۰ فېشە كەۋە بە يىنج سا
دە مجىدىيە ، لە ھەموو كاتىكدا بە ئاسانى (۵۰) سواری تەنگىچى نامادە
دە كرىت . لەۋەش كە يىشم كە ناكۆكى بەك ھەيە لە گەل ەشرەنكى
دىكەى كوردا كە لە ناۋچەى ملاتيا دائەنىشن ، وە كچىكىش بۆتە
ھۆى ، ئەو ناكۆكى بە ، لەۋانەيشە لەم زستانەدا تىكەلگزانىكى تازە
سەھەردانەۋە ، بە ھەرحال ناكۆكى ئەو دوو خېلە زۆر قوۋل و
پىشەدار نىە و كەسىان لىچى ناترسن ، ھەتا ئابى ۱۹۱۹ ئەم ەشرەتە
ھىچ جۆرە ھەستىكى دوزمنايەتىيان بەرامبەر ئىنگلىز دەرنەپرپوۋە جگە
جگە لەمەش پرۇباگاندى و ئىسلام چىتى ئىشتى ، (۹۵) نەگە يىشتۆتە لای
ئەمان و لەمەو دوايش ئەگەر بگات لەۋ باۋەردەدا نىم كاربان تى بگات .

۸ - سەنگى و پىتومرە كان :

كودىك (۹۶) گەنم ەجىلىكىس توركى ، دەكانە ۱۰ ھۆقەى ئەسەموۋن كە
دەكانە ۱۲ ۱/۲ كىلو گەنم پەتل بۆ خورى و گۆنيزو پۆن بە كاردىت و دەكانە
دوۋ ھۆقەى ئەسەموۋن وە دەكانە ۲ ۱/۲ لانىب ، ئارىن دەكانە ۲۰ ۱/۲ سەم

لنگ = پئی یهك ، كووديك گهنم ۲۸ تا ۳۰ مهجیدی یه ، واتا یهك تن گهنم به ۱۲۰ مهجیدی یه كه ده كاته نزیكه ی ۲۱۶ رویه ۰ كووديك جو ۲۰ مهجیدی یه ، ته نيك جو به هشتا مهجیدی یه كه ده كاته ۱۴۴ رویه ، مووی بز ن په تلکی به ۲۵ مهجیدی یه ، واتا کیلوی به یازده مهجیدی یه ، به پروو هشینكه « مازو » په تلوی به ده مهجیدی یه - وه رگیپ - واتا کیلوی به شپه ش مهجیدی یه ، كاوپر ۰ یه كسآله ۰ سه ری به چوارده تا یازده مهجیدی یه ، شهك ۰ دوو ساله ۰ ۰ هو كچیج ۰ سه ری به خفده مهجیدی یه -

۹ - پارو دراو :

لیره ی ئاتسون به ۷ پ مهجیدی یه مهجیدی یهك به ۲۳ قروش ۰ لیره ی كاغز به دوو مهجیدی یه :
له ۱ / حزیران / ۱۹۱۹ هوه پاره ی ماتهری تاكه - وه رگیپ - په واجی نیه و به کارنا بهت ۰

۱۰ - کشتو کال :

نهم عه شره ته له م کانه دا تنها (۵۸۰) جووت گایان هه یه ، به لام له پیش جهنگدا (۱۳۸۰) گاسن [واتا جووت گا - وه رگیپ -] یان بووه ۰ تیکر پای به ره هم پیره ی له دهشتا تنه كه یهك به هه زده ده ی بریت ۰ له ییده شتو ته بۆنكه كاندا یهك به دوازمده ی بریت ۰

۱۱ - ئاژهل داری :-

خیزانگی بووه و دهوله تمه ند له پیش جهنگدا دوو خه د (۲۰۰) سه ر مه پرو

بزنی که متر نه بووه ، خیزاتیکی ههزاریش له ۲۵ بیست ویتنج سهه ریک که متری نه بووه ، به لام له دواى جهنگ نه و ژمارانه دابه زیون بو نیسه ، لهم کاته دا نازه ل نهها بووه به پانی بزنی چونکه مه پر به خیو کردن و پهره پیدانی له ناوچه شاخاوی به کاندای گه لیک زه حمه ته و زور نه که ویت له سهریان ، بزنی نه ناوچه یهش په شه یه « واتا بزنه و مه ره ز نیه - وه رگیز - « تیکرایه کیلو رۆن و ره تللیک^(۳۷) موو به ره هم نه دات که ده کاته ۲۴ دوو کیلوونیو به ۲۵ فروشه ، له کاتیکا له پیش جهنگ دا هه رگیز نرخى نه که یشتونه ده فروش ، یسته په تلی خوری شور او به ۲۵ فروشه .

۱۲- به ره هه مه سروشتی به کان :

دوو جۆر به پروو هه یه :- شین و سهوزه له پیش گه یشتن دا ، سپی به دواى گه یشتی ، ره تللیک به پرووی سهوز به ده فروشه ، هه موو ، سالیک به ره هم وه که په ک نیه ، سالیکی به پیت و پیزه نه له ۲۵ په تنل که متر کۆناکریته وه ، جهوی و گه ون لهم ناوچه یه زوره به لام کۆناکریته وه و سوودی لی تابیریت .

۱۳- بازرگانی و ده ستره نگین :

نه م عه شره ته به ده گه من به شوین کارو که سابه تا لی یان ته روه ند ده پیت ، هه ستریان نیه بو بارداری کردن ، ژنه کانیا ن ده ستره نگین مافوورو به په ره و هۆپی خه له و تووره که ی و لآخ و سه رزین یان دروست ده کرد .

۱۴- ئابورى :-

زۆربەي زۆرى ئەم عەشرەتە گەرميان و كويستان دەكەن ، ھەوارگەي
زستانيان لە دەشتە كانی قەزای بەھستی و بازارچیکە ، ووشكەدانيان زۆر
كەمە ، تەنانت بەش خۆيان ناكات لەبەر ئەم ھۆبە ئازەل و پۆن و خوزی و
بەرھەمی دیکە دەفرۆشن ، پێژەي وولآخی جوت لەپیش جەنگدا
جوتیک بۆ سۆ خیزان بوو ، خیزانە شاخ نشینەکان جوتیک زیاتر
« ولآخی جوتیان ، ھەبە ، بەرھەمی گەنمی ناوچەكە بە گشتی زۆری
زیاترە لە پویتی دانیشتان » .

چەند تیبینی بەك لە بارەي عەشرەتی

« بۆزکی كوردووە »

ھەندێ جار بەم عەشرەتە دەش لێن « بۆزکی كوردە » ، لە لادی كانی
سامساتی قەزای حوسنی مەنسوردا ئەزین .

۱ - شتیک لە بارەي میژویانەوہ :-

لەبەنج و بنەوانی میژوی ئەم عەشرەتە كەم كەس ناگادارە ، بەلام
ئەوہی كە بە بوختی زانراوہ ئەمەبە كە لە ناوچەي بۆتانەوہ كۆچیان
كردووە ، لە ھەوارگە كانی ئیستانیاندا چێكیر بوون بەلام كە بە قوئی
دەچیتە بەنج و بنەوانی ئەو پابەوہ بۆت پوون دەبیتەوہ كە ئەوہ میژوی تەنھا
خیزانی گەرەو سەرخێلی ئەم عەشرەتەبە ، ووشەي « بۆزك » ووشەبەكی
كوردی ئاوتەبە لە « بۆ » و « زك » ، ھێمایە بۆ ئەوہی كە زۆربەي
ئەم عەشرەتە بالابەرزو قیت و قۆزنو باۆرگن .

۲ - چند سه‌زمتريک :-

عشره تي بيژك چند به شيكي بچوو كه به لام و هك ده رنه كه ویت
نهو به شانه به ته واوی له به كدی دانه پراون و جیانه بوونه ته ودا ، سه رختلی
نهو به شهی كه تیمه باسی ده كه بن حاجی شیخ ناغاو شه بزار ناغای
برایه تی ، دئی كانی هم ختله نه نهها له ناوچهی حوسنی مه نسورا ده گه نه
(۵۳) دئی و ژماره ی ماله كانیان له پیش جه نگدا (۱۲۷۴) مآل بوو ، به لام
له پاش خهنگ نهو ژماره یه ملی ده نا به ره و خوار هت گه شسته
(۱۰۵۲) مآل ، به شه كانی ديكه ی هم عشره ته له ناوچه كانی « خانقین » ،
بیرجيك ، سيفريك و شورفده شه ژین ، بیژك یه كان له هه ندئی
ده وروپشتی نایزولبی سهو به قهزای مالا تبادا شه ژین ، هم
ختله نیسته جین و جگه له چند شوان يك نه بیت كه سیان ده واری پره شیان
• نه •

۳ - ناین :-

پۆله كانی هم عشره ته هه موو موسلماننی سوننی مه زهه بن ، له
گونه گه وره كاندا مزگوت بهرچاو ده كه ویت •

۴ - چند سیفه تیکی گشتی یان :-

نهو به شه یان كه تیمه باسی ده كه بن زور تم و مهنگ و ناشتی خوازن ،
ههستی كوردایه تی یان كزو لاوازه •

۵ - زمان :-

پۆله كانی هم عشره ته به له هجهی کرمانجی شه دوین و زوریشیان
• نورکی به باشی ده زنان •

٦ - جلو بهرگ :-

د قم ، نه بهستن به سهره وه ، عه بايه كى چيى سبي ، عه بايه كى
عيره بى كورت د عه با پر شه كان ، سولنگى چهرمى سوور ، شه والنگى
شالى بيان .

٧ - سهرگرده گاني :-

حاجى شينخ ئاغاي دانىشتووى سامسات يه كيكه له سهرگرده گاني
٩م عه شره ته ، ياوونكى سامان دارى تمهر تاراده يه كيش دووره به ريزه ،
زور بهى باخو كيلگه ي ديها تى نهو ناوچه يه مولكى نهون ، نه رمه نى يه كان
شايه تى بوئندهن كه يياونكى خاوهن چهك و په نايه ، چونكه په ناي
زماره به كى زور له خيزانى نه رمه نى يه گاني له كاتى كوشتار دا ، وه له
مردن پزگارى كردوون ، نه بزار ئاغاي ئاموزاى (٩١) حاجى شينخ ئاغاي كه
له بريمان نه نىشت زور خوورپه وشتى ده چيته وه سهر ئاموزا كى كه
سهر ووكى هره به رزى ٩م عه شره ته يه و بگره ٩م ئاغرو له سه ر خوتره ،
به لام ده سه لاتى كه م تره ، سهر ووك خيئله كان ده لئىن گوايه پو له گاني
عه شره ته كه بيان كاتى ته نگ و چه له مه و شه پو شو پدا په نايان بو ده هين ،
به لام وا ده رنه كه وىت كه ده سه لات و نفوزيان له نيو عه شره تدا له سه ر
بناغى ميرانى كو نه و بو وه چه كانيان به جى ماوه ، ئيدى هيچ به يوه ندى يه كى
به بله و بايه ي فلان و فيساره وه نى يه .

٨ - هه لويستى سياسى و سه ر يازى :- ٩م عه شره ته ٣٠٠ تفهنگى نويى
هه يه و له هه موو كاتى كيشدا ده توانيت (٥٠) سوار ئاماده بكات ، ٥٠٠
سه ر يازى داوه به حوكومه تى عوسمانى و هه تا ٩م كات هيش زماره به كى
كه م ١٠ تا ٢٠ سه ر ياز زياترى لى نه گه پراوه ته وه .

۹ - سەنئەت ئىنئوئەنە كان :-

۳ قىرات دە كانە ۱ ئۆلجىك ، ۱۶ ئۆلجىك دە كانە يەك كىل .
يەك ئۆلجىك دە كانە چوار دە ھۆقە گەنم و باز دە ھۆنە

جۆ .

پەتلىك سامسور دە كانە ۷۳ ھۆقە ئەستە موول لىك دە كانە يەك پىن ،

ئارىن دە كانە ۲۷ انچ .

۱۰- پارمۇ دراو :-

لېرە يەككى ئالتون دە كانە ۷۳ مەجىدى يە يەك مەجىدى دە كانە بىست

فروش .

لېرە يەككى كاغەز دە كانە ۳۷-۳۸ فروش .

پارەى تاكو ئاسن لەم كانە دا پە واجى نە بە كار نايەن . كىسە يەك

دە كانە پىنج لېرە ئالتون .

۱۱- نرخی شتوومەك :-

قىراتىك گەنم بە ۱۱-۱۵ فروشە واتا تەنىك گەنم بە ۶۱-۸۳

مەجىدى يە ، قىراتىك جۆ بە شەش فروشە ، واتا تەنى جۆ بە چلو سى

مەجىدى يە ، كاورى يە كسالان بە ۲۰-۲۲ مەجىدى يە ، شەكى

دووسالانە بە ۲۶ مەجىدى يە ، گىسكى يە كسالە بە ياز دە مەجىدى يە .

۱۱ - خورى وپەرگن :

رەتلىكى كە ۶۵ لە فە يە بە ۱۷۳ مەجىدى يە يەك ھىندروتىك (۹۹) دە كانە

دوو خالە يە ۱۰۰ و دە كانە ۵۰-۴۰۰ توره كە يە كەو ، بە ۲۵-۱۰۰۰ لېرەى

ئالتونە ، تەنگى توركى بە ۱۲ لېرەى ئالتونە ، بە لام تەنگى كورت بە

۱۲ قرىنە (۱۰۱) بە باز دە لېرەى توركى يە .

۱۲- كشتوكال :-

هينشو گاسنى نهم ناوچه يه به جوونه گاده گهرت ، جووتيك * نده .
زهوى نه كليت كه ۸ كيلو گهنمى تيا توو بكرت له روزيكاه - وه ركيپ - ،
ووشكه دان له سالتكى به پزومدان دا يهك به ده نه بپرېت ، به لام نهم سال
پزونه زهوى له نيوان يهك به حموت ياخو يهك به هشت دا به *

كهم ناوى و بگره نه بسوونيشى ده بته هوى گيروگرفتكى
گهوره بو به رو بوومى هاوينه (۱۰۲) ، پزونه گهنم له چاو جوذا ه تا
۳ ى به *

۱۳- نازول :-

پان و نازول له ۷ ى مه پوه له ۳۰ ى شى بزنه ، مه پى نهم
ناوچه يه هموويان له به شى چاو (۱۰۳) په شن ، له ديهاته كانى
زورودا كه له وه پ مشه يه سه ريك له سالتكا ۲۱ هوقه پون نه دا ، به لام
له شونه ينده شته كاندا مه ريك ته نها يهك هوقه پون نه دا ، نازول به دوو
جوړ نه دريت به دوخه :-

أ - به نيوه كارى :- خاوهن نازول و شوان كاره هاوبه شن له خويان و
زاوژسى تازهدا ، به لام به رو بوومى پونو و شپرو كه رچى و خورى
همووى بو شوان كاره يه *

ب - شوان كاره خاوهنى بن مايهى نازول نيه به لام له به رو بووم و
زاوژسى تازهدا به نيوه يى به شن ده كريت *

۱۴- بهرهمه سروشتيه كان :-

له ييش جهنگا په گى خمره ، جمه كو ده كرايه وه و ده تيرا بو

خوارووی فورات و تهرابلس ، به لام له کانه دا نالو گۆپی بازرگانی
وهمتاوه .

۱۵- دستره نگینی و بازرگانی :

۳۰ سالتک له مه و پیش (۱۰۴) چند خیزانیک له دهرسه مه و نهروه
بوون و له ناوچه یه گیرسانه وه کومه لیکان دروست کرد به ناوی
د شیواخ ، له پیش هه لگیرسانی جهنگدا پۆله کانی تهوان و لآخ داری یسان
ده کرد ، به لام له کانی جهنگدا حوکومه تی تورکیا هیستره کانی لی زهوت
کردن ، ناره ته کانی تهم عه شره ته له مووی په شه بز ن ده وار دروست نه کهن
که پیی ده لینی - سازه - ههروه ها گۆره وی و (۱۰۵) زین و گوریس و
لسادو به پی و مافوور بش دروست ده کهن .

۱۶- یاسای مولکایه تی زهوی :-

زهوی یه کانی تهم ناوچه یه هه موو تابۆ کراون ، زۆر به ی جوتیاره کانی
ناوچه ش نیوه کارن (Nivikan) ، تۆ و و لآخی جووت کردن ته خوازن و
هه قی زهوی یش دیاری کراوه له نیوان هه شته یه ک و ده به کی به ره مه دایه ،
له پاش نه وه ی باجه کانی حوکومه تی لی دهر ته کریت ، پیزه ی هه شته
یه ک و ده به ک ته نها گهنم ده گرتنه وه ، (کا) که یش هی خاوه ن زهوی یه .

۱۷- باجه کان :-

باجی زهوی هه شته یه کی به ره مه باجی نازه لیش سه ری ۱۷ ۱/۲
قروشه ، باجی داهانیش ، فیرکو ، ((Vergv)) له ۵٪ ی ترخی زهوی یه ،
دی ی بریمان که ۲۲ مانه ۵۸ و و لآخی جووتی هه یه ، هه موو سالتک ۱۴۵۰
قروش باجی داهات ((Vergv)) ی ته دات .

۱۸- باری ته نەروستی :-

سەرچاوه کانی ئەم عەشرە تە دەئین ئەنقلە و نزای ئەسپانی لە ناوچەى بریمان درۆینه یە کى گیانی باشى کردوو ، بەلام لەم کاتەدا ناوچە کە خاوینە و هیچ جۆرە نەخۆشە کى درمى تیانە ، جگە لە نەخۆشى هەوکرون ، التهاب ، چاوە کە پىخى دەوتسرىنت ((Ophthalmia)) • هەندى چاره کردنى ناوچەى هەیه بۆ نەخۆشە درمه کان وە کو :-

أ - تالك (٦) (١) • لە هەندى ناوچە پىخى ئەئین تالوو - وەرگىر **Talik** پروە کىکە توپکەلە کەى دە کوتن و لە گەل ئاردا ئەى کولتین و دەى کەن بەهەویر ، بۆ سەکتىشە و تا بە کارى دەهتین •

ب - سوماخ (Sumakh) برىنى پىخى پاك دە کرایه وە ، بەم شێوەش ئاماده یان دە کرد :-

پياز و شانوو - زۆر زۆرە ، لە لادى کانی ئەم ناوچە یە .. بەیە کدا دە کوترین و برینه کەى پىخ بوخت دە کەن و بئىنستە تالى دەخەنە سەر و دەى بەستن •

۱۹- باری و گاتە و گەپ :-

لەم ناوچە یەدا پراو بە جۆرە هەلۆیەك دە کەن کە بە - دوغان **Doghan** یاخۆ تیسیر **Tspir** ناسراوە ، هەندى جار نىچیرە کە لە جىگ هەلۆخۆى دەرباز دە کات و ئەخزیتە شەخەل و دارستان ، لەم کاتەدا تانجى تێنە کەن کە پىخى دەئین « منىك » **Minik** - ، پراوە ماسى بەزەهرى ماسى دە کرىت کە لە شار دەى کپن و ئەى خەنە سەر نقىك خپنووک و ئەى دەن بە دەم ئاوا •

له پيشن جهنگدا مروفي كاراي زور بووه. بو پراوه ماسي توپيان به كار دههينا بهلام تستا لهم نافاردا وونن ، چوار جور ماسي ليره ههيه :-
۱ - فاركه (Farka) رهنكي خو له ميني يه كي كاله و سهنگي گهوره ترين ماسي ده كاته (۳۰۰) پاوهند ، زور باشه و تاميكي خوشي ههيه و بي دپكه .

۲ - سووره (Sora) بشت پشه و زير سك سوور گهوره تريني سهنگي ۲۰۰ پاوهند ، تامو بوي زور خو شه .

۳ - كراجه ياخو كليك (Karaja or Kalik) پرهش ساوه به لاي كه مهوه (۵) پاوهند نه گيشي ، تامي وه كو ماسي فاركه يه .

۴ - سهلور (Savr) زور به بان شش تا هشت هوقه دهين ، بهلام زور كه مهوه به دانسقه دهست نه كه ويت ، شهوي شياوي بانسه جورى دوهم و ستههم لهم ناوچه يه زوره ، بالنده ي پيشو له و پراوه سونه يش زوره .

۲۰- نهريته شوينه واره ديريته كان :-

وه كو نه لين دوو قه لاي بچووك ههيه بهم ناوانه :- گري تيلله (Girri Telleh) وه گراقه ((Girrakalar)) ، له توئي شه دوو قه لايه دا كومه ليك شوينه واره و جيماي به نرخ ههيه ، شه دوو قه لايه نه كه ونه ناوچه ي سام سات ، شوينه واري كه نداويكي ميرووي ديريته يش ههيه نه كه ويته زووروي سام سات و ۱۲ ميليك ليودي دوورده ، خه لكي ناوچه كه نه لين دريزي شه كه نداوه بيست ميليك نه بيت كه به يي شش كاژير پويشتي نه كات .

چهند تيني يه كه له بابته كوورده سيناميلي يه گانهوه كه ده كه ونه سهروو

ناوچەى بازارچىك د ۵۰ ميل لە رۆژھەلانئى مرعشەو ، •

۱ - ناوړىك بۆلاى مېژوو :-

ئەى گېرنەوہ كه ۶۰۰ سائىك د واتە ۶۶۳ سائىك لەمەوېئىش ئەم
عەشرەتە لە لاى كانەزىوہ كائى نزيك خەربوتەوہ ئەزىيان ھەر لەم
ناوچەيەدا ئافرەتېكى سكيپ زىندە بەچال كراو لەھەمان چائىشدا د گوايا ،
- وەرگېرە كان - كۆرپەيەك واقانئى و چاوى تروكان ، لە مەمكى
تەپرەزەنى كورپىكى زياندا د ھەتا پړيواريك لەوئىوہ گورەو دەكاو واقەى
منال دەيسئىت ، خەلك لەدېمەنەكە كۆمەل دەبن و دايك و كورپ پزگار
دەكەن ، پۆزان دېت و ئەرپوات ، كورپەكە گورە ئەيئت و خۆى ئەناسئىت و
ئەم عەشرەتە پړىك دەخات بە ناوى خەلكى گۆرستان باخۆ سىنامېللى ،
۳۰ سائىك لەوېئىش نزيك د مىسالىسيا د دەكەن بە ھەوارگەى خۆيان لە
ناوچەى بھئىسئىن دا تەنھايەك دئىيان ھەيە ، چەند خىزانئىكى تىرى ئەم
عەشرەتە لە ناوچەكائى عەرەب گېرو بۆستان و د گومىش مەعدەن ، دەزىن
كە نزيكە لە خەربوتەوہ •

۲ - ئەم عەشرەتە لە (۴۸) دئىدا ئەزىن و ۱۵۶۱ خىزانئىك ئەبن •

۳ - خاسىاتە گشتئى و نەرئىتە كان :-

لە ۲۰٪ ئى ئەم عەشرەتە بە درئىزائىى سائىك يئەمشە كاندا ئەزىيان و
لە ھاوئىن دا خەربىكى مەرەزەو كشتوكال بوون ، لە ۸۰٪ كەى تىرىش
گەرميان و كوئىستان دەكەن و بە ھەموو مانايەك پەوہندن ، لە ھاوئىن دا
بۆلەوہ پ خۆرى زۆر دوور ئاكەونەوہ ، تەنھا دەگەنە ھاوئىنە ھەوارى
تايبەتى نزيك خۆيان ، بەشئىكى تىريان دەوارئىشئىن بەلام ئەمانئىش دوور
ئاكەونەوہ لە ناوچەى خۆيان ، ئەم عەشرەنە زۆر دلباك و گوساخ و

میوان بهرستن ، همموو کەسێک شایەتی ئەوە ئەدات کە چۆن بەنای
نەرمەنی بە گانیان داوە ، وە لە کوشت و پر پر گاریان کردوون .

۴ - ناین :-

هەموویان شیعی عەلەوی ن ، ووشە ی ، قزلباش ، لەم ناوچە یەدا
بە کار ناھتیریت و بگرە پۆلە کانی ئەم عەشرە تە گەورە کوردە لەو ووشە یە
ناگەن .

۵ - زمان :-

ئەم عەشرە تە بە کرمانجی ئەدوین و هەندی جار چەند ووشە یەکی
تورکیسی تێھە لکیش دە کەن ، ئەوانە ی تەمە نیان لە دەسێ بەرەو
زووورە بە زمانی تورکیسی ئەدوین . بەلام بە تەمە نە کانیان بە تورکی
کوردی وە ک یەک ئەدوین .

۶ - جلو بەرگ :-

بەرکت و پۆشاکیان تاییەتی نیە و هەمە شتوازە ، کلاوی سوور ، عەبای
چیت ، شەروال شال ، عەبای عەرەبی ، لە پرووی پۆشاک یەوە نیتوازی
جلو بەرکی عەرەبی یان پتووە دیارە .

۷ - سەرخیل :-

خەلیل ناغا کە بە تاپۆ ناغا ناسراو و اتا فەتە و و قەبە ، هەتا
بەنی ییاونکی سەلارو تەمە ، توانایەکی بەھیزی هەیە ئە گەفتوگۆو
دیلوماسیە تەدا ، وە بایەو جێگە یەکی بەندی لە ناو عەشرە تە کە ی دا هەییە ،
بەپراستی زێردکی و چە نکی ئەم پیاوہ جێگە ی شاناژی و سنایشە .

۸ - بەری سیاسی و عەسکەری :-

ئەم عەشرە تە بە شتووەکی پووالەنی سەربازی و شەپو ئازاوە

كەمتر لە ناویاندا بە دینی دە کریت ، لە گەل ئەو بەشدا بە ماوەیەکی كورت ئەتوانن (۵۰) سوار چاك و (۳۰۰) یادی پر چه کی نازە بخەنە تفاق و نامادی بکن ، لە گەل تور که کاندای زور ناکوکن ، ئافرەتیان هەر گیز بە بی سەرپوش و چارشتیو ناچە پرووی تور که کان بە لام لە گەل نەتەو کانی ترا بەو شیوەیە مامەلە ناکەن ، بۆ ئەوەی زور لەم بارەو بەگەیت ، بەو راپۆرتەدا بچۆردەو که لە بارەو عشرەتی ناتەمی کوردەو نو سراو .

کوردەکانی گورجیکی دانیشتووی قەزای ناکچی داغ کە ۲۵۰ میل

کەوتۆتە پۆژەهلانی مالانیاو .

۱ - ناویك بۆلای میژوو :-

دەنگ و باسێك هەبە لە ناو ئەم عشرەتەدا کە بە کێك لە بایرانی سەرختلی تێستەیان د ناسەف ئاغا ، چەند سە دە بەك لە مەویش لە ناوچەو دە ریسەو هە تۆتە ئەم ناوچەو ختلی گورجیکی دروست کردو ، بە لام کوردەکانی تری ئەم عشرەتەش ۱۰۰۰ هەزار ختزانیک دە بن و لە ۱۱ دێی قەزای « بوستان » دا ۳۵ سائیک لە مەویش جێگیر بوون .

۲ - چەند سەرژمێری بەك :-

بە تیکراییی ئەم عشرەتە (۲۵۲۰) ختزانیک زیاترن و بە سەر ۳۸ دێیە کدا دابەش بوون ، (۴۹۵) ختزانیک تور کیش لە (۴) دێی ئەماندا ئەزین ، دێهاتە کورد نسینەکانی گورجیک گەرمیان و کونستان دە کەن ، لە هەویندا دە و آرنشین و ژیانیک زور خۆش دە بەنە سەر ، بە لام هەوارگەو هەوینان بە یچ دوو کاژیر دوو دە لە خانووە کانیان ، ¼ ئی ختزانەکان دە واریان هەبە ، ئەوانی دیکە یان لە لقو پۆی دار بە پروو کە بر دروست ئە کەن ، هەندێ لەو دێهاتانە دە شتە کی نو هەندیکێ تریشیان

ده كهونه قه‌دبالی شاخی ناكچي داغ ، بيست خټراتيكي هم عه‌شره‌ته له
جه‌نگدا له‌ناوچوون ، وانا له ۱۰٪ عه‌شره‌ته كه ، دان‌شتواني ناوچه‌كه
به‌گشتي له ۱۰٪ - ۱۵٪ يان كه‌م بوونه‌ته‌وه .

۳ - زمان :-

ده‌شته‌كي به‌كاني هم عه‌شره‌ته به‌توركي زورتر
نه‌دؤين هه‌تا به‌زمانی نه‌زادونه‌ته‌وه‌يي خويان له‌ياد چووه ، به‌لام
ديهانه شاخ‌نشینه‌كان به‌پيچه‌وانه‌يي نه‌وانه‌ون [پروانه تيينه‌كان له‌بارهي
كورده‌كاني عه‌شره‌تي ئاته‌مي به‌وه] .

۴ - ناسين :-

زوربه‌يي هم عه‌شره‌ته موسلمان و شيعه‌يي عه‌له‌ويون [پروانه تيينه‌كان
له‌بارهي كورده‌كاني عه‌شره‌تي ئاته‌مي و سيناميللي به‌وه] .

۵ - جلو به‌راك : پروانه تيينه‌كاني عه‌شره‌تي سيناميللي له‌م
باره‌به‌وه .

۶ - خاصيه‌تي گشتي به‌كان :-

هم عه‌شره‌ته هه‌تا بلجي دلباك و ميوان به‌رست و گوساخن ، به‌لام
ده‌شته‌كي به‌كانيان له‌م باره‌وه توريكيان دؤراندووه ، تيگه‌لي و به‌يوه‌ندي
دورودريزيان به‌توركه‌كانه‌وه هوي سه‌ره‌كي نه‌و دؤراندنه‌يه ، به‌لام به
گشتي دان‌شتواني لابلال و شاخه‌كان خاوه‌ني شيوازو خاسيه‌تي په‌سه‌ني
مروفي كوردن .

۷ - سه‌روه‌كاني هم خياله :-

عومه‌زي خليل ناغاي ئابيلوي به‌ياويكي به‌سالچووي تمی
پيشكه‌وتووه و پابوردوويه‌كي بوخت و شكوداري هه‌يه‌ته‌نها خه‌وشي

ئەو ھەيە زىمانى ئەتە ھەيەي خۆي لە ھەر چۆتە ھەيە ، بەلام ئەندامانى خىزانە كەي بە كوردى ئەدوین ، عومەر ناغا لە ناو عەشرەتە كەيدا سام و دەسەلانى ھەك سەرخىلىك ھانۆتە كزى و نوشىتى [پىروانە بەشى بارى سىياس] .

۸ - بارى سىياس و سەربازى :-

چەند تەنكىكى تازە و كۆكم لە ناوياندا بەرچا و كەوت ، بەلام بە گىشتى گومانى ئەو ھەيە كە ۲۰۰-۳۰۰ تەنگى تازە و بە بەرداخىان زياتر ھەيە ئەتوانن بە بەلە و دەست و بەرد سەدسوار پىرچەك بگەن و ئامادە بن ، بە پاستى دا ھوكومەتى عوسمانى ئە كاتى چەنگدا پىشتى ئەم عەشرەتە ئاشتى خوازو دلپاكەي شكاند بەرەي زياتر لە ۱۰۰۰ ھەزار مالى لى سوتاندن ، تەنھا لە بەر ئەو ھەيە كۆپە كاتىان لە خىزمەتى سەربازى ھەلپا تەبون ، لە مالاتا ھەيە ھىرشى سەركوت كۆردن و تەمى كارى ئەناردە سە ھەم عەشرەتە ۴ بە بى ئەو ھەيە بەرنگارى بە كى ئەو ھىرشانە بكرىت ، بە ھەيە ھەيە ئەو سەتە ، ھوكومەتى تور كى ئەو ھەيە تر خەشى پىق و كى ھەيە خۆي پىشت بە سە ئەم خىلە دا و يازدە دىئى لى دا بىر پىن و دا بە نى كۆردن ھەيە بە سە ناوچە كانى دىكە دا ، ۲۰ سائىك لە ھەيە بەر ئەم خىلە لە پىرووى ھوكومەتى عوسمانى دا پاپەرىن ئەمىش زۆر بە دلپەقى و بى بەزەيى يانە سەركوتى كۆردن ، باجى دا ھات و دەسكەوتى بە گىشتى لە ۵% وە بۆي كۆردن بە لە ۲۵% .

۹ - سەنگىو پىتو ھەيە كان :-

كۆد :- پىو ھەيە بۆ دانە و تەلە بە كاردىت ۱۲۰ كىلۆ گەن ھەيە ۱۰ كىلۆ دە گىرىت . [بۆ ئەو ھەيە پىتو ھەيە كانى تىرش بزائىت پىروانە پاپۆرتى كۆردە كانى ئاتەمى لەم كىتە دا] .

۱۰- پارمو دداو :-

لیرمه کی زیر ده کاته جهوت مه جیدی و لیرمه کی کاغزه ده کاته
۳۵ قروش ، مه جیدی بهك ده کاته ۲۰ قروش •

لهم کاته دا پاره ی تاکه و جووته ی ماته ر په واجی نیه و ئالوگۆپی
یتسا کریت •

۱۱- نرخی شتومهك :-

۱ کیلو گه نم به ۲۲ قروشه و جویش به ههژده قروش •

یهك په تل پۆن که ده کاته ۲۱ کیلو به ۱۹ قروشه ، کاو پینکی یهك
سالان به ۱۰ مه جیدی به ، و لاختکی جووت کردن به هشت ناده
لیره ی ئالتونه •

۱۲- وشکه دان :-

جویتک گا ئه توانیت (۱۰۰۰) کیلو گه نم یاخۆ جو تۆو بکات ، به لام
ئهم سال جووتک ته نها ۵۰۰ کیلوی تۆو کردوو ، پیژهنی زهوی یهك
یه ده یه له ده شتا ، یهك به ههشته له قه دبال و به رزایی به کان دا ، له پیش
جهنگ دا هه موو خیزانیتکی ئهم عه شره ته به لای که مه وه خاوه نی جووته
گای خوی بووه ، به لام له دوا ی جهنگ له ۴۰٪ جووته گا هاته گه می •

۱۳- ئاژهل داری :-

تیکرًا هه موو خیزانیتکی ئهم عه شره ته له پیش جهنگ دا به نجا تا
سه ست سه ر ئاژهل ئی بووه ، به لام له پاش جهنگ ئه و ژماره به دابه زی و
گه یشته نیوه ی ، پیژهی مه ر بۆ بز ن ۱ بۆ ۹ یه ، مه پیک سالانه ۱۴ کیلو
پۆنی هه یه ، مه پی ئهم ناوچه به چارن و بز نیش ره ش •

۱۴- بەرھەمە سروشتى بەگان :-

لەم ناوچەدە دار بەرۋو ، كەتسەرە گەۋەن زۆرۈن بەلام ھېچ
سوۋدىكى ئابورىان لى نايىن •

۱۵- بازرگانى :-

ئەم خىلە نامشۇى ھېچ شوپىنك ناكەن بەبى ئەۋەى سوۋدى لى نەبىن ،
لەپش جەنگدا ۲۰۰۰ دوو ھەزار ھىستىريان خىستىۋوۋ نىش و شتومەكى
بازرگانى يان لى ئەبردن بۆ مەرەش و عىتاب ، بەلام لەم كاتەدا لەو دوو
ھەزارە تەنھا ۱۰۰ سەد ھىستىريان ماۋە ، بىگارى سەربازى و تالان و چەپاۋى
حوكومەت ھەموۋى كز كرددوون •

۱۶- بارى ئابوۋرى :-

ئەم خىلە بەشى يىداۋىستى خۆى دانەۋىلە بەرھەم نامىتت ، ئەم
بۆشەى بە بە فرۆشتى بەرھەمە پۆزانەبەگان پى دە كەنەۋە •

۱۷- ياساى مۆلكايەتى زەۋى :-

پۆلسەگانى ئەم عەشرەتە زەبرو ستمى دامودەزگاكانى كشتوكال ئە
د ئاركامدا كەنەفت و زەبوۋنى كرددوون ، بە تايەتى پىيارى پى جەۋرو
ستى دەۋلەت كە مۆلكانەى لە ھەشتە كەۋە $\frac{1}{8}$ كرددو بە چۈارەك $\frac{1}{4}$ •

۱۸- بارى تەنروسى :-

لەناو ئەم ھۆزەدا ھېچ كەس توۋشى نەخۆشى ئەنفلەونزا نەبوۋە ،
ھەرچەند ئەم نەخۆشى بە لە ناوچەگانى دراۋسى ياندا درمەو كەرتۆتەۋە ،
بەلام دەھا خەلك لە دوو سالى ۱۹۱۷-۱۹۱۸ دە قاتەو گىرانى
دروپىەى كرددوون • لەم كاتەدا ناوچەكە پوختەو نەخۆشى تىبا ئىە •

[چند تینیه له باره ی دانیشتونای قهزای بازارجیدکته و]
 ئەم قهزایه ۱۵۰۰ میلی چوار گوشه ده بی و بهشیکه له پارێزگای سه ره بخوی
 مه رعش که ده که وینه پۆزه لاتێ مه رعشه وه ئەم قهزایه به لده کیشینه
 شه و ناوجه بهی که شه رمه نی به کان مرخیان (۱۰۷) لیخ خوش ، کردبوو
 وه له و پروایه دابوون که بهشیکه ته واکه ری شه رمینیا به ، سب هر زمیره
 په سمی به کانی تورکیا .

دانیشتون بهم شیوه به ده خانه پروو :-

۳۳۸۶۸	موسلمانه کان
۳۷	شه رمه نی به کان
۲۳۹۰۵ کهس	سه رجهم

قایم مقامیش لیسنه به کچی خسته پێش چاو که دانیشتونای بهم شیوه به
 دابسهش کردوووه :

۱۴۰۰۰	تور که کان
۱۰۰۰۰	کورده کان

۲۴۰۰۰

له شه زجاسی برسیارو بشکینم له چینه کانی نه ته وه جور به جور کان ،
 که یشته مه ته ئەم پاستی یانه ی خواره وه .

چشمبندی ژماره A-

چشمبندی	ژماری ماڻه کان	ژماری	ناوی جیل	ژماری
• به کوردي و له مېچي کړ مانجی نه دوتين	۱۵۱۱	۴۸	سیناپیلو	- ۱
• به تورکي بانتر نه دوتين له زماني زکماکي خويان	۴۲۰	۴۹	کولبيلو	- ۲
	—	—		
• به کړ مانجی نه دوتين	۳۷۵	۷	بوفان	- ۳
• به کړ مانجی نه دوتين	۱۱۵	۴	دو گانلو	- ۴
• به کړ مانجی نه دوتين	۳۰	۱	نه بيسان	- ۵
• به کړ مانجی نه دوتين و ته بها ۱۳۰	۱۰۴۰	۸	نانه سي	- ۶

ژماری ددغ کابيان

۷

ژماری چهر کسه کان

۲۰۰

گریمان هه‌موو خیزانیک پینج کەس ئەبێت کە واتە سەرجه‌م دە‌گە‌نە
٢٦٣٨٠ کەس ، لە کاتی‌کدا بێ‌ئین جە‌نک بە پێژە‌ی ١٥٪ دانیش‌توانی
هێناو‌تە کزی ، لەم کاتە‌ی‌شدا هێشتا ژمارە‌ی پێش جە‌ن‌دیان لە ٣١ هە‌زار
کە‌سێک کە‌متر نە‌بوو .

بە‌و جۆ‌رە‌ی سەر‌و‌و لە‌و کە‌یشتینە‌ کە‌ ژمارە‌ی تورکە‌کان ٢٤
هە‌زارو لە ٢٢٪ی بۆ‌نی پاستی لێ‌دیت .

لە ئە‌نجامی شاره‌زایی و قالد بوونم لە‌م ئاقاره‌داو توێژ‌یه‌و‌و ب‌شک‌ینی
سەر‌ژمێ‌ره‌ رە‌سمی‌یه‌کانی عوسمانی ، کە‌ یشتوم‌تە‌ ئە‌و ئە‌نجامی‌یه‌ کە
سەر‌ژمێ‌ره‌کانی دە‌ولە‌ت لە ٤٠٪ یان فە‌ریان بە‌ پاستی و واقیعه‌و‌ه‌ نی‌یه‌ ،
بە‌ پێ‌ی ناوچه‌و پاده‌ی ووریایی خە‌لک و رە‌گە‌زی دانیش‌توان ، پاده‌ی
کزی و ساخته‌کاریی لە‌ سەر‌ژمێ‌ره‌کان‌داو حە‌شاردانی ژمێ‌ره‌ راستە‌قینە‌کان
دە‌گۆ‌ریت بۆ‌نمو‌نە -

کزی و (١٠٨) ساخته‌کردن لە ناوچه‌ شاخاوی‌یه‌کاندا لە‌ ناو کۆ‌چە‌ری و
دێ‌ها‌ته‌ نیشته‌جێ‌کاندا کزی و قری دگاتە‌ چله‌پۆ‌یه ، بە‌لام لە‌ شارو دێ‌ها‌ته‌
باشه‌کانی دە‌وروش‌ت‌دا دیتە‌ کزی و کە‌م دە‌بێ‌تە‌و .

فە‌زای بازارچیک - کە‌ باشه‌کە‌مانە - بە‌شیکێ‌ زۆ‌ر لە‌ دانیش‌توانی
دە‌وارنشین و چوار دیوارچیکێ‌ تابه‌تیا‌ن نی‌یه‌ ، ئە‌م خاسیە‌ته‌ - گەرۆکی و
نە‌و‌ستانە - بۆ‌تە‌ هۆ‌ی ئە‌و کە‌ سەر‌ژمێ‌ره‌کانی تورکیا بە‌گشتی ، درشت و
پە‌ربوت و پۆ‌قلە‌ بن ، وە‌ لە‌ گە‌ل ئە‌و سەر‌ژمێ‌رانی کە‌ خۆم بزارو پە‌چاوم
کردوون لە ٢٢٪ جیا‌وازیان هە‌یه ، ئە‌گەر چاویک بە‌ ژمارە‌ی کوردو
تورکا بگێ‌رین دە‌بینین کە‌ تورکە‌کان ژمارە‌یان (٨١٧٥٠) . کورده‌کانیش
(١٧٧٠٥) کە‌سن ، بە‌لام ئە‌و کوردانە‌ی کە‌ زمانی زکماکی خۆیان هە‌تا

پادەيەك لە ياد چۆتەو و پايئىچ كراونەتە خانەى تور كە كانەو و هەر لە بەر
 ئەو هويەشە زمارەى تورك لە ۲۲ دى دا گەشتۆتە ئەو زمارەى كە تىستا
 بلسان كرد ، لە كاتىكدا بەشتىكى زۆر لەو زۆلە كوردانەو هەتا ئەمەرفىش
 گەزافى ئەو و لى ئەمەن كە كوردى تان و پۆ ئاور بىسەن ، بە بىن پىچ و بە نا
 هەستى نەتەوايەنى كوردى خۆيان هەبەو چارە نووسى خۆيان بە گەشتى
 بە هيو و ئارەزووى پانە رۆزى نەتەو كە يانەو شەكەت داو . كورده كان
 پۆويان پرون كردهو كە زۆرەى ئەو دىهانانەى كە نە زىردا بە
 تورك دراپونە قەلەم لە پاستى دا ئەو كوردانەن كە زمانى زكەمكى
 خۆيان لە بىر چۆتەو ، مېش لە قولايى پاستى و پشكەنەو دەتەم كە
 نەو كورده بە تورك پۆوانە بەلای كەمەو لە ۲۰٪ كەتر نين .

ئەرمەنى كانى ئەم ناوچەىەش سەرجمى زمارەيان لە ۳۵ كەس
 هەرگىز تى ناپەپەيت ، ئەم زمارەش زۆر بوختەو ئاشنايە لە گەل واقع دا ،
 لەمەمان كاتىندا ئەو نەدەيش زمارەى كە بچووكە هېچ سەرنجىك
 پانا كېشىت ، ئەرمەنى بە كان لە بازارچىك دا دوكاندارى بچووكەن ، ئەم
 خەشە كەى خوارەو و دانىشتو و كانى قەزای (پۆلەى) بەش بەش كردو و
 بە پۆى پەگەزو نەتەو پان .

خفستہ کی -۹-

تینٹی بہ کان	ریشہ	ژمارہی دایستوان	ژمارہی دق کان	ژمارہی نہ نہوہ کان	دایستووی نہ نہوہ کان
۷۱۷	—	۱۷۷۰۰	۸۷	—	کوردہ کان
۷۲۵	—	۶۵۴۰	۲۲	—	تور کہ کان
—	—	۱۷۳۵	—	—	زؤلہ کوردہ کان
۷۲۹	—	۵۰۰	۲	—	چہر گس بہ کان
—	—	۳۵	—	—	نہرہ منی

ئەوئى جىنگەي سەرنجە كە دېھتە كوردنشىنە كان ھىلىكى دىنئى
 نىك لە بەك دروست ئەكەن ، ھەندى دىئى بچووكى تور كە بە
 پرش و بىلاوى لە بەشى خواروئى قەزا كەدا بەدى ئە كرىت ئەتوانىن بەنىكى
 قەزا كە لە ۹۰٪ دانىشتوانى كوردن دای بېرىن و جاي بگەينەو .

• نەورە كۆمەلايە ئىيە كانى ھۆزىكى كورد ،

عشرەت : بەرازى •

• شۆين : سپىروك (ناوچەي ئورفا) •

زن ھىتان : زاواي باشەرۆز لە ھەبئاردنى ھاوسەر و شەرىكى
 زىانيا ئازادە ، ھەر كە ئەو پرۆژەيە لە مېشكى زاوادا گەلاھ بوو وە
 پەپوولەي ئارەزورى نىشتەو بەو كچەو بەو كچەو كە شياوى كلوانى زىانىتى ، ئەو
 كاتە دووزن لە خىزانى زاوا دەجىتە سەردانى مالى كچ بە دەم و دوو
 تاقى كوردنەو و قەسە كىمانەو ، سەردانى ئەم دووزنە ۲۴-۴۸ كاتىر بىك
 دەخانىت

قى كوردنەو و نى و تا

ھەر كە گەيشتە ئەو ئەنجامى كە كچە كە باشەو بو ئەو دەشىت
 بىتە بووكى مالبان ، بە رەسمى دەچنە خوازىنى كچە ، كەس
 بە تەمەي ئەو نى بە زوو وەلامى (دان) ياخۆ (ئەدان) دەستگىر بىت ،
 چونكە خىزانى كچو كەس و كارو سەروك خىلىش پىرسى و پراي .
 پى دە كرىتو ئەمەيش چەند رۆزىك دەخانىت ، كە خىزانى كچە كە (بەلن) يان
 ھەبئارد كچە كە پىرسى دە كرىتو گەلى جار لە قەسە خىزانو
 عشرەت دەرنەچىتو بگرە بە دە گەنىش شى و ماپوو ئەدات • لەو كاتەدا
 كە ھەموو لايەك ئەم • ئىشە خىرە • يان بەسەند كورد ، دەتېرن بەشۆين دوو

پساو له خیزانی زاوا بوټه وهی پروو پروو پرازی بوینان یی رابگه یه نن ،
 لیره وه ټیدی مه سه لهی ماره ی و (خالان) (۱۰۹) - شیربایی - جل و به مرگ
 دست یی ټه کات . خیزانی زاوا ییوسته ټه و مه سه لانه ټه نجام بدن ، ماره ی
 له سر بناخه ی چه ندایه تی دست یی زده کات و ټیسه کی ملوانکه یه کی (۵)
 لیره یی ده ستیشان ټه کریت و ماره ی له هیجه وه دست یی ټه کات ،
 جاری وایش هه به خزی توند ټه کات له ۱۰۰۰ هه زار لیره ی ټالتون ،
 زاوایش یی چه ندوچوون هه به لچی له سر وه نایت ناپره زایی
 ده رپریت و فرزی لیوه بیت ، چونکه مایه ی شوریه یی و نابرووچونه .

کومه له سواریک به ته و ته بل و ششال ټیدان ، به ټاهه نک و
 چه بله ریزان پروو ده که نه مالی بووکی و خشل و دیاریش له گه ل خویان
 ده بدن بوټ مالی بووکه خانی کامه رانو به اختیار ، هه که ټه م (کوچه) ده گانه
 مالی بووک میوانداری به کی گه و زه و ترو ته سل له سر حساب و شه رفی
 زاوا ساز ده کریت ، چیت و نایکی منه ټه پیزن و پساوان و کوپو کاله ی
 هه شه تیش خویان ټه دن له و سفره و خواته - هه رجه ند به په سیش بانگ
 نه کرابن - ټه وه ی جینگای سه رنجه گه و ره پساوان و زاوا خزی ټاماده ی ټه و
 میوانداری به نابن ټه ټیر له م پوژوه وه شه رمی کردنی جووته دلخواز دست
 یی زده کات .

مالی زاوایش بوټ هه ندی و زده مه سره فی دیلزی کردن و شایی
 چه رده یه ټه پاره ده تیرن ، له پلش دوو مانیک ټه هه نیککی تر سه ره ټه دا
 ټه ویش ، پی ټه کرن ، واته پی کردنه وه ، په شه کاندن ، و زاوا له گه ل
 هه ندی خزم و کوپو کاله ی براده ریا ده ستی خویان به خشل و هه ترو
 قوماشی جوان قورس ده که نو ټه چه سه ردانی مالی بووکی ، له دوی
 نه و هه موو هاتوچوو مه رایی کردنه ټه نجا جه نایی زاوا برکیتی ده کات

به تنها بیته مالی بوو که خان ، به لام ، چوونه ژووری تایه تی بووک هیست
بو ژاوا هدر قهده خه یه !!

له باش تیه پوونی چهند مانگیك به سمر پچه شکانده نا شایر و
بووک گوزانه وه ده ست پی ده کات ، تیجگار شاهه نگیکی پر خوش و پازا وه
له مالی زاوادا ساز ده کریت ، به پی دی ده ستداری و پایه و شوین - ۱۵
کومه لایه تی مالی زاوا ، شای ده کریت ، روژیک هتا ده روژ ده خایتیت ،
له و کاته دا که بووک ده گوزیز رته وه بو مال و ایتردی خوئی دایک و
خوشکی بوو کیش شین و زایه له نه گیرن بو دور که و ته وه ی که چه که یان ،
زه ماوه ند گهرمه یه تی و باووک یاخو برا گهره یی زاوا فرمان شهمن که
بچن بو بووک نیر تاوازی شمشال و ته پل و ته قه گوئی که ردوون کاشی
نه کن ، پوژی یتش شوی بوو کیتی گهرترین پوژی زه ماوه نده ، هدر
له و شه و دایه به پی شریعه تی نیسلام ماره ی نه برن (بیه یاپونک) (۱۱۰)
بو جاری دووهم بیه ویت زن بهیتت ناتوانیت به شهاری هله برکی و
به شه کانی نری شاهنگ بکات ، هدر وه ما بیه ویتش .

که نافرته تک بیه ویتن ده که ویت بو ماوه ی - ایلک خوئی پهن یوش
ده کات ، له کوتایی ساله که دا که س و کارو ده در و در اوستی ده چنه
سهردانی و چهند بارچه یه ک فوماشی ناسایی و ساکاری به دیاری بو ده بهن ،
وه داوای لئی نه کن که نیدی بهرگی عازیه تی فری داو برسه بشکتی ،
پهن یوشین کینه به که که ایلک بگروه به رده ی له سه ره چونکه شریعه تی
نیسلام قهده غه ی کردوو به لایه وه گوناهاه .

که مؤنه کی مهرک نریک نه بیته وه یه بکک ده که ویتنه
(گیان که نیش) (۱۱۱) [گیانه لآن - گیان دان -] [الاحضار] دوستو

خزماني دەوری ئەدەن ، ئەو سەیرە کە ئافەرەتان لەم کاتانەدا بە شێوەیەکی
 خەست و بەربلای بەشداری ئەکەن ، بە یتیم و ئاوانەو ئافەرەتی تورک هیچ
 بەشداری بە ناکات لەم ئاقارەدا . کە بەرەو گۆرستان مردوو بەپێی
 دەکریت ، یاوان بە پزێتک دەکەونە دووی جەنازە کەو لە دوای ئەمانەو
 زانیش بە ئاوازیکی پر لە تیش و ناسۆرەو چەمەرانی ئەگێرن . لەناو
 کوردەکاندا باوە کە مردووی ساماندار سیلەو گۆپە کە یۆ پر فەرش
 دەکریت و زیر سەریشی یۆ داتەتین ، مردووی هەزارانیش کە زۆر بەیان
 نیانە تابووتیکی تایبەتیان بو بکێرن ، بو تابووتی گشتی مزگەوت ئەبرین
 یۆ گۆرستان ، ئەو تابووتە گشتی یانە دەولەمەندەکان دەبکێرن و دەیخەنە
 مزگەوتەکانەو ، لە ماوەی ۲۴ کاتژێرێکا ئەسەرەوتیری و سێ رۆژ برسە یۆ
 ئەگێرن و لە دوای برسەش خێزانەکی خۆیانی یۆ پەشپوش دەکەن ،
 لە هەندێ شوێن دا شانوو گەری یەک یۆ مردوو ساز دەکری ، جل و
 بەرگ و چەکی دەستی و لآخی مردوو کە ئامادە دەکرین و شین و چەمەرانی
 گەرم دەکریت (۱۱۲) .

[بنه ماله‌ی به‌درخانی]

ئەم خێزانه وەك ئەبن ، لە بنه‌چه‌دا نه‌چنه‌وه سه‌ر خاڵیدی (١١٣) کوپری
 وەلید که یه‌کیك بووه له سه‌ر کرده‌ کانی یه‌قه‌مه‌ری گه‌وره محمد
 (ده‌خ) ، گوايه دوو ساڵ له باش کوچی یه‌مه‌به‌ر ، یه‌کیك له وه‌چه‌ کانی
 خاڵیده‌کان ، به‌ ناوی عبدالعزیزی کوپری عه‌مه‌ری بار کیمی‌یه‌وه ، هاته
 کوردستان و له « جزیره‌ی ئین و عومه‌ر » دا به‌ ناوی باوکی یه‌وه ناوی
 نا - جینگیر بوو ، حوکمی خێزانی عه‌زیزی یه‌کان - که به‌ ناوی
 گه‌وره‌ که‌یا نه‌وه ناو بانگی ده‌ر کرد - مایه‌وه‌و دریزه‌ی کیشا هه‌نا سالی
 ١٨٤٧ ر ، عه‌زیزه‌یه‌کان هه‌تا ئەم ساڵه‌ش خاوه‌نی ده‌سه‌لانی سه‌ر به‌خۆی
 خۆیان بوون ، ئەمیری گه‌وره‌ی عه‌زیزی یه‌کان « شاه‌علی به‌گ » له‌ کانی
 خه‌لافه‌تی سولتان (١١٤) سلیم‌دا « ١٥١٢ » خاوه‌نی سه‌ر به‌خۆی و ده‌سه‌لانی
 زانی بوو له‌ ئەماره‌ته‌ به‌هێزو شکو‌داره‌ که‌یدا ، به‌لام له‌پرا دان یانائیکی
 سه‌یرو سه‌مه‌ره‌ی بۆ عوسمانی یه‌کان کردو « بانگه‌شه‌ی » دا که له
 ژێر پرکیف و چاوداشتی تور که‌دا ده‌زی له‌مه‌یش سه‌مه‌ره‌ تر گه‌فی دا که
 له‌ سالی داها توودا پارو سامائیکی منه‌ پتیریت بۆ خه‌زینه‌ی ده‌وله‌تی
 عوسمانی !! ئەو دیاری و سه‌وقاتیانه‌ ده‌شو به‌انه‌ مه‌رانه (١١٥) « جزیره » ،
 له‌ باش چه‌ند سائیک ئەمیره‌ کانی جه‌زیره ، هه‌لساون به‌ چه‌ند شوپشیکی
 توندو نیز دزی تور که‌کان ، له‌ ماوه‌ی چه‌ند سائیکی تریشدا ئەمیره
 کورده‌کان ، هاتوون به‌ هاواری تور که‌کانه‌وه ، له‌ کانی جه‌نگدا نیی
 ته‌نگه‌یان به‌فریا خستوون ، له‌ کانی ده‌سه‌لانداری سولتان سلیمانی (١١٦)
 قانونی دا ، ئەمیریکی کوودی به‌درخانی ، له‌ گه‌ل کۆمه‌لیک یاوی سوار
 چاک و جه‌نگاوه‌ری خۆیا ، ملی نا هه‌تا گه‌شته‌ فینا له‌ سالی ١٨٣٨ دا
 ئەمیریکی کار به‌ده‌ستی دیکه‌ی به‌درخانی یه‌کان ، کرا به‌ قه‌یبی شه‌ره‌ف

له سوپای عوسمانی دا ، بۆ ئەووی باشر هانی بدن کە بەشداری بکات
 نە جەمگی نەسپین، دا^(۱۱۷) ۳ هەر لەو جەنگدا تووشی شکستی و
 ئابروو چوونکی باش هات بە دەست ئیبراهیم^(۱۱۸) پاشاوە .

له دواى ئەم شکستى تورک هەمان ئەمیری کوردیش تیبی تاییه تی
 خۆی کیشایه وە بۆ دیار بەگرو لەوئێشە وە بۆ جزیره ، لەم کاتدا گلۆله
 لێژی و لاواز بوونی تورکەکانی بە هەل زانی ، میرنشینەکی پووی کردە
 ناوچەى هەکاری ، یتشوازی بەکی پرشکوو پریزان لێ کرد ، بۆ پاراستی
 ئەو میرنشینە کورده نامادەیی خۆیان خستە پوو ، ئەو پووداوە ئالۆزو
 ترسناکانه ، حوکومەتی باب العالی زاردە ترەك کردو خستە ترسوو بێمکی
 سەیره وە ، چونکە لەو دە ترسا که ناوچەکانی تری کوردستان لە زبیر
 ئالای میرنشینى بەدرخانى بەکاندا یەك بگرن ، بۆیە کابە ناچارى
 هەموو دەسەلات و فەرمانێکی دا بە عومەر پاشای مارشال ، که سەربازو
 خۆفروش زۆر کۆبکاتەو و هێرش بەنە سەر کوردستان و ئەمیری بەرچاو
 پوونی کورد پێ شیل بکەن ۳ تورکەکان لە دیار بەگرو . هەموو هێزو
 جبههخانه بەکیان کۆکردەو . بۆ ئەووی لەوئێشە هێرش بەنە سەر ناوچەکانی
 تری کورد ۳ هەرچەند لە یەكەم بەیە کلدان و تیکمە لچوونا مەسە لە ک
 نەگە یشتە ئەنجام ، بەلام ئەمیری کورد ناچار کرا که پاشەکشە بکات و
 بگه پێتەو . بۆ قەلایەکی سەخت و بەهێز لە ئیفران ، لە باش چەند مانگێک
 جەنگی خویناوی و خۆبەختکردن ۳ ئەم قەلایەش گیرا و ئەمیریش دەستگیر
 کرا و تیررا بۆ ئەستەمبول و لە پاشا تەرۆنەیان کرد بۆ دورگەى
 کریت^(۱۱۹) لە گەل ۲۰۰ سوار چاک و ئازای خۆیدا ، یۆنانی بەکان که بە
 شوپش دزی تورکەکان هەلسان ، هەمان ئەمیر و هەمان ۲۰۰ سوار چاکی
 کوردیان دا بە گزى شوژشگێر^(۱۲۰) یۆنانی بەکانا و پێ بان سەرکوت
 کردن ، حکومەتی تورکیا ئەو پیاوئەیی لە بەر جاو بوو ، بۆیە کا

هینایه وه بو نهسته موول و پرنکهی دا که به شیوه به کی هه میسهیی له وی نیشته چی بیت ته میس زوری نه خایاند ، نهسته موولی به چی هیشته و خوی گه یانده دیمه شق و له وی مایه وه ، هه تاله سالی ۱۸۷۰ دا و له نه مه نی ۶۵ سالی دا گیانی سپارد ، وه له دئی (صالحیه) (۱۲۱) کورد نشین ، که سه عاتیک له دیمه شق وه دووره به نه نیشته گوری سه رکردهی کوردی به ناوبانگ سه لاج (۱۲۲) الدینی نه یوبی نیرا ، نه میر به درخان ۹۰ نه وهی کورو کورده زای له شوین به چی ماوه ، نه نامانی نه م به مانه سه زبهی کورده له هه موو بوژانه وه به کی شوپشگیرانهی گه لی کوردا که دز به عوسمانی به کان به ربا کرایت ، جیگه ده ستیان دیار بووه ، کومه لیککی تایه تی له خیزانی به درخانی به کان له موخابه راتی نه نیی توره که کانا شیفره به کی تایه تی بان بو بردار بووه ، هه موو به کیکی نه م خیزانه به پئی قه واره وه مه و دای توانای خوی تالی و سویری و پاونان و ئاواره کردن و گرتی چه شتووه .

له سالی ۱۸۸۰ دا ، عوسمان پاشا « جهزیره ی ابن عومه ، ی بو ماوه ی ۶ مانگ دا گیر کرد ، حوکومه تی تورکیا داوای لی کردن که خوی بدات به ده شتووه ، به لینی نه وه یسی دا به عوسمان پاشا ، که افی نه ته وایه تی کورد مسوگه ر بکات ، به لام حوکومه تی عثمانی هه روه که ره وشته کانی جارانی ، له هه موو گفتو به لینیکی به شیمان بووه و ته نانه ت « جهزیره ی ابن عومه ، یسی دا گیر کرده وه » عوسمان پاشا و ژماره به کی زور له خیزانی به درخانی به کانی له به ندیخانه توند کرده وه ، به م شیوه به سه ر له نوی که وته و بزه ی نه و خیزانه و گوشت و بر و ئاواره کردنیان بو ساز دانه وه .

له سالی ۱۹۱۰ دا ، حسین پاشا و حه سه ن به گ بو نوینه ریی کوردستان هه لبریزران ، به لام ریک خراوی « ئیحاد و توره فی ، که به مه ی

زانسی ، فرمانی گرتنی ههردو کیانی ده رکرد ، نهوانیش بهسایان برده بهر
 شباخ و کیوی کوردستان ، له باش شهش مانتیک حسین پاشا گیراو به
 نهیتی کوشیان ، بهلام سلیمان پاشا ههتا سئی سائیکیش خوی نهدا به
 دهست کار بهدهستانی هوکومهتی تورکیاوه ، له نهنجامدا له لایهن
 عبدالرحمن ناغای « شیراخ » وه که یه کیک بوو له دوژمنه کانی نهو
 خیزانه نهتهوه بهرست و تیکۆشه ره به ییلاتیکی گلاوو نامهردانه
 دهستگیر کرا .

لهم سالانهی دواي دا ههستیان به نوشت و هیوا بریی ده کرد ،
 وه له پاستی یشدا به جۆرتیک که نهفت بوون ، به بی یارمهتی به کی
 دهروه نه بیان ده توانی بو پزگاری وولات و نهتهوه که یان هیچ سهه
 بزئوتیی بهک بکهن بو به پروویان کرده روسیاو داوای یارمهتی یان لی کرد ،
 نهوانه ی روویان کرده نهو ناسۆیه ، دوو که له ییای هه لکه و نووی
 به درخانی به کان بوون :- کامیل بهگ و عبدالرزاق بهگ ، له سالی
 ۱۹۱۷ و به پشت پروسه کان بوون به والی بهتلیس و نهزره پرووم ، له
 سالی ۱۹۱۸ . دا له لایهن تورکه کانهوه عبدالرزاق بهگ گیراو له موسل
 ده رمان خواردیان کرد ، کامیل بهگیش له بهتلیس مایه وه .

ده واتهتی تورکیا و هه که قهره بوو ، تعویضی ، کردنه وهی زه ره رو
 زیانی شه خسی به درخانی به کان ، مووجه یه کی خانه نشینی بو برینه وه . که
 (۲۰۰) لیره بوو .

ئه م لیسته یه ی خواره وهش نه ندانه کانی نهو خیزانه به به کورتی :-

[کوره کانی به درخان که هیشتا له ژیان دان] (۱۲۳)

۱ - ئەمین عالی به درخان :- که له ییای دیاری ئەم خیزانه یه ، ییایکی
 بالآ به رزی پدین سپی و به سام و هه یه ته ، له ناو کورده کانا وه به

تایه تی له ناو کورده کانی ناوچهی یۆنان دا دهسه لاتیکی بهربلاوی ههیه ،
تورکه کان له بهاری سالی ۱۹۱۹ دا پر به دل دهیان ویست بی کهن
به والی دیاربه کز ، به لام لهو بیرۆکهیه پهشیمان بوونهوه ، چونکه به
ووردی له وه گهشتن ، که ئه مین عالی به درخان که لکه لهی سه ربه خۆیی
کوردستان و مه سه لهی نازادی به کورسی و پله و پایهی ده ولت ناگۆرتنه وه ،
لهو شوینهی که بۆی ناواره کرابوو - ئهسته موول - دوو جار به له قازوی
کردوو و پابکاو خۆی قوتار بکات ، له یه کهم جارا ، له ته را بلوس
گیراوه ته وه ، له دووهه م جارا به ته قه له « بایزید ، ده سگیر کراوه .

۲ - ظاهر به گت : - له قۆنیه (۱۲۴) دائه نیشی و به پاریزه ریکی
زیره ک و کارامه ، ناو بانگی ده رکردوو و ییاوینکی پروو خوش و خوش
مه شرفه ، دادپه رست و بیج فیزه ، به لام له وه ناچیت که له ناو کورده کانا
ده سه لات و شه خسیه تیکی تایه تی هه بیت .

۳ - مه مه دی علی به گت : - له م کاته دا ییاوینکی بووده له و په ککه وته و
خانه نشینه له ئهسته موول « رۆژیک له پۆزان سه رکرده ی پولیسی
پروت بووه .

۴ - حسن به گت : - ئه ندامی ئه نجومه نی شماره وانی ئهسته مووله له
سالی ۱۹۱۰ دا ، وه ک نوینه ریکی کوردستان هه لبرێرا ، به لام ده زگا کانی
« ئیتحاد و نوره قی ، فه رمانی گرتن بیان ده رکرد ، له پاش ۶ مانگ
خۆحه شاردان و ناواریه یی که زو کیۆ « گیراو له به ندیخانه توندکرا ،
ده رته نجام نه شه که نه چه و سزای جانه وه رانه ی تورکه کان ، تووشی لالی و
خه له فانی کرد .

۵ - مراد به گت : - ئه ندامیکی بووده له ی ئه نجومه نی شماره وانی
ئهسته مووله .

۶ - خلیل به گک :- پیره پیاویکی زور پروو خوش و گالته چی و پوچ سووکه ، سهری له زور شتا دهرنه چی و بگره خاوهن به هره یشه ، همت به لیر سراوی و مسئولیت ده کات ، به نهرم و نیانی له گهل خیله کورده کانا مامه له ده کات ، به لام تنها له وه دا لاوازه که زور کارامه نیه و نازایانه ناتوانیت به رامهر دیارده کانی زیان بریاری خوئی بدات ، وه پراپیه و توتکه ماتریت له سهر پیر و باوه پریک ، « بنواپه یومیات میجر نوئیل ایلول ۱۹۱۹ ، »

۷ - عبدالرحمن به گک :- ۱۵ سائیکی تمه نی له سوئسره بر دوته سهر ، ههر له ویش حزی له کچیک کردوو و هیناویه تی ، وه کو باسی ده کهن :- پیاویکی زیره نکو کارامه یه ، سهرنج و پراکانی یشکه وتن خوازانه یه ، له کانی نازاوه کانی نیوان تورک و گریک دا ، پاریز گاری « نایدین ، بووه ، زور به زیرانه ، بو کب کردنه وه می نازاوه کان ههنگاوی ناوه .

۸ - زوههیر به گک :- دهره به گکی سامان داره و له دیمه شق دائه نیشیت ، له ناو پوله کانی میلله ته کهیدا بایه و شوئینکی وه های نیه و نهش لئین قه مووره .

۹ - کامیل به گک :- له کونه وه له گهل پرووسه کاندای تیکه له ، نهوانیش نه سالی ۱۹۱۹ دا کردوو یانه به والی نهرزه رووم ، ده تگ و باسیکیشی هه یه که له سوپای پرووسی دا وه که نهفسه ریک نشی کردوو ، نهشلین کامیل به گک نیستا - نیلولی ۱۹۱۹ - له تیغلیسه .

کووه کانی نه مین عالی به درخان :-

أ - نریا :- پوژنامه نووسه و نیستا له میسره ، جه نرال « دیدیس » گهلجی باسی ره وشت به رزی و باشه ی کردوو .

ب - حکمت :- نه ولايه تي قونيه به پڙيو بهره .
 ج - جلادت (۱۲۵) :- ياريددهري سهر نووسهري پوژنامه ي
 [سهر به ستي] (۱۲۶) يه له نهسته موول ء هم پوژ نامه يه پڙيازيكي هاوسوڙي
 « متعطف » بوو له گهل نينكليزه كاندا ء له نهنجامي مانه وي دورو دريڙي
 له نهسته موول و ممشق كړدني له شي هموو بريندارو ټيكنكاو بوو هم
 پساوه په ومنت به رزه و دل و دهر ووني زور پاكه .

د - كامه ران علي بدرخان :-

پاريزه ره و كرمانجي (۱۲۷) نازانيت ء پياوټكي زير و له سهر
 خويه ء به لام هه تا ټيستاش خوي نه گه ياندو ته پڙيزي پيشه وي -
 به درخاني به كاني ديكه .

ه - نوفيق به گك :- ماموستاي زانستي دارستان شناسيه له ميونيخ .
 و - سافدار :- له گهل باوكي دا له نهسته موول دهرين

مناله كاني تايه به گك .

ا - فايز به گك :- له مډو پيش قائم مقام بووه .

ب - ناسف به گك :- ماموستاي رمانی فهره نسي به له زانستگاي
 دهولت له نهسته موول .

نهدامه دهر كه و تووه كاني تری به درخاني به كان :

ا - حسين حسه ن پاشا ء ۶۰ :- له زور پاريز گاي عوسماني به كانا
 پاريزگار بووه .

ب - حسين عهوني :- پياوټكي بالابه رزي تمه و چاو ټلكه به كي

پزیشکی له چاودایه ، له کۆلتیجی جهنگی نهسته موول مامۆستایه ، له یه کهم دیداری ئهم پیاوه دا ههست به سام و هه به تیک ده کهیت ، به هره و توانایه کی نایه تی و کاریکه ری هه به ، له په فتارو هه لسوکه و تا به پرشتو کارایه .
 ح - عبدالقادر :- برای حسین عونی یه و د رائد ، د له سوپای
 عوسمانی دا .

د - عه قید به درخان به گ :-

برای عبدالرزاق به گی به درخانی یه ، که له موسل له سالی (۱۹۱۹) د دا تور که کان ده رمان خواردیان کرد ، عه قید به درخان هه ر له و کاته ی که خۆی ناسیوه ، لایه نی . حکومه نی عوسمانی به رنه داوه ، ژبانی ناسوده گی و پابواردنی بوخۆی هه لئزاردوو ، خۆی نه داوه ته ناقاری تیکۆشان و ناواره بوون له ییناوی بیرو باوه پی نه ته وایه تی کوردا .
 له کاتیکا ئهم خیزانه تیکۆشه وه تووشی گه لی چورتم و نه هاتی هاتبون له و ییناوه دا ، که چی عه قید به درخان هه رگیز هاوسۆزی به کی نه بووه له گه ل جولانه وه ی نه ته وایه تی کوردا .

[چهند تیبینی یه که له باره ی سه ر ژمیره کانی]

حکومه تی تور که وه]

ئهرمه نی به کان له و پروایه دان ، که تو ماره کانی ده وله تی تورکیا ، هه میسه له هه ول و دا کو کانی ئه وه دان ، که زماره ی موسلمانه کان ئه وه ند به رزو به ته وزم بیت ، که فه له کانی نیو ده وله تی عوسمانی ، وه به تابه تی ئهرمه نی به کان ، له هه یج کو ی وه دیار نه بن ، تور که کان ئه گه ر بیان

ويستايه دست ودرده ته ژماره ي سه رزميره كان ، له دوو پرېنگه وه نه ياز
توانی :-

أ - دست تپوه ردان و پوڅله کردن و ساخته کردن له توماره
نه سلې په کانا .

ب - نه و نه نجامانې که له باره ي سه رزميره کانه وه
ددرده که ویت ، به ساخته و پوڅله يی ده که په نړیت به جه ماوړه .

زور مه به ستم بو ، که به ووردی له سه رزميره کانی توزک بگم ،
به و هيوایه ي بگمه نه و نه نجامه ي که نایا تور که کان ، پاستگون له م
ناقاره داو هه تاج پاديه ک ، نه و ژمارانه پاستی و دیارده کانی زیان ده نو تین ؟
نه گهر پاستی تو ماوړه بنه پرته ي په کان ، بده ي نه بهر سه رنج ، نومان
ددرده که ویت ، که چوڼ بو نه نجامدانی په نایان بر دونه بهر کویڅای
دیاته کان ، وه سه رزميره کانیان بهم شپوه په ته او کردووه :- تومار
کردنی کورته په کی سه رزمیره لادی کان ، به او رد کردنی نه و پوڅخانه
له گه ل توماره گشتی په کاند ، نه گهر جیاوازی په ک بهاتایه کایه وه کویڅای
دیاته کان بانگ نه کران و جیاوازی په کان ده خرانه وه زیر پرس وړا . پیش
نه وه ی نه م باسه زور تر قوول بکه مه وه ، وه های به باش ده زانم که باسیکی
یاسای تومار کردنی عوسمانی بکم که چوڼ له سالی ۱۹۰۵ دا
سه رزمیره نه سلې نه نجامدراوه :- کار به ده ستانی لیر سراو له یوا
ماهورلان و کار به ده ستانی هموو قهزایه ک لیز نه په کیان دروست کردووه ،
نه و لیز نه په چوته هموو دچی په کی قهزاکه ، ناوی هاو نیشتمان کان و
شپوه ی بیکهاتیانی تومار کردووه ، خانه کانی بهم شپوه په بهش کراوه :-
په گز ، ته من ، پله و پایه ی له خیزانه که دا . . . هموو کار به ده ستان له

سەر ئەو پرايەن ، كە يويوستە تۆمارە كان ئە سەر تازە ترين شينۆە .
 پرىكبخرىت ، پرىكخراوى سەر زمىرى ۴ لە ھەموو قەزايە كدا ئەو
 نەركەى لە سەر شانە سەر و مېرىش لە كوئىخاكان دووبات دە كرىتەو ،
 كە ھەموو مردن و زن ھىتان و زاووزى يەك و خىزائىكى تازە بەدن بە
 لىرسراوان و بشتگوى ئەخرىن .

ئەنجامى سەرزمىرو بىشكىنە كانم لەسە قەزاي ناوچەى مالائىنادا ،
 كرددووە بە باشكۆيەكى سەرەكى ئەم پراپۆرتە ، وەك بۆيىم پوون بۆتەو .
 سەرزمىرە سەرەكى يەكەى سالى ۱۹۰۵ ى توركىا زۆر بە ووردى و
 كارامەى خراوەتەئىش ، بەلام خەوش و بەرپووتى تەنھا لە پاراستن و
 موعامەلاتى تازە داينە كە پرن لە بۆخلەوات ، ئەمە كارىكى وای
 كرددووە دەست بخرىتە ناو تۆمارە كان و بشتوئىرىت ، ھۆى سەرەكى ئەو
 خەوش و كەلئانە ئەمەيە ، كە كار بە دەستانى توركىا ، خۆيان لە خۆيان دا
 لاوازو بوودە ئە بوون ؟ ھۆيەكى تېرىش ئەو بوو كە كوردە كان ، لە سەر
 زمىرە كان تەرىزيان دە كردد ؟ تور كە كانىش ناپرادە بەك ھەر تەرىزيان ئە كردد ،
 چونكە ئەمانىش ھەر لەو دە ترسان ، كە كورپە كانىيان بخەنە تۆمارەو .
 بېرىن بۆ خزمەتى سەربازى . ئەو ەيشمان لە ياد نەچىت كە ئەو دى
 سەرزمىر كراوانە كەوتوونەتە قەزايە كەو . ۴ كە مەر كەزە كەى شارىكى
 گەورە بەربلاو ، ديارە شارىكى وا گەورە بە ھەموو پوويە كەو .
 دەسەلاتى دەلەت گەمارۆى داو . ۴ خەلكى ناوچە كە ئەو ەيان بۆ دووبات
 كرددەو . كە ژمارەى دانىشتوانى ناوچە شاخوى و خىلە كوردە كان ،
 ئەو نەدە تاساوو دەست خراوەتە بىنى ، بە ئاسانى دە گاتە پىژدى لە ۴۰٪ ،
 مېنىش لە ئەنجامى بىشكىن و پوس و پا كرددەم دا ، گە يشوومەتە ھەمان
 دۇنيايى ، بەلام بۆ ژمارەى دانىشتوانى دى ناپرەو نەدە كان ، ياخۆ ژمارەى

نو ناوچانه‌ی دمیگه نومودان کراون و یرشو و بلاونین باشرن ، پیزه‌ی
 په‌پوون‌ی و درشت سمرزمیره‌کان له (۵٪) ، له‌وش دنیام که له
 ناوچه‌که‌دا هندی دینانی نهمه‌نی هه‌یه ، به‌لگه‌ی تیرو ته‌لینسم
 هه‌یه که تومار گردنی نهمه‌نی به‌کانش له باردی ووردی و درشتی‌ه‌وه ،
 له‌گه‌ل موسلمانانگاندا له‌نای ترازوویه‌کشان ، تودکه‌کان له‌و پروایه‌دا
 بوون ، که ژماره‌ی فه‌له‌کان زور به ووردی و پوخته‌ین نه‌نجام دراوه ،
 ئه‌وه‌یش شتیکی زور پاسته چونکه به پچی نه‌و سمرزمیرانه باجو
 زه‌ریه‌ی « سه‌ربازی نه‌کردن » له‌فه‌له‌کان نه‌سه‌نرا ، نه‌و باجانه‌جنگه‌به‌کی
 باشی نه‌گرت بو‌خه‌زیه نه‌خوشه‌که‌ی ده‌وله‌نی عوسمانی ، بو‌نه‌گه‌نی
 سه‌بانان به‌سهرما^(۱۲۸) که مالانیا جی به‌ئلم ، نهم په‌رزا بجمه‌بنجو
 به‌وانی دینان نهمه‌نی به‌کان و بگمه‌نه‌و نه‌نجامانه‌ی که خوم‌ده‌ویست ،
 له‌گه‌ل نه‌مه‌یشدا توماری نهمه‌نی به‌کانم په‌په‌په‌کرد ، بوم‌ده‌رکه‌وت
 که به‌همان شیوه‌ی دینان موسلمانانگان ریکخراوه ، منیش بو‌میزوو
 پاشه‌پوژ نه‌مه‌ده‌ئیم که به‌هیچ شتوم‌به‌که‌له‌و توماران‌ده‌ا ساخته‌و گزی
 نه‌گراوه ، به‌لام شتیک هه‌یه پیوسته‌بدریته‌به‌ر سه‌رنجو لیکوئینه‌وه :-
 تورکه‌کان به‌ناسانی ده‌یان توانی له‌سمرزمیره‌کاندا گزی بکهن ،
 نه‌ویش به‌بلاو‌کردنه‌وه‌ی پوخته‌و نه‌نجامتیکی ساخته‌ی تومار
 هسلی‌به‌کان ، پوخته‌ی نه‌نجامی سمرزمیره‌کان که له‌نه‌سه‌موول‌دا
 بلاو‌گرایه‌وه ، وینه‌به‌کی لی‌درا به‌کوئگرمی^(۱۲۹) ناشتی و له‌گه‌ل
 سمرزمیره‌کانی هندی ناوچه‌دا به‌راوردم کرد ، وه له‌هه‌موو پروویه‌که‌وه
 له‌گه‌ل به‌کدی ده‌قاوده‌ق ده‌ر چون ناماده‌کردنی سمرزمیریکی دانیشتون
 له‌تورکیادا ، نیشکی گران‌نی‌به‌نه‌گه‌ر به‌کارامه‌یی و زیرانه‌نه‌نجام
 بدریت ، چونکه سنووی پاریز‌گاو قه‌زاو ناحیه‌کان له‌لای هه‌موو که‌س

وهك پوڙ ٿاڻڪرايه ، وه ٺههش گليل ٽيڪي ته نڪوچه لهه مهه كه بهو پڙيگه به
 كس نادان كه له لايهك زماره بهك هه لگري و بي گات به بارهه نكي لايه كي
 ديڪه .

بههڙي پياوه ماقول و سهه رڳهه ڪانه وه زماره ي ديهاته ڪان به ٺاڻڪي
 ده زانري ، به لام نهو زماره بهه ي كه دهستان ده كه وي هه تا پاده بهك ورتره
 له زماره ي ٽوماره ڪاني دهوله تي تور ڪيا ، نهو جياوازي بهش هڙي
 نهو بهه كه له بال ديهاته ڪاندا دئي ورده له ورده له هه ن كه له ٽوماره
 په سمه يه ڪاندا به يهك دئي ده چن ، به لام له راستي دا دوو دئي
 جياوازي ، جاري وا هه يه خاوهن دئي بهك نهو بنده دم پاستو دهه لاته ،
 شوته ووني به دئي ڪهي ده ڪاو پڙيگه نادان بخريته نلو ٽوماره ڪاني
 دهوله ته وه ، نهه پاستي بهه بهه زهه قه خڙي سهه باندوهه كه ٽوماره ڪاني
 دهوله تي تور ڪيا ، ته نهه له ۹۰٪ ي دانسته واني له ڙير ٺالايا جيگه ي
 بووه ته وه ، له (۱۰٪) ه ڪهي تريش نهه چوته ڙير نهه وسيهه ره وه . بو زانيني
 سهه رجهه ي زماره ي هه موو دانسته واني ، دهه سوانين هه ندي بهه لگه
 په جاوبڪه ين و پستي يي بهه ستين :

- ۱ - ٽيڪراي زماره ي ماله ڪان ، ياخو خيزانه ڪاني هه موو دئي بهه .
- ۲ - ٽيڪراي نهه ندماڻي هه موو خيزانتيڪ .

له تاهي ڪرڻه وهه ي ولانه ڪاني پوڙهه لاته وه ، نهوه مان بو
 دهه نهه ڪه ويٽ كه ٽيڪراي نهه ندماڻي هه موو خيزانتيڪ له (۵) ڪس كه مترين
 وه ٽيڪراي زماره ي مالي هه موو چينه ڪڙمه لايه تي بهه ڪان (۱۳۰) ، له سوان
 ۲۵ تا ۸۰ ماله ايه ، به لام نهه گهر جاويڪ بخستين بهه ناوجه بهه ربلوه ڪاندا
 وه « پاريز گا » يان ته نهه نهه « سنجق » يش ، بو مان دهه نهه ڪه ويٽ كه

جیاوازی زۆر که متره و له نۆوان ۵۵ تا ۷۵ مآلدایه ، له م باره بهوه
 نه توان سوود له باشکۆی ژماره (۲) ی ئەم پابۆرتە بێنن که ژماره ی
 خێزانە جۆر به جۆره کانی کۆمه له دئی به کی تیا شیتل کراوه .
 ئەو بلاوانامه ی د بیانات ، که له چه ند شویتیکه وه گه شتوونه ، نه
 دهستان ، پوونی ده که نه وه که تیکرای ژماره ی ناوچه به ک به وردی و
 ئاسانی ده زانسریت له پینگای برس کردیتکی زیرانه له ناوچه به کی
 که وره تر دا ، ئەوه ی که چنگمان ئە که ویت له ۱۰٪ ی که متر به (۱۳۱) .
 باشکۆی پابۆرتی عمسکهری که له لایه ن وه زاره تی (۱۳۲) جه ننگه وه
 چاپ کراوه ، شاره زای به کی تیرو پرمان ئە داتی له باره ی پینگه و بسان و
 دۆخی ناوچه کانی پۆزه هلانی تورکیا له ئاسای بچوو کدا ، له سه ر
 بناغه ی ئەو راستی یانه ی که باسمان کردن ، ده ر ئە که ویت که پزوه ی
 هه له کردن له فه بلاندنی ژماره ی دانیشوان دا به هیچ جۆریک که متر
 به له ۱۰٪ ی سه رجه می دانیشوان .

[دئی بوئگاری کوردی له قهزای مالاتیا]

کوئیخا پی پی راگه یان دین که دئی که (۶۵) مآله ، به لام تو ماری په سمی
 نه ی سه یته ی که (۶۸) مآله ، هۆی ئەو جیاوازی به ده گه رته وه بو :-
 أ - زۆر ئاسای به که فه بلاندنی کوئیخا هه له بیت .
 ب - به هۆی جه ننگه وه گه لی خێزان ئاواره یاخۆ له ناو چووین .

خێزانی محمد عزیز :-

(۸) خانه ی تو ماره که یان راسته به لام سه روکی ئەم خێزانە (۱۳)
 سال له مه وه بهر مردوو ، یاخۆ ۳ شوو کردن و ژن هێنان له م خێزانە دا پووی

داوه به لآم هېچ کپام لهوانه ، له توماری پرسی دا په نجه یان بو
پانه کینراوه .

خیزانی جطر :-

(۱۲) خانہی توماره کھی پاسته به لآم ۳ زاووزی و ۲ مردن و
بیرخه روه به کھی بانگکردنی ۳ کهسی نهم خیزانه بو خزمه تی سه ربازی
نهوانه هموو له توماری پرسی دا په نجه یان بو نه براوه . (Caya)

خالو :-

(۶) خانہی توماره کھی پاسته ، به لآم منالیک که تستا ۶ سالانه ، زن
هیتانیک که له سالی (۱۹۱۴) ه دا بووه ، دقوره ، هاتوه وی به کیکیان بو
خزمه تی سه ربازی ، نهوشتانه هموو ، له توماردا به خنس نه کراون .

رسول محمد :-

۴ خانہی توماره کھی پاسته ، که بیانوی مال نه خراوه ته سه سه
تومار ، باسی نه وه نه کراوه که به کیکھی نهم خیزانه پانچ کراوه بو
سه ربازی و براوه ته کوزی جهنگ .

کینسولی :-

۹ خانہی توماره کھی پاسته به لآم منالیکي ۱۰ سالانه هه تا تېسته ن
سه دراوه ته قه لوم ، له ۶ کهسی مردووی نهم خیزانه تنها به نجه بو
به کیکیان دریز کراوه .

حاجی کوپی علی :

(۵) خانہی توماره کھی پاسته له ۳ مردن تنها به کیکیان چنر
کراوه .

نه بی خدری کوپی وه هاب :-

۵ خانہی تۆمارده که یان پراسته له ۴ حالتهی مردن تنها سۆیان له
تۆماردا چز کراون •

[دۆی کاشولی کوردی له قهزای مالاتیا]

عوسمانی کوپخا وه های پراگه یاند که دۆی که یان (۲۰) ماله ، به لام تۆماری
په سۆی ده لیت ۲۵ ماله ، له وانیه هۆی نهو (۵) مأل جیاوازی به نه مانه
بیت :-

أ - مالتیکان ویران بووه ، ۲ مالتیشیان تنها دوو بیره میردی
به ککه و ته یان تیا به • نه بهر نه وه نه درا و نه ته قه لهم •

ب - ۲ مالتیشیان له یاد چوووه ، به لام نه م گوفت و گوپهی خوارووه
سه لماندی که کوپخا پراست گو بووه :-

۱ - خیزانی به که م :- ۵ خانہی تۆماره که ی پراسته منالتیکی ۱۰ سالان
تۆمار نه کراوه •

۲ - خیزانی دوو ههم :- ۷ خانہی تۆماره که ی پراسته ۲ منال بوون
نه درا و نه ته قه لهم •

۳ - خیزانی سیه م :- ۷ خانہی تۆماری پراسته نه میش دوو منال
بوون نه درا و نه ته قه لهم •

۴ - خیزانی جوارهم :- ۲۲ خانہی تۆماری پراسته • چوارهدال بوون ،
زن هیتانیک نه درا و نه ته قه لهم • له پینج مردنیشدا هه ریه کیکبان نوسراون •

[دئی یوکار بنیزی]

دئی یه کی تورک نشینه و ۳۲۰ مائیک ده بیت ، کویتخا پیی پراگه یان دین
که دئی که یان (۳۰۰) مائیکه ، به لام له توماری پرسمی دا (۳۲۰) ماله ،
به لای کویتخاوه هوی نیم جیاوازی به نه و دیه ، که هه ندی خیزان له کاتی
جهنگدا ساواره بوون ، به هر حال کویتخا ناتوانی به ووردی زماردی
ماله کان دیاری بکات ، له وانه یه نه و مالانه یی که توماری پرسمی به مائیکی
سه ره به خوی دابه قه له م له لای کویتخا هه ریه ک مالنو جیانه بوونه ته وه
خیزانی ماشی نه و لا عوسمان :-

۱۲ خانه ی توماری پاسته ، دوو منالیان نه خراونه ته تومار وه .

خیزانی کافاس - حاجی حسین :-

توماری نه سلئی و گورانی له مه و دوایان پاسته .

خیزانی نال جولی قیلی :

مردنیک له خیزانه نه دراوه ته قه له م .

خیزانی دایو مایغو نولۆ حاجی حسین :-

تومار که ی هه موو پاسته .

خیزانی بوجیک نولۆ احمد :-

تومار که ی پاسته و گورانه کانی دوا ییش هه موویان پاستن جگه

له زن هیتانیک نه بیت که تومار نه کراوه

خیزانی ناک نال نولۆ قیلی :-

خانه کانی پاسته له ۷ مردن سیانان جز کراون ، منال بوونیک

بهنجی بۆ پانه کیشراوه .

شتیکی سهیره که جیاوازی به کی زهق له نیوان دینهانی کوردو تورکا بهدی ده کریت ، به تایبهتی له بارهی ههلهو پۆخلهی سه رزمیره کان ، له ناو کورده کاندای زۆرتروه له لای تورکه کان که متره ، به پروای من هزی نهه ده گهریتهوه بۆ نهو پاستی به که تورکه کان له کورده کان مل که چو گوی پابهل ترن بۆ حکومه ته کهی خۆیان .

باشکۆی ژماره (۲) خسته که

له دوو لابه رهدایه و به جیا

نوسراوه

[پۆژ ژمیری کوردی]

وهك بۆمان ده ر نه که ویت که :- رۆژ ژمیری سالانهی کوردی له سه ر شیهوی کۆن دیاری کراوه ، ۱۳ پۆژنیک له پۆژ ژمیری پۆژ تاوایی له دواتره (۱۳۳) ، بۆ نمونه پۆژی ۲۰ ی شوبات پینکه وتی ۱۳ ی مانگی گایجۆکی کورده کان ده کات .

نهم خسته‌یهی خواروه ناوی مانگه کانه به تورکی و کوردی و

عه‌ره‌یی •

ز	عه‌ره‌یی	تورکی	کوردی
۱ -	کانون نانی	کانون سانی	کانونا پاشی
۲ -	شباط	شوبات	گایچوک
۳ -	آذار	مارت	ئادار
۴ -	نیشان	نیشان	نیشان
۵ -	مایس	مایس	گولان
۶ -	حزیران	حزیران	هزیران
۷ -	تموز	تاموز	تیرما
۸ -	آب	اوستوس	ته‌باخ (۱۳:۴)
۹ -	أیلول	أیلول	ئایلون ، ئایلول
۱۰ -	تشرین اول	تاشرین ئاوال	چریا به‌ری
۱۱ -	تشرین نانی	تاشرین سانی	چریا پاشی
۱۲ -	کانون اول	کانون ئاوال	کانونا به‌ری

به‌هار له ۱/مارت دا واتا له (۱۳ ی ئازار) دا به پێی شیوه‌ی مازه ده‌ست پێ ده‌کات ، هاوین له ۱/حزیران دا واته له ۱۳ حزیران دا ده‌ست پێ ده‌کات ، وه هاوین هه‌تا کۆتایی ئاب ده‌خایه‌نیت ، پایزیش له ۱/ئەیلول واتا له ۱۳ ئەیلوله‌وه ، به‌پێی رۆژ ژمیری پۆژ ئاوابی ده‌ست پێ ده‌کات زستانیش له ۱/ی کانونی به‌ری ، واته ۱۳ کانونی یه‌که‌م ده‌ست پێ نه‌کا ده‌چله ، یش که (۴۰) پۆزی ساردی زستانه ، له ۱۰ ی کانونی به‌ری وه ده‌ست پێ ده‌کات ، که رینگه‌وتی ۲۳ ی کانونی یه‌که‌مه‌وه

دەخايەنئى ھەتا ۲۰ ى كانونى پاشى واتە ھەتا ۳/ شوبانى پۆز ئاوايى •
 دواى چلەيش ماوئەيەكى تر دىت ، كە ۲۰ پۆزەو لە ۲۰ ى كانونى
 باشى يەو دەست پى دە كات ، وە ھەتا ۱۱ ى گايچوك واتە لە ۳ ھەتا ۲۴ ى
 مانگى شوبات ، دواى ئەمە ماوئەيەكى تر دىتە كايە كە ۴۰ پۆزى تر
 دەخايەنئى و بە چەقى بەھار ناسراو ۴ ئەم چلەيە لە ۱۱/ گايچوكەو ھەتا
 ۲۱ مارت دەخايەنئى ، واتا لە ۲۴ شوبانەو ھەتا ۳ ى نىسان •
 بە ھۆى ئەم چەند دىپرانەى خوارەو دەتوانىن چوار وەرزە كەو
 بەشە كانى دىكەى لە بەر كەين :-

- ۱ - چل چلەيە ، بىست پاشەيە ، چلى ترىشى ھەيە ، دواى ئەمانە
 جريوئى چۆلە كەى بەھار جىھان پر ئە كات •
- ۲ - وەكى ماھا گايچوكئى كەف دە كەنئىت كەف دە گىرئىت وە كو
 مانگى شوبات دەمئى ئە كەنئى و دەمئى ئە گرى •
- ۳ - خوشكا نازار :
 بدئى من پۆزئىكى سار
 جار ئەزگىسكى پاى بىكەمە دار
 خوشكە نازار ، پۆزئىكى ساردم بەرئى ، ھەتا بتوانم بەچكە ئاسكىكى
 نىا پراو بىكەم •

لەو دىپرانەى سەر دەدا ، يارى بە ووشە كراو ، ئەو ھەتا :- گىسك
 بە چكە ئاسكىش ئەگە بەنئىچ دەرى ئەخات كە يە كەم پۆزى ئازار ئىش
 پۆزئىكى سار دەو زۆر جار دەبئىتە ھۆى كوشتى بئىچووى ئاسكان ، ئەو چەند
 دىپرەى سەر دەو بە زمانى شوبانەو ووتراو كە ۲۸ پۆزەو لە ئازار
 داوا دە كات كە لە ۳۱ پۆزە كەى خۆى پۆزئىكى بداتئى •

۴ - هیندی نازار ز ماہان بت زوزان لاییری حەرام بت •
لە مانگی نازارا کوستانەکان نە پیرە ژنان قەدەغەن ، چەند چیرۆکیک
بوو تە بنەمای ئەو باوەرە :-

جاریک کەشیک هات و دپن دانی ئاسمان پیرە ژنیک ی لەخستە برد ،
پیرە ژنە کە نازە ئە کە ی دەر کرد بو لەو پخوری ، بەلام کە زۆر بەردو
زوور دەبیتەو ئاسمان ناوچاوە ئەدا بەیەکا و هەوای لێ دەتۆریت و نازە ئە
کەیشی قپ دەکات •

۵ - هە شە نازاری ئاف غو گوبکە داری لە هەشتی نازارا لافاوە بەر
ئەبیتەو بەرپادە بەک پۆپە ی دارە کانیس دا ئەپۆشیت •

۶ - نیسان دۆ دئی کیسان بەر دەری هەمی پيسان لە نیساندا دۆ
ئەوئەندە زۆر دەبیت نەناتە هەموو مائیکی هەزاریش دە ی پۆرئ •

۷ - بیست و چاری نیسان گامیش چونا گەپانی هاتەووە گونی دانی •

بیست و چواری نیسان سەرەتای کەشیک ی خۆشە بەرپادە بەک گامیش
شوئیی زستانی جیی ئەهیلئ و ئەپوا بو لەو پئی بەهار خواردن ، بەلام
ئەوئەندە تەپۆن و ئەنواریان ناشرینە هەرمەل ئەتینەووە بو « گونی ، و
بەسمەنە کە ی زسانیان •

۸ - لە دەشتی^(۱۳) نیسان ناچیت بای گول دا گولان ناچیت بای
• مل

نیسان ناپروات هەتا سەر لە هەموو گولیک نەدات مایس پش ناپروات
هەتا نە ی وەرئیی و نە ی کات بە چەپک •
۹ - گولان کالاکالا میانا •

له مایس دا مه پ بههۆی گه رماوه ئه که ویته هه ناسه بر کئی .
 ۱۰- هه زیزان خه نزیری گیا له به یاران خوزیری . که حوزیران
 وه که به راز جوو لا کیای لاپاله پرووته نه کائیش ده خیزی و تاو نه سیتی .
 ۱۱- تیر ما سه ری که چه لان ده سوزهیت . له مانگی تیر مادا سه ری
 که چه ل ده سووتی .

۱۲- ته باخی میه ده گرن کیماخی
 له مانگی ئاب دا ئازه ل تیر ده خوات .

۱۳- له ناوه کورده کانا ۱۵ ی ئه یلول ناوی [که و شیرین] .
 له و شه وه دا له زئیر تریقه ی مانگه شه ودا پۆل پۆل که و په و ده که ن .
 پنیسته ئه و شه وه مانگه شه وی چوارده بیت و ئه و نده پرو و ناله بیت ، بۆله
 که وی لاپال و نزاره کان و ابزانن پۆزه و بکشتین بۆ چینه و چنگه بۆ په .

۱۴- شه می شه مال دینی .
 شه می ی شیرین دریزا
 چیرۆکیکی ز ماره بیژه

شه وه کانی [ئۆکتۆبر و نوڤمبر] زۆر دریزن ، ده تۆیش شه ی
 حیکایهت خوان بی فه زاییت چیرۆکیکی خۆشمان بۆ بگیره وه [شه ی
 شه و که شه ی گۆچانه که ی ده ست بووه به ته ختی مۆم] .

[شه خسیه تی کوردی له ده لاقه ی په ندی]

پیشینانه وه

• ئه م په ندانه به زاراوه ی هه کاری نوسراون ،

نهم باسهش خۆی له خۆیا قهیه و بهلو بۆداردو ئاو زۆر دهبات ،
 ههائه گريت گه لێ شتی له سه ر بنوسريت ، هه ندێ جاریش ئه و به ندانه
 بۆنی ئه وه یان لێ دیت ، که له واتادا دژ به یه ک بن و هه ندێ جاریش سه ره
 پۆیی و • بێ لێ هه لپه یین به ره قی له واندا په نگی داوه ته وه ، پاستیش
 هه رچۆنیک بووه ، وون ناییت و نه دۆزریته وه نه ئه ره له سه ر تاله
 ده زوویه کی زۆر باریکیش بووه • نهم گولبێرانه ی خواره وه به و نیازه
 هه لم بژاردوون شه خسیه تی مرۆفی کورد بخمه به رچاو ، هیوام وایه
 له وهش به ورن که به م په ندانه هه موو پووه کانی زیانم تیر نه کردووه ،
 چونکه وێزه ی^(۱۳۶) کوردی لاوازه و زۆری له هه جه کانی کوردیش
 سه رباری هه موو ، بوونه ته هۆی ئه وه ی که بیکانه کان تووشی دامان و به ی
 نه بوردن بێن له هه موو پوویه کی کۆمه لێ کورده واری دا • کورد
 نه ته وه یه کی شاخاوی و کیوشینه و هه موو شیوازه کانی دانیشتوانی شاخ
 نه وانا هه یه $\int \int \int$:-

شه یه ای ئازادی ن شانازی و به خ شه کن به شکۆ و
 به رزی نه ته وایه تی^(۱۳۷) یانه وه ••• نهم سیفاته خێله کی یانه گه لێ جار
 کوردی خستۆنه زۆ فرته نه ی وه هاوه که به ناچاری په ناباته به ر چه ک ،
 ته نانه ت زۆر جاریش به یانوی هیچ و پووج دهستی داوه ته چه ک ، له
 نه نجامیشدا که و تۆته چه قی فیتنه و دوژمنایه تی به کی خویناوی و
 درێژخایه نه وه •

۱ - مرۆف خویندار بت قه دار نه بت •

مرۆف ده ستوبلی خویناوی بیت باشته له وه ی قه رزاری خه لک

• بیت •

۲ - جانا مروّف ده کسويت ناسا مروّف ناسا ده رکه ویت گیسانی
مروّف نه مرئی وه لئی ناوی نامریت ، یاخو به وانا د کهم بزی و کهل بزی
یه که ی لای خو مانه - ودر گنپه کان •

۳ - وه کی دی مروّف په زیل بت بلا مالی مروّف په زیل بت •
مالت پروا زور باشته له ناپروو چوون •

به گشتی هستی دوزمنایه تی و ناکوکی له سر شتی پرو بووچ له
ناو کورده کانا هیه ، به سروشت که لله پدقن و ناسته وایی ناکن ،
کورده کان مروّفی سه رسه ختن و به خیرایی تووړه دهن و قسه نه گرنه دل
ز به لام به خیرای یش دنیان پاک نه بته وه و هیچ له دلیانا نامینی -
و در گنپه کان •

۴ - دوزمنایه ناپه دوستا کوپئی •
دوزمنی باوک ناپیت به دوستی کوپ (۱۳۸) •

۵ - پئی دهنه به هوست دوزمنی ناپه دوست • پیر نه بیت به لام
دوزمنت هر کیز ناپی به دوست •

۶ - شه و پرا دهنین دوزمن ناپازین • خه آک به شه و نه خه ون به لام
دوزمندار هر گیز او هر گیز چاو لیک ناپین •

۷ - نه گهر دوست هزار با کهمه نه گهر دوزمن یهک با زوره •
دوست (۱۳۹) هزاری کهمه و دوزمن یش یه کیکی زوره •

۸ - تولا خدا له سر دوزمه نا خدا نه هیله له بهینی خوت و
دوزمنه که تا هیچ حساینک مه هیله • [طبعاً نه کاتیکاً مه چه کت چه خا - افتدار]
- ودر گنپه کان •

۹- خالون خوارزا پاكړن مامه بېرازا چال كړن . خالوان
خوشكه زاكانيان نه كړنه لاي خوځيان به لام مامه كان بېرازا كانيان
نه خه نه چال .

نهم پهنده نه و پاستي به نه خه نه پوو كه ناكوكي و دوژمنايه تي به
تيوان براو بېرازايشدا سهري هه لداوه ، له هه مان كاتيشدا له خوځين
خوشكردن و ناشته وايي - تصالح - دا كچيك نه درا له خوځينا .
۱۰- ته نه ناديم چاويكا من ته ناوي ههردوو چاوان .

نه گهر به چاويكت هه ز له چاره م ناكه يت مينش به ههردوو چاوم
نه بوغزيم .

كورد جواترين قسه ي كرده وه له باره ي دوژمنه وه :-

۱۱- دوژمنانا چير ژ دوست نا دانا دوژمني ژير باشتره له دوستي

نه فام .

له دير زه مانه وه كورد به شه پرو جه نكاوه ربي ناوبانگي ده كرده وه ،
ديساره شتيكي ناسايي به كه نازايي و له خوځووردن به ترخترين شته له
لاي نه وان :-

۱۲- ميرين بريسار پوريني .

نازادي سه به زورترين كهس شوپ نه كا .

۱۳- مهردي بي زولا

نازادي هه رگيز زولي لي ناكه وپته وه ، ياخو نازايي ، نيشي خوځپري و

بي بايه خي لي ناكه وپته وه .

۱۴- چه كا ميران نيكا كارا

چه كه ته نها نيوي نه بېرده .

- له خو بوردن ئەساسەو هیچی کەترینە لە چەك .
- ۱۵- خودی بە مرووف یاربە شیرا مرووف بلا داربەت
 ئەگەر خوات لە پەشت بێت ، باشمیشیری دەستبەست دار بێت .
- ئازایی و خێلە کینی ئەم کۆمەلگایە ، هەرگیز ناگونجیبت لە گەل ژایانی
 ئاسوودەگی و مرووفایەتی دا .
- ۱۶- بەرخی تیر ز کیردی رایە
 بەرخی تیر بوو سەرپرینەو ئۆش بوو داشت .
- ۱۷- مردن میوانا هەمی کەسیا
 مردن میوانی هەموو مائیکە .
- ۱۸- مردن هەبێ کال بوون نەبێ
 مردن بێی و پیری نەبێت .
- ۱۹- مرن مرنا قرە قرچی یا .
 مردن مردنە ئەم هەرایە چی یە .

گە پێدە بێگانە کان تاوانی خرابی کوردە کان ئەدەنە پال سروشتی
 کوردە کان ، لە کیتی ۷ پرابەری کە پێدە کان لە ولاتی مابین النهرین ، دا
 بەشی یە کەم هاتوو .-

لە دێر زەمانەو ژایانی مرووفایەتی کوردە کان بە دڵ
 پەقی و چەلەنگی و ئازایەتی و لسووت بەرزنی ناوبانگی دەر
 کردوو ، لەوانە یە هەندیک جار مامەلەو هەلسو کەوتیان بگاتە ئەوپەری
 جانەوری ، لە بەر ئەرمی بەسووکی تەمانای یاساکانی جەنگ دەکەن و
 لەو ئاوارەدا چارپیان باک نە (۱۰) ، بەلام مینش لەم باردیەو ئەبە
 باربەرەو دەلیم :- ئەو شانە ی ئەدریتە پال کوردە کان ، لە پاستی دا

ئەنجامىكى ئاسايىي ئەو زىيانە سەخت و نالە بارەيە كە تووشى ھاتوون ، لەو
 لايشەو ناکۆكى و دوژمنايەتى عەشايەرى ، بوونەتە خۆرە دەميان
 زىندۆتە ئەم نەتەوويە ، ئەو پاستى يەش لەياد نەكەين كە نىشتمانە كەيان بۆ
 ماوئى چەند سەدەبە كە لە زېر بارى چەوسانەووە كزى و ھەزارى دا
 دەنالىتى ، لە لايدەن جۆرە ھا بىگانەووە ولانە كەيانى پىشىل و ئالان كراوہ ،
 ئەو بىگانانە توسقالتك پەحم و سۆزى مرۆفايە تيان بەرامبەر ئەم پەگەزەي
 زىر دەستان پىشان نەداوہ ، مرۆفى كوردىش لە ئەنجامى ئەو شتانەي
 باسماں كوردن بوو تە مرۆفكى ئالۆزو مەنگ ، كەوتۆتە گىژاوي
 بىر كوردنەووە لەوشىرى پەحم و سۆزى مرۆفايە تىە ، كە ھەتا ئىستايش
 دلۆپىك نەكراو تە دەمى و ھىچ ئاشنايەتى يەكى نەبوو لەگەل ئەو شىرە دا!!!
 كوردە كان بە توندى لەگەل ئەو دەدان كە ھەلوا بەرى توندو تىزى بە .

۲۰- پرا كە بنانا خوہ بەردە جانا خوہ

كەم بخۆو كەل بڑى .

۲۱- دكوشى ونى رىھان وا رو

پۆنى پزراوى خۆت بخۆ .

۲۲- بيانى بەدى گوشتى جانى ئاقىبەت بەشىمان ئەگەر زىانت

بەخىت بە بىگانە لە ئەنجام دا ھەر بەشىمان دەبىتەوہ .

۲۳- سى ما لە ھەر دەرى ما ناپرەفیت لەدەر خالوى دەرفیت .

سەگى دەرمال ھەر پاسى خاوەن مال ناكا بە تەنھا بەلكو دوور

ئەكەوتەووە و پاسى ھاو مالېش دەكات .

۲۴- ز ئافا مەد بترسە ز ئافا گوپ مەترسە . لەئاوى مەنگ بترسەو

لە ئاوى خوپ مەترسە . كوردە كان بە ئالۆزى و گائە پىكردنەووە نەماشاي

ژیان ده کهن ، جا له و ده لاقه یه وه نه گهر پروانینه باری سه رنجیان ،
ده رته که ویت که مروفتی کورد چهند به ژیرانه و واقعی یانه ، ته ماشای
مهسه له جوړ به جوړه کانی زیان ده کات ، به تایه تی نه و مهسه لانه ی که
به دل په قی و توندو تیزی سواخ دراون •

۲۵- سلاو له پریهان نینه سلاو له میهانه •

سلاو له پریش سپی ناکریت ، سلاو له و کهسه نه کریت که پان و

نازه لی هه یه ، [یاخوزه مانی که وا بخویه - وه رگپر •

۲۶- هه ریغه مبه ریکی دوا له جانا خوه گیریا •

هه موو ریغه مبه ریک خه می گیانی خویه تی •

۲۷- وه کی هورج پیر ده بت کوتیله پیر ده که نین •

وورج که پیر بوو نه بیته گالته چی پرتوی •

۲۸- سینگ نه چیت مته کوت ده بت •

میخ که دانه چیت کوتانکی نه ویت •

۲۹- حه قی بزنا کول ژ بو شاخ نامینیت •

بزنی شاخ دار دان به مافی بزنی کولدا نابیت •

۳۰- تو علی شاعیر با سه ر سه را کتیره به •

کتیره ژ ته را تالان ، ژ مهرا •

هو علی شاعیر له سه ر به رده که هه تر و شکتی ، •• با به رده که بو

تو بیت و تالان و چه پاویش بو من • [مبه ست له علی شاعیر نه و که سه یه

که له لایه ن جهرده کانه وه تالان کراوه و هیچی بو نه ماوه ته وه ،

کردوویه ته سه رگا به ردیک و له جهرده کان ده پارته وه ، هه ندی له

شته کانی تالان نه کهن ، نه وانش به و شتوه ی سه روه وه لآمی نه ده نه وه !!

۳۱- هه رچی که ریک هه یه کوپیک هه یه •

هه ر که سیک یه کیک شک بات قه رزی لیج بکات و ابزائیت کوپیک هه یه •

له بهر نهووی مروڤی کورد به دریزی چهند سه ده به که ، تووشی
سته مو مللانی بی نه مان هاتوو له دزی به نه دایه تی و زور دارانی
داگیر که ، نهوش بوو ته هو ی نه مه که شه خسیه تی کوردی
سه به خوویی و نه فس به رزی لی ده باریت *

۳۲- مالی خواستی ناگانه هستی *

مالی خوازاو هرگیز تا سه ر خیر ناداته وه *

۳۳- تو ده ری که سی نه کوتی که س ده ری ته ناکوتی *

یه کیک مالی نه شووشه بیت به زد ناگریته مالی خه لک *

۳۴- نانې هور که منه تا خه لقی بافی *

نان و ناو بخویت باشتره له و دی که له هه لسو که و تا نازاد نه بیت *

۳۵- مروڤ دیکې پوزه کتی بت بلا مریشکا ساله کی نه بت *

کاژیریک « سعائیک » نیش کردنی به شه ره فانه زور باشتره له

سه ده به ک ژبانی بی نا پرووی و به د ناوی *

ده فی مانا که ی :- روژیک که له شیریی باشتره له سه ده به ک

مریشکی *

تافی کردنه و دی دوور و دریزی مروڤی کورد وه که په گه زیکې ژیر

چه بوکی ده وله تی تور کیا ، گه یشتوته نه و راستی به که خو ی به ده نگیکی

ده هو لی دووری رزیو نه لاوینج ، به لکو نه و شتانه په چاوده کات که دیاره و

له به رده ستایه *

۳۶- مالی نه خواری به زالمایه

مالی خو نه خو ر بو چه گمه بو ر *

۳۷- مائی نهوی شاندى خهلقى گهرمه شاندى .
 مائىك دومت تىنى نه چىت خهلكى تر له دواى تو تهراتىنى به سهروه ده كه ن
 رهفتارى ناسايى هموو مرؤفه شاخ نشينه كان ده چنه سهر به كدى ،
 هموويان گوساخ و سهختى ، دل و دروون فراوان ، ميوان بهرست و
 قه درزان ، نازاو چه له ننگن ، له پهنده كانى ۳۷ و ۳۸ دا نهو ههسته توندو
 به سوژه به زه قىبى خوى ده نوينىت .

۳۸- جامير ده چن نافان ده هيلن كورر ده چن پاران ده هيلن .
 جهنگاوره نازاكان دهمرن و شوهرتى شهرف و نه مري به چي
 ده هيلن ، پزردو باخه قووله كانيش تهنه مائل جي ده هيلن .
 ۳۹- مائى كوبرى ناچيته گورى .

سامانى مرؤفى پزردو پاره پيس له گه قوى دا ناچيته گور .
 ههست و گيانى نيشتمانى (۱۴۱) به مانايه كى پر به پرى پوزه لانى يانهى
 نه و وشه به ، پرشه به كى لاوازو بى گيانى هه به له م وولانه دا ، به لام ههستى
 نه ته وايه تى له ناو نهو جه ماوره زور و بهر بلاوه دا له چوار چيويه
 په يوه ندى و خوشه ويستى به كى خيله كى لادى يانهى ته سكدا خوى ده نوينى ،
 نهو هموو شاخ و لاپانه سه وزه كى بووه ته له ودر گاي تير و ته سه لى نازه ل و
 مالات ، نهو هموو كانى و ناوه ساردو چوپرى شيره كه له ده ربه نده كانه وه
 شور ده بنه وه و هوار گه كى هاوين و زستان ده گه ينه وه به به كدى ، نهو
 هموو ده شته به بيت و فه پرى كه له هموو لايه كه وه سنگ و بهر و كيسان
 والا كردونه وه ، نه مانه هموو چهنده هويه كى به تين و كار يگه رن بو نه وه
 باشر چنگ له خا كه كه يان گير بكن و شه يدائى بين هه تا باشر له كورده كان
 بگه ين و زور تر لى يان نريك بينه وه ، خير اتر بو مان پروون ده بيته وه كه

ئەو ھەموو سۆزۈ خۆشەويستىيە ، لە ھەستىكى قوولسى ئەتەوايەتتىيەو .
ھەلقولون .

۴۰- بېلىل دانان قەھەسا زېر كرم گازی ئاخ ولات ئاخ ولات .
بولبول ھەرچەند لە قەھەزى زېرا بېت ، ھەر ئەلھای نېشمانە كە يەتتى .
شام شەكرە ولات شېرىتتە .
بەلئى شام جوانو قەشەنگە بەلام نېشمان جوانترە .

۴۲- ولانا من نېنا نېزاما قانونا ولانا زوورېنا ئەم ولانە ھى من
نېيە [واتا من لە ولانى خۆم ئاوارە كراوم] ئەو ياساۋ نېزامەى لەم
ولانەدا ھەيە ھى دەشتە كىيە كانە ، بەلام تېمە ھەر بەو ھەوايە دەزىن كە
لەلای شوپنە بەرزە كازەو ھەلئە كات .

لەو چەند دېرەمى سەرەوودا ھەست و سۆزىكى پتەوى خېلە كىيانەى
تەسك بېنى سەر ھەلئەداۋ ھەناسەئەدا ، لەم چەند دېرەمى خوارەوودا ئەو
ھەستە باشتر پەنگ ئەداتەو .

۴۳- بدى گۆشتى جانى ئاقىيەت بەنېمانى .
ھەزار سال بگەمى بېگانە پەرتى لە ئەنجامدا دەھىتى نوشتى .
۴۴- خوەيانى مرؤف بكوژن ھېسكى مرؤف قە بەشېرەن .
خزم بېشت كوژى ناھىلىت بوگەن بگەيت .
ئەمە ئەو دەگەيەنچ ، بېگانە بام فرى بدرىت و بوگەن بكات .

مرؤفى كورد خاوتىن و پوختە ، بى پەوشتى بەرەلایى لەناو
ئەماندا دەنگ و پەنگيان نە ، بەنگ كېشان كە زۆر باو لەناو فارسە كاندا ،
خواردنەوې مەى ئە ناو توركانا پاكى يا خۆ پاقى بى دەلېن و زۆرىش
بەنرخە ، بەلام ئەمانە لە ناو كوردە كانا زۆر قەدەغەيو قېزەونە ، خۆ

نه سنی و چلیسی سهر خوان و سفره هه رباسی ناکریت چهند نه نگه و ماشای
ئابوو چوونه ، بگره له هه موو لایه که وه گالتهی پی ده کهن و به سووکی
ته ماشای ده کریت ، بویه کا کورده کان زور به یان ته تکه ییاوو شووشه یین ،
به لام به هیزو شان و باهون •

• ۴۵- هه می تشت ژ زرافچی دبردت ئینسان ژ ستویری •

هه موو شتیک به هوی ته نکي و کهم رایجی وه ده شکیت ، به لام مرووف

له ته ستووری دا ده شکیت •

• ۴۶- کهم بخوه هه کف بخوه

کهم خوری دایم خور به •

• ۴۷- لوقمه کا تاتی به دل سفره کا زادی نا به دل •

پاروویه ک نان به ئیشتها ، زور خوشتره له خانیکی هه مه جور •

• ۴۸- خه و خه م و خواردن هه رستج دوزمنی غه دارن لاجو کس

نه بهرن •

• خه و خواردن و خه م دوزمنیکی سه سه ختی مرووفن •

ژن هینان :-

ژن هینان به لای کورده کانه وه زور پیرۆزه له گه لیک له موسلمانه کانی
دیکه ی عه جه م و تورکان به بایه خ تر ته ماشای نه و په یوه ندی به ده کهن ،
ئافره م له کوردستان ، له چاو ئافره ته موسلمانه کانی ترا ئازاد ترن ،
زور به ی ژن هینان و شوو کردن له ناو کورده کانا ، له نه نجامی دل و
دلخوازی به وه سه هه ئه دات ، نه و به ککه و ته ی له و نه نجامه وه په ییدا
ده بیت ده ورئیکی بالآ سه ره کی ده گپریت له خیرانی تازه دا •

• ۴۹- ژن ستونا مالی به

ئافره م کۆله که ی ماله

• ۵۰- ژن بینه به لادی دا کوپ بته را بگه من .
به گه نجی ژن بینه تا له گه ل مناله کانتا به خووشی بژیت نه وه دک به
• پیری

• ۵۱- ژن و میر تفر و بیر
تهنها پاچ پیمه پره ژن و میرد له یه ک ده کات .
• ۵۲- میری من لاو به کراسی من جاو به کراسم جاو بیت ، میردم
گه نج و نازایت ، ثم ووتیه به زمانی نه و کچونه یه وه دوتریت که
چاوه پروانی شوو کردن بیت .
• ۵۳- مالا زارپوک تیدد شه یتان نایته تیره . مالی پر منال شه یتان پرووی
تسی ناکات .

• ۵۴- زارپوک فیکهیت مالان
منال میوهی ماله

• ۵۵- میوهی به گشت جیگهی سه رنج گیان و هستی نه و پهنده به گشتی
لایه نی یه کزنه په سهند ده کهن . ثم پهنده نی خوارده وه هندیک له و
مسه لانه ده نوبیج .

• ۵۵- میری دوو ژن دهر گه فانه
پیاوی دوو ژنه دهر گاوانه
به واتا ناکه ویته مال .

• ۵۶- میر چه مه زن گومه
• ۵۷- هم به آگه نامانه ی خوارده وه پرویه کی زور شاید یانی و خاوتی ژن
هتان دهنه پرو . له به رنه وهی کورد به وه ناسراوه که زور واقمین
بویه گرنگی به لایه نی زدق و کاری ژن هتان نه دهن و باس ده کهن :-

• ۵۶- میر چه مه زن گومه

پياو جوڳه پيو ٿا فرديش ڪڙمه *

۵۷- له ٽا نه ڪه پڙه له خزما بگه پڙه مه گه پڙي به شوين زني جوانا ،

بگه پڙي به شوين خزم و عشهه تا *

ٿا فرت :-

ٿا فردي ڪورد به داوين پاڪي و پڙه وشت به رزي ناسراون ، ته بها

سزاي ، زيناو داوين پيسي له لاي هموو خيٺه ڪورده ڪان ڪوشته *

۵۸- زنا شهرمي بشههره ڪي ميرئ شهرمي به ڪاره ڪي *

ٿا فردي به شهرم و داوين پاڪ شارٽ ڪدهه نيٽ ميردي شهرمن و قه پڙه

گيسڪي ناهنيٽ *

۵۹- ٽن قه لايه مير قه لايه

ٿا فرت قه لايه ڪه پياو گه ماروي داوه *

۶۰- ٽه قلئي ٽان ڪو شئي دانه وه ڪي پادبت ٻه بلاف دبت ، *

ٿا فردي ٽيک له مالوه دانيشيت هوش و هستي له سر خويه ، به لام

ٿا فردي مالان گهرو هه رزه ، له لاي هه ٽيڪش سووڪو و تر ٽنه و له

ٽه قلشا ته واو نيه *

۶۱- هند ٽن هنڌ ٽان هنڌ مه ٽه سچ : ٽان هنڌ خانما لرو ٽانيم *

هندي ٽن ٽان وهندي ٽيڪش مه لجهمي ٽان وهندي ٽيڪشان ورگ

ده ٽانمو بهس *

به پوهندي نيوان نيرو من :-

ووشهي [سٽواني خانه] brothel به هيچ جوڙيڪ له ناو

ڪوردا نيه ، ڪورد ڪه باسي يه ڪيڪي له ش ساخ و ٻه شانو به هوودار ،

بکات ده لئی په بونه ، له زمانې کوردی دا ، ووشه ی شهروال یس نیه ،
 له بهشی پوژمه لائی ناوچه کانی کوردستانا ووشه فارسی په که ی ،
 له ناوچه کانی باکوریشدا ووشه روسی په که ی ، له بهشه کانی
 باشووریشدا ووشه عربی په که ی ، له بهشی پروژناوایشدا ووشه
 تورکیه که ی به کار ده هتیریت •

کورده کان به ژبانی نازمه لداړی و خټله کی په تی ده ژین و هه رچی
 که یف و خوښی ژبان هه یه له شاخ و یتده شته کانا بهر پای ده که ن ، بی
 گومانه که نه و کوردانه زور ساده و خاوتین و ناگای گورزی و مؤنی
 نازان •

کاین :

کورده کان زور به یان موسلمانکی لیورده ی دل نه رمن به لام له
 زمانې کوردی دا به ده گمن تووشی به ندو ووتی یتشینان ده بیت که
 به یوه ندی به ناینه وه هه بیت له کاتی کا باسی بکرت تا پاده به ک
 به زبری و گاته وه باسی ده که ن :-

۶۴- سه ری هلته برینی نایه ته کرینی •

سه ری کانی برینی هات به رتیل پزگاری ناکات • واته قوربانی و
 خیر - وه رگیره کان - •

۶۵- من دافیتا نه مه لاج ویته ویته •

من پازی و نو پازی چی ده ویت مه لاو قازی ؟

۶۶- ژ سو فیانه که باوه پر نه گه ر شاشک ژ نوری بت •

پر واهه که به سو فی و مه لا بام میزوره که یان له ناسمانه وه هاتیت •
 که باس مه لاو قه شه له هندی ووتی یتشیناندا ده کریت به باره

- بهرست و چاو چنۆك ناو دهرتین •
- ٦٧- به مه‌لایه کیان ووت :- مه‌لا کهره کهمان کهره که تانی کوشتوو •
- مه‌لا :- کهر نه تۆله‌ی کهر •
- ووتیان :- کهره کهت کهریکمی تیمه‌ی کوشتوو •
- مه‌لا :- کهر بی زمانه و هیچی له‌سه‌ر نه •

• هیرۆکیکی تر لهم باره‌یهوه :-

جاریک مه‌لایه کهوته گۆمبکه‌وه ، به‌کیک له‌ نزیکه‌وه هاواری
 لئی کرد :- مه‌لا ده‌ستم بده‌ری ، به‌کیکی تر له‌ نزیکه‌وه ووتی مه‌لا
 ته‌نها بده‌ ده‌زانیته و هانی نازانیته !!

• سامانو پاره :-

مه‌لۆیستی کورده‌کان له‌ باری سامانو پاره‌وه تا پاره‌یه‌ک تالۆزه ،
 له‌ لایه‌که‌وه زۆر به‌ژییری و زیره‌کانه‌و ریزه‌وه ته‌ماشای کاسب و سامان
 ده‌که‌ن ، له‌لایه‌کی تریشه‌وه به‌ سه‌ره‌ات و چورتمی پۆژگار وه‌های لئی
 کردوون ، که سامان به‌ به‌لۆ چلکی ده‌ست دابین و هه‌ر که‌سێک بکه‌وته
 داوی ده‌وله‌مندی و پاره‌و پوول گۆگردنه‌وه‌وه ، له‌ رینگه‌ی پاست لانه‌داو
 ئاسووده‌ی ده‌روونی نامیته •

- ٦٨- ری یا په‌دۆزه به‌ر ده‌ری سولکه‌ر شل ده‌کهت •
- مالی پینه‌چی له‌پیش مالی قۆنده‌ره دروودا ئه‌پرووخت واته مالی سامان
 له‌ لای سه‌رمایه دارانه •

- ٦٩- مالی ده‌وله‌مهند چه‌نا فقیری شل ده‌کهت •
- سامانی ده‌وله‌مهند به‌سه •

بۆ ئۆمى دەمۇ قوركى ھەزاران شەكەت بىكاو قوپىدات بە دەمياندا ، واتا ھەزارە كان خۇيان ئۆپەتتىن و ھەمىشە باسى پارە و يوولى ساماندارە كان دەكەن .

۷۰- نەيارى دا د جھالى ئارى

ھۆى ھەموو ناکۆكى بەك جەوالە ئارده كە بە .

واتە مادە و پارە ھۆى سەرە كى ھەموو ناکۆكى بەكن .

ميواندارى :-

وہك ھەموو كۆمەلگابە كى خىلە كى و شاخشىنى ، داب و نەرىتى

ميواندارى ديارى كراوہ ، يويستيشە ھەموو كەس بى زائىت و شەنجامى

بدات .

۷۱- ميقان ميقانى خودىنە

ميوان ، ميوانى خوايە .

۷۲- پزقنى ميقان لە سەر خودى بە

پزقىنى لە سەر خوايە .

وانە ميوانىك كە دىت ، خوا بەشى خۆى لە ئەل خۆى دە نىرىت .

لە لايە كى ديكەوہ كورده كان بە ھەموو ھەرزەى و زبرى يانەو .

كۆلەوہ ناكەن كە لە پەناوہ ميوانى پەزا تال و ئىسك قورس قاو بدەن :-

۷۳- پشته پشته بە لە كى ميقان خۆشە پۆزە كى .

ختە ختە پشیلە بە لە كە .

ميوان ھەر پۆزى خۆشە .

۷۴- ميقان زميقان ئاجزە خۆى ژ ھەزدووا ئاجزە .

ميوان خۆشى لە ميوان نەدەھات و خاوەن مايش لە ھەردو كيان .

۷۵- ميقانى درنگە شەف لە سەر خۆبە .

ميوانى درەنگ و دخت شىوى لە سەر خۆبە تى

« باخۆ میوانی دره نك و مخت كلەیی له شهر
 خۆیه تی ، كورده كان نه و نه پاستو پووتنه قن و صریح ، نه و نه دهش
 شه خسیه تیلی به كرداری خهستیان ههیه ، هه رگیز نایانه ویت پوو پامای و
 مه رای بكن ، به تایه تی له مه سه له ی گوساخی و میوانداری دا ، چونكه
 نه و ی هه یانه درژی و پژی تیا ناكن .

۷۶- خزه تی بکه ژ پیران په وه کھی پیر ده بت خزمه تی بینی .

خزمه تی پیران بکه هه تا له پیری تا خزمه بت بکری ته وه .

۷۷- میوانداری قه رزه و نه درژی به میوان .

۷۸- دیاری قه سپه شوان دیاری هه سپه .

- یاری ده نکی خورما له وانیه ئه سیککی له دوا بیت . واتا گه ردیله یه کی به

که لک بهیت به دیاری له وانیه ئه سینکت بو بهتته وه .

دلسۆزی و پیزمگرتن له سه ره ك خیل و گه وه گانیان :-

له بهر یاسای به تر بار کی « باوك و (۱۴۳) فه رزه ندی ، و خیله کیتی له

کورده ستاندا ، کورده كان زۆر به دلسۆزی و پیزه وه بشتی سه روک و

خیزانه گانیان ده گرن به تایه تی له ناوچه ی بوتاندا .

۸۰- بو تی به میری خوه شیر فان ب شیر خوه هه کاری ب پراوته گیرا

خسه .

بوتانی به كان به سه روک که گانیاندا پرا ده به رموون وهك و شمیر به

دهست ، به شمیره کهیدا ، به لام له ناو هه کاری به گاندا کتی به کتی به و

هه ر کهس بو خۆیه تی !

۸۱- مه زنا بینه پرا داو ده تی مرۆف نادهت سه ر .

کهسه روک خیل و گوره کان له پرۆژی پەش و لێقه و مانا بوون به پرد
خه لکیش یتویسته به سه ر بردا پروا و گیان بازی بکات .

۸۲- چه رمی ده وار سه رباری گه ری به .

چه رمی حوشر (۱۴۴) له سه ر پشتی گه ره ، واتا حوشر هه رچه ند
زینده وه رینکی پیشتر و پله ی به رزتره له گه ر ته نانه ت له کاتی مردنی
شدا چه رمه که ی له سه ری خوار خۆیه تی .

هه ندی ووتهی یتشینانی کوردی ده قواو ده قه حریفیا ، وه ک شه و
به ندانه وه هان که له شه و روپادا زۆر بلاون وه ک :-

۸۳- نه پلنگ ده شیت خالین خوه بگۆریت و نه عه بدی په شو .
نه پلنگ شه توانیت یتستی شلی خۆی بگۆریت نه به نده قوله کان
یتستان .

۸۴- به ری خوه رست بروخ داگرتی .

شه و به رده ی خل شه یتنه وه قهوزه ناگرتی .

۸۵- پشله نیه له مال و مشکان ته راتینانه .

۸۶- مشکان و یتستان زه ننگ بکه نه ملی پشله کان .

۸۷- گۆلی سوور بی دپک ناییت .

۸۸- عه سایه کم دا له گه نه که یدا

[هه لۆیستی کورده کان به رامبه ر هاوسی کانیا] هه ر چه ند کورده کان
زۆر به بی په حمانه هیرش کراوه ته سه ریان و تالان کراون ، به لام به
دریژی سه ده کانی پابوردوو هه ست و گیانی نه ته وایه تی خۆیان پاراستوه
له هه مان کاتیشدا زۆر به سه وکی و بی قه دری ته ماشای شه و
داگیر که رانه یان کردوه که و یتویانه بی شیلان بکه ن .

۸۹- گەر دئی هه بویا مه بادشایهك لایق (۱۰۵) بدیا خوه ده كولا ههك
پۆم و ۰۰۰ عه جهم ته مامی هه مویا ژ مه ره دكر خولامی •

گه ربمان بوایه تیمه ش باشایهك بشیایه بو هان تهخت و تاراجتک زۆر
بئی گومان كه رۆم و ۰۰۰۰ عه جهم له خزمهت نهوا به بنده بوون سه رجه م •

هه لۆستیان بهرام بهر تور كه كان :-

كورد ه كان به سوو كی و پقه وه ته ماشای تور كه كان و كرداریان
ده كن :-

۹۰- وه كی خه به را رۆمیان

وهك قسه ی تور كه كان وه هایه هیچ بایه ختیکی نیه •

۹۱- خوا كهس نه خاته داوی تور كه نه وه •

۹۲- گرانه وهك باجو بیتکاری تور كان •

هه لۆستیان بهرام بهر فارسه كان :-

وهك مرو فیککی نایاکی فیلبازی بئی پوو بئی بار ته ماشای فارسه كان
ده كن •

۹۳- وه كو شمشتیری عه جهمه

واته دوو سه ریه وه ردوو گیان تیژه وه ناماده به بدات له دۆستیشو له
دوژمنیش !!

۹۴- وه كی عه سكه ری عه جهمانه

وهك سه ربازی عه جهم ده بهنگ و كه وده نه •

۹۵- وه كو عه جهم زل و قه پۆله یه •

۹۶- ۰۰۰۰۰ (۱۴۶)

۹۷- (۱۴۷)

هەلۆیستیان بەرامبەر ئەرمەنی یەکان :-

هەستی کوردەکان بەرامبەر ئەرمەنی یەکان وەك هەستی خەلکی
ئەوروپای پۆژ هەلات و ئەو پەری پۆژ هەلاتی شاری لندن وەهایه .
۹۸- نینۆك فەلەیه

- وەك نینۆكی ئەرمەنی یەکان درێژە
- واتا ئەرمەنی یەکان ییسو پۆخل و بەپپووتن
- ۹۹- هەستی کولاسەتی تۆلا مێری فەلالی مەبە ئەولا
- نە بروات بە د کستانی ، دووپەگ بی نە بە ئەرمەنی

هەلۆیستیان بەرامبەر عەرەبان :-

کوردەکان بە چاویکی تاییەتی تەماشای دراوسی عەرەبەکانیان دەکەن،
بەو چاوە نەماشایان دەکەن کە قورئان بەزمانی ئەوان تیراوە و ییوستە
پێزیان لێ بگیریت ، وەك براهەكو هاودین ئێت تەماشادە کرین . هەست و
سۆزیکێ قوول و پێشەداریان هەیه بەرامبەریان و بە دراوسی و هاوبەشی
بەرژە وەندی ژیا ئیان دەزانن (۱۴۸) .

هەلۆیستیان بەرامبەر نەستوری یەکان - ئاسووری - :

ئاسووری یەکان بەلای کوردەکانەو کوردی ئانوبۆن ، بەندو
قەسە یێشینیانە ی کورد لەم بارە یەو هەست و سۆزی پاك و خاوتیی
کوردەکان دەنوێتی بەرامبەر ئاسووری یەکان .

• ۱۰۰- ئاف بەینا مە و دا موویە کە ئاف بەینا مە و فەلا چیا یە کە

له نيوان تيمه و ناسووری به كان ندا موويه كه ، به لام له نيوان تيمه و
 نهرمه ني به كاندا (۱۰۰) چيايه كه *

۱۰۱- هنجه تا سه رگيان دچنه گوندي مه خيان *

به بيانووی په يدا کرنی هه ندي سوو ته مه ني ته چينه دي به كي ناسووری به كان
 كچيكي جوانيش نه بينين [له ليره دا نه و هيش ناشكرده بيت كه زن و زنخوازي بووه و
 هه به له نيوان موسلمان و ناسووری به كاندا ، باوه كو زن له غيره دين هتان
 به لاي ووشكه موسلمانانه كانه وه شتيكي باش نيه ، به لام له گه ل
 ناسووری به كاندا كه نه به چه دا كوردن و نه نانهت له سيفاتي شه خسي و
 به چهي گشتي دا وه كه به كن - زن له به كه خواستن و دلداري كردن شتيكي
 زور ناساي به *

[چه ندي تيني به كه له باره ي چهن خياليكي ديكيه ي كورده وه] *

۱ - عشره تي كليجلي :-

نهم عشره ته (۴۲۰) مائلك ده بن له قه زاي بازار جيك ، له وه رگا و
 هه وار گهي هاو نيان نه ناگري داغه *
 تاین :- موسلمانني عه له وین *

زمان :- به توركي و كوردي شه دوين ، به لام توركي له زماني
 زكماكي خويان باشنر ده زانن *
 حسن ناغاي كورپي باقي سه روكي نهم عشره ته به :

ناوی دي	ژماره ي ماله كان
چه تال هويك	۲۰
كيرسي	۳۰

۳۰	تایفیت
۳۵	ره حسن
۱۱۵	هموو

۲ - عشره تی پینکالان : (چه قه لان)

نهم عشره ته (۸) دئی بهك دهبن له ناوچهی مهرهش داو یهك دئی له بازارجيك داو چه ند مائیکیش له بهتسن دا ، کۆكشی کورپی مهلا روکی نهم عشره ته یه .

دئی کانی نهم عشره ته :-

پۆله کانی نهم عشره ته له ناوچهی مهرهش دا له م دئی یاسه دائه نیشن :-

- ۱- چورکان ۲- نه سیران ۳- دافی پیر ۴- کهرامه ۵- سه رکۆشان
- ۶- علی محمد رش ۷- مورکی ، دئی کهی قهزای بازارجیکیش نه فاسانه که (۳۰) مائیک ده بیت .

۳ - عشره تی یوقسان :-

پۆله کانی نهم عشره ته ۳۷۵ مائیک دهبن و له ۷ دئی به کدا جیگیر بوون ، خانوو کاتیان پرنو بالیان به یه که وه داوه ، له نزیك ئنجیرلی قهزای بازارجیک دائه نیشن ، چه ند مائیکیشیان له مالانیا دائه نیشن ، نهم عشره ته موسلمانان شیعه مه زهه بن ، هه ندیکیشیان سوتنی بن ، له هجه یان کرمانجی به ، سه روکی نهم ختیه هه مه د ناوتی و مامیش ناغایه .

ز	ناوی دئی	ژماردی ماله لان
۱	میش	۵۵
۲	عہلی بہ گٹ	۳۰
۳	حسن خوجہ	۳۰
۴	تویالان	۳۰
۵	کورشکیان	۳۰
۶	نہ قدیل نہر	۱۰۰
۷	جوچایران	۱۰۰
	کوی مہمووی	۳۷۵

عشرہتی مہوایدی : Hawaidi

نہم عشرہتہ ۱۹۴۰ خیزاتیک دہین و لہ ۳۰ دئی بہ کدا جیگیر بوون لہ قہزای بیہسین ، ۶۵ خیزاتیکیان کہ لہ ۱۶ دئی بہ کدا نیشہ جین لہ سہرہتای ہاوین دا نہچن یو ، کوزاخ داخ ، زوربہی دیہانہ کانی نہم عشرہتہ بہ باخ و بیستان گہ مارو دراوون ، جوتیارہ کانی بہ شیوہ کی سہرہ کی گہ نہم بہرہم دین .

• موسلمانن و سونی مہزہب .

زمان :-

نہوسی دئی گہ ورہی کہ ۳۰۰ خیزاتیک دہین ہر بہ تورکی نہدوین ، بہ لام زوربہی زوری نہم عشرہتہ بہ کوردی نہدوین و ہندیکیشیان تورکی بہ باشی دہزائن .

• سہوگہ نہم عشرہتہ :

• شیخ ناغا زادہ لہر ،

که وروی نهم عشرده ته به و نه مانهش سه رو که کانی ترن :-
په شهید ناغا ، عهلی به گک عهلی ناغا .

[چهند تینینی بهک له یاردهی عشرده تی بالیانی کوردی وه] .
شیتیک له بابته میزووی نهم عشرده ته وه :-

نه زدار نه چهی نهم عشرده ته له ناوچهی میشار Mishar
ی نزیک ناراناوه Arghanna دائه نیشن و له چهند دئی به کدا پرشو
بلاو بوونه ته وه سئی کوپی سه رو کی نهم عشرده ته (۴۰۰) سال له مه ویش
هه ریه که یان بوون به گه وری کۆمه لیک و کوپی گه وریان له میشار
مایه وه ، دوانه که ی دیکه شی باریان کردوو له ناوچهی مالانیا جیگیر
بوون ، وهک ده لئین دانیشوانی دئی کانی ناحیهی چوقاس
اخو اسیندار له نه وهی به کئی له و برابانهی ، هه ندیکیش له م عشرده ته
به ریوانته ناوچهی سیواس و وان ، ، دئی بالیان ده که وپته ناوچهی
، وان ، .

زمنبرنامه:

ز	فهره	زمنبره دئی	زمنبره ماهه کان له	زمنبره ماهه کان له
۱	طالابیا	۱۷	۱۱۴۵	۹۸۵
۲	ناگهی داغ	۷	۶۸۵	۱۴۵
۳	حوسنی شوروور	۴	۵۰۰	۳۱۰
۴		۷۸	۲۳۳۰	۱۲۹۰

۷ دئی بان له نارچهی شاپورا دانهینین و نهوانهشی که ددهسته کین ۲۰۰

مانگکین نهپیت له هارینا مهسوو یوه نه کهزنو له شسافه کای دهورو

پهستان دهمه لکوه

له هارین دا بز هنوار گهی کوزستان روه ناگهینو په لگو له لهریزو

دیره سخت گهر دروست نه کین

مهسوو دئی کان جگه له ۱۰۰ دهورای نهپیت - یوه نه کین

ئەم خېلە لە مەيدانى جەنگ و ئەبەردا زۆر كارامە و ئازان ، دەولەتى
 عوسمانى گەلى جار ھېرشى بردۆتە سەريان و بەنيازى تەمى كىردى
 ئەو كەسانەى خۇيان لەخزمەتى سەربازى دزى بۆۋە ، خانو و مالى
 ئەس و تاندن ، عەشرەنى باياش مەردانە بەرپويانا دەتەقىنە و دە
 نەفتان دە كىردن ، ئەو مل ملان و راپەرىنە قالى كىردى وون ، لەناو
 عەشرە تەكانى دەولەتى عوسمانىدا ، كورد و غەيرە كورد شۆرە تو ناويان
 وەك پۇز بەرزو ديارە ، لە ھەموو كاتىكدا ئەتوانن (۴۰۰) تەنگى ئازە
 ھەرىكەى بە ۳۰۰ قىشە كەۋە بخەنە گەپ ، لە زستانى راپورد و دا گەنجىكى
 باياش كىچىكى لە عەشرەتى ئاتەمى ھەلگرت ، ئەو پرودا وە بارى ھەردو
 عەشرە تەكەى ئالوزان و دوژمنايەتى لە نيوان ھەردو كياندا دروست كىرد
 عەشرەتى بايان دوژمنىكى بەسەر سەختى تور كەكانە .

سەنگو پىوان :-

كود :- پوانە بە كە ۱۲ كىلو گەنم و ۱۰ كىلو جو ئەپىۋى .

لنگ دەكانە پىيەك

ئارىن = ۲۷ ئىنج

دراو پىارە :-

لېرە يەك دەكانە ۷ مېجىدى

مېجىدى يەك = ۲۰ قروش .

يارەى ماتەرى « تاكە و قران » :- لەم كانەدا بە كارنايەت .

نرخى ھەندى شت :-

گەنم :-

جو :-

كاوپىكى بە كسان بە ۱۲ مېجىدە =

دوو سالان به ۱۵ مجیدیه
گیسکی به کسالان به ۱۲ مجیدیه
دوو سالان « چتر » به ۱۵ مجیدیه

باری کشتوکال :-

گاسٹیک له دېشتا پوژوی ۵۰ کود گهنم توو ده کات ، به لام له لاپالو
گرده کاند ۲۰ - ۳۰ کود گهنم و ۱۵ کود جوو (۵) کود گال ده کات به
توو . له شوینه به رزو لاپاله کاند کزنو گهنه شامی و هیندیک
« گارس نابی » و تونیش ده چینن هیچ شوینه وارنکی مه رزه نیه له
ناوچه یه دا ، پرشت و پیره ننی زه وی ۱ به ۸ - ۱۰ به ، به تیکرا به ره می
ده شته کان زورتره له گردو لاپاله کان ، ناره زایی و بی دادی زورم له
جوتیاره کانی نم نازچه یه بیستوو به نایه ننی له باره ی کهم تووی به وه .

پاشه روکانی جهنگ :-

دانیشتوانی ناوچه که له ۱۶٪ سه رجه می گشت که می هیناو ، نازه ل و
مالاتیش له ۵۰٪ ی که می کردوو ، باجو سه رانه ی ده وله تیش که سه باون
به سه ر پوآه کانی نم عه شره ته دا ده گهنه (۴۱۰۰۰) لیره ی تورکی .

یاسای مولکایه تی زهوی :-

جوتیاره کانی ناوچه ی ناچه داغ جواریه گی به ره هم شه دن به
خاوه ن زهوی [ته ماشنی نه و سه رنجانه بکه که له باره ی کورده کانی
کورجیکه وه نوسراون] .

ناویش مالی عه مووانه ، خه لکی هیچ باجو پرسمیک ناده ن له بری

• ناو

- کوتایی هات -

پهراویزه کسان :

(۱) بهختیاری ، په کینکه له خټله گه وره کانی کورد له کوردستانی تیراندا ، هندی له میژوونووسه کان همیشه ههولتی نهویان داوه که جیاوازی مهزه بی تم خټله له گه ل زور بهی خټله کانی تری کوردا بکن به ناگریکی دوو بهر کی و دوزمناپه تی به و نیازهی که تم خټله کورده په سه نه بخنه خانهی خټله فارسی به کانه وه .

(۲) له هیندو که نداوی عه ره با ، وه ک جیشینی بالوتیزی عه ره بستان له (نه حواز) دا یشی ده کورده له گهران و تهی کردنی ده شته کانی (کارون) و شاخه به رزه کانی بهختیاری شدا هه مان سوارچاک و لیهاتوو بوو ، له م ئافارده دا گه یشته چله پویهی چابوکی و نازایه تی ، په کدوو سالی له پیش شه پی به که می جیهانی دا ، بو به شداری کردن و به دس هینانی « کاسی ، کتی برکتی - ی و درزش (کاریر) هه لیاں بزارد ، تم کتی برکتی به له و کانه دا له جیهانی و درزش دا به رزترین پروودا بوو « پاوه به راز به پم ، له سه ریشتی نه سپه وه ، .

سی . جی نه دمؤنز .

(۳) به لام نویل خوی دووره په ریز ده گرت که پوژنکی دیاری و کاریگه ری بیت له رووداوه کانی نه و پوژده دا « لورانس ، یش هه مان دووره په ریزی بووه - وه رگنپ - .

(۴) په کیک بووه له نه دمانی نه و کومه لهی که له گه ل نویل هاتونه ته کوردستان .

(۵) بو نه و پاپورته نویل که له سهردانی به که می دا بو ناوجهی دیار به کر نووسیه تی که وتینه به یجورو پشکینی له گه ل به ربلاو

• بهمان گه‌ی دراستانی رۆژه‌لآت و ئه‌فریقاناسی ،دا له لهندهن بۆ هه‌مان مه‌به‌ست په‌یوه‌ندی‌مان کرد ، به‌لام هه‌تا ئیستایش سووسه‌یه‌کمان نه‌کردوو . وه‌رگیره‌ران •

(٦) له دووای داگیرکردنی ئینگلیزه‌کان له سالی ١٩١٧دا ، کۆلونی ئه‌رنۆلد ویلسن ، په‌که‌م جیگری حاکمی سیاسی بووه له عیراق‌داو دانه‌ری ئه‌م کتیه‌یشه :-

Loyalties in Mesopotamia/BY A. T. Wilson.

(٧) ئیسلامه‌تی و خه‌لافه‌تشمینی :- له‌پاشی داروخانی ده‌وله‌تی عوسمانی و دابه‌ش‌کردنی مآلو میراتی یاوه نه‌خۆشه‌که به‌سه‌ر فه‌رنسه‌و بریتانیادا ، به‌آنج له‌پاش ئاوابوونی ئه‌ستیره‌ی خه‌لافه‌تی عوسمانی ، تورکه‌کان ده‌ستیان دایه‌ ئیله‌ دانی هه‌ست و سۆزی ئیسلامجیتی له‌ناو ئه‌و گه‌ل و نه‌ته‌وانه‌دا که به‌دریژی (٦٠٠) سال بوو ده‌یان چه‌وساندنه‌وه مآلو نیشتمانیان وێران ده‌کردن ، به‌آنج له‌پاش ٦٠٠ سال سه‌مه‌کاری و خوێن‌پشتن و چه‌وسانه‌وه‌ی نه‌ته‌وايه‌تی ده‌یان‌ویست کوردو عاره‌بو ئه‌بانو چه‌رکه‌سی به‌کان هه‌تیز به‌دن و به‌یانووی زیندوو‌کردنه‌وه‌ی کتیه‌یی خه‌لافه‌ت نشینی به‌سه‌ر‌کردایه‌تی خوێان ، بۆ ئه‌و مه‌به‌سته‌ چه‌ند تاقم و کۆمه‌لێکیان نارد بۆ ئه‌و شوێناوه‌ی که له‌ پاش جه‌نگی جیهانی په‌که‌م پزگار بوو بوون ، ئه‌وه بوو ئۆزدمیر پاشا که ئه‌فسه‌ریکی بایه‌به‌رزی تورک بوو ناردیان بۆ ناوچه‌ی په‌واندز له‌ کوردستانی عیراق ، به‌لام ئه‌م وه‌فده‌و کۆمه‌له‌کانی دیکه‌ش هه‌یجان بۆ نه‌کرا . وه‌رگیره‌کان •

(٨) شیخ عبدالقادر شه‌مزینی :- له‌ خێزانیکی تیکوشه‌ری کورده‌ په‌که‌که له‌ دانه‌رانی و کۆمه‌لی بووزانه‌وه‌ی کورد ، که په‌که‌م پیکه‌خراوی سیاسی و نه‌ته‌وه‌یی کورده‌ له‌مه‌ده‌یه‌دا ، کۆمه‌لێکی تر له‌ یاوه به‌ناوبانگه‌کانی

کورد له دانانی ئهو کۆمهلهدا به شداری یان کردوو وهك ئەمین عالی
 به درخان ، جه نزال شهریف باشا و ٥٠٠٠ له سالی ١٩٢٣ دا شیخ
 عبدالقادر کرا به ئەندامی « مجلسی مبعوثان » تورکیا ، له دوای تیشکانی
 شوێشه کهمی شیخ سعیدی پیران - ١٩٢٥ ز - شیخ عبدالقادر سعید
 محمدی کوپی دران له قه نازو و چوو نه پێزی ئهو شهیدانهی که له
 پێسای زبانیکی باشتر و دوا پوژیکی شهرفمه نداته ترا بو نه ته وه که یان ، له
 پێسای پزگار بوون نه دهسه لانی چه په لێ عوسمانی ، خوێنی خۆیان
 به خشی [ته ماشای کتیی] « القضیه الكردیه : ماضی الكرد و حاضرهم -
 القاهره ، عام ١٩٣ / ، لاپه پ ٥١٥ بکه .

(٩) دهسه لانی ئهرمه نی به کان :- ئهرمه نی به کان وهك نه ته وه کانی دیکه ی
 کورد و عارب و ئەلبان و ٥٠ به درێژه ی ٦٠٠ سال ، چاره ها هه لساون به
 شوێشی چه کدارانه دژی ده وه لته ی عوسمانی « زه قترین پابه پرنی
 ئهرمه نی به کان له سالی ١٨٦٢ ز دابوو ، که جووتیاره کانی ناوچه ی زه یتون
 دزی زۆرو سته می عوسمانی به کان هه لسان به شوێش ، ئهم پابه پرنه له
 ساله کانی ١٨٧٨-١٨٨٤ دا هه لێ دایه وه « له ١٨١٦ یشدا ئهرمه نی به کانی
 ناوچه ی (وان) دژی کار به ده ستانی تورک رابه رین .
 تورکه کان پابه پرنی ئهرمه نیه کانیان دل په قانه سه رکوت
 ده کرد . ئهم په وشته گلاوه ی عوسمانی به کان بو به هۆی
 توو په یی و ناپه زای ئه و و و یا « به و بیانوووه گوا یا ئه مانیش فه لهن ، به پرا ده یه ک
 په یمانی « سان ستی فانو » ی تیوان روسیای سه رکه وتوو وه ده وه لته ی عوسمانی
 ژیر که وتوو ی به زیو که له شو بانه ی سالی ١٨٧٨ دا مۆرکرا وه ، به ندی ١٦
 هه می ته رخا ن کرا وه بو مه سه له ی ئهرمه نی به کان و خرا وه ته ئوبالسی
 ده وه لته ی عوسمانی که پێوسته باری ئیداری و ئابووری ئهرمه نی به کان
 باشتر بکات ، ههروه ها له په یمانی به رلین یشدا که له حوزه ییرانی هه مان

سالدئا مؤركرا ، ئو مهرجهى دابىن كرددوو ، له پهيمانى بهرلين دا
 دهوله ته كانى ئوروپا ، بهريتانيا ، روسيا ، ئالمانيا ، فهرنسا ، نهمسا ،
 ناماده بوون جگه له دهولته تى عوسمانى و هه ندىك له گه لان و دهوله تانى
 بولقان ، سه رو كى گشت كه نيسه كانى ئهرمه نيش چوو بو بهرلين ، به و
 نيازى له كونفرانسى بهرلين دا به شدارى بكات ، به لام سه ربه رشت كه رانى
 كو نگره كه ريگه يان پو نه دا كه به شدارى دانسته كانيان بكات ، له گه ل
 ئه مانه يشدا به ندى (٦١) ه ميني پهيمانى بهرلين ته رخان كرا بو ئه وى
 دهوله تى عوسمانى بانگ بكات بو باشكردنى بارى ئيدارى و ئابوردى
 ئهرمه نى به كان ، وه ئيوسته ئهرمه نى به كان ، له نگرى ئيش و كارى
 ناوچه كهى خو يان بگر نه دست ، هه رچه ند پهيمانى بهرلين هه تا سالى
 ١٩١٢ يش مايه وه به لام به ندى ٦١ هه ميني ئهرمه نى به كان سه ره واويكى له
 لايه ن دهوله تى عوسمانى به وه لى نه خرايه ئيش ، دهوله ته گه وره كانى
 ئوروپا مه سه له ئهرمه نى به كانيان كرددوو به دارده ستى خو يان و به و
 بيانوو وه ده ميان ژه نددوو وه دهوله تى عوسمانى و ده ستيان ده خسته
 ئيشو كارى به وه ، ئه و ئيش نه ك له بهر خو شه ويستى ئهرمه نى به كان به لكو
 مرخيان له مولكه كانى يياوه نه خو شه كه خو شكردوو ، ئه و بارو دوخه
 هانى ئهرمه نى به كانى دا كه له رووى سياسه تى عوسمانى دا سه ريئجى بكن ،
 مه سه له كه گه يشته پاده يه ك داواى جيا بوونه وه و سه ربه خو يى بكن ، بو
 گه يشتن به و مه به ستريان ، په نايسان برده زور لاو په يوه نديان به زور
 شوينه وه كرد ، له داواى جه نكى جيهانى به كه م ئينگليزه كان سه رله نوئى
 لايه كى نريان كرده وه له ئهرمه نى به كان و كه وتنه وه ئيله دانان بو
 دروست كردنى دهوله تى ئهرمه نى كه دوستى خو يان بيت ، بو گه يشتن
 به و نه به سته ئينگليزه كان ته نها هه نكاويكيان نه نا ، ئهرمه نى به كانيش

به بی همت کردن به توپالی دواپوژ دستیان کرد به همپه شه و
 گوپه شه له کوردو غهیره کورد که شمخیر دهخنه سه ملی هموو
 موسلمانیکی نهو ناوچه بهی که به خه یالی خویان ده بووه
 ده وله تی دواپوژی نهرمه نی * دیاره گه لئی له ناوچه کورده کانش
 نه خرایه سه نهو ده وله نه - پروانه کنیی، د * کمال مظهر کوردستان
 له ساله کانی جهنگی جیهانی یه که مدا لاپه په ۲۴۷، ۲۴۸، ۲۴۹ * *

(۱۰) واتا ناوی میجر نوئیل - وه رگیپ *

(۱۱) سهیره !! ینگلیزه کان دا کۆکان نه کهن له بازار گانه موسلمانان کان
 بهه حال، به لام نوی چنگه ی سه رنجه بازار گانی موسلمانی کورد به
 نهها بهم دهرده برابوو یاخو موسلمانان کانی تریش - وه پگیپه کان - *

(۱۲) مه بهست له هیللی تاسنی بهرلین - به غدای ناوداره *

(۱۳) هیزه کانی روسیا تیه نهرمه نی به کانی چه کدار کردبوو، نه وانش
 که وتبوونه یش نهو هیزانه وه که له سالی ۱۹۱۹ دا ناوچه که یان
 داگیر کردبوو، نهو تیه نهرمه نی یانه بی په حمابه هیرشیان ده برده سه
 کوردو غهیره کورد * قه سابخانه و ویرانه کاری یان له هموو شویتیکدا
 بهریا کرد، نهو هیزانه وه ک حسن عه ره وه نه لئی له ذووبه ره وه
 شالوویان هتا: له قه قفاس و تورکیا خو به وه، وه پتر له (۶۰۰) هزار
 کوردی تیا کوزرا، بو زانیی زووتر له م مه سه له به وه پروانه :-

The Kurdis Hassan Ara Pa. London - 1965 Page 25.

نهوهی شیایو باسه حسن عرفه یه کیک بووه له جه نر آله کانی سوپای
 تیرانی، وه خوی له پرووداوه کانی مه هابادی خوتیاوی دا سالی ۱۹۴۶-۱۹۴۷

زیاوه ، ئەو کاتەى که قازى محمد گۆمارى مەھامەدى دروست کردووە
حەسەن عەرەفەیش دەورپێکی نامرۆفانەى بوووە لەو پرۆداوانەدا .

(١٤) ئەمە پرای نۆبەلە وەك ئەفسەدپێکی سیاسى پرای حەكۆمەتەكەبەتەى
كە خۆى ئەزانێ هەمیشە سیاسەتەى دوو بەرەكەى هەلئەبژیرى و لە هەمان
كاتیشدا پرای شەخسى جۆش و وتووە كە ئاشتەوايى باشترە
- وەرگیرە كان .

(١٥) ئەم هەلبەسە لە باشكۆى كوردى عىراقدا ژمارە ٣٢/٢٥/ك/٢
١٩٨٠دا بەناونشانى [سترانا دەركوش] .

(١٦) مەطەئ .

(١٧) بێ گومان ئەم لێكەبەسە هۆى ، جارپاكى ، ئینگلیزى نەو لە
خۆشى بەووە دروست نەبوو . - وەرگیرە كان .

(١٨) ئەرمەنى بە كان نەخسەى خۆیان كێشابوو ، گەلێى لە ناوچە
كوردەكانیش خرابوونە سەر دەولەتە خەيالێ بەكەى خۆیان ، هەرچەند
نەو ویلا بەتەنەش هیچ پێناسە بەكەى مێزوویى و نەتەو بەى ئەرمەنى تەسا
بەدى نەدەكران . - وەرگیرە كان .

(١٩) هەرچەندە ئەرمەنى بە كان خۆنى كوردیان زۆر پشوو بەاوكو
بایرانیشان كەمیان بێ نەكردوون ، بەلام لەگەل تێرۆكەى نوێلداين
- وەرگیرە كان .

(٢٠) قزلباش بە توركى مێزە سوور ، ئەو شیعانەى كە شوێنى
نەسا ئىسماعیلی صفوى كەوتوون ناوئراون قزلباش . - وەرگیرە كان .

(٢١) سولتان سلیم :- نۆهەمین سولتانی عوسمانى بە ١٥١٢-١٥٢٠ ،

• قسوالقوری ، که پاشای ممالیکه کان بوو له جهنگی مه سه نریک
حله به وه سوتان سه لیم سه ری یخ شوږ کرد - ۱۰۱۶ - ، ههروهه
سوریاو میسریشی داگیر کرد •

(۲۲) شایسماعیلی سه فهوی بی :- دامه زوینه ری بنه ماله ی سه فهوی به کانه
له ئیران دا ، وهك نه لین گویا به نه چه ده چیه وه سه ر ئیمام موسای
کاظم ، له کاتیکا ئیران له ئالۆزی و پشتوی دا نه زیبا به پاپشت خینه
تور که کان ئیشوکاری ده ولته تی خسته ئیز ده ست خوی ، شیروان و
نازه ره به بجان و سه رووی غیراقسی داگیر کرد له سالی ۱۵۰۲ دا بانگی
پاشایی بو درا ، به لام له جهنگی دجالدیران دا عوسمانی به کان به زاندیان و
سه ره که ی دوږان •

(۲۳) نازام نهو زه ره چیه نوئیل که ده ی کانه باسه که وه ، له کاتیکا
خوی له چه نه شویتیکی تری نه م پاپۆرته ی دا هه موو گومانیگ
دور نه خاته وه وه رگیره کان •

(۲۴) هه مان نه ریت له نه وروپای قونانی ده ره به گیا زور باو بوه
- وه رگیره کان - •

(۲۵) - مارک سایکس :- به کیکه له پسهوره تابه ته ی به کانی ئینگلیز له
ئیشوکاری ناوچه ی پوزه هلانی ناوه راشتا به گستی له یش جهنگی
جهانی به که مدا له باره ی عه نایره کانی نیۆ ده ولته ی عوسمانی ، وه
به تابه ته ی عه شایه ری کوردو عازب زانباریه کی فراوانی کو کردۆته وه ،
سوریاو نه ردن و سه له ستین و زۆربه ی ناوچه کانی ئیمبراتوریه تی
عوسمانی که راوه ، دانه ری نه م کتیانه شه

۱ - کتی دار الاسلام •

Dar Al - Islam, London 1904

2 — Caliphs last Heritage - Aslort history of the Turkish
Empire, London, 1915 p.p. 553-588.

(٢٦) - ئەو قائمقامە عەرەبێکی موسلمانێ لیبانی بوو .

٢٧ - جاف :- عەرەبێکی گەورە کوردەو بگرە لە ھەموویشیان زۆرتەر بەلەو پۆی ھاویشتووە بۆ ناوچەکانی کوردستان ، لە سەرەتاوە لە ناوچەیی جوانرۆ - کوردستانی تیران - دائەنیشن ئەم سەرەتایە دەگەریتەووە بۆ پۆزانی میرنشینێ ئێردەلانی بەکان لە سالەکانی ١٧ دەھەمی زاینی دا ، بۆ زاینی زۆرتەر لەم بارە یەووە پروانە کیتی : [العشائر الكردية بين الزابین - مؤلفه نى جى نار] وەرگیرى لە ئینگلیزی یەووە بۆ عەرەبی فؤاد حمە خورشید ، لاپەرە ٧٦-٨٧ .

(٢٨) بە داخووە لەم پاپۆرتەدا نەئی نووسیووە - وەرگیر .
٢٩ زنی کورد لە ھەموو زانی پۆزھەلاتدا بەو جیا دەگرتەووە کە چارشینو بەجە نابۆشی و لە ھەموو خوشکانی موسلمانێ ئازادترە ، بۆ زاینی زۆرتەر لەم بارە یەووە پروانە ئەم کتیانە :-

1- Kurdish Woman's Life by. Mrs. Hansen 1961.

2- The Daughters of Allah by. Mrs. Hansen 1957.

(٣٠) میلنجن :- ئەفسەریکی ئینگلیزی بە نەئی سەدەمی ھەژدەھەمدا ھاتۆتە ناوچەکانی کوردستانەووە ، وە کیتی "ژیانێکی ساکار لە ناو کوردەکانا" ی دانوو .

The wild life among the Kurds - London, 1870.

(٣١) روبرایکە لە خۆزستان - وەرگیر .

(٣٢) کشتوکال لە ٠٠٠٠٠٠ :- نوئیل خۆی گیل ئەکات یاخۆ ھەر ئەوەندە یان تیگە یاندوووە ، ئەگینا وولاتە یشەسازی بەکان نەک ، لە سەرەتاوە ، - وەك خۆی ئەلچ بەلکو ھەتا تیشتایش وولاتانی پۆزھەلاتیان بۆیە داگیر کردوو ھەتا دەستە و خواری بەرھەمی یشەسازی ئەوان بێن و

سامانی کشتوکالی گهلانیس کیش بکه نه وولانه کانی خویان ، تهنانهت لهم
 دوخی جیهانی تازمهشدا فایهآ نین که ولآتانی - وهک نه لین - د جیهانی
 سئیم ، له هه موو پروویه کی یشه سازی بهوه گه شه بکه نه وهنگاو بئین ،
 لهوانه به له هه ندی رووی یشه سازی بهوه دههت بده نه بالی نهو ولآتانه
 به لآم له پرووه گرنک و کروکداره کانی بهوه چیلکه نه خه نه ئیشیان •
 (۳۳) نهوی که هه مه ودوا دانه نریت بو فرمان په وایی تورکبا
 - وه رگیر - •

(۳۴) مالانیا :- شاریکه تیکه له له کوردو تورک و له سه ر پرووبری
 فوارته ، دانیشتوانی ۲۵ ههزار که سیک ده بن ، بو زاینی زورتر له باره ی
 نه م شاره به ناوبانگهی کورده وه بزوانه کیتی [کورد له میژوووی
 دراوسئ کایا] - سیاحه تامه ی نهویا چه له بی - ماموستا سعید ناکام
 کردوو به به عه ره بی و کۆپی زانیاری کورد له سالی ۱۹۷۹ دا بلاوی
 کردونه وه ، لاپه ره ۱۰۰-۲۶ •

(۳۵) واته دیمه تیکی زور قه شه نک - وه رگیر •

(۳۶) - تو بلتی هوی نه وه بیت که تیریان خواردوو له کاربه ده ستانی
 خویان و لاف و گه زافی نه وان هیچ سکیکی برسی تیر نه کردوو
 - وه رگیره کان - •

(۳۳) - گه لی له پوژمه لاتانس و گه پریده بنگانه کان که هاتوونه ته ناوچه کانی
 کوردستان ، به قوولی و شیوه به کی کاریگر له سه ر میوانداری
 کورده کانیان نووسیوه ، بو نموونه :- قازی ولیم دوگلاسی له کیتی دچهند
 ولاتیکی نه ناسراوو چهند مبلله تیکی پانکو خاوتین ، دا باسی کردوو که
 میوانداری کورده کان نهک هه ر خولک گه رمی به تیه به تنها ، به لکو

پنویسته ئەو خوڵکەیش لە خوینی کاپویتی ، کۆزێرە کە یەک ، سوور بکریت -
 پروانە ئەو وتارە مان لە بارە ی ئەو کتێبە وە کە لە لاپەرە ی پووشنیری
 کوردی - پۆزنامە ی عیراق لە ۱۹۷۷/۶/۳۰ بڵاو کراوە تە وە .
 (۳۸) - دە شو بەتتە یاسای ئینحساری عیراقی کە لە کۆتایی سالی
 ۱۹۷۵ دا هە لۆمە شایە وە .

(۳۹) - ئە نوەر پاشا : ئە فەرێکی تور کە ، لە ئە ستە موول سالی ۱۸۸۲
 لە دایک بوو ، بە کێکە لە پێرە سیتۆلی بە شو فینی بە کە ی تورک ، کە
 بریتین لە ئە م و جە مال پاشای خو ئێر پێرۆ تە لعت پاشا . ئە م پێرە لە سالی
 ۱۹۰۸ دا هە لسان بە کور دە تاییە ک دزی سولتان عبدالحمیدی دوو هە م ، لە
 قە ففاس و دە ر دە نیل دا سالی ۱۹۱۴-۱۹۱۸ ئە نوەر پاشا ئیدارە ی سوینی
 عوسمانی بە دە ست بوو ، بۆ قە لاجۆ کردنی ئە رمە نی بە کانی ئیو دە ولە نی
 عوسمانی ، لە هە موو کە س بە بە رو شتر بوو ، ئە و تە پە ففە ت ، پە ففە ت ، ولان
 زاده ، لە یاد دا شتە کانی - کە بە شتیکی لە حە لە ب بڵاو کرا نە وە - لە لاپەرە
 (۸۹-۹۳ دا) باسی ئە و دە کات کە ئە نوەر پاشا بە بیج بە ر دە بانگە شە ی دا وە
 کە ئیو ستە توخمی ئە رمە نی لە دە ولە نی عوسمانی دا ئە مینی و قە لاجۆ
 بکریت ، لە و کاتە دا کە لە نا و چە ی ، تور کستانی سو فیتی ، دا ئازا وە و
 سە ر پێچی کردنی سە ر بازی بە ر یابوو بوو ، ئە نوەر پاشا شایس خوی
 هە ل قور تانە ئە و ئازا وانە ، وە بە تێزە دانی ئینگلیز و ئە مریکا دە ستی کە رد
 بە هە لئانی خە لک دز بە دە سە لانی بولشویکە کان ، بە لآم لە ئە نجام دا بە
 دە ستی سو یای سوور لە سالی ۱۹۲۲ دا کوزرا ، ئە نوەر پاشا بە تە نها
 دوژمنی ئە رمە نی بە کان نە بوو ، بە لکو لە هە مان کاتیشدا پقی لە کور دوو
 عەرە بیش بوو .

(۴۰) - سولتان عبدالحمیدی دوو هە م - ۱۸۴۲-۱۹۱۸ بە زۆر داری و

خوئین پرتزی ناوبانگی دەر کردبوو ، له زمانه ئه ما بوو که قهسابخانه بو
ئهرمه ئی به کان دانرا ، قسه به کیش بو دز بکهین ئه وه تا میژوو باسی ئه وه مان
بو ده کات که ده ولته پوژناوایی و ریکخراوه زایوئیزمه کان به رتیلیکی
زوریان خسته به رده م سولتان عبدالحمید به و نیازهی دان بنیت به هه ئی
جوله که کاندایه نووس به لام بوئان شل نه بوو .

(۴۱) قارس :- ولایه تیکی بچووکی تورکی به دانیشتیوانی تیکه له له
کوردو تورکو ئهرمه ئی .

(۴۲) - ده ولته ئهرمه ئی :- ئه و ده ولته بوو که به پشتیوانی
هاو به یمانه کان ، له پاش جهنگی جیهانی به کم دروست کرا به لام زور
که می خایاند .

(۴۳) - تکایه چاوئیک بکیره وه به به راو پرتزی ژماره ۶ دا .

(۴۴) - کامران به درخان :- که له پیاویکی سیاسی و پوشتیبری کورده وه له
سالی ۱۸۹۵ دا هاتوته جیهان وه له کانونی به که می ۱۹۷۸ دا کۆچی دوایی
کردوو ، ئه م پیاوه هه لکه وتوو له به مهاله به کی سه رسه خت و تیکۆشه رد ،
ئه م خیزانه ته روه نه ی ولاتانی ترنو بی به شن له ژبانی وولاته که ی
خوئیان ، به مهاله ی تیکۆشه ری به درخانیه کان له پتسای مه سه له ی
په وای گه لێ کوردا که له پیاوو گه نه جیهانیان نارد به پای قه ناره و ناریکی
به ندیخانه کانی تورکیا ، زور به سه رسه خت وه خو بو رده وه بوون به
شو په سواری ئه م مه ی دانه کامران به درخان و جه لاده ت عالی برای له
سالانی ۱۹۴۱-۱۹۴۴ دا له دمشق گۆنۆری [هاوار] و (روناهی) بیان
ده رکرد ، وه له سالی ۱۹۴۳ دا له بیروت پوژنامه ی « پوژناوی هی یان
ده رکرد که به زمانی کوردی و عه ره بی ده رته بچوو ، وه له دووسالی

۱۹۴۳ تا ۱۹۴۵ پۆژنامه‌ی [ستیر]ی دەر کردو لاپه‌په‌کانی تهرخان کرد
 بۆ هیرش بردنه سهر بیرو باوه‌پی نازی و په‌گه‌زیه‌رستی •
 له‌مه‌یدانی په‌روه‌بده‌یشدا دوکتور کامهران به‌درخان له‌ قوتابخانه‌ی
 رۆژه‌لاتی سهر په‌ دانشگاهی سوربون له‌ فهرسه‌ زمانی کوردی
 نه‌ووته‌وه ، به‌ هیمنه‌تی نه‌و بوو به‌شیک‌ی تایه‌تی له‌ دانشگاهی ناوبراودا
 کرایه‌وه ، قورخ کرایه‌بو ئه‌ده‌بو زمان و میژوو که‌له‌بووری نه‌ته‌وه‌ی کورده‌،
 له‌ کۆنگره‌ جیهانی‌یه‌کانی زمان و میژوودا به‌شداری‌یه‌کی کارای هه‌بووه‌،
 به‌ باس و توژیینه‌وه‌ی په‌سه‌نو و پیره‌داری زمان و میژوو که‌له‌بووری
 کورده‌وه‌ نه‌و کۆنگره‌انه‌ی سه‌رقال کردوو • ماوه‌یه‌کی کم به‌ر له‌ مردنی
 خۆی هه‌موو ماڵ و دارای و سامانی کرده‌ قه‌به‌لی نه‌و که‌سه‌ی که‌ له‌ باش
 خۆی رینکراوینکی - مؤسسه - پۆشنیری و زانست بۆ زانیی زۆرتر
 له‌م باره‌یه‌وه‌ بره‌وانه‌ نه‌و وتاره‌ی که‌ له‌ گۆفاری « پۆژی کوردستان‌دا
 ژماره‌ ۵۵/حزیران/۱۹۷۹‌دا بلاو کراوه‌ته‌وه‌ به‌م ناو‌نیشانه‌ : « بۆنه‌ی
 کوچی دوایی زانی گه‌وره‌ی کورد • کامهران به‌درخان هه‌وه‌ ،
 خواتیخۆش بوو له‌ حوزه‌یرانی سالی ۱۹۷۰‌دا هاتۆته‌ عیراق و به‌کیکیشی
 بووه‌ له‌ نه‌ندامانی نه‌و کۆمه‌له‌ کورده‌ی که‌ له‌ گه‌ل نوتیل‌دا هاتوونه‌نه‌
 به‌رزایی‌یه‌کانی کوردستان • له‌ باش گه‌رانه‌وه‌ی به‌ ماوه‌یه‌ک عوسمانی‌یه‌کلن
 فه‌رمانی سینه‌داره‌یان دەر کرد بۆ خۆبو باوکی و سوره‌یاو جه‌لاده‌تی برای ،
 به‌لام توانیان دهریاژین ، کامهران و جه‌لاده‌تی برای پروویان کرده
 نه‌لمانیاو ههر له‌وی کۆلیجی یاسانسی ته‌واو کردوو ، دکتۆرایشی له‌
 هه‌مان باسدا هه‌تا به‌ پله‌یه‌کی به‌رز ، باوکی و سوریاش له‌ میسر
 گیرماهه‌وه .

(۴۵) - یانه‌ی کوردی :- هه‌ندێ له‌ پۆشنیریانی کورد له‌ سه‌ره‌نای نه‌م

سەدەبەوہ لہ ئەستەموول ھەلسان بە دامەزرانی ئەو یانەبە ، وە کو
 شیخ عبدالقادی شەمزینی و حەزانی بەدرخانێ بەکان و شەریف پاشا
 ھەندیکێ تر ، بەو نیازێ پۆلەئێ نەتەوہ کہیان یەك بخەن و داوای مافی
 پەوای خۆیان بکەن .

(٤٦) - مەبەست لہ پۆزنامەئێ سەربەستی بە کہ یانەئێ کوردی بە
 سەربەرشتی بەدرخانێ بەکان لہ ئەستەموول دەری ئەکرد .

(٤٧) - ئورفا - : «رەھا» یشی پێدەوترئ ، شاریکی تیکەئێ کوردو تورکە
 لہ نیوان دیجلەو فراتدایە ، دانیشوانئ ٤٥ ھەزار کەسێک دەبن ، لہ
 بەدەکانئ سێ و یینجئ زاینئ دا شوژەتئ بەوہ دەرکردبوو کہ پایتەختئ
 زانیئ و ئەدەب و پۆشنیری بووہ ٣ لہ سالی ١٣٣٩زدا موسلمانەکان دەستان
 بەسەراگرتووہ ، لہ بەغدادیشدا نزیک بە ساحەئ تەحریر گەرەکیک
 ھەینە بە ناوی « اورفەلہ » مووجەخۆرە گەرەکانئ کورد لہ کاتئ
 عوسمانئ دا لہ ئورفەوہ بە ھۆئ وەزیفە لہ بغداد جێگیر دەبوون ،
 میژووی ئەو گەرە کہ دەگەریتەوہ بۆ زیاتر لہ ١٥٠ سالیک - وەرگیرە کان .
 (٤٨) - مەبەست لہ کۆشتاری ١٨٩٥ و ئەو کۆشتارانەئ دوائ ئەوہ کہ
 دەزگای عوسمانئ بە پەسمی و غەیرە پەسمی ئاگریان خۆش کردووہ
 -- وەرگیر .

(٤٩) - کۆمەئیکئ تورکی تۆرانی باوەرن بە ناوبانگن لہ وەدا کہ بە
 کویرانە لہ ھەموو شتکئ تورک داکۆکی ئەکەن ، کہ لہ یوانئ ئەو
 جولانەوہبە سێ قۆلبە شوژتیبە ئەو و پاشا و طلەمەت پاشا و جمال
 پاشا خۆئ پێژ بوو ، ئەمانە بوون کۆدەتایان لہ سولتان عبدالحمیدی
 دووہم کردو دەستوریان لہ سالی ١٩٠٨دا بلاو کردووہ لہ سەرناوہ
 داویان ئەکرد کہ سنوور داہنرئ بۆ کردووہ کانئ سولتان عبدالحمید کہ

به خوتین پیتز ناوی دهر کردبوو ، وه که له لانی زیردست عوسمانی ماهی
خویان وهر بگرن ، بو ماوه به کیش ئهو گه لانه یان چه واشه کرد ، به لام
هه که ئیش و کار گه وته دهست سه رو کلاوی خویان پاشگهز بوونه وه
له هه موو گفت و گه زافیان وه به ئاگرو ئاسن وه لآمی ئهو گه لانه یان
دایه وه - وهر گپه کان - *

(۵۰) - مه بهست له و کۆنگره به که موسته فا که مال بهستی له گه ل
کۆمه له سه ربازی به کانی سه ره به خۆی و پتی پراگه یان دن که پئویسته دابربت
بو ئالۆزی وولانه که ی که خراوه ته ژیر پکینی هاوپه یمانه کانه وه .

(۵۱) - ئه وه ی تیکۆشایه بو پزگار بوون له چنگی ئیستعماری تورکی
به خوفیه ی ئینگلیزه کان ئه درایه قه له م - وهر گپه کان *

(۵۲) - مه بهست له جولانه وه ی نه ته وه ی کورده - وهر گپه کان - *

۵۳ - هه لێ نه ئیت بو گرتی ئهو کوردانه ی که له گه ل میجره نوئیل دان
- وهر گپه کان - *

(۵۴) - ئهو به درخانی یانه ی که له گه ل نوئیل هاتوون - وهر گپه - *

(۵۵) - که مال سالی ۱۸۸۱ له سلاتیک له دایک بووه باوکی جووله که یه و
دایکی یونانی یه ، چۆنه سوپاوه و پله کانی سه ربازی بسپی وه بووه به
سه روکی حزبی نیشتمانی تورکی و له سالی ۱۹۲۳ دا کرا به سه رکۆماری
تورکیا ، به گشتی دوژمنی کوردو عه ره ب و موسلمانه کان بوو ، یته کانی
عه ره بی لابر دو فوسینی کرد به ییتی لاتینی .

دوژمنایه ته کی سه ختی نه کرد له گه ل پیاوه ئاینی به کاند له زبیر
په رده ی هاوچه رخنی و تازه کردنه وه و گه پشتمنی به شارستانی بیته ی
پوژئاوادا ده ی ویست نه ته وه ی تورک له به یوه ندی شارستانی عه ره بی و

ئىسلامى دابىرئىت ، لە ۱۰/۹/۱۹۳۸ دا مردووۋ . [بىروانە گۆفادى
- التريه الاسلاميه - كه له شارى بهغدا دەر دەچى ژمارە (۸) ى سالى
(۱۹۷۶) ى زايى .

(۵۶) - كۆنگرەى سىواس :- سىفاس ىشى پى ئەو ترى :- لە باش تىشكانى
لەشكرى عوسمانى و داگىر كردنى ئەستەموول لە لا يەن هاوپەيمانە كانەوۋە ،
خەلفەى عوسمانى و حكومەتەكەى بوون بە دەسكەلاى هيزە
داگىر كەرە كان ، نالەم كاتەدا موستەفا كەمالى ئەفسەر كرا بە بىشكەرى
گشتى سوپاى عوسمانى لە ئەنازۆل ، ئەم وەزىفە تازە بە دەرفەتلىكى لەبارى
پەرخسان بو ئەم ئەفسەرە تور كە كە پەيوەندى بە سوپا و فەرماندە كانى
يەوە بىكات ، لە راستى دا ئەو قوماندانەش لە دلەوە هەتە قىرچان بو
وولانە كە يان كە بە دەست بىگانانەوۋە چەند كە ساسى و داماو بوو ، لە
۱۵/۵/۱۹۱۹ دا گەيشتە ئەنازۆل و چاوى بە ئەفسەرە پاى بەرزە كان
كە وتوو دەروونى خۆى بو والا كەردنەوۋە كە ئەيەوئەت هەتەسى
بەجولانەوۋە بەكى شوپشگىرى و وولانى لە گرىژنە دەرچوى بخانەوۋە
سەربازى راستە ، وە شكۆ و سامى وولات و كەرامەتى بىشيل كراوى
بەيتتەوۋە دۆخى جارانى ، ئەفسەرە كانىش زۆر بە گەرمى بىشوازي يان
لەو بىرو باو پە كرد ، هەر كە لەم ئەفسەرە دانىابوو ئىدى پىويشت
بو ئەرزەروم ، بو هەمان كار لەوئىش لە گەل پاى بەرزانى فەرماندەى
توركدا پەيوەندى كرد وە لە گەل ئەوانىشدا گەيشتە يىلانلىكى تايەتى بو
خويان ، كە حوكومەتى دەسكەلاى هاوپەيمانە كان بەجرت و فرتى مصطفى
كەمالىان زانى گويانانەوۋە بو ئەستەموول ئەمىش سەرىچى لەو فەرمانە
كرد و نەروئىشت ، وە لە ئەرزەروم و سىواسى دا بووجار كۆنگرەى بەست
گەلئە ئەندامانى ئەنجومەنى مبعوسانى ، عوسمانى كە لە ئەستەموول

دائه نیشن به شداریان کردوو له و کۆنگراندەدا ۴ وه هه موو به شداروانی
ئهو دوو کۆنگرمه هاتنه سه ر ئه وپایه که حکومه تکی شه رعی نیه و
دهمکه لای هیزه داگیر که ره کانه ، یۆسته میلله ت سه ریتیچی له هه موو
فهرمان و قسه به کی ئهو حکومه ته بکات ۴ پروانه یادداشته کانی مامۆستا ره فیق
خلمی - به رگی به که م •

(۵۷) - عه نره تکی که وری کورده له تورکیا •

(۵۸) - مه به ست له والی مالاتیایه - وه زگیپ •

(۵۹) - مه به ستی له شیعه یه ، رافضه یاخۆ روافض یه کیکه له پرتیازه کانی
ده زه به کانی ، ئیسلام که پکینی هه موو نیامه کانیان جگه له ئیسانی عه لی
له باش یتمه به ر په فر کردوو ، له دوائی دا له سه ر ئهو په فرمه یش پرایان
جیگیر نه بووه ، بوونه ته وه به چه ند پارچه یه که وه •

(۶۰) - له وانه یه هه تا کۆتایی سه ده ی (۱۹) نوزده هه میشی زمانی کوردی
لای ئه وروپای یه کان نه زانراو بویت ۴ به لام ئه مه ئه وه ناگه یه نیت که
چه نده ها لیکولینه وه ی پۆژه لاتنسی هه یه له بابته کورده وه ، به چه و
په گه زیان ، زمانیان ، وێژه یان ، که له پورو نه ریتیان ، ئه وه تا ۲۰۰ دو صد
سال له مه وه به ر زانای ئیتالی ، ماوریزو کارزونی ، هاتۆته کوردستانی عیراف و
له ناوچه ی ، ئامیدی ، دا ۱۸ سال ماوه ته وه ، کسیتیکی له باری پیرمانی
کوردی یه وه داناو ، هه روه ها فه ره نه کیتیکی کوردی - ئیتالی - داناو که
پتر له (۵۰۰۰) یینج هه زار ووشه ی تیا کۆ کردۆته وه ، له م ئاقاره دا گه لێ
زانای دیکه هاتۆونه ته کایه وه که لێیان پر کردۆته وه ، له وک سه یانه ،
زایا ، لیرکی رووسی میوللری نه مساوی ، س • مسیوتزی ئه مریکی ••
گه لیکتی تر ، بنواپه ووتاری - ئه وه ئی له باری زمانی کوردی یه وه
نوسراوه - پۆژنامه ی عیراق ۳۰/۷/۹۷۸ •

(۶۱) واتا نهوونده دمه لآت و تیکه لی یان نه بوو له گه ل کار به دده سته کانی تور کدا هتا نه وایش دیهات قووت بکه نه ووه و بیخه نه سر مولکه کانی خو یان و توماریش یان نه کن به په سمی هتا له باجیش قوتار بین - ودرگیره کان -

(۶۲) مهبه ست له و کومه له یه که به سه رو کایه تی نو ئیل هاتو ونه ته نه و ناوچه یه و ده یانه ویت بارو دوخی ناوچه که بزانی

(۶۳) مهبه ست له سهردانی یه که می نو ئیله بو نه و ناوچه یه - ودرگیره کان -
(۶۴) - دز به ده و له تی عوسمانی - ودرگیره

(۶۵) - له شیوازو داپشتی نه و بروسکه یه ووه بو مان پروون ده بیته ووه که مه سه له کان نالوز ده کری و بوختان و ده سه له بیس تیکه ل ده کن ، بو نه ووه ی بیرو لیکدا نه ووه ی خه لکی چه وانه بکن ، نه کرم به گی جمیل پاشا زاده ی دیار به کری که نه مان به چلیت و سووک ناوی ده بدن یه کینت بووه له ووشنیرانی کورد ، له به شدارانی پاپه پینی سالی ۱۹۲۵ ، له دامه زینه رانی کومه له ی «خو بی بوون ، بوو خو ی و قه دری به گی برای ده ربه ده ری ده سستی شو قی یه کان بوون ، خو بندنی بالای له نه وروپا ته و او کرد ووه ، رو لیک کی کاریگه ری بووه له پیک خراوه نه ته وایه تی یه کانی کوردا و دلسوزانه له یتاوی پزگاری گه له که یا تیکو شاهه ، نه کرم به ک چهند سالی ک له مه و به و له دیمه شق به و به پی پیزه ووه گیانی پاکی به خاک سپارد

(۶۶) حسین شریفی مکه ۸۱۵۲-۱۹۳۰ له ساله کانی ۱۹۱۶-۱۹۲۴ دا بووه به پاشای حیدراز ، له غه ربی و تهروه نه بوونا سالی ۱۹۳۰ ی مردووه ،

دوژمن به خوین تینووی عبدالعزیزی کوپی سعود بوو [دانهری خیرانی
سعودیهی تستان] چونکه عبدالعزیز له شوین نهو بووه پاشا - وەرگیره کان •
(۶۷) - مه به ست ینگلیزه کانه - وەرگیره کان •

۶۸ - مه به ستی له شیخ محمودی نهمره که گه وره به کی نیشتمان به رستی
به ناوبانگی کورد بوو ، چهند جاریک له کوردستانی عراقدا شوپرسی
به ریاکرد دزی ینگلیزه کان ، له نهمه نی ۷۵ سالی دا له به غدا له
۱۹۵۶/۱۰/۹ دا گبانی سبارد - وەرگیره کان •

(۶۹) - بازید :- خاریکه له تورکیا •

(۷۰) - مه به ستی له و کونگره به به که مصطفی کمال گرتی له نهمره رووم
- له مه به ر باسکراه •

(۷۱) - مه به ست له شوپشه کانی کورده له سه رووی عراقدا •

(۷۲) - خوینده واری زرنگ و هوشیار بوی ده رته که ویت که چوژن نایی
ئیسلام و به کیتی موسلمانان کان ده کهن به پرده و بیانو بو شه و هی گه له
ژیرده سته کانیان که ۶۰۰ ساله شه بیان پره تین و خوینیان ده مژن هه ر زیر
ده ستهی نه وان بن - وەرگیره کان •

(۷۳) - نهمش شه و به ری چه وانه کردن و ده به نگی به که عه رب یا کورد
نه گه ر له وان جیا بیته وه ناتوانیت بزی و پیوسته هه ر له ژیر پکیفی
عوسمانی دا بزین - وەرگیره کان •

(۷۴) - (باش قه شهی) نهمه نی به کان له نهمریکا به شیکه پراگه یاندنی له
هموو ده وله ته پوژناوایی به کانا ته رخا ن کرد بوو بو خزمه تی ده وله تی
نهمه نی که له هیچ لایه که وه سیمایه کی دیار نه بوو ، وه پرو دا وه کان و

لوشت و بېرى ئەرمانى به كانى كهوره ده كوردو فووى تېده كردن ، بهو
نيازمى سۆزو بهزه بېرى ده ولته كان به لاي خويانا پاكيشن و به شتوبه به كى
كارىگه تر يارمه تى يان بدن .

(۷۵) - مه بهست لهو كوردانه به كه له گه ل مېجهر نو تېلدا هاتوون بو
كوردستان .

(۷۶) - واتا به يو نه ديمان له گه ل به ريتانيا زور ئالوز ناكه ين .

(۷۷) - هه موو ئه و مېزانه يش له يىگانه كان دلان كرمى به - وه رگېره كان .

(۷۸) - هېزىكى نيزاميه پاراستن و ئاسايشى ناوخو له ئهستوى ئهوا بوو .

(۷۹) - ترس و سامه كيش هوى ئهوه بووه كه بارو دوخى تور كيا به
گشتى و كوردستان به تايه تى له و كاته دا ئالوزى و بشىوى تيا بوو به تايه تى
له و ناوجانه دا .

(۸۰) - كياختا ، كېخته ، كخته : كه وتوتنه سهر پروبارى - كېخته سوو -
كه به شىكه له به شه كانى فورات ، وه كه وتوتنه باشوورى روژه لائى
مالانباوه كه ۶۵ كم له وئى وه دووره ، له سه ده كانى ناوه پراستدا مه له ندىكى
گرنگ و شوره تى بووه ، پردىكى تىدا به مېزووى پوئانى ده گه رته وه بو
پوئانى سېنموس سايدوسى پوئانى (۲۰۰) زاین .

(۸۱) - له ده فه كه دا هېج نه نوسراوه - وه رگېره كان .

(۸۲) - بهراى من و ونه ي (قورخ) پې به پېرى دىحتكار ، موه رگېره كان .

(۸۳) - له روژىكى وا قاته و گرانى دا ، واتا شېخ حه مه كهش مناله
ئهرمانى ده گرېته خوى و * له ده مى مال و منالى باروو ده گرېته وه و ئه يدا
به و مناله !! - وه رگېره كان .

(۸۴) - وا دياره مه بهستى له ئافارى سياسى به - وه رگېره كان .

(۸۵) مەبەستى لەو جەپاۋو تالانە بەناۋابانگەيە كە لە لىفرىول لە
سالى ۱۹۱۹دا پرووى دا ، خەلكىكى زۆرىشى تيا كوزراۋ قولايى دەروونى
كۆمەلگاي بەرىتاني هەزان - وەرگىرە كان - .

(۸۶) - هەنانو تىزەدان گەلىك شىۋەى بوو : بارەو يوول ، نىلەدەنى
تائرى پەگەزى و ئاين ، هەنان لە هەمان كاتىشدا هەپەشە - وەرگىرە كان .

(۸۷) - پۆزنامە نووستىكى فەردەنسى يە :- بە بەرىتلو پارەى تور كە كان
كىتىكى دانائو قەسابخانەى ئەرەمنى يە كانى بەدرۆ خستە ئوبالى كوردە كان
- وەرگىرە كان - .

(۸۸) - ئافرەتى كورد هەتا پادەيەك ئازادترە لە ئافرەتە كانى ترى
دراوسى ، مېردە كەى لە مائىش نەبىت ، زۆر هەزارىش بىت كەچى بۆ
ئىشۋازى و بەپى كوردنى ميوان زۆر ئازادە ، بەبى عەباۋ چارشىۋو لە گەل براۋ
ياۋاندا ئەچن بۆ ئىشۋگارى ئار دەشتو دەر ،

(۸۹) - عەشرەتىكى گەۋرەو بەھىزى كوردە لەسەر سنوورى ئىيرانو
توركا نىشتەجىن - وەرگىرە كان .

(۹۰) - پەشە دېكى بى ئەلئىن و جۆرە پروو كىكە لە گوپز ئەجىت و لەباش
كردنەو بەرە كەى پەش ئەبىتەو - فەرەنگى زانىارى - دانەرى مامۇستا
كەمال جلال غرىب - وەرگىرە كان - .

(۹۱) - وانا بە كرپار لە گەل بازرگانە كاندا ئىشان كردوۋ - وەرگىرە كان .

(۹۲) - كاتى نوسىنى يادداشته كان لە سالى ۱۹۱۹دا بوو - وەرگىرە كان .

(۹۳) - جيسه كان يه كينن له كه لانی دیرینی ناسیای بیچووک ، ه کو کیتس ،
یاخو د تهرابلس ، پایته ختیان بووه ، به شیکي زوری ناوچهی نه نه دۆل و
ناماوه یه کی زوریس حه هب خرابووه سه ر وولانه که یان ، چهند کۆمه لیکي
زوریسیان له زمانی ئیراهیم پیغه مهردا وه له ناوچهی «حبرون» ی
فهلستین دا نیشته جی بوون ، حه زردتی ئیراهیمیش به کیکی له خویان
کرد به خه ایغه ی خوی که ناوی (مه ره) بوو .

له سه ده ی سیازده هه می یتس زاینی دا جیسه کان له زیر فرمانده ی
چهند پاشایه کی به زاخو ده سه لاتندارا که یشته پۆپه ی شکۆو ده سه لاتنداری ،
بو ده سترکنن به سه ر ناسیادا شانیان له شانی فیرعه ونه کانی میسرو پاشاکانی
ناشوور نه دا ، ناشوری به لان له سه ده ی ۹ هه می یتس زاین دا سه ریان
پن شوپ کردن ، شوینه وازی زوریان هه یه و زانایان له م دوایی یه دا په رده یان
له پووی نه و شوینه واران له لابر د - وه رگیره کان .

(۹۴) - وانا به فرمانی پرسی ده ولته تی عوسمانی وشه که گوزاوه
- وه رگیره کان .

(۹۵) - بنواره به راویزی ژماره ۷ له بابته نسیلام چه تی گشتی یه وه
- وه رگیره کان .

(۹۶) - له و باوه په داین «کوود» نه و بووته یه که تیسته یتس له ناوچه کانی
گه رمیان دا به کاردیت ، لادی کانی سه ره وه یتس ته نه که ی بو به کار ده هتین
- وه رگیره کان .

(۹۷) - به مه زه نم په طلیک باتمانه که ی لای خو مانه - وه رگیره کان .

(۹۸) له تینی ژماره (۲) دا نه بزار ناغا برای حاجی شیخ ناغا بوو ،
بوچی لیره دا بوو به نامۆزا ؟ - وه رگیره کان .

(۹۹) - پيوه رينكي كيشمانه‌ي نينگليزي به و ۱۱۲ باوه‌نده - وه رگير -
(۱۰۰) - وايزانم خاله :- خهرواره كه‌ي لاي خوئمانه كه نه‌كاته ۶ ته‌نكه
- وه رگير -

(۱۰۱) - فه‌نگه‌لاني نه‌و زهمانه له‌ناو كوردستاندا له‌يئس ۱۱ تيري
نينگليزي دا ناويان نه‌مانه بووه : وه‌رندل حسكه ، وه‌زپ ، همه‌ته‌قي ،
مه‌عدن ، لاكل ، زيرسافي ، چه‌ته ، ۳ تير ، پرووسي ، قريشه‌يش له‌وانه‌يه
حسكه‌ي لاي خوئمان بيت كه فه‌نگيكي كورته‌و له كورده‌واري خوئماندا
فيشه‌كيان به ته‌ره‌قه‌ي فه‌نگي وه‌رندل بو‌پر كردونه‌وه - وه رگير .

(۱۰۲) - بگره ده‌شي‌يئه‌هوي قاتوه‌گراني - وه رگير -

(۱۰۳) - له‌لای خوئمان پي‌ي نه‌ئين : چاو‌كه‌زال ياخو مه‌پري چار .

(۱۰۴) - له‌كاتي نووسيني يادداشته‌كانه‌وه - وه رگير -

(۱۰۵) له‌و پروا‌يه‌دام له كوردستاندا زين‌دروو هه‌ر يئو بووه ، به‌لام
مه‌به‌ستي نوئيل له‌سه‌ر زينه‌كه ئافروته‌هي چني دوريه‌ ناوچه‌ه‌بي
ئافروته‌يش له‌به‌ر باري تا‌يه‌تي له‌دروست كردنيا به‌شدار بو‌بن
- وه رگيره‌كان -

(۱۰۶) - له‌هه‌ندي ناوچه‌پي‌ي نه‌ئين تالوو - وه رگير -

(۱۰۷) - ده‌م‌ودروي ته‌رمه‌ني به‌كان بوئي نه‌وه‌ي لي‌ديت كه زور ناوچه‌و
زه‌وي ده‌خه‌نه‌سه‌ر ده‌وله‌ته‌خه‌يالي به‌كه‌ي خوئيان ، وه‌ك :- خه‌ربوت ،
دياره‌به‌كر ، هه‌كاري و بازا‌چيك . پروانه‌نامه‌ي دكورا‌ي اوس نه‌مباريان
يريقان سالي ۱۹۵۶ كه به‌دريزي نه‌مانه باس ده‌كات ، هه‌رچه‌ند هه‌و
ناوچانه‌يش له‌پرووي ميژوو واقعه‌وه‌هي كوردن ، له‌لايه‌كي تریشه‌وه

کار به دسته کورده کان دهمان زه ندۆته ناوچه گانی نهرمه نی و له جه رگه ی ناوچه نهرمه نیه گاندا زه وی زۆرو به ربلاویان کردوو به مولکی خۆیان .

بنواره کیتی :- د کوردستان له سالانی جهنگی جهانی یه کم دا

نووسینی دکتور کمال مظهر احمد لاپهره (۲۴۱۵) - وەرگیره کان - .

(۱۰۸) - عوسمانی یه کان به شیوه یه کی زۆر ناله بارو بی ئابروانه دهستان ته خسته سه رژمیری یه کان و پۆخله یان ده کردن ، به تایه نی دهسکاری ، زماهی نه ته وه ناتور که کانیان نه کرد وهك عه رب ، کورد ، نهرمن ، ... ته وه تا میچهر نویتل یش که یشته ته گیانی و ئابروویان باشتر ته بات - وەرگیره - .

(۱۰۹) - به لهجه ی کرمانجی خوارووی پی ته ئین شیربایی و ماره یی - وەرگیره - .

(۱۱۰) - وانا د ارمل ، پیوه ییاو له سه ر کیتی پیوه زن - وەرگیره - .

(۱۱۱) - الاحتضار ، به لام به م شیوه یه بنوسریت ته واوتره :- گیانکه نیشت - وەرگیره - .

(۱۱۲) - نهمه له هه ندی ناوچه ی کوردستاندا پی دی دهوتریت کۆته لو تالایی - وەرگیره - .

(۱۱۳) خوالیخۆشبوو جه لادته ته مین عالی به درخان پروونکردنه وه یه کی بلاو کرده وه ، تلبا دوو باره ی کرده وه که سووره له سه ر ته وه ی خیزانه که ی هیچ به لگه و قه واله یه کیان نه بووه و نه بو ته وه ده نگ و باسه ، به لام ته وه یشی و توه که له وانیه بچنه وه سه ر [خالدی] یه زیدی - وەرگیره کان - .

(۱۱۴) سولطانی ۱۱ یانزه هه مینی عوسمانی یه کانه ، مزگه وتی به ناو بانگی

له ئەدرنە دروست کرد - وەرگێڕە کان •

(۱۱۵) بە بیری ئیمە هۆی ئەو داروخان و هەرس هێنانە ، که ئەشوبهت بە وەکو هەرس هێنانی ئەمارەتی ئەحمەدی کورو ••••• بەنەمانینی یەکه بوو له کاتی زۆر ناسکدا خراوە ته گەر ، بەرادە یەکه هەرکەس سەر نەخەفتینی بۆ خەلافەتی عوسمانی و ••••• تەلّاقی دە که وێ و فری بەختزانی یەوە نامینی !! - وەرگێڕە کان - •

(۱۱۶) سولتانی ۱۰ هەمی عوسمانی یەکانەو لەهەموویشیان شوپۆرتی ترە ، خۆی سەر کردە ۱۳ هێرش کردوو ، ۱۰ یان لە ئەوروپادا ، ۳ یان لە ئاسیا ، سنووری سولتان نشینه کەمی گەورەتر کردوو ، یاسا و شەریعەتە کانی تۆمار کردوو ، هەر له کاتی ئەمدا بوو ، وولات ئاوەدانو بووزاوەتر بوو - وەرگێڕە کان - •

(۱۱۷) شارێکە که نووتە ناوچە « ما بین النهرین » و لەسەر پوباری جەنجە ، دانیشتوانی ۱۵ هەزار کەسێک دەبن له کۆنەو بە شوپۆتی قوتابخانە و مەدرەسە ئاینی یەکان ناوبانگی دەکردوو له نزیک ئەم شارەداو نە چله کانی سەدەئێ نوژدە هەمدا ، جەنگی تورک و ئیبراهیم پاشا قەوماو - وەرگێڕە کان - •

(۱۱۸) ئیبراهیم پاشا ۱۷۸۹ - ۱۸۴۸ له « روملی » ئەدا یکه بوو ، له قاهرەش مردوو ، کۆپی محمد علی پاشای گەورە یە که بەرە گەز کورده ، سەرکەوتە بەر بۆلۆه کانی ئیبراهیم پاشا بوو بە هۆی سەرکەوتنی سیاسی محمد علی پاشای باوکی ، له « صید » ی مصردا زال بوو بەسەر ممالیکە کانا ، له دورگە ی عەرەبی دا زال بوو بەسەر وەهابی یەکانا ، له « موره » ی شیدا زال بوو بەسەر یونانی یەکانا ، له سوریا و آناتولیشدا •

(۱۱۹) دورگه به کی یونانی به له ده ریای سپی ناوه پراستا ، دانیشتوانی (۳۹۰) هزار که سبک نه بن ، شاره کانی سه ر پوخی ده ریای ناوه پراستا به ناوبانگن وه کو شاره کانی « لوکاندی » - وه رگیره کان - •

(۱۲۰) عوسمانی به کان هر کاتیک که وتنه مه ترسی و کورسی به که یان لهق بوو بیت ، توانویانه ناگری ئیسلامه تی له دلی گهلانی ناتورکا نیله بده ن و پریان بکن ، نه و گیانی ئیسلامه تیه زور به پیسی و نامهردانه بو به رزه و ونندی تایه تی خو یان به کارهیندوه ، نه وه تا ده سه لاتی عوسمانی به کان ، نه میری گه وری به درخانی و ۲۰۰ پیای جه نگاره ری ناواره و ته رونه ی کریت کردوه ، که چی له ویش نیله ی داو و به ناوی غه زاو کوفروه وه له خسته ی بردوون ، نه یان دا به گزی شو رشگیره یونانی به کانا که نه وانیش وه کورده کان زبرده شته و چه ساوه بوون و نازادی سه ر به خو یان داوا نه نه کرد - وه رگیره کان •

(۱۲۱) صالحیه :- ئیسته گه په کیکی کوردنشینی دیمه نسقه - وه رگیره کان - •

(۱۲۲) سه ر کرده ی کوردی به ناوبانگ [صلاح الدین الایوبی] نه تکریت سالی ۱۱۳۸ز هاتوته دنیاوه له سالی ۱۱۹۱زدا له دیمه شق له دنیا ده رچوو ، دامه زرینه ری ده وله تی نه یوبی - یه وه له کاتی سه لیبی به کانداه گه وره ترین پاشای موسلمانانه کان بووه ، له جهنگی «حطین» دا سالی ۱۱۸۷ز سه ر کهوت به سه ر سه لیبیه کاناو نودوسی سه نده وه ، له گومناخی و نه فس به رزی و نازایه تی و بی فیزی دا شو رته تی بووه - وه رگیره کان - •

(۱۲۳) - نه وانیه که نوئیل باسیان نه کات هه موویان مردوون ، ناخریان

دكتور كامهران بدرخان بوو كه له كانوونى يه كهمى ۱۹۷۸ دا له دېا
دهرچو - وه راكيې - *

(۱۲۴) - شازېكه له نور كيايه و دانېستوانى ۷۰ هزار كه سېك دېن سه
تريكي شم شماره دا بوو سالى ۱۸۲۲ ز نيراهيم پاشاى كوپى محمد على
پاشاى كهور ، سوباي عوسمانى يه كانى شكاند ، گه لى شوبنه واړى ميژوون
تيا هميه *

(۱۲۵) جه لاددت به درخان :- له ۲۶ / ۴ / ۱۸۹۷ دا له خيژانكي ديارى و
ساماندار له داك بووه ، بنه مايه كى سياسى و پرونسيرو و همستكي باشو
ناسكى بووه ، نهمين پاشا به درخانى باوكى بو ته واو كړدنى خوئيدن ناردى
بو ته سته موول و كوليجى ياسازانى له وئى ته واو كړدووه ، كه موسته فا
كه مال جله وى كارى تور كياى كه و ته دمس و سام و جه به روى خوى نواند ،
فهرمانى ده ر كړد كه نهمين پاشا و ۳ كوپى له سندهاره برى ، به لام هر
چواريان خويان ده ريز كړد ، له سالى ۱۹۲۵ دا كامهران و جه لاددت و
سوريا خويان نه يانده وه شوپشه كهمى شيخ سعدي پيران له تور كيا و
ده ستان دا يه وه سه ر به رشتى و ريكخمتى نه ندامانى جولانه وه
نهمى يه كه يان ، كه پنه و اتى يان له شىخي شوپشگير ده كړد ، به لام
كه شوپشه كه نوشتى هتا و شىخان له سندهاره دا ، جه لاددت يش له
۲۵ / ۸ / ۱۹۳۰ دا په ناي برده بهر سوريا و له وئش مايه وه هتا له
۱۵ / ۷ / ۱۹۵۱ دا مردن يه خهى گرت گه لى پروژنامه ي ده ر كړدووه
ديارى ترينان پروژنامه ي «هاوار» و «پروناهي» يه ۴ شم كه له پياوه
پروژنامه نووسيكى كار هم و شماره زا يه كى باشى زمان و نه دى كوردى
بووه ، نهمانى و نهره نسى و پرووسى و ئينگليزى و توركى و عربى به ته واړى
زانپوه ، چند نه و سه رچاوانه راست گون كه ده ئين به راستى جه لاددت

(۱۲۸) - که مالی به کان و تاقمه کانی ئیتحادو تهره قی که له لادی کانی کوردو تورکا ئه سوورپانه وه :- نه یان هیشت نوئیل و هاوپی کانی بگه نه نهجامیکی ووردی سه زمیری نه ره منی به کان و خپله کورده کان ، سه پیترا به سه نوئیل و هاوپی کانی دا که به به له بگه پنه وه بو حله ب - وه رگیر - •

(۱۲۹) - کونگری ناشتی - یاخو کونگری سولج :- ئه م کونگری به نه پاریس سازکرا بارو دوخی جیهان و نه جام و باشه رو کانی جهنگی خسته ژیر لیکۆلینه وه ، یاخو به شی کردنی وولانه بچوو که کانی پۆزه لاتنی په چاو کرد •

(۱۳۰) - به شی به حالی خۆم پر به پر له و په ره گرافه نا ئه م به لام به بوچوونی من و نه وه ی له یاسه کانی تری دواپی دا ده رته که ویت ، مه بهستی له دچینه کۆمه لایه نی به کانی ، نه و عه سه تانه ن که له دی کانا جیگیر بوون ، هه موو یاخو زۆر به یان له به ک هۆزن - وه رگیر - •

(۱۳۱) - له چی که متر نیه له واقع یاخو له توماره ده وله تی به کان - وه رگیر •

(۱۳۲) - مه بهستی له وه زاره تی جهنگی به ریتانی به - وه رگیر •

(۱۳۳) ناشکرایه له پۆزمیری پووسی - نه ره سه زوسکی کاری کردۆنه سه ر کوردی تورکیا ، له پۆزگاری چاره کاندای تانه ره که وتی شۆرشى ئوکۆ به ریش له رووسیا وۆزمیری نابو او به کارده هینرا - وه رگیر •

(۱۳۴) - ته باخ :- ده بیج له ته پاکه وه هاتبی ، که مانای توتنه و له و مانگه شدا نووتن بی ده گات - وه رگیر - •

(۱۳۵) نازانم مایسی له کوئ وههینا بو قوتی کردهود ههروهه بهشی
(۹) یش مایسی تینا هه لوقاندووه - وه رگپ - *

(۱۳۶) باری پوسنیری کورد به گشت وویزه به تایه تی وهك
گهلانی نری ژیردهستی عوسمانی به دریزه ی (۶۰۰) سبال
فه رمان په وایی یان توشی لاوازی و یغلیجی بووون ، له هه مووی
بی ئابرو وانه تر شه و بوو که له ساله کانی درایی دا دهستان دایه
په گه زبه رسنی و به ناک کردن به تورک ، به لام باری زیان گوپاو له
سه رتای ئه مه سه ده یه وه کوردی بوو به زمانی په سمی له هه موو
ناوچه کانی کوردستانداو له قوتابخانه کاتا به کوردی ئه خوئیرا *

بو زاین زورتر ته ماشای ئه و وتارمان بکه ن که له سه ر کتیی
* خوئنده وه ی کوردی ، ، دانه ری جمال جلال ، نه ۱/۴/۱۹۷۹دا
نوسراوه - وه رگپ - *

(۱۳۷) - له باره ی خوشه وستی و شه یدایی کورده کان بو ئازادی و
سه ربه ستی یه و باسیل نیکی تین له لاپه ره ۶۸ ی کتیی الاکراد زدار
الروائع ده ری کردووه ۳ پوژه ه لاتناسی فه ره نس ی به ناو بانگ لوئیس ماسیون
پیشه کی بوئوسیه] *

ده لئی :- کورده کان جگه له سروشتی توندو تیزبان ، پاله واناته یش
پارێزگاری له ناموس و شه ره فیان ده که ن و شه یدای ژبانی سه ربه ستین
جاریک سه روکتکی کورد له هیرشکی حافظ باشادا ، سالی ۱۸۳۷ به دیل
ئه گیرئ و دوژمنه تورکه کان گهت و به ئینکی منمه ی بو هه ئه رپون ، به و
نیازه ی پئ و شوئیی سه نگه ری شوپشگیره کورده کانیا ن پین بلیت ، به لام

ئەوېش مەردانە ۋە ئەمى ئەو بەرتىلانەى ئەدايەۋە :- سەرۋۆكى كورد
 ھەرگىزاۋ ھەرگىز نايىتە چاۋساغ و تانجى بىگانە كان ، دور پۆزىش خرايە
 زىر ئازارو ئەشكەنجە ، ئەوېش ئاگرى پقو كىنەى پاشاى دانەمركاند
 ھەتا مەنچە ئىك پۆنى قرچان و خستىە ناۋى يەۋە ، بەۋ شىۋە يە دانى
 بەخۇيا گرت و ئەو مردنە پر شكۆيەى بۇخۇى ھەلزارد - ۋەرگىرە كان •
 (۱۳۸) - بەلام كورپو ۋەچەى دورمىنى باوك بۇ نايىتە دۆست لەگەل ۋەچەى
 باوكىدا !! بۆچى دپ كەزىى تۆلەۋ دلىس بە خويىنى ۋەچە كانى داھاتوو ئاۋ
 بدرىت ، گەلى جارىش لەلايەن بىگانە كان ياخۇ ئاغاۋ ستەمكارە كانى
 خۇمانەۋە كىانى تۆلەۋ سەندن بە ئاۋزۋوى خراۋەتە كار ، ئەوېش لە ياد
 ناكەين كە مەندى جار دورمىنى گەل بۇ گىرە شىۋىنى و ئازاۋە نانەۋە لايەك
 لە خىزانى ، يالە عەشرەتى ، يالە نەتەۋە يەك ئەگرن و ھانى ئەدەن
 دزى لاکەى تر ، لەم كاتانەدا ئەم بەندە ئەبىزى ، ئەمەش لايەكى تارىلى
 ئەم بەندە يە - ۋەرگىرە كان - •

(۱۳۹) ئالېرەشدا: پوون ئەيتەۋە كە كوردە كان گەلىك تىنۋوى
 ئاشتى و دۆستايەتىن ، جەزبان كردووۋ دۆستيان زۆر تر بىت ، لەلايەكى
 تىشەۋە بەچەكى دەستى خۇيان و بە دىۋە يىسە كەيا خستوويانەتە تىش :-
 كردووۋ بەچەكى دەستى خۇيان و بە دىۋە يىسە كەيا خستوويانەتە تىش :-
 مروۋف بىۋىستە پىنگە نەدات و كارىكى ۋەھا نەكات كەس بىتە دورمىنى
 چونكە مروۋفى دورمىدار ناۋى بىن مردوو !! - ۋەرگىر - •

(۱۴۰) - بە يىچەۋانەى دانەرى كىتى (پابەرى گەپىدە بىگانە كان لە
 عىراق) ، مولتى پۆزھە لاتاس كە دەلىن :- مروۋفى كورد پوو خۇش و
 خۇشە شەربەۋ بەلايەۋە ميواندارى زۆر بەپىزو گونگە ، ھەر كەسىك
 بەسەى بۆھىتى خاۋەن پەنا (سايە) زۆر بەشەرفەۋە دەى پارىزى و

داکۆکی لەسەر دەکات ، بۆ زۆرتەر زانیین لەم بارە یەووە برۆوانە کتییی باسیل
نیکتین لاپەرە (٦٦) .

(١٤١) - دیارە مەبەستی لەو یەووە کە کوردەکانی تورکیا ، نیشتمانی گشتیی
کە تورکیا و دەوڵەتی عوسمانیی یە ٤ بە بیج بایەخ تەماشای دەکەن
- وەرگیر - .

(١٤٢) - یاخۆ میوانی درەنگ وەخت گەیی لەسەر خۆیەتی - وەرگیر - .

(١٤٣) - یاسای بەترباریکی :- مەبەستی لە یاسای کۆمەڵایەتی بۆکۆ
فەرزەندی یە ، واتە باوک یاخۆ سەرخیلیک یا گەورە کۆمەڵیک ،
باوک ئاسا دەسەلاتیکی پدەهای پزیرلێگیراوی بیست بەسەر عەشرەت یاخۆ
کۆمەڵە کەیدا .

(٤٤) - نازانم ووشەیی حوشر لە کوئی وە هیترا و قووت کرا یەووە هەرگیز
کورد ئەو جیاوازی یە بە «هەتاسەر» و نەمری نەداوە تە قەلەم ئەو تە ئەلی:
مرووف گایە هەر لە بیستیکدا بیست - وەرگیر .

(١٤٥) - ئەم چەند دیووە هێ شاعیری بەناوبانگی کورد ئەحمەدی خانیی
١٦٥٠-١٧٠٧ ، لە نزیک بایەزیدەووە لەدایک بوو ، لە بایزیدیش
نیزراووە ، هەتا ئیستاش خەلکی دینە سەرگۆپی و زیارەتی دەکەن ،
« مەم و زینی ، داناووە کە یە کێکە لە شاکارو داستانه شیعری بەکان نەک
هەر لە ئەدەبی کوردی یا بە لکۆ لە ئەدەبیاتی رۆژە لاتیشا بە
کتییی ، بۆ زانیی زۆرتەر لەم بارە یەووە برۆوانە کتییی :- [ئەحمەدی خانیی
شاعرا و مفکرا ، فیلسوفا و متصوفا] لێدکتور عزالدین مصطفی رسول
/١٩٧٩/بفداد .

(١٤٦) - ئەم پارچە یەم وەرئەگیرا چونکە لەم کاتەدا شایستەو پرووی

ساوه دانی تبه *

(۱۴۷) - ههروهائهم پارچه یه ش *

۱۴۸ - نهم پارچه یه ش * هه لوئیستیان به رامبدر عه ره به کان ، وه رانی

تیجینی کردوه *

(۱۴۹) - نهستوری :- ههنگری مهزه بی «نهستوریوس» که هه رته فه یه ش

په ده وتروی و له سالی ۴۳۱ زدا زیاو ، به بیرو باوه پی نهم سروسشی

یهزدانی و نینسانی له عیسا یغه به را خوی لئی رازی پی له یه کتر

جیا بوون و هه ره به جیای ش ماونه ته وه ، ئاسووری یه کان له سه ر نهم

مهزه به ن *

(۱۵۰) - نه گه ره مه سه له که ئاین بوایه خۆ هه ردو کیان فه له زو موسلمان

نین - وه رگیتر - *

سوان

بو

۱- کان حاجی نه وره هیمه رزه ی هه له بجه که یارمه تی به کی نه وتوی

داین بو به جیاب که یاندنی نه م به ره فه مه تیزویه ..

«- سه بری بو تانی شاعیر ... که ده فی به نده پشینه کافی ناوچه ی وان

دبه یه یه کافی ریجلی ی بو ساغکر دینه وه ..

وه رگیتران

هین احمد حافی

هین نیرگسه ماری

رقم الايداع ۱۶۳۷ في المكتبة الوطنية ببغداد لسنة ۱۹۸۴

مطبعة أوفسيينحسام
بغداد. شارع المتنبي
هـ ۱۳۹۹۶